

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜTÜB-İ SİTTE'DEKİ EVLİLİK İLE İLGİLİ
HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice ŞEKER

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir PALABIYIK

İZMİR - 2019

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kütüb-i Sitte’deki Evlilik İle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../2019

Hatice ŞEKER

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Kütüb-i Sitte'deki Evlilik ile İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi
Hatice ŞEKER

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Temel İslam Bilimleri Programı

Evlilik, ailenin temel taşıdır. Evlenmek, insanı haramdan uzaklaştıran dini bir müessesedir. Evlilik, insanın kendine uygun bir hayat arkadaşı bularak hem maddi hem de manevi huzur çabasına girişmesi, fakat bu uğraşda her şeye rağmen mutluluğu elde edebilmesidir. Aynı zamanda evlilik, kaynağını Kur'an ve Sünnetten aldığı için ibadetler arasında değerlendirilir. Bunlar bir taraftan evlilik müessesesinin sınırlarını çizerken diğer taraftan da sorumluluk ve mükellefiyetleri belirler.

Evlilikte, hem fert hem toplum için sayılamayacak kadar çok fayda ve güzellikler vardır. Bunların bir kısmı dünya hayatının mutluluğu diğer bir kısmı ise ebedî hayatı elde etmeye yol açan ilâhî olanaklardır. Dünya ve ahiret mutluluğu, Allah'ın emirlerine, Sevgili Peygamberimiz(s.a.v.)'in emir ve tavsiyelerine uymakla elde edilir. Bekârların evlenmesi ise bu emir ve önerilerin başında gelenlerinden biridir. Peygamberimiz (s.a.v.) hem kendisi evlenerek bizlere örnek olmuş, hem de onu şiddetle tavsiye etmiştir.

Bu tez/inceleme kapsamında Kütüb-i Sitte'deki evlilik ile ilgili hadisler tespit edilmiştir. Evliliğin aşamalarını geçerken önerilen çeşitli tedbirler ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Değerlendirme yaparken de Hadis kaynakları'ndan yapılan araştırmalar, Kur'an-ı Kerim ayetleri ile desteklenmiştir. Ayrıca İslâmî bilimler alanında yazılmış diğer kaynaklardan ve modern verilerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda; Kütüb-i Sitte ve diğer Hadis kitapları ile bunların şerhleri, Kur'an- Kerim Meal ve Tefsiri, Fıkıh

literatürü, konuya dair basılı ya da dijital yayınlar temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Bu araştırma kapsamında evlilik ile ilgili doğru ve yanlış uygulamaları ortaya koymak; ülkemizde günde yüzlerce yapılan nişan, düğün ve nikâh merasimlerinin İslam’a uygunluğunu akademik bir bakış açısıyla hadislerle birlikte incelemek ve değerlendirmek hedeflenmiştir. Bu sebeple de bu araştırmada evliliğin şartlarının ve aşamalarının, ilmi bağlamda hadislerle tespiti ve İslam’da olması gereken evlilik ile ilgili gerçeklerin hadislerle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın-Erkek İlişkisi, Eş Seçimi, Söz-Nişan, Kına, Nikâh, Düğün.

ABSTRACT
Master's Thesis
The Evaluation of the Hadiths in Kutub al-Sittah Related to Marriage
Hatice ŞEKER

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Basic Islamic Sciences
Basic Islamic Sciences Program

Marriage is the building block of the family. Marriage is a religious establishment which draws the individual away from the harams (illicit). Marriage, is the clash to find peace by finding the well-matched partner, but at the same time, it is the ability to find happiness in this struggle after all. As it takes its source from Quran and Sunnah, marriage is regarded as prayer at the same time. On the one hand, these ayet and hadiths demarcates the boundaries of the foundation of marriage; on the other hand, it determines the responsibilities and amenabilities of the partners.

For both the individual and the society, there are countless remedies and goodnesses in marriage. These are the divine blessings which conduce to achieve the eternal life and to live this life's happiness. This life's and afterlife's happiness could be achieved by obeying to Allah's commands and our Dear Prophet's advices. One of these commands and advices is the singles to marry. Our Prophet (p.b.u.h.) adviced marriage and has been a model for us by getting married.

In the scope of this project, the hadiths related to marriage in Kutub al-Sittah has been determined; the various precautions adviced in the different stages of marriage has been searched from Hadith sources and it has been supported by ayets (verses) from the Holy Quran; evaluations has been made by making use of other sources which are written in the field of Islamic Sciences and modern data. In this sense, Kutub al-Sittah and other Hadith books and their exegesis; the meal (meaning) and tefsir (commentary) of Holy Quran; the

literature of Fikh; published or digital editions related to the subject are used as base sources.

In the scope of this research, it has been important to put forward the right and incorrect sides of marriages with an academic perspective in the light of hadiths, investigating and evaluating the Islamic appropriateness of engagements, weddings and wedding ceremonies which hundreds of them are held everyday in our country. For this reason, it has been aimed to put forward the conditions and stages of marriage in a scientific context and to put forward the realities of the marriages which is demanded in Islam with hadiths.

Keywords: Male-Female Relationship, Mate Selection, Engagement, Henna Night, Wedding, Wedding Ceremony.

KÜTÜB-İ SİTTE'DEKİ EVLİLİK İLE İLGİLİ HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM CAHİLİYE DEVRİNDE NİKÂH

1.1. CAHİLİYE DEVRİ NİKÂH ÇEŞİTLERİ	8
1.1.1. Meşru Nikâh	8
1.1.2. İstibda' Nikâhı	9
1.1.3. Şığar Nikâhı	10
1.1.4. Mut'a Nikâhı	11
1.1.5. Haden Nikâhı	15
1.1.6. Bedel	15

İKİNCİ BÖLÜM EVLİLİK VE SÜREÇLERİ

2.1. EVLİLİĞİN TARİFİ	18
2.2. EVLİLİĞİN FAYDALARI	22
2.3. KADIN – ERKEK İLİŞKİLERİ	23
2.3.1. Erkeğin Kadına Bakması	24
2.3.2. Kadının Erkeğe Bakması	28

2.4. EŞ SEÇİMİ	31
2.5. EŞ SEÇİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR	34
2.5.1. Hür Olmak	34
2.5.2. Bakire Olmak	36
2.5.3. Doğurgan Olmak	39
2.5.4. Saliha Olmak	41
2.6. EŞ SEÇİMİNDE İSTİSNAİ DURUMLAR	44
2.6.1. Zina Eden Kişiyi Seçmek	44
2.6.2. Yetim Birini Seçmek	47
2.6.3. Esir Kadınların Durumu	52
2.7. EVLENME ENGELLERİ	53
2.7.1. Sürekli Evlenme Engelleri	53
2.7.1.1. Kan Hısımlığı	54
2.7.1.2. Sıhrî Hısımlık	56
2.7.1.2.1. Usulün Eşleri	56
2.7.1.2.2. Fürûun Eşleri	56
2.7.1.2.3. Eşin Usulü	60
2.7.1.2.4. Eşin Fürûu	60
2.7.1.3. Süt Hısımlığı	63
2.7.2. Geçici Evlenme Engelleri	71
2.7.2.1. Başkasının Eşi Olma	71
2.7.2.2. İddet Bekleme	72
2.7.2.3. İki Akraba ile Birden Evlenme	73
2.7.2.4. Üç Kere Boşanmış Olma	76
2.7.2.5. Din Farkı	80
2.8. GÖRÜŞME – TANIŞMA	84
2.8.1. Evlilik Görüşmesi ve Adabı	84
2.8.2. Evlilik Düşüncesiyle Biriyle Görüşmenin Ölçüleri	89
2.9. KIZ BAKMA	90
2.9.1. Evlenmede, Evlendirmede ve Dünür Göndermede İhramlının Durumu	92
2.9.2. Evliliğe Aracı Olma	94
2.9.3. Dünürlükte Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	96

2.9.4. İstenilmiş Bir Kıza Talip Olmak	96
2.10. KIZ İSTEME	98
2.10.1. Eş Seçiminde Anne Babanın Rızası	99
2.10.2. Peygamberimizin Kız Velilerine Tavsiyesi	99
2.10.3. Kız İsteme Adabı	100
2.10.4. İstenilen Kızın Görüş ve Düşüncesini Almak	102
2.10.5. Babanın Kızını Zorla Evlendirmesi	106
2.10.5.1. Ergenlik Çağına Girmiş Dul Kızını Evlendirmesi	107
2.10.5.2. Ergenlik Çağına Girmiş Bekâr Kızını Evlendirmesi	108
2.10.5.3. Kadının Evlenmesinde ve Evlendirilmesinde Velinin Yeri	111
2.11. SÖZ KESME – NİŞAN	113
2.12. EVLİLİK HAZIRLIKLARI	118
2.13. KINA (YAKMAK) VE KINA GECESİ	128
2.14. NİKÂH	131
2.14.1. Türk Medeni Kanunu'na Göre Nikâh	132
2.14.2. İslam Hukuku'na Göre Nikâh	133
2.15. DÎNÎ NİKÂH - RESMÎ NİKÂH	133
2.15.1. Dînî Nikâh ile Resmî Nikâh Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar	135
2.15.2. Resmî Nikâh Olmadan Dînî Nikâh Yapmanın Sakıncaları	137
2.15.3. İslam Hukukuna Göre Geçerli Medenî Hukuku Göre Geçerli Olmayan Durumlar	139
2.15.3.1. Teaddüd-i Zevcât (Birden Fazla Kadınla Evlenmek)	139
2.15.3.2. Çocuğun Evlenebilmesi İçin Bulûğa Ermesi	140
2.15.3.3. Veli Tarafından Evlendirilme	141
2.15.3.4. Evlat Edinme	142
2.15.3.5. Vekil Aracılığıyla Nikah	143
2.15.4. Medenî Hukuka Göre Geçerli İslam Hukukuna Göre Geçerli Olmayan Durumlar	143
2.15.4.1. Din Farkı	143
2.15.4.2. Kadının İddet Bekliyor Olması	148
2.15.4.3. Süt Hısımlığı	149

2.15.4.4. Üç Talakla Boşanan Kadının Eski Kocasıyla Tekrar Evlenmesi	150
2.15.4.5. Kadının Velisi Olmadan Evlenmesi	152
2.15.4.6. Nikâhın Resmî Kayıt Altına Alınması	154
2.15.4.7. Evli Kadının Başkasıyla Evlenememesi	154
2.16. DÜĞÜN	157
2.16.1. Düğün Eğlencesi	160
2.16.2. Düğün Yemeği	162

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHİR

3.1. MEHİRİN DAYANAĞI VE HÜKMÜ	164
3.2. MEHRİN SAHİBİ	171
3.3. MEHRİN KONUSU VE MİKTARI	172
3.3.1. Mehrin Alt ve Üst Sınırı	173
3.4. MEHRİN ÖDEME ZAMANI VE MEHİR ÇEŞİTLERİ	175
3.4.1. Mehr-i Müsemma	176
3.4.1.1. Mehr-i Muaccel	177
3.4.1.2. Mehr-i Müeccel	177
3.4.2. Mehr-i Misil	178
3.5. MEHRİN GERÇEKLEŞME VE DÜŞME ŞARTLARI	180
3.5.1. Mehrin Tamamına Hak Kazanılan Haller	181
3.5.1.1. Sahih Halvet	181
3.5.1.2. Zıfâf	185
3.5.1.3. Ölüm	185
3.5.2. Mehrin Yarisına Hak Kazanılan Haller	185
3.5.3. Mehirin Gerekmediği Haller	186
SONUÇ	187
KAYNAKÇA	192

KISALTMALAR

a.s.m.	Aleyhissalâtu Vesselâm
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
c.c.	Celle Celâluhu
Çev.	Çevirmen
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Had.	Hadis
hn.	Hadis No
Hz.	Hazreti
md.	Madde
r.a.	Radiyallahu Anh
r.anha	Radiyallahu Anhâ
s.	Sayfa No
s.a.v.	Sallâllâhu Aleyhi Vesellem
ss.	Sayfadan Sayfaya
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. / thk.	Tahkik eden
TMK	Türk Medeni Kanunu
Trc. / trc.	Tercüme Eden
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	Ve Benzeri/Benzerleri
vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayınları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: X Mehir Çeşitleri

s. 176

GİRİŞ

Evlilik, iki kişinin bir ömür boyu sürecek şekilde aile kurmak amacıyla din ve kanunların uygun bulduğu biçimde, ruhen ve bedenen bir araya gelmesidir. Nikâh, tıpkı dil, din, bilim, teknik, mimari, sanat, edebiyat, yeme-içme, kıyafet vb. gibi insanoğlunun başta gelen kültürel öğelerinden biridir. Bu kurum insanlık tarihi ile başlar. Nitekim insan topluluklarının birçoğunda, evlenmenin var olduğu gözlemlenmiş, hem çocuk sahibi olmak hem de çocukların korunması ve eğitilmesi amacıyla eşlerin bir araya gelmesi olarak algılanmıştır.

"Nikâh" hem kültürel hem de insani bir olgudur. Her bir kültürel düzenin, kendine özgü bir değerler örgüsü ve bir nikâh şekli olması da doğaldır: Törenler, inançlar, helal ve haramlar, gelenek ve görenekler, adaplar vb. gibi günlük yaşantımızı ilgilendiren kültürel öğelerin büyük bir kısmı, "nikâh müessesesi"yle alakalıdır.

İslam dini, Kur' an ve hadiste belirtilen niteliklerin tümüyle bir bütündür. İtikad ve ibadetlerimizde olduğu gibi, nikâh, şenlik, bayram, düğün ve cenaze, giyim-kuşam vb. gibi her çeşit insani uygulamaların tamamı da bu iki kaynak kullanılarak şekillenmiştir. O halde Müslümanlar olarak bizler İslamî kimliğimizi koruyabilmek için beşerî yaşamımızın büyük bir bölümünü şekillendiren nikâh kurumunda, İslama özgü değerlere sahip çıkmak zorundayız. İslamî şahsiyetimizin ana yapısı buna tabidir.

Bir medeniyet dini olması sebebiyle İslamiyet, İnsanın medenî hayatta gereksinim duyduğu cemiyet yaşamının devamını sağlayan her konuda, kendine özgü ölçüler ve değerler vererek şekil ve kalıplar, tarz ve kanunlar tesis eder. Din ve imanının Allah katında ilgi görmesini isteyen her Müslüman, nikâh konusunda Allah'ın koyduğu ölçünün ne olduğunu bilerek ona tabi olmak zorundadır.¹

Allah (c.c.) insanları belirli bir fitrat üzere yaratmıştır. Nasıl ki Kur'an-ı Kerim'de: "*O halde sen hanîf olarak bütün varlığınla dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona yönel! Allah'ın yaratmasında değişme olmaz. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.*"² hükmü bildirilmiştir. Bu ayette

¹ İbrahim Canan, **Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s. 15/480.

² Rûm Sûresi 30/30. (Geniş bilgi için / Kadı Beyzâvî, **Mecmuâtu't Tefasir**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1979, c. 5, s. 44).

belirtilen "Fıtratullah"; insanların tamamı için aynıdır. Erkek ve kadın, bulûğ çağından başlayarak birbirlerine karşı eğilim göstermeye başlarlar. Bu ilgi insan fıtratının tabii bir sonucu olarak gayet normaldir. Çünkü neslin devamı bu ilgiye bağlıdır. Erkeklerin tutkuyla bağlı oldukları şeylerin başında "Kadın"ın geldiği kesin nass'larla sabittir.³

İslâm, erkek ve kadın arasındaki sevgiyi bahane ederek, Allah tarafından bildirilen kanun ve hükümlerin sınırlarını aşmayı haram kılmıştır.⁴ Ayrıca "*Birbirini sevenler için nikâh kadar uygun bir şey yoktur*"⁵ hadis-i şerifinde, birbirlerine karşı sevgi duyan erkek ve kadının nikâhla bir araya getirilmesinin önemi üzerinde durulmuştur.

Cinsel isteğin ihmâl edilmesinden yana olmayan Hz. Peygamber (s.a.v.), herhangi bir sebep ile bekârlığı seçmeye de güçlü bir biçimde karşı çıkmıştır. Bu kapsamda sahâbîler bekâr olarak ölmekten güçlü bir biçimde sakınmıştır. Sünnette meşru olmayan yollardan tatmine hiçbir şekilde izin verilmediği için Peygamberimiz erkek de olsa kız da olsa, bulûğ çağına giren gençlerin zaman geçirilmeden evlendirilmesini önerir: "*Ey Ali üç şey vardır, onları te'hîr etme:*

1- Vakti girince namaz,

2- Hazır olunca cenâze,

3-Dengini bulunca bekâr kadını evlendirme."⁶

Resûlullah sallallahu aleyhi vessellem (s.a.v.): "*Size dini ve ahlakı hoşunuza giden bir erkek müracaat edecek olursa derhal evlendirin (Kızınızı verin). Aksi halde yeryüzünde fitne ve çok tehlikeli bir fesad çıkar*"⁷ buyurmuştur.

Kur'an'da "*İnsan zayıf yaratılmıştır*"⁸ yargısı yer almaktadır. İbn Kesir, bu ayeti-i kerimeyi tefsir ederken; erkeklerin güçsüz olduğu konuların başında kadınların geldiğini ve ashâb'ın (bu ayetin tefsirinde) buna önem verdiklerini açıklar.⁹

³ İbn Kesir, **Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm**, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1983, c.1, s. 351.

⁴ Aclûni, **Keşfü'l-hafa ve müzîlû'l-ilbas: amma istehere mine'l-ehâdis ala elsineti'n-nas**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, 2. Baskı, Beyrut, 1932, c. 2, s. 263, Had. No: 2538.

⁵ Münavi, **Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmi's-sagîr**, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1938, c. 5, s. 294.

⁶ Tirmizi, **Sünenü't-Tirmizi**, Salât 127, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

⁷ İbn Mace, **Sünenü İbn Mace**, Nikâh 3, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

⁸ Nisa Sûresi 4/28.

⁹ İbn Kesir, c.1, s.479.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in: *"Kim sakalları ve bacakları arasında bulunanlar (ağız ve ferici) hususunda bana garanti verirse, ben de ona cennet hususunda garanti veririm"*¹⁰ dediği bilinmektedir. Öyle olmakla birlikte hadis'te *"insanları en ziyade ateşe (Cehennem'e) sürükleyen şey, ağızları ve fercleridir."*¹¹ yargısı bildirilmiştir. Müslüman toplumunda en değer verilen konulardan birisi "Cinsi terbiye'dir". Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, cinsel terbiye yalnızca "Nasihatle" gerçekleşmez. Rasulüllah (s.a.v.)'in: *"Kimin bir çocuğu olursa güzel bir isim koysun ve en güzel şekilde terbiye etsin! Bulûğa erince de derhal evlendirsın. Bulûğa erdiği halde evlendirmes ve o bir günah işleyecek olursa, bundan hâsıl olacak günah babaya da terettüp eder"*¹² dediği bilinmektedir. Hem vakti giren namaz hem de hazır bekleyen cenaze nasıl ertelenmeyip; hiç beklemeden gereğini yerine getiriyorsa, evlenme konusunda da zamanı geldiğinde aynı özen gösterilmelidir.

Peygamberimiz (s.a.v.) evlilik konusunda yalnızca anne-babaya değil doğrudan doğruya bekâr gençlere de seslenerek: *"Ey gençler, sizden evlenmeye gücü yeten kimse hemen evlensin; zira evlilik gözü haramdan en iyi koruyan ve tenasül uzvunun en sağlam kalesidir. Evlenmeye imkânı olmayan ise oruç tutsun; zira oruç şehveti kırmaktadır..."*¹³ diyerek kişileri evliliğe özendirip teşvik etmeye çalışmıştır. Maddî olanaksızlığın evlenmek için kişilerin cesâretini kırmaması için de Allah(c.c.)'ın evlilere her durumda yardımcı olacağına dâir müjdelemelerde bulunulmuştur.¹⁴

İbn Abidin'in Reddû'l-muhtar adlı kitabında iman ve nikâhın Hz. Âdem'den beri devam ettiği vurgulanmış ve *"Bizim için hiçbir ibadet yoktur ki, Hz. Âdem devrinden bugüne kadar meşru olsun, Cennet'te de devam etsin! Bundan yalnız iman ile nikâh müstesnadır. Nikâh fukahaya göre kasten milk-i müt'a ifade eden bir akittir. Yani erkeğin, şer'an nikâhına mani bulunmayan bir kadından istifade etmesini helal kılan bir akittir."*¹⁵ yargısı kayda geçirilmiştir. İbn Abidin ayrıca bu metni yorumlarken şunları saptamıştır: *"Çünkü nikâh bir vecihle ibadet, bir vecihle*

¹⁰ Buhari, **Sahih-i Buhari = el-Câmiü's-sahih**, Rikak 23, el-Mektebetü'l-İslami, İstanbul, 1979, c.7, s.184.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, **el- Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982, c.2, s.291.

¹² Tebrîzî, Ebû Abdullah Veliyyüddin Muhammed b. Abdullah. **Mişkâtü'l-mesâbih**, el-Mektebetü'l-İslâmiyye Dimaşk, 1961/1380, c.2, s.170.

¹³ Buhârî, Savm 1, Nikâh 2, 3; Müslim, Nikâh 1, 3; Ebû Dâvûd Nikâh 1, İbn Mâce, Nikâh 1.

¹⁴ Canan, s. 3/310-311.

¹⁵ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dimaşki İbn Abidin, **Reddû'l-muhtâr ale'd-dürri'l-muhtâr**, trc. Ahmed Davudoğlu, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1983, c.5, s.247.

muameledir. Nikâhla cihadın her ikisi, Müslüman'ın ve İslâm'ın vücut bulmasına sebep olmakta müşterek iseler de, musannif nikâhı evvel zikretmiştir. Çünkü Müslüman ferdlerin nikâhla çoğalması, harple (Cihad'la) çoğalmasından kat kat fazladır."¹⁶ Hz. Peygamber (s.a.v.)'in: "Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi yerine getirmezse benden değildir. Zira ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim."¹⁷ hadisi; evlenme konusunda ne kadar özen gösterilmesinin gerektiğini bildirmektedir.

İbnü'l-Hümmam eserinde: "Sırf ibadetlerle meşgul olmak için evlenmeyi terk etmekten ise, evlenip evlâd-û ıyal ile meşgul olmak daha efdaldır"¹⁸ hükmüne yer vermiştir. İbn Abidin ise "Üstelik âlimler "Nikâhla meşgul olma, nafile ibadetlere kendini vermekten efdaldır"¹⁹ dediklerini belirterek nikâhla ve nikâhın kapsadığı nefsi haramdan korumanın ve çocuk terbiyesiyle meşgul olmanın, nafile ibadetten hayırlıdır demek istediğini"²⁰ zikretmektedir.

İslâmi ıstılâhta; "Şer'an nikâhlanmalarına bir mani bulunmayan bir erkekle, bir kadının bir birlerinden istifade etmek arzusuyla yaptıkları akide nikâh denir"²¹ tanımı temel alınmıştır.

Evlilik, birçok yönü bulunan bir olgudur. İnsanların farklı birçok ihtiyacını karşılamalarını sağlar. Genel olarak bakıldığında, nikâhın amaçları arasında Allah'ın insanın hamuruna koyduğu ihtiyaç ve cazibe sebebiyle kişilerin şehvi duygularını İslami ölçüler ışığında kontrol altında tutabilmesi önceliği bulunmaktadır. Ayrıca Allah'ın kullarının çoğalmasını sağlamak, buna katkıda bulunmak da bu amaçlardan bazılarıdır. Allah Rasulü (s.a.v.) "Evlenin, çoğalın; ben Kıyamet Günü ümmetimin çokluğuyla iftihar edeceğim"²² buyurmuşlardır. Bu düşünce ile evlenenler de evliliği ibadet haline getirmiş olurlar.

¹⁶ İbn Abidin, c.5, s.247.

¹⁷ İbn Mace, Nikâh 1.

¹⁸ İbnü'l-Hümmam, **Şerhu Fethü'l-kadir**, Matbaatü'l-Meymeniyye, Kahire, 1319, c.2, s.330.

¹⁹ İbn Abidin, c.5, s.247.

²⁰ İbn Abidin, c.5, s.247.

²¹ Şeyh Nizam, **Fetava'l-Alemgiriyye = el-Fetava'l-Hindiyye**, Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, Bulak, 1310, c.1, s.267; Ayrıca Meydanî, **el-Lübab fi şerhi'l-Kitâb**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1994/1415, c.3; Molla Hüsrev, **Dürerü'l- hükkam fi şerhi Gururü'l-ahkâm**, Matbaa-i ve Kitabhane-i Mehmed Esad, İstanbul, 1300, c.1, s.326; İbn Hümmam c.2, s.341, İbn Abidin, c.5, s. 248.

²² Beyhakî, **Ma'rifetü's-sünen ve'l-asar**, tahrir. Abdülmü'ti Emin Kal'aci, Câmiatü'd-Dirasati'l-İslâmiyye, Karaçi, 1991/1066, c.7, s.81.

Kur'an-ı Kerim'de insanların Allah tarafından bir erkek ve dişiden yaratıldığı, ayrıca birbirleriyle tanışmaları için kavim ve kabilere ayrıldığı belirtilmiştir.²³ Bazıları da, maddi ya da manevi bir fayda düşünmeden, sırf Allah Rasulü'nün (s.a.v.): *"Evlenmek benim sünnetim (girdiğim yolum)dur. Kim benim bu yolum ile amel etmez (bundan yüz çevirir) ise, benden değildir"*²⁴ dediğı için evlenirler. Böyle olması da evlenmeyi ibadet yapar.

Bazı insanlar da sırf haramlardan korunmak, başkasının ırz ve namusuna göz dikmemek için evlenirler. Bunlar da bu düşünceleriyle evliliğı ibadete dönüştürmüş olurlar. Çünkü Allah Rasulü (s.a.v.), *"Gençler! Evliliğın külfetini yerine getirebilenleriniz evlensin. Getiremeyecek olanlarınız oruç tutsun. Çünkü orucun insanı gemleyen bir kamçısı vardır"*²⁵. *"Kişi evlendiğı zaman dininin yarısını korumuş olur. Geriye kalan yarısı için de Allah'a karşı gelmekten sakınsın."*²⁶ buyurmuştur.

Yine bazı insanlar da dünyanın huzur ve sükûnunu başka şeylerde değıl de, evlenip bir yuva kurmakta ararlar. Daha ulvî şeyler düşünmeseler dahi bu da bir ibadet sayılır. Çünkü onlar huzuru en isabetli yerde aramaktadırlar. Zira Allah (c.c.): *"Allah size kendi cinsinizden eşler yarattı ki, onlarda huzur bulasınız". "Eşler arasına sevgi ve merhamet koydu"*²⁷ der ve evliliğın en önemli fonksiyonlarından birinin birbirlerinde huzur ve sükûn bulmak olduğunu bildirir. Öyle ki insan eşiyle bulduğı rahatlamayı, hiç bir yakını ve dostuyla bulamaz.

Evlilik, Allah'ın koyduğı prensipler ışığında bir erkekle bir kadın arasında gerçekleştirilen muameledir. İşlam'a göre bir ibadet kabul edilen evliliğın çeşitli nedenleri vardır. Nikâhta bir arada toplanan şer'i, akli ve tabii sebeplerin başka bir ibadetin hükümde bu şekilde bir araya geldiğı nadir görülmüştür. Kur'an-ı Kerim, hadisler ve ümmetin icmaı, evlenmenin var olduğunu gösteren sabit şer'i delillerdir. Bu sebeple de *"Evlilikle meşgul olmak kendini nafile ibadetlere vermekten daha*

²³ Hucurat Suresi 49/13.

²⁴ İbn Mace, Nikâh 1; Münavi, c.3, s.269; el-Haşimi, **Muhtarü'l-ehadisi'n-nebeviyye ve'l-hikemü'l-Muhammediyye: Hadis-i şerifler ve Vaaz Örnekleri Ayrıca Ravilerin Menkabeleri**, terc. Abdülkadir Akçiçek, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, 1967, Hadis No:477; Mehmed Emre, **Kırk Mevzuda Kırk Hadis**, Osmanlı Yayınevi, İstanbul, 1979, Hadis No:7, s.490.

²⁵ Buhari, Nikâh 3; Müslim, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, Nikâh 1.

²⁶ Heysemi, **Mecmaü'z-zevaid ve menbaü'l-fevaid**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1967, Hadis No:7310; Aclûnî, 2/239.

²⁷ Rum Suresi 30/21.

faziletlidir. Çünkü evlilikte nefsi haramdan koruma ve çocuk yetiştirme gibi önemli hususlar vardır”²⁸ kanısına ulaşmıştır.

Evlilikte, hem fert hem de toplum için sayılamayacak kadar çok fayda ve iyilikler vardır. Bunlar dünya hayatının saadeti ile ebedî hayatı elde etmeye aracı olan ilâhî nimetlerdir. Evlenmek, insanı gûnahtan uzaklaştırır. Evliliğin genel faydalarının yanında bir de toplumsal faydaları bulunmaktadır. Bu kazançların başında insan neslinin varlığının korunması gelmektedir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de evliliğin insan üzerindeki toplumsal hikmeti üzerinde durarak şöyle demektedir: “Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı...”²⁹ Evliliğin önemli kazançlarından biri de, nesebin korunmasıdır. Bir an için bile meşru evliliğin yok olduğunu düşünürsek toplumların nesebsiz ve hiçbir erdeme sahip olmayan çocuklarla ne kadar sorun yaşayacaklarını tasavvur edebiliriz. Evlilik sayesinde kişiler ahlaki çözölme ve toplumsal bozukluklardan kendilerini korurlar.

Evlilik, ailenin en önemli yapı taşıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) hem evliliği tavsiye etmiş, hem de kendisi evlenerek bizlere örnek olmuşlardır. Araştırmada evliliğin şartlarının ve aşamalarının, ilmi bağlamda hadislerle tespiti ve İslam'da olması gereken evlilik ile ilgili gerçeklerin hadislerle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Evlilik, insanın kendine uygun bir hayat arkadaşı bularak hem maddi hem de manevi huzur arayışına girişmesidir. Dünya ve ahiret mutluluğu ise, Allah'ın emirlerine, Sevgili Peygamberimizin öneri ve tavsiyelerine uymakla elde edilir. Bu emir ve tavsiyelerden en önemlilerinden birisi de; bekâr olanların evlenmesidir. Ayrıca günde yüzlerce defa yapılan nişan, düğün ve nikâh merasimlerinin İslam'a uygunluğu akademik bir çerçevede ilmi olarak hadislerle birlikte incelemek ve değerlendirmek önem arz etmektedir.

Kütüb-i Sitte'deki evlilik ile ilgili hadisleri ele alıp değerlendirdiğimiz bu çalışma, giriş bölümü dışında üç ana bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın genel çerçevesi hakkında bir bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın amacı ve yöntemi hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

²⁸ İbn Abidin, c.3, s.3.

²⁹ Nahl Suresi 16/72.

Birinci bölümde; cahiliye devri nikâh çeşitleri hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Böylelikle İslam'ın evlilik konusunda getirmiş olduğu düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümde; evliliğin genel tarifi yapılarak, islamiyetin kadın erkek ilişkilerine getirmiş olduğu kayıtlar belirlenmiştir. Devamında ise eş seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar ve evlenme engelleri tespit edilmiştir. Evliliğe adım adım götüren süreçler olan görüşme, kız bakma, kız isteme, söz kesme, nişan, kına, nikâh veya düğün hakkındaki uyulması ve dikkat edilmesi gereken kural ve kaideler ayet ve hadisler ışığında değerlendirilerek belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise; sahih evlenmenin sebep olduğu haklardan biri olan ve kadının yararına olan bir alacak olarak ortaya çıkan mehir konusu işlenmiş, mehrin dayanağı, hükmü, sahibi, konusu, miktarı, ödeme zamanı, çeşitleri, gerçekleşme ve düşme şartları hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CAHİLİYE DEVRİNDE NİKÂH

Nikâh bir akit, sözleşme ve anlaşmadır. Evli olma durumu ya da sosyal kurallar ve kanunların önceden kararlaştırdığı biçimde, karşı cinsten iki kişinin hayatlarını birleştirdikleri ilişkiler bütününe genel olarak evlilik adı verilmektedir. Hem nikâh(evlilik) hem de boşanma ibadetler içinde değerlendirilen dinî bir oluşumdur. Çünkü her ikisinin de kaynağı Kur'ân ve hadistir. Bu âyet ve hadisler bir taraftan evlilik müessesesinin sınırlarını çizerken, bir taraftan da sorumluluk ve yükümlülükleri belirler.

Tarihi süreçte evlilik kurumunu düzenlemeyen toplum bulunmamaktadır. Tüm toplumlarda, evliliğin kabul edilebilir olmasını sağlayan, eşlerin hak ve mükellefiyetlerini belirleyen yasalar, kurallar, kaideler, gelenekler, görenekler ya da inançlar vardır. Sadece şekil ve sorumluluk itibarıyla toplumlar arasında farklılıklar söz konusudur.

1.1. CAHİLİYE DEVRİ NİKÂH ÇEŞİTLERİ

Câhiliye devrinde çeşitli evlenme şekillerine rastlanmaktadır. Urve (r.a.)'dan nakledilen rivayette cahiliye devrinde var olan dört farklı nikâh türü ve özellikleri vurgulanmıştır. Ancak âlimler cahiliye devrinde var olan nikâh çeşitlerine başka rivayetleri de göz önüne alarak bedel, hıdn ve mut'a nikâhları da ekleyerek sayıyı yediye yükseltmişlerdir. Günümüzde gayrimeşru cinsî münasebetler olarak bu nikâh çeşitlerinin bir kısmına şu anda da rastlamak mümkündür.

1.1.1.Meşru Nikâh

Cahiliye devri nikâh çeşitlerinden biri olan ilk nikâh türü bugün dinimizin meşru saydığı ve herkesçe uygulanan nikâhtır. Bir müslümana göre meşrû evlilik, evlenmelerinde sakınca (mani) bulunmayan bir kadınla bir erkeğin veya temsilcilerinin, yeterli sayıda ve vasıfta şahit önünde irade beyanında bulunmalarıyla gerçekleşir.

وعن عُروَةَ قال: أَخْبَرَنِي عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّكَاحَ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَنْحَاءٍ: فَنِكَاحُ مِنْهَا نِكَاحُ النَّاسِ الْيَوْمَ، يُخْطَبُ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ ابْنَتَهُ أَوْ وَلِيَّتَهُ فَيُصَدِّقُهَا ثُمَّ يَنْكِحُهَا؛

“Urve (r.a.) naklediyor: "Hz. Aişe (r. anhâ) bana haber verdi ki: Cahiliye devrinde dört çeşit nikâh vardı: Bunlardan **biri**, bugün (dinimizin meşru kıldığı ve) herkesçe uygulanan nikâhtır: Kişi diğer bir kişiden kızını veya velisi bulunduğu kızı ister, mehrini verir, sonra onunla evlenir...”³⁰

1.1.2. İstibda' Nikâhı

“Cahiliye devrinde başvurulmuş nikâh çeşitlerinden birisi de İstibda'dır. Bu, soylu bir çocuk sahibi olmak için girilen bir yoldu. Kabile ve soy asabiyetine fazlaca önem veren Arap toplulukları arasında uzun bir süre uygulama alanı bulmuştur.”³¹

وَنِكَاحٌ آخَرٌ: كَانَ الرَّجُلُ يَقُولُ لَأَمْرَأَتِهِ إِذَا طَهَّرَتْ مِنْ طَمَثِهَا: أَرْسِلِي إِلَى فُلَانٍ اسْتَبْضِعِي مِنْهُ، وَيَعْتَزُّهَا زَوْجُهَا وَلَا يَمْسُهَا حَتَّى يَتَبَيَّنَ حَمْلُهَا مِنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي تَسْتَبْضِعُ مِنْهُ. فَإِذَا تَبَيَّنَ حَمْلُهَا مِنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي تَسْتَبْضِعُ مِنْهُ أَصَابَهَا زَوْجُهَا إِذَا أَحَبَّ، وَإِنَّمَا يُفْعَلُ ذَلِكَ رَغْبَةً فِي بَحَابَةِ الْوَلَدِ، فَكَانَ يُسَمَّى نِكَاحَ الْأَسْتِبْضَاعِ؛

Urve (r.a.) naklediyor: “...Diğer bir nikâh çeşidi anlattı: Kişi, hanımı hayızdan temizlendiğinde: "Falancaya git, ondan hamilelik talep et" diyerek hanımını ona gönderirdi. Kadının o yabancı erkekten hamile kaldığı anlaşılınca kadar, kocası ondan uzak dururarak, temasta bulunmazdı. O adamdan hamileliği netleşince, zevcesi dilerse onunla zevciyat muamelelerine başlardı. Bu nikâh çeşidine asaletli bir evlat elde etmek için başvurulurdu. İşte bu nikâha **istibda nikâhı** denirdi...”³²

“Cahiliye devrinde kadınların, bu nikâhı toplumun ileri gelenlerinden ve kabile reislerinden olan kimselerle yaptıkları bildirilmektedir. Bir nikâhtan çok, bayağı bir muamele olan bu uygulamayı İslam, zina olduğu için reddetmiştir.”³³

³⁰ Buhârî, Nikâh 36; Ebû Davud, **Sünenu Ebû Dâvûd**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, Talak 33.

³¹ Mücteba Uğur, **Hicri I. Asırda İslam Toplumu**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1400/1980, s.18; Osman Kesioğlu, **Fıkah Tarihi ve İslam Hukuku**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980, s.220.

³² Buhârî, Nikâh 36; Ebû Davud, Talak 33.

³³ İbn Hacer Askalânî, **Fethü'l-bâri bi-şerhi Sahihi'l-Buhâri**, tahkik ve tashih Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, [t.y.], c.9, s.158–159; Aynî, **Umdetü'l-**

1.1.3. Şığar Nikâhı

Şığar, mehir vermeden iki kadını karşılıklı değişmek yoluyla nikâh yapılmasıdır. Cahiliye devrinde Araplar arasında, kızlarını ya da kız kardeşlerini, akrabalarını değiş tokuş ederek, birinin kadınlık kıymetini öbürüne mehir sayarak, ayrıca yeni bir mehir vermeksizin nikâhlanmanın mevcut olduğunu görmekteyiz.³⁴

وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: [نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الشَّعَارِ، وَهُوَ أَنْ يُزَوِّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ مِنَ الرَّجُلِ عَلَى أَنْ يُزَوِّجَهُ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ].

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) şığâr nikâhını yasakladı. Bu, kişinin kızını veya kız kardeşini, karşılığında kızını veya kız kardeşini almak üzere bir erkeğe vermesi, aralarında mehir ödemeyi kaldırmalarıdır."³⁵

Şığâr nikâhı kız velilerinin, kızları birbirlerine mehirsiz olarak nikâhlanmalarıyla cahiliye devrinde yapılmakta olan bir nikâhtır. İslam, bu çeşit nikâh akdini, kadınlık şerefini alçalttığı ve bir takım haksızlıklar doğurduğu için yasaklanmıştır. Çünkü bu nikâhta hem verilen hem de alınan kadın birbirinin mehri yerine sayılmakta, bu yol ile de hiç mehir vermeden evlenme gerçekleşmekteydi. Hâlbuki mehir, kadının öz hakkı olup bunda velisinin tasarruf hakkı yoktur. Şığarda ise, bu hak çiğnenmiş olmaktaydı.³⁶

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مَهْدِيٍّ. أَنَّ أَبَا عَبْدِ الرَّزَّاقِ. ثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ.

kâri şerhi Sahihi'l-Buhâri, Şerike Mektebe ve Matbaa Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Kahire, 1972/1392, c.20, s.122.

³⁴ Serahsi, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed. **el-Mebcut**, (Editör: Mustafa Cevat Akşit), Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008, c.5, s.105; Nevevi, **Sahihu Müslim bi şerhi'n-Nevevi = el-Minhac fi şerhi Sahihi Müslim b. Haccac: Muvafık li'l-mu'cemi'l-müfrehes li-elfazi'l-hadis**, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad, 2003/1424, c.9, s.200; Müslim, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, terceme ve şerh Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, 1980, c.7, s.257; Ali Osman Ateş, **İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014, s.297.

³⁵ Buharî, Nikâh 28, Hiyel 3; Müslim, Nikâh 57; Malik b. Enes (İmam Malik), Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari. **Muvatta**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, Nikâh 24; Ebu Davud, Nikâh 15; Tirmizî, Nikâh 29; Nesâî, **Sünenü'n-Nesai**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981, Nikâh 60, 61.

³⁶ Müslim, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, c.7, s.257.

Hz. Enes (r.a.) bahsetti: "*Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "İslâm'da şığar yoktur."*"³⁷

Bu rivayetten de kesin bir şekilde anlaşıldığı gibi Cahiliye devrinin, mehirsiz, iki kadını karşılıklı değişmek suretiyle yapılan şığar nikâhı İslam tarafından reddedilmiştir.

1.1.4. Mut'a Nikâhı

Cahiliye devri nikâh çeşitlerinden bir diğeri de geçici evlenme biçimi olup, daha önceden saptanan zaman gelinceye kadar, bir kadınla bir erkeğin birlikte yaşamalarını sağlayan Mut'a nikâhıydı. Bunun aile kurmak, çocuk sahibi olmak gibi bir amacı da mevcut değildi. Çeşitli özellikleri olan ve çok sürmeyen geçici evlenmeler, özellikle yabancı bir memlekette süreli olarak bulunan erkekler tarafından yapılmaktaydı.³⁸

Cahiliye devrinde, mut'a nikâhını uygulamak için aile büyüklerinin rızasını almaya lüzum görülmezdi. Bu nikâh akdedildikten sonra, kadın kendi aile topluluğu ortamında kalmaya devam ederek, kocasına bir mızrak ve bir çadır verirdi. Bu suretle evlenen erkek, kadının kabilesine dâhil bulundukça onların halifi sayılırdı. Ayrıca evlilik bağı sürdüğü müddetçe koca bu kabile ile birlikte hareket ederdi. Kadın mut'a nikâhını bitirmek istediğinde, çadırın kapısını ters yöne çevirir koca da bunu gördüğünde kendi kabilesine dönerdi. Bu tür bir evlenmeden dünyaya gelen çocuklar kadına ait olur ve falanca kadının çocuğu şeklinde söz edilirdi.³⁹ Mut'a nikâhında, geçici bir süre için evlenen kimseler, süre sonunda boşamaya bile gerek görmeden ayrılırlardı.

Neslin devamını sağlamak, hep bir arada yaşamak gibi amaçlardan yoksun olan bu nikâh, yalnızca şehvet duygusunu giderme için yapılırdı. Bu sebeple boşanma ve veraset gibi hükümler söz konusu olmazdı. Bazen mut'a nikâhı yapılırken belirli bir süre belirtilmez, erkek kadın ile yaşamak istediği müddetçe de

³⁷ Müslim, Nikah 60; Nesâî, Nikah 60, Hıyel 15,16; İbn Mace, Nikah 16; Ahmed b. Hanbel, c.2, s.62; c.3, s.197.

³⁸ Ateş, s.288-289.

³⁹ Mehmet Şemsettin, "**Kable'l-İslam Araplarda İctimai Aile**", Darü'l-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası, Sayı: IV, İstanbul, 1926, s. 91-92; Neşet Çağatay, **İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı**, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s.137; Uğur, s. 21; Ateş, s.289.

nikâh geçerli sayılırdı. Erkek kadından vazgeçtiğinde akit otomatik olarak sona ermiş sayılır diye bir şart koşulurdu.⁴⁰

وعن ابن عباسٍ رضي الله عنهما قال: [إِنَّمَا كَانَتِ الْمُتْعَةُ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ كَانَ الرَّجُلُ يَفْدُمُ الْبَلَدَةَ، لَيْسَ لَهُ بِهَا مَعْرِفَةٌ، فَيَتَزَوَّجُ الْمَرْأَةَ بِقَدْرِ مَا يَرَى أَنَّهُ يُقِيمُ فَتَحْفَظُ لَهُ مَتَاعَهُ وَتُصْلِحُ لَهُ شَأْنَهُ. حَتَّى نَزَلَتْ: إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما: فَكُلُّ فَرْجٍ سِوَاهُمَا فَهُوَ حَرَامٌ].

“İbn Abbas (r.a.) bahsediyor: "İslam'ın öncesinde mut'a nikâhı vardı. Kişi, tanımadığı bir memlekete gidince, oradan yerli bir kadınla, orada kalacağını tahmin ettiği süre miktarınca nikâh yapardı. Kadın, böylelikle hem onun eşyasını muhafaza eder hem de gerekli işlerini yapardı. Bu durum: "Onlar İffetlerini korurlar. Sadece eşleriyle veya ellerinin altında olanlarla (câriyelerle) yetinirler, bundan dolayı da kınanacak değillerdir."⁴¹ mealindeki ayet ininceye kadar devam etti. (Bu ayet geldikten sonra mut'a haram kabul edildi.)"

İbn Abbas (r.a.) dedi ki: "Bu ikisi dışındaki bütün fercler (cinsî tatmin yolları) haramdır."⁴²

İbn Abbas (r.a.), Allah Rasulü'nün mut'ayı yasaklamasıyla ilgili hadisleri Hz. Ömer zamanında duymuştu. Ruhsatla ilgili rivayetleri bildiği fakat nesihten ve yasaklamadan haberdar olmadığı için, bu konu sorulunca zaman zaman mut'anın caiz olduğuna dair fetva vermiştir. Ancak Hz. Ömer'in hilafeti esnasında mesele bizzat Hz. Ömer tarafından ele alınıp, Resulullah'ın mut'ayı yasakladığı hatırlatıldı ve İbn Abbas önceki görüşünden vazgeçerek, mut'anın haram olduğunu bildirmeye başladı.⁴³

وعن جابرٍ رضي الله عنه قال: [كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقَبْصَةِ مِنَ التَّمْرِ وَالْدَّقِيقِ الْأَيَّامَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ رضي الله عنه فِي شَأْنِ عَمْرُو بْنِ حُرَيْثٍ رضي الله عنهما].

⁴⁰ Taberi, *Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi*, 2.Baskı, Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Kahire, 1954/1373, c.5, s.1; Kurtubi, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 3.Baskı, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Kahire, 1387/1967, c.5, s.129; İbn Mace, *Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi*, mütercimve şarih Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983, c.5, s.439-440; Ateş, s.289.

⁴¹ Mü'minun Suresi 23/5-6.

⁴² Tirmizî, Nikâh 28, (1122).

⁴³ Canan, s. 15/535-536.

Hız. Cabir (r.a.) bahsediyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ve Hız. Ebu Bekr (radıyallahu anh) zamanında bir avuç hurma ve un mukabilinde birkaç gün boyu devam eden mut'a nikâhı yapardık. Bu hal, Hız. Ömer (radıyallahu anh)'in Amr İbnu Hureys hadisesi vesilesiyle mut'ayı yasaklamasına kadar devam etti."⁴⁴

Yukarıda verilen iki farklı rivayet göz önünde bulundurulursa, mut'anın yasaklanmış olduğunu işitmeyenin yalnızca İbn Abbas olmadığı, diğer sahabelerin de aynı durumda olduğu kanısına varılabilir. Çünkü rivayetler incelendiğinde bu uygulamanın Hız. Ömer zamanına kadar nadiren de olsa bir şekilde devam ettiği görülür. Eğer bu uygulama Hız. Ömer zamanına kadar çokça yapılan bir uygulama olsaydı, yasaktan ve neshten haberi olan sahabeler konuya bir şekilde müdahale ederdi. Demek ki nadir olarak başvuru olan bu uygulama, herhangi bir olaya sebep olmadığı için Hız. Ömer'in halifeliğinin ortalarına kadar devam etmiştir. Hız. Ömer'in halifeliği sırasında Amr İbnu Hureys adlı kişinin Mut'a nikâhıyla evlendiği kadın hamile kalınca, çocuğun durumu hakkında bilgi almak için halifeye danışır. Hız. Ömer de bu olay sayesinde mut'a nikâhının hala uygulanmakta olduğunu öğrenir. Resulullah'ın bunu kesinlikle yasakladığı aklına gelir. Hız. Ömer bu meseleyi hutbe konusu yaparak, bu yasağı insanlara yeniden hatırlatır ve uygulamaya koyar. Böylelikle mut'a nikâhının haram olduğu herkes tarafından kabul edilmiştir.⁴⁵

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَلْفٍ الْعَسْلَانِيُّ. ثَنَا الْفَرَيَابِيُّ عَنْ أَبَانَ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ حَفْصٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ قَالَ: لَمَّا وَلِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لَنَا فِي الْمُنْعَةِ ثَلَاثًا، ثُمَّ حَرَّمَهَا. وَاللَّهِ! لَا أَعْلَمُ أَحَدًا يَتَمَتَّعُ وَهُوَ مُحْصَنٌ إِلَّا رَجَمَتْهُ بِالْحِجَارَةِ. إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنِي بِأَرْبَعَةٍ يَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَحْلَاهَا بَعْدَ إِذْ حَرَّمَهَا.

İbnu Ömer (r.a.) bahsediyor: "Ömer b. Hattâb halife olduğunda halka seslenerek dedi ki: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm mut'â nikâhını bize üç kere helal kılmıştı, sonra onu haram kıldı. Vallahi, mut'a nikâhı yapan evli bir kimseyi duyarsam onu taşla recmederim. Böyle birisi, recm olmaktan kendini kurtarabilmek

⁴⁴ Müslim, Nikâh 16.

⁴⁵ Vehbe Zühaylî, **İslam Fıkhi Ansiklopedisi**, Çevirmenler: Ahmet Efe - Beşir Eryarsoy - Hasan Fehmi Ulus - Abdurrahim Ural - Yunus Vehbi Yavuz - Nurettin Yıldız, Risale Yayıncılık, İstanbul, 1991, c.7, 64-70.

için, bana, Resûlullah'ın, onu haram kıldıktan sonra tekrar helal kaldığına dair dört şahid getirmelidir."⁴⁶

Recm cezasının genelde zina suçlarında verilmesine bakılırsa, Hz. Ömer'in bu konuda asla taviz vermemesi ve verilmemesi konusunda kişileri uyarması, mut'a nikâhını zinaya benzeterek aralarında bir fark görülmemesi de bu yasağın kanıtıdır.

وعن سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [رَخَّصَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ أُوطَاسٍ فِي الْمُتْعَةِ، ثُمَّ نَهَى عَنْهَا].

Seleme İbnu'l-Ekva (r.a.) dedi ki: *"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Evtas Gazvesi yılında mut'aya ruhsat verdi, sonra da onu yasakladı."*⁴⁷

Genel olarak Mut'a nikâhına izin verildiği yerlerin tümünde bir zorunluluk söz konusudur. Buharî ve Müslim'in rivayet ettiği şu hadis-i şerif de bunun en büyük örneğidir. Abdullah b. Mesud naklediyor:

*"Biz Allah Rasulü (a.s.m) ile beraber -yanımızda kadınlar olmadan- savaşta bulunuyorduk. Hz. Peygamber (s.a.v.)'e 'Kendimizi hadım edelim mi' dedik, buna müsaade etmedi. Sonra bir elbise karşılığında belli bir müddete kadar kadınlarla evlenmemize izin verdi.' İbn Mesud sonrasında "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı tertemiz şeyleri kendinize haram kılmayın."*⁴⁸ mealindeki ayeti okudu."⁴⁹

Mut'a nikâhının neshedildiğine dair birçok rivayet vardır. Bu örneklerden biri de Buharî ve Müslim'in Hz. Ali (r.a.)'den yaptığı rivayettir.

وعن مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ: [أَنَّ عَلِيًّا قَالَ لِأَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى مُتْعَةَ النِّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَعَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْخُمُرِ الْأَنْثِيَّةِ].

Muhammed b. Hanefiyye naklediyor: "Hz. Ali, İbnu Abbas (r.a.)'a dedi ki:

*"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Hayber Gazvesi günü, kadınlarla mut'ayı, ehlî eşek etlerinin yenmesini haram kıldı."*⁵⁰

İbn Münzir'in dile getirdiği gibi, İlk devirlerde -yukarıda açıkladığımız nedenlerden dolayı- mut'a nikâhının caiz olduğunu belirten âlimler olmakla birlikte,

⁴⁶ Canan, 17/211.

⁴⁷ Buharî, Nikâh 31 (ta'lik olarak); Müslim, Nikâh 18.

⁴⁸ Maide Suresi, 5/8.

⁴⁹ Şevkani, *Neylû'l-evtâr şerhu Münteka'l-ahbar*, Mustafa el-Babi el-Halebî, Kahire, 1971, c.6, s.545.

⁵⁰ Buharî, Megazi, 38, Nikâh 31, Zebaih 28, Hiyele 3; Müslim, Nikâh 29; Muvatta, Nikâh 41; Tirmizî, Nikâh 28; Nesâî, Nikâh 71.

sonradan bu nikâhın haram olduğu konusunda –Şiiler dışında- İslam âlimleri arasında icma ortaya çıkmıştır.⁵¹

İslam âlimlerinin büyük bir kısmının uygun bulduğu görüşe göre, daha önce izin verilen mut'a nikâhı sonradan neshedilerek caiz olduğu hükmü ortadan kaldırılmış ve kıyamete kadar net olarak haram kılınmıştır. Böyle bir durumda da, artık ilk zamanlardaki izin şartı gibi görünen “zorunluluk” üzerinde durmanın hiç bir anlamı bulunmamaktadır. Çünkü bugünkü şartlarda hiçbir zorunluluk böyle bir yolu açamaz.

1.1.5. Haden Nikâhı

Cahiliye devrinde rastlanan nikâh çeşitlerinden birisi de, **haden**'dir. Haden, hür olduğundan dolayı zina yapamayan bir kadının, bir erkekle aralarında nikâh olmaksızın karı koca hayatı yaşamasıdır. Böyle kadınlara “**Müttehizatiahdan**” denirdi.⁵² Cahiliye devrinde, hür kadınların zina yapması utanç verici durum ya da davranış sayılır, bu nedenle hür kadınlar gizli ve evlilik dışı ilişki kurarak münasebette bulunurlardı. Böyle birleşmeye “**nikâh-ı hadn**” denilirdi.⁵³

İslam, Cahiliye devrinin bu çirkin âdetini reddetmiştir. Kur'an-ı Kerim'de: “...Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir...”⁵⁴ buyurulmuştur.

1.1.6. Bedel

Cahiliye devri nikâh çeşitlerinden birisi de bedel olup, iki erkeğin eşlerini değişmesidir.⁵⁵ Bu konuda Ebu Hureyre'den (r.a.), “*Bedel Cahiliye devrinde bir adamın bir kimseye, karını bana ver, ben de sana karımı bırakayım*” demesidir⁵⁶ şeklinde bir rivayette bulunmaktadır. Ancak, bu rivayetin senedinin zayıf olduğu

⁵¹ Şevkani, c.6, s.548.

⁵² Şemsettin, s.90; Uğur, s. 20.

⁵³ İbn Hacer, s.158; Keskiöglü, s.220–221.

⁵⁴ Maide Suresi 5/5.

⁵⁵ Şemsettin, s. 91; Uğur, s. 20; Keskiöglü, s.220; Ateş, s.300.

⁵⁶ Dârekutni, **Sünenü'd-Dârekutni**, Dârü'l-Mehasin, Kahire, 1966/1386, c.3, s.218.

kaydedilmektedir. Cahiliye devrinin bu uygulaması da, zina olduğu için İslam tarafından reddedilmiştir.

Ayrıca Urve (r.a.) nakledilen hadisin devamında yukarıda bahsedilen nikâh çeşitlerinden farklı olarak cahiliye devrinde var olan iki farklı nikâh türü ve özellikleri de vurgulanmıştır.

وَنِكَاحٍ آخَرَ: يَجْتَمِعُ الرَّهْطُ مَا دُونَ الْعَشْرَةِ فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ كُلُّهُمْ فَيُصِيبُونَهَا، فَإِذَا حَمَلَتْ وَوَضَعَتْ وَمَرَّ لَيْالٍ بَعْدَ أَنْ تَضَعَ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِمْ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ رَجُلٌ مِنْهُمْ أَنْ يَمْتَنِعَ حَتَّى يَجْتَمِعُوا عِنْدَهَا. فَتَقُولُ لَهُمْ: قَدْ عَرَفْتُمْ الَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِكُمْ؛ وَقَدْ وَلَدْتُ فَهُوَ ابْنُكَ يَا فُلَانُ، تُلَحِّقُهُ بِمَنْ أَحَبَّتْ. فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْتَنِعَ؛ وَنِكَاحٍ آخَرَ رَابِعٌ: يَجْتَمِعُ النَّاسُ الْكَثِيرُ فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ فَلَا تَمْتَنِعُ مِمَّنْ جَاءَهَا وَهِنَّ الْبَغَايَا كُنَّ يَنْصِبْنَ عَلَى أَبْوَابِهِنَّ الرِّايَاتِ. فَمَنْ أَرَادَهُنَّ دَخَلَ عَلَيْهِنَّ، فَإِذَا حَمَلَتْ إِخْدَاهُنَّ وَوَضَعَتْ حَمَلَهَا جَمَعُوا لَهَا وَدَعَوْا لَهَا الْقَافَةَ. فَالْحُقُوا وَلَدَهَا بِالَّذِي يَرَوْنَ فَالْتَاطَ بِهِ وَدَعِيَ ابْنَهُ، لَا يَمْتَنِعُ مِنْهُ، فَلَمَّا بُعِثَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ هَدَمَ نِكَاحَ الْجَاهِلِيَّةِ كُلَّهُ إِلَّا نِكَاحَ النَّاسِ الْيَوْمَ].

Urve (r.a.) naklediyor: “...**Diğer bir nikâh çeşidi** anlattı: On kişiden daha az bir grup toplanıp bir kadının yanına girerler ve hepsi de ona temasta bulunurdu. Kadın hamile kalıp doğum yaparsa, doğumdan birkaç gün sonra, kadın onlara haber salarak, hepsini çağırırdı. Hiçbiri bu davete icabet etmekten kaçınmaz, kadının yanına gelirdi. Kadın onlara: "Hadisenizi hatırlamış olmalısınız. İşte şimdi doğum yaptım. Ey falan çocuk senindir" der, çocuğu bunlardan istediğine nisbet ederdi. Adamın buna itiraz etmeye hakkı yoktu.

Diğer dördüncü nikâh çeşidi haber verdi: Çok sayıda erkek toplanıp bir kadının yanına girerlerdi. Kadın gelenlerden hiçbirine (karşı çıkıp) itiraz edemezdi. Bu kadınlar fahişe idi. Kapılarının üzerine bayraklar asarlardı. Bu kadınlarla birlikte olmak isteyen herkes bunların yanına girebilirdi. Bunlardan biri hamile kaldığında, çocuğunu doğurduğu zaman, o adamlar kadının yanında toplanırlar ve kâifler çağırırlardı. Kâifler bu çocuğun, erkeklerden hangisine ait olduğunu söylerse nesebini ona dâhil ederlerdi. Çocuk da ona nisbet edilir, onun çocuğu diye çağırılırdı. O kimse bunu reddedip itiraz edemezdi.

Hz. Muhammed (s.a.v.) hak ile gönderilince, tüm cahiliye nikâhlarını yasakladı, sadece insanların bugün uygulamakta olduğu nikâhı bıraktı."⁵⁷

Kaifler, birden çok erkekle ilişkide bulunan bir kadının çocuğunun kime ait olduğunu belirleyen kimsedir.⁵⁸ Kâifler, insanlar arasındaki benzerlikleri değerlendirerek neseb tesbiti yapar. İbn Esir, en-Nihaye'de kâif kelimesini, "İzleri takip edip, sahibini ortaya çıkaran kişinin kardeş ve babasına benzerliklerini tesbit eden kimse" olarak tanımlar.

⁵⁷ Buharî, Nikâh 36; Ebû Davud, Talak 33.

⁵⁸ bkz. Mehmet Serhan Tayşi, "Kıyâfe", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiyafe> (21.10.2019.)

İKİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK VE SÜREÇLERİ

2.1. EVLİLİĞİN TARİFİ

Terim olarak **Nikâh** bir erkek ve bir kadının hayatlarını birleştirmek gayesiyle gerçekleştirdikleri evlenme akdine denir. Evlilik ise bir kadın ve erkek arasında Allah'ın belirlediği kurallar ışığında gerçekleştirilen muameledir.⁵⁹ Evliliğin geçerliliği kitap sünnet ve icma ile belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de evlenmenin meşruluğuna delil olarak şu ayetler gösterilir: *“Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir.”*⁶⁰; *“Eğer, (velisi olduğunuz) yetim kızlar (ile evlenip onlar) hakkında adaletsizlik etmekten korkarsanız, (onları değil), size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın. Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o takdirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur”*⁶¹

Evlilik kelimesinin karşılığı olarak Arapça'da kullanılan zevciyet kelimesi çift olmak anlamına gelmektedir. Bu, Allah (c.c.)'ın koyduğu bir kuraldır. Evlilik, dünyaya gelmek, fazlalaşmak ve yaşamın devam edebilmesini sağlamak için Allah (c.c.)'ın seçmiş olduğu bir tarzdır. Bu amacın gerçekleşebilmesi için Allah (c.c.), hem erkeğe hem de dişiye aktif roller yüklemiştir. Bu konuda şu şekilde emretmiştir: *“Ey insanlar! Sizi bir tek kişiden yaratan ve ondan eşini yaratıp ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden korkun.”*⁶² Cenab-ı Allah, insanları diğer yaratılmış canlı varlıklar gibi kılmak istememiş, bu sebeple de onu başıboş bırakmamıştır. Erkeğin bir kadın ile cinsel ilişkisini belirli bir kurala bağlayarak insanın namus ve şerefini korumuştur. Bu kurala bağlı kalındığı müddetçe erkekle kadının bir araya gelmesi kutsal bir kimlik kazanmış olur.

Hız. Muhammed (s.a.v.) birçok hadisinde evlenmeye teşvik etmiştir: *“Ey gençler, aranızdan evlenmeye gücü yetenler evlensinler. Çünkü evlilik hem gözü*

⁵⁹ İbn Âbidin, c.3, s.3.

⁶⁰ Nur Suresi 24/32.

⁶¹ Nisa Suresi, 4/3.

⁶² Nisa Suresi, 4/1.

haramdan hem de namusu çiğnenmiş olmaktan kurtarır.”⁶³ Evliliğin, ruhsal ve bedensel faydalarının yanında maddi faydaları da bulunmaktadır. Yukarıda zikredilen ayette görüldüğü üzere, Allah (c.c.) evlenen kişilere zenginlik vereceğini müjdelemektedir. Enes b. Malik’in naklettiği bir hadiste ise Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: “Bir kimse evlenince imanının yarısını elde etmiş olur. Artık diğer yarısı için Allah’tan korksun.”⁶⁴

İnsan azıcık düşünmeye kalksa, birbirlerinin huylarını ve davranışlarını bilmeyen iki insanın bir çatı altında toplandığını, birbirlerini daha önce hiç tanımadıkları halde tanışıp evlenerek yuva kurduklarını, her şeylerini paylaştıklarını, dertlerini ve zevklerini paylaşarak bir aile oluşturdıklarını ve aralarında sevgi meydana geldiğini görecektir. Peki, nasıl oluyor da aralarında birbiri için canlarını verecek kadar yakınlık; mallarını, yiyeceklerini taksim edecek kadar muhabbet kendini gösteriyor? Birbirlerini daha önce tanımayan bu insanlar nasıl oluyor da çok çabuk bir bütün oluşturuyorlar? Nasıl oluyor da kalpleri ve gönülleri birbiri için çarpıyor? Çünkü Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: “*Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O’nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır.*”⁶⁵ Bu demek oluyor ki eşler arasında sevgi ve merhametin oluşması, Allah’ın bir inayetidir. Bu muhabbeti yaratan yüce Allah iki gönlü kavuşturup kaynaştırmaktadır.

Evlilik hususunda Peygamberimiz (s.a.v.)’ın aşağıdaki davranışı, insanın nefsanî duygularına engel olması ve insan hakikatine ne kadar hâkim olduğunun en büyük kanıtlarından biridir.

عن أنس رضي الله عنه قال: [جاء ثلاثه رهط إلى يثوت أزواج رسول الله صلى الله عليه وسلم يسألون عن عبادته فلما أخبروا كأنهم تقالوها، قالوا: أين نحن من رسول الله صلى الله عليه وسلم وقد غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر؟ قال: أحدهم أما أنا فأصلي الليل أبداً. وقال الآخر: وأنا أصوم الدهر وأفطر. وقال آخر: وأنا أعتزل النساء ولا أتزوج أبداً. فجاء رسول الله صلى الله عليه وسلم

⁶³ Buhari, Nihah, 21.

⁶⁴ Heysemi, Hadis No: 7310; Aclûnî, c.2, s.239, Hadis No:2432.

⁶⁵ Rum Suresi, 30/21.

سَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذًا وَكَذًا، أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَّقَاكُمْ لَهُ، وَلَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَن سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي].

Hiz. Enes (r.a.) naklediyor: Hiz. Peygamber (s.a.v.)'in eşlerinin hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelerek Resûlullah (s.a.v.)'in (evde) yaptığı ibadetleri sordular. Sordukları konu kendilerine açıklanınca güya bunu az bularak: "Allah Resûlullah (s.a.v.) kim, biz kimiz? Allah O'nun geçmiş ve gelecek tüm günahlarını affetmiştir (bu sebeple O'na az ibadet de yeter) dediler. İçlerinden bir tanesi:

"Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım" dedi. Bir diğeri (ikincisi):

"Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiç bir gün terk etmeyeceğim" dedi. Sonuncusu(Üçüncüsü) ise:

"Kadınları ebediyen terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim" dedi. (Daha sonra durumdan haberdar olan) Hiz. Peygamber (s.a.v.) onları erişerek:

"Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Hâlbuki Allah'a yemin olsun Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazan oruç tutar, bazan yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir" buyurdu.⁶⁶

Hadiste belirtilen: "Kim sünnetime uymazsa benden değildir" sözü, peygambere rağmen bir dini anlayış, farklı bir ibadet tarzı çıkaramayacağımızı anlatan bir cümledir. Buna ilave olarak bu sözde, rahiplerin evlenmeyerek ve dünyadan el etek çekerek kendilerini ibadete adayan ruhbanları da kabul etmeme anlamı vardır. Bu sebeple de İslâmiyette ruhbanlık yoktur. Çünkü Ruhbanlık; Allah'ın emri olmadığı halde, Allah'a daha yakın olmak gaye ve amacı ile Allah'ın emretmediği ibadetleri, Allah'ın emri gibi yapmak veya Allah'ın emirlerini kendine göre çoğaltmak, müstehap olan ibadetleri, farz gibi sayarak devam etmek, mübah(yapılmasında herhangi bir sakınca olmayan) olan işleri kendine yasaklamaktır. Yaşı, cinsiyeti, mesleği, mevkii, ünvanı... ne olursa olsun Tüm Müslümanlar kullukta birbirine denktir, sorumlu olduğu kulluk görevlerinde de eşittir. Fazlasını yapmak isteyen de ancak "Hiz. Peygamber (s.a.v.)'in sünnetinde var

⁶⁶ Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5; Nesâî, Nikâh 4.

olan yol yordam dâhilinde yapabilir. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yolu hem kolaylık hem de genişliğe dayanan Hz. İbrâhim'in yöntemidir. “Peygamber (s.a.v.) iki şey arasında muhayyer kaldığında, bir günah olmadıkça onların en kolayını tercih ederdi. Şayet günah ise, insanların ondan en uzak olanı olurdu...”⁶⁷ Bu nedenle oruç tutmaya güç elde etmek için yemek; gece kalkmaya derman bulmak için uyumak; şehveti kırmak, nefsinin iffetini sağlamak ve nesli çoğaltmak için de evlenmek esastır. Çünkü peygamberimiz başka bir rivayetinde de “Kolaylaştırınız! Zorlaştırmayınız! Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz! Birbirinizle anlaşın, iyi geçinin, ihtilâfa düşmeyin!”⁶⁸ buyurmaktadır.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'in: “Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimi yerine getirmese benden değildir. Zira ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla ifthar edeceğim.”⁶⁹ hadisi ile; evlilik konusunda ne kadar özen gösterilmesinin gerektiğini açıklamaktadır.

وعن علي بن أبي طالب رضي الله عنه: [أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ ثَلَاثًا لَا تُؤَخِّرْهَا، الصَّلَاةَ إِذَا دَخَلَ وَقْتُهَا، وَالْجَنَازَةَ إِذَا حَضَرْتَ، وَالْأَيْمَ إِذَا وَجَدْتَ لَهَا كُفْرًا].

Hiz. Ali (r.a.) naklediyor: “Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bana şu tembihte bulundu: “Ey Ali, üç şeyi, kesinlikle erteleme: Vakti girdiğinde namazı, (hemen kıl!) Hazır olduğunda cenazeyi(hemen defnet!), Kendisine uygun birini bulduğunda bekâr kadını, (hemen evlendir!)”⁷⁰

Evlilik, çok uzun bir zamandan beri var olan bir gelenektir. Peygamberler tarihinde şöyle bir kıssa anlatılır.

Fetava'l-Hindiyye isimli kitapta; “Nikâh itidal halinde müekked sünnettir. İhtiyaç halinde (Şiddetli şehvet duygusu bulunduğu durumda) evlenmek ise farzdır. Zulüm ve korku (kul hukukuna riayet edememe)halinde nikâhlanmak mekruhtur. el-İhtiyar şerhi'l-muhtar fi'l-fikhi'l-hanefi = el-İhtiyar li-talili'l-Muhtar'da da böyledir”⁷¹denilmektedir.⁷²

⁶⁷ İbnü'l- Mülakkın, **Gâyetü's-sul fi hasâisi'r-Resûl**, Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 1993, s. 102.

⁶⁸ Buhârî, İlim 12, Cihad 164; Müslim, Eşribe 70–71.

⁶⁹ İbn Mace, Nikah 1.

⁷⁰ Tirmizî, Salât 127.

⁷¹ Şeyh Nizam, Burhanpurulu. **Fetava'l-Alemgiriyye = el-Fetava'l-Hindiyye**, Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, Bulak, 1310, c.1, s.267.

⁷² Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud Mevsîli, **el-İhtiyar li-talili'l-Muhtar**, Şirketü Mektebetü ve Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi, Mısır, 1951, c.3, s.82.

Kendisi de veba hastası olan Muaz b. Cebel (r.a.), hanımı veba hastalığından vefat etmesi üzerine: *“Beni evlendirin; Allah’u Teâlâ’nın huzuruna bekâr olarak çıkmak istemiyorum!”*⁷³ diyerek fazileti övgüye konu olan bir işten uzak durulamayacağını dile getirmiştir. İşte bu düşüncüyü ifade eden ünlü bir hadiste şöyle buyrulmuştur: *“Evlenmeye gücü yeten kişi evlensin!”*⁷⁴

Hz. Peygamber’in erkek ve kız olduğu farketmeksizin, gençlerin erken evlendirilmeleri konusunda onay verdiği, hatta izin ve onayının dışında öğüt ve teşvîkini görmekteyiz. Sonuç olarak bu konu üstünde Hz. Peygamber (s.a.v.) de belirgin bir şekilde ısrarla durur ve "mümkün mertebe erken evlendirme" ilkesini koyarak; *"Kimin bir çocuğu olursa, güzel bir isim koysun ve en iyi şekilde terbiye etsin. Büluğa erince de derhal evlendirsin. Büluğa erdiği halde evlendirmez ve delikanlı da bir günah işleyecek olursa, bundan hâsıl olacak günah babaya da terettüp eder."*⁷⁵ buyurmuştur.

2.2. EVLİLİĞİN FAYDALARI

Evlilik toplumsal bir menfaati meydana getirmektedir. Genel faydaları yanında bir de toplumsal faydaları vardır. Bu faydaların en başında insan neslinin korunması gelmektedir. Çünkü evlilik aracılığıyla, insan varlığının devam etmesi ve çoğalması söz konusudur. Bu nedenle insan üzerindeki toplumsal, ahlaki ve bedensel faydalarını inkâr etmek mümkün değildir. Kur’an-ı Kerim bu toplumsal amacı işaret ederek şöyle demektedir: *“Allah size kendi nefislerinizden eşler yarattı, eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar yarattı.”*⁷⁶

Diğer önemli bir yararı da nesebin korunmasıdır. Bu da ancak meşru evlilik ile sağlanabilir. Ayrıca toplumun ahlaki çözülme ve bozukluktan uzak kalması da sağladığı faydaların en önemlilerinden bir diğeridir. Evlilik sayesinde kişiler toplumsal bozukluklardan güvende kalırlar.

⁷³ el-Mekki, Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Harisi Ebu Talib. **Kûtü'l-kulûb fi muameleti'l-mahbûb ve vasfu tariki'l-mürîd ila makâmi't-tevhîd = Mahbub ile muamelede kalplerin azığı ve mürîdin tevhîd makamına giden yolu**, çev. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999, c.4, s.416.

⁷⁴ Nesâî, Sıyam, 43; Nikâh, 3; İbn Mâce, Nikâh, 1; ed-Dârimî, **Sünenü'd-Dârimî**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1987, Nikâh 2.

⁷⁵ Tebrîzî, c.2, s.170.

⁷⁶ Nahl Suresi 16/72.

Hz. Muhammed (s.a.v.) evliliğin sağladığı kazançları, bir grup gence yapmış olduğu hitap esnasında şu şekilde dile getirmiştir; “*Ey gençler, sizden evlenmeye gücü yeten kimse hemen evlensin; zira evlilik gözü haramdan en iyi koruyan ve tenasül uzvunun en sağlam kalesidir. Evlenmeye imkânı olmayan oruç tutsun; zira oruç şehveti kırmaktadır.*”⁷⁷

Yine evliliğin sağlamış olduğu kazançlar arasında toplumun hastalıklarından uzak durmasını, kişinin maddi ve manevi bir rahatlığa kavuşmasını da sayabiliriz. Bu önlemler sayesinde toplumun bireyleri zina sonucu ortaya çıkabilecek olan bulaşıcı hastalıklardan korunmuş; utanmazlığın yayılması önlenmiş ve harama giden yollar kapanmış olur.

2.3. KADIN – ERKEK İLİŞKİLERİ

İslâm, sadece ortaya çıkan problemlere çözümler üreten bir inanç ve hukuk sistemi değildir. Ama daha önemlisi getirdiği hükümlerle öncelikle problemlerin ortaya çıkmasını önlemeye çalışan bir dindir. İslam'ın bu özelliği kadın-erkek ilişkileri sahasında da kendini göstermiştir.

Dinimiz nikâhlanmaları helâl olan bir kadın ve bir erkeğin baş başa kalmamaları, zorunluluk olmadıkça da birinin diğerine dokunmaması gibi kadın-erkek münâsebetlerinde bazı sınırlamalar getirmiştir.

عن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [بَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبَايِعُ النِّسَاءَ بِالْكَلامِ بِهَذِهِ الآية: أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا، وَمَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ لَا يَمْلِكُهَا، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقْرَزَ بِذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِنَّ يَقُولُ: انْطَلَقْنَ فَقَدْ بَايَعْتُكُنَّ، لَا وَاللَّهِ مَا مَسَّتْ يَدُهُ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ، غَيْرَ أَنَّهُ بَايَعَهُنَّ بِالْكَلامِ].

“Hz. Aişe (r. anhô) dedi ki: “Allah Rasulü (s.a.v.) kadınlarla biatı (elle musafaha etmeden) sözle yapıyor ve şu âyette belirtilen şartları öne sürüyordu: “Allah'a hiçbir şeyi eş tutmamaları, hırsızlık yapmamaları, zinâ etmemeleri, evlâtlarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira düzüp getirmemeleri, (emredilecek) herhangi bir iyilik hususunda sana âsi olmamaları”⁷⁸. Hz. Peygamber

⁷⁷ Buhâri, Savm 1, Nikâh 23; Müslim, Nikâh 1, 3; Ebû Dâvûd, Nikâh 1, İbn Mâce, Nikâh 1.

⁷⁸ Mümtahine Suresi, 60/12.

(s.a.v.)'in eli, sahip olmadığı hiçbir kadının eline asla dokunmadı. Kadınlar, bu koşulları kendi sözleri ile bildirince, Hz. Peygamber (s.a.v.): "Artık gidin, sizinle biat ettik" derdi (ve musafahada bulunmadan onlarla olan biatını sonlandırır). Hayır, Ant olsun ki, hiçbir zaman onun eli hiçbir kadının eline değmedi. Fakat kadınlarla sözle biat akdi yaptı."⁷⁹

Bu rivayet, Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in kadınlarla da biat akdi yaptığını te'yid etmekle kalmıyor, nasıl yaptığını da belirtiyor. Erkeklerle biat hem söz hem de ellerle musâfaha ile yapılırken kadınlarla sadece sözle yapılmıştır.

Bu rivayete bakıldığında Hz. Ayşe'nin kadın-erkek ilişkilerine çok önemli bir ince ayırım getirildiği görülmüştür. Peygamberimiz kadınlardan biat alırken bile kendisine helal olmayan kadınlarla el ele değmemişken günümüzde de herhangi bir nedenle nikâhsız olarak bir erkek ve bir kadının ellerinin bir birine değmesi ve başbaşa kalmaları da uygun değildir.

Mahrem⁸⁰ olmayan yani nikâh düşen bir kadına lüzumsuz veya şehvetle bakmak haram olduğuna göre, onlara dokunmak veya onlarla tokalaşmak kaçınılmaz olarak haramdır. Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadisinde de şöyle buyuruyor: "Sizden biriniz, başına iğne ile dürtülmesi kendisi için helâl olmayan bir kadına dokunmaktan daha hayırlıdır."⁸¹ İslâm dini, kadınla tokalaşmayı yasaklamakla; kadınının şerefini kurtarmakta ve kötü niyetli kimselerin kadına şehvetle el uzatmasına engel olmaktadır.⁸²

2.3.1. Erkeğin Kadına Bakması

Göz, Allah (c.c.)'ın insana ve bir takım canlı varlıklara verdiği en önemli nimetlerden biridir. Kur'an-ı Kerîm'de gözün çeşitli işlevlerinden bahseden ayetler vardır. İnsan ve cinlerin gözleri olduğunu ama bunların birçoğunun gözleriyle

⁷⁹ Buhari, Tefsir, Mümtahine 2, Talâk 20, Ahkâm 49; Müslim, İmârât 88; Tirmizî, Tefsir, Mümtahine, (3303).

⁸⁰ **Mahrem**: Birbiriyle evlenmesi dinen yasaklanmış akraba anlamında fıkıh terimi. (bkz. Salim Ögüt, "Mahrem", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahrem> (21.10.2019).)

⁸¹ Taberânî, **el-Mu'cemü'l-kebir**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, [t.y.], c.20, s.212 hadisi sahihtir.(bkz. Heysemi, c.4, s.326; Munziri, **et-Tergib ve't-terhib**, Şirket-i Mektebeti Matbaa-i Mustafa el-Babi el-Halebi, Mısır, 1954, c.3, s.39.

⁸² Halil Güvenç, **Günümüz Meselelerine Fetvalar II**, Anadolu Yayınları, İzmir, 1998, s. 164.

doğruyu göremediklerini,⁸³ Allahü Teâlâ'nın gözlerin kötü niyetli bakışını bildiğini,⁸⁴ göze karşı göz kıyas verildiğini,⁸⁵ insana iki göz verildiğini⁸⁶ ve cennette gözlerin zevk alacağı her türlü nimetlerin bulunduğunu⁸⁷ bildiren ayetler buna örnek olarak verilebilir.

İslam hem gözün sahibini hem bakılan kişiyi korumak için "bakış"a bir kısım sınırlamalar getirmiştir. Herşeyden önce bu husustaki düzenlemelerin birçoğu erkekle kadın arasında geçmektedir. Çünkü karşı cinslerin birbirlerine özel, ısrarlı ve yinelenen bakış veya bakışmalarının zinaya kadar götüren önemli bir faktör olduğunda netlik vardır. İslam dininde, nasıl zina haram ise, zinaya uygun ortam yaratan söz ve davranışlar da haramdır. Kur'ân-ı Kerîm bu konuda: *"Zinaya yaklaşmayın; çünkü o, pek çirkin ve çok kötü bir yoldur."*⁸⁸ buyrulmaktadır.

Erkek ve kadın İslam toplumunun biri olmadan öteki de olmayan parçaları olduğundan, evrensel bir din olan İslam'ın karşı cinsleri yolda, caddede ve sokakta da koruyucu bir takım önlemler alması gayet doğal karşılanmalıdır. Erkek ve kadının birbirine bakmasındaki ölçü ve sınırları şu şekilde tespit edebiliriz.

وعن جرير رضي الله عنه قال: [سألت النبي صلى الله عليه وسلم عن نظر الفجأة. فقال اصرف بصرك].

*Hz. Cerîr (r.a.) diyor ki: "Allah Rasulü (s.a.v.)'e âni bir bakışı sordum. Bana: "Nazarını hemen çevir!" dedi."*⁸⁹

Bu hadiste bahsedilen ilk bakış gayr-i irâdî ve kasıdsız olarak bir kadının görülmesidir. İlk bakış genelde kişinin kendi isteğiyle olmadığı için, insan bu bakıştan muaf tutulmuştur. Fakat birinci bakışı uzun tutup devam ettirmemek gerekir. Eğer istençli olarak bakmaya devam edilirse bu bakış haram sınırına girmiş ve günah işlenmiş olur. Zinâya giden yolun ilk bölümünde bakmak yer aldığı için, zina edepsizliğinin önlenmesinde önemli tedbirlerin başında göze hâkim olmak ve harama bakmamak gelir. İslâm âlimleri bakışın kalbi bozan en önemli etkenlerden biri olduğunu kabul eder. Bu konu ile ilgili olarak *"Nazar kalbe düşen zehirli bir*

⁸³ A'raf Suresi, 7 / 179.

⁸⁴ Mü'min Suresi, 40/19.

⁸⁵ Maide Suresi, 5/45.

⁸⁶ Beled Suresi, 90 / 8,9.

⁸⁷ Zuhurf Suresi, 43 / 71.

⁸⁸ İsrâ sûresi 17/ 32.

⁸⁹ Müslim, Âdâb 45; Ebû Dâvud, Nikâh 44; Tirmizî, Edeb 29.

oktur"⁹⁰ ibaresi kullanılmıştır. Rabbimiz ayette gözleri kısmayı da emretmiştir: "*Mü'min* erkeklere söyle, gözlerini kıssınlar ve ferclerine (cinsiyet organlarına hâkim olup, zinâdan) muhafaza etsinler. Bu, onlar için (kalbin temizliğinde, dinin lekesiz kalmasında) en temiz yoldur"⁹¹.

Sonuç olarak İslam dininde; yolda, çarşıda, pazarda ve başka yerlerdeki kadınlarla karşılaşmalardaki ilk bakış sorumluluk dışı bırakılmıştır. Çünkü bundan kaçınmak güç olduğu gibi, karşılaştığı kişinin erkek mi, kadın mı, akrabalarından biri mi, yoksa yabancı biri mi olduğunu anlamak yalnızca görmekle mümkün olabilir. Bu, sıradan ve hiçbir özelliği olmayan bakıştır. Ancak ikinci, yinelenen ve sürekli bir biçimde yapılan bakışlar yasaklanmıştır.

Bu mesele ile ilgili bir diğer rivayette şöyledir:

وعن بريدة رضي الله عنه قال: [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعلي: يَا عَلِيُّ لَا تُتَبِعِ النَّظْرَةَ، فَإِنَّ لَكَ الْأُولَى، وَلَيْسَتْ لَكَ الثَّانِيَةُ].

Hiz. Büreide (r.a.) naklediyor: "Allah Rasulü (s.a.v.) Hiz. Ali (r.a.)'a buyurdular ki:

"Ey Ali, bakışına bakış ekleme. Zira ilk bakış sanadır, ama ikinci bakış aleyhinedir."⁹²

Ayrıca bu hadisi destekler mahiyette Hiz Muhammed başka bir gün Hiz Ali'ye şunları söylemiştir: "*Ey Ali muhakkak ki cennette senin için bir köşk vardır. Bir bakışa ikincisini ekleme. Birincisi senin için mübahtır, fakat başkaca bakma hakkın yoktur.*"⁹³

Kur'an-ı Kerîm'de erkek ve kadınların gözlerini haramdan sakınmalarını ve iffetlerini korumaları istenmiştir.⁹⁴ Ayrıca Peygamber Efendimiz de şöyle buyurmuştur: "*Bir erkek, kadının güzelliklerine gözü takılınca, bakışlarını aşağı eğerse, Allah ona tatlılığını kalbinde duyacağı bir kulluğu nasip eder.*"⁹⁵ Bir kudî hadiste de şöyle buyurulmuştur: "*Kadına kasıtlı bakış, iblisin zehirli oklarından bir*

⁹⁰ Hakim Nisaburi, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî' Muhammed. **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1990/1411, c. 4, s.314; Munziri, c.3, s.63.

⁹¹ Nur Suresi 24 / 30.

⁹² Tirmizî, Edeb: 28; Ebû Dâvud, Nikâh 44.

⁹³ Tirmizi, Edeb, 29; Ebu Dâvud, Nikâh, 44; Ahmed b. Hanbel, c.5, s.353-357; Deylemî, **el-Firdevs bi-Mesur el-Hitab : el-firdevsü'l-ahbar**, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, Hadis No: 8312.

⁹⁴ Nur Suresi, 24/30, 31.

⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, c.5, 264.

oktur. Kim benden korkarak bakışlarını aşağıya indirirse, onun kalbine imanın tadını veririm."⁹⁶ Bir diğer hadiste, harama bakmanın gözlerin zinası olduğu belirtilmiştir.⁹⁷

Hac esnasında Has'am⁹⁸ 'lı genç bir kadın soru sormak için Hz. Peygamber'in yanına gelmişti. Bu esnada orada bulunan amcasının oğlu Fadl b. Abbas'ın da kadına uzunca baktığını gören Allah'ın Resulü, Fadl'ın başını tutarak öbür tarafa çevirdi. Hz. Abbas'ın bunun sebebini sorması üzerine de şöyle dedi: *"Bir genç erkek ve bir genç kadın gördüm. Onların aleyhine şeytana güvenemedim."*⁹⁹

Hz. Peygamber sahabîlerden bir kısmını yol kenarlarında görünce, yol kenarında oturmamalarını istemiş, onlar; buranın dışında başka görüşüp konuşacağımız bir toplanma yerimiz yoktur, deyince; *"öyleyse yolun hakkını verin"* buyurmuştur. Yolun hakkının ne olduğu sorulduğunda da Resulullah şu cevabı vermiştir: *"Gözleri harama bakmaktan sakınmak, yoldaki ezayı kaldırmak, selamı almak, iyiliği emretmek ve kötülüğü engellemek."*¹⁰⁰

وعن أنس رضي الله عنه قال: [أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم فاطمة رضي الله عنها بعد قَدْ وَهَبَهُ لَهَا وَعَلَيْهَا ثَوْبٌ إِذَا قَنَعَتْ بِهِ رَأْسَهَا لَمْ يَبْلُغْ رِجْلَيْهَا، وَإِنْ غَطَّتْ بِهِ رِجْلَيْهَا لَمْ يَبْلُغْ رَأْسَهَا. فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَلَقَّاهُ مِنَ التَّحَفُّظِ قَالَ: لَيْسَ عَلَيْكَ بَأْسٌ إِنَّمَا هُوَ أُبُوكَ وَعَلَامُكَ].

Hiz. Enes (r.a.) naklediyor: *"Resûlullah (s.a.v.) Fâtıma (r. anhâ)'ya, bir köle getirerek ona hibe etmişti. Hiz. Fâtıma'nın üzerinde (çok uzun olmayan) başına çekecek olsa öbür ucu ayaklarına ulaşmayan, ayaklarını örtecek olsa üst ucu başına yetişmeyen bir elbise vardı. Allah Rasulü (s.a.v.), örtünme konusunda yaşadığı sıkıntıyı görünce:*

⁹⁶ Hâkim Nisaburi, c.4, s. 313-314; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Kurtubî, **el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân**, Dârü'l-Hadis, Kahire, 1996/1416, c.12, s.151; İbn Kesir, c.2, s.599.

⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, c.2, s.276, 317, 343.

⁹⁸ Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesidir. Kabileye adını veren Has'am'ın asıl adı Eftel olup şeceresi Has'am b. Enmâr b. Nizâr b. Mead b. Adnân'dır. Eftel, bir ittifak dolayısıyla kurban edilen hayvanın kanını ellerine ve vücuduna sürdüğü için Has'am lakabıyla anılmıştır. Has'am'ın babası Enmâr, kardeşi Mudar b. Nizâr'ın kuyusunu doldurduktan sonra Hicaz'dan Yemen'e kaçmış ve Kahtânî kabileleri arasına karışmıştır. Bundan dolayı bazı kaynaklar, Has'am ile kardeş kabile Becile'nin şeceresini Enmâr b. Erâş (İrâş) b. Amr b. Gavs b. Nebt b. Mâlik el-Kehlânî şeklinde Kahtânîler'e mensup gösterirler. Has'amlılar'ın menşei farklı bazı kabilelerin birleşmesinden teşekkül ettiği anlaşılmaktadır. Serât dağlarına yerleşen Enmâr'ın iki oğlu Has'am ve Becile, zamanla çoğalarak Tâif'e 120 km. kadar uzaklıktaki Tebâle ile Yemen'in yüksek dağlık kesimleri arasındaki geniş bir bölgeye yayıldılar. (bkz. Hüseyin Algül, "Has'am (Benî Has'am)", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hasam-beni-hasam> (21.10.2019).)

⁹⁹ Tirmizî, Hacc 54; Ahmed b. Hanbel, 76, 157.

¹⁰⁰ Buharî, Mezalim 22, İsti'zan 2; Müslim, Libas, 114; Ebu Davud, Edeb, 12.

"Bu kıyafette olmanın sana bir mahzuru yok, zira karşıdakiler baban ve kölendir." buyurdu."¹⁰¹

Kölelik müessesesi tarihi süreç içerisinde birçok toplumda kaldırıldığı için günümüzde bu hükmün uygulanabilirliği ortadan kalkmıştır.

2.3.2. Kadının Erkeğe Bakması

Kur'an'ı Kerim'de Allah (c.c.): *"Mü'minlere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar. Mü'min kadınlara da söyle gözlerini yere indirsınlar (erkeklere bakmasınlar), namuslarını korusunlar."*¹⁰² hükmü yer almaktadır. Hz Yusuf: *"Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü her nefis kötülüğü emreder."*¹⁰³ Peygamberimizden bu konu ile ilgili günümüze ulaşan çeşitli rivayetlerde bu konuya dikkat çekildiği görülmektedir.

Dünyada Allah'ın çağrısına uyarak nefislerinden ve haramdan sakınanlar, emirlerine boyun eğenler kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın ödüllendirileceklerdir. Allah (c.c.) insan olma açısından, dini emirlerine muhatap olma ve dünyada yaptıklarının karşılığında ceza ve mükâfatla karşılaşma hususunda herhangi bir fark olmadan eşit olduğunu açık açık ortaya koymuştur.

*"Hâlbuki -ister kadın olsun ister erkek olsun- iman edip doğru ve yararlı işler yapan kimse cennete girecek ve bir hurma çekirdeği(ni dolduracak) kadar bile haksızlığa uğramayacaktır."*¹⁰⁴

*"Erkek ya da kadın, inanmış olması yanında bir de dürüst ve erdemli davranan kimseye hiç şüphesiz arı-duru bir hayat tattıracağız. Ve yine şüphesiz böylelerini, yapabildikleri en güzel şey ne ise ona göre ödüllendireceğiz."*¹⁰⁵

Ayetlerden de anlaşılacağı üzere Rabbine karşı görevlerinde ve bunun karşılığı olan ceza ve mükâfatta hem kadın hem de erkek eşittir. Yani erkeklerin kadınlara bakmaları hususundaki kural ve kaidelerin tümü kadınlar için de geçerlidir.

¹⁰¹ Ebû Dâvud, Libâs 35.

¹⁰² Nur Suresi 24 / 31.

¹⁰³ Yusuf Suresi 12 / 53.

¹⁰⁴ Nisa Suresi 4 / 124.

¹⁰⁵ Nahl Suresi, 11/ 97.

Bir kadının aşırı istek duymamak şartıyla yabancı bir erkeğin göbek ile diz kapakları arasının dışında kalan ayak, kol, bacak, göğüs ve sırt gibi yerlerine çıplak olarak bakabileceğinin delili aşağıdaki hadislerdir.

Hiz. Aîşe (r.anha) validemizden aktarılan rivayet şöyledir: *"Vallahi Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i odanın kapısında dururken gördüm; Habeşliler, Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'in mescidinde mızrakları ile oynuyorlar; Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) de ben oyunlarını göreyim diye elbisesi ile beni örtüyordu. Ben (bakmaktan) vazgeçinceye kadar, benim (hatırım) için ayakta duruyordu. Siz, eğlenceye düşkün genç yaştaki bir tazenin buna ne derece can atacağını takdir buyurun."*¹⁰⁶

Bir başka uygulama da şudur: Fatıma binti Kays eşinden boşandığında, Allah'ın Rasulü, onun iddetini, zengin bir hanım olan Ümmü Şüreyk (r. anha)'nın yanında kalarak geçirmesini istemişti. Ancak Ümmü Şüreyk' in ziyaretçilerinin çok olması sebebiyle Fatıma'nın örtünmede zorluk çekebileceğini düşünen Allah Rasulü, ona daha sonra şöyle buyurmuştur: *"İddet süresince, amcanın oğlu İbn Ümmi Mektüm'un evinde ikamet et. Çünkü o, a'ma olduğu için, giysini çıkardığında seni görmez."*¹⁰⁷ Bu hadis ile Nebhan (r.a)'in naklettiği şu rivayet birbiriyle çelişkili gibi görünmektedir.

وعن أم سلمة رضي الله عنها قالت: [كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَهُ مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. فَأَقْبَلَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ وَذَلِكَ بَعْدَ أَنْ أُمِرْنَا بِالْحِجَابِ؛ فَدَخَلَ عَلَيْنَا. فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِحْتَجِبَا مِنْهُ. فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَيْسَ هُوَ أَعْمَى لَا يَبْصُرُنَا؟ فَقَالَ: أَفَعَمَيَاوَانِ أَنْتُمَا؟ أَلَسْتُمَا تُبْصِرَانِهِ].

Ümmü Seleme (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: *"Ben Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yanında idim. Yanında Meymûne Bintu'l-Hâris (radiyallâhu anhâ) da vardı. (Bu esnada) İbnu Ümmi Mektum bize doğru geliyordu. -Bu vak'a, tesettürle emredilmemizden sonra idi- ve yanımıza girdi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize:*

"Ona karşı örtünün!" buyurdu. Biz:

¹⁰⁶ Müslim, İdeyn 17, 18, 21, 22, Mesacid, 18; Buhari, İdeyn 25, Salât 69, Cihad 79; Nesaî, İdeyn 34, 35; Ahmed b. Hanbel, c.2, s.368, c.6, 56, 83, 84, 85, 166.

¹⁰⁷ Müslim, Talak 40; Ebü Davud, Talak 39; Nesaî, Nikâh 8; Ahmed b. Hanbel, c.6, 416; el-Kurtubî, c.12, s.151; İbn Kesîr, c.2, s.599.

"Ey Allah'ın resulü! O, âmâ ve bizi görmeyen (ve varlığımızı tanımayan) bir kimse değil mi?" dedik. Bunun üzerine:

"Siz de mi körlersiniz, siz onu görmüyor musunuz?" buyurdu."¹⁰⁸

Fakat bu rivayet, Nebhan isimli ravinin çok fazla tanınmamasından dolayı hadisçiler tarafından eleştirilmiştir. Diğer taraftan bu hadisin Hz. Peygamberin eşlerine ait özel bir hüküm ifade etmesi de muhtemeldir. Fatıma binti Kays hadisinin ise, diğer mü'min hanımlar için genel düzenleme yapmış olma ihtimali de vardır. Ayrıca Ahmed b. Hanbel ile Ebu Davud birbirine zıt gibi görünen iki hadisin arasını şu şekilde birleştirmişlerdir: *"Burada daha sağlam olan Fatıma binti Kays hadisini, senesinde eleştiri bulunan Nebhan hadisinden üstün tutmak daha uygundur."¹⁰⁹*

Diğer taraftan da sahabe hanımlarının ihtiyaç durumunda erkeklerle konuştukları, alış-veriş yaptıkları ve soru sordukları da bilinmektedir. Nasıl ki bir bayram namazında Hz. Peygamber, Bilal-i Habeşî (r.a.) ile beraber kadınların bölümüne geçmiş, onların kendisine biat etmelerini emreden ayeti¹¹⁰ okuduktan sonra biat istemiş, öğüt vermiş ve onları sadaka vermeye teşvik etmiştir. Bu arada Bilal elbisesini açmış, kadınlar yanlarında bulunan para, yüzük vb. şeyleri bu yaygının üstüne atmışlardır.¹¹¹

Sonuç olarak bakışın zevk ve cinsel istek duymamak şartıyla erkek veya kadının karşı cinsten yabancı bir kimsenin mahrem olmayan yerlerine bakmasında dinen bir sakınca yoktur. Ancak normal şartlarda meşru sayılan bakış, kişinin kalbindeki niyetine göre meşru olmaktan çıkabilir. Erkek veya kadının bakma ve seyretme yoluyla karşı cinsi etkilediği gerçeği nedeniyle İslam her ikisinin de gözlerini ve ırzlarını haramdan korumalarını istemiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de bu konu ile ilgili olarak: *"Zinaya yaklaşmayın; çünkü o, pek çirkin ve çok kötü bir yoldur."¹¹²* buyrulmaktadır. Nitekim Hz. Yusuf'un güzelliğinden etkilenen Züleyha, onu yatağa çağırdığında, Hz.Yusuf; *"Hâşâ, Allah'a*

¹⁰⁸ Ebû Dâvud, Libas 37; Tirmizî, Edeb 29.

¹⁰⁹ İbn Kudâme, **el-Mugni**, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad, 1999/1419, c.6, 563 vd.; Ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, c.6, s.296, 416; Ebu Davud, Talak 39, Libas 34.

¹¹⁰ Mümtetine Suresi, 60/12.

¹¹¹ Buharî, c.2, s.273; Ebû Davud, c.1, 174; Nesaî, c.1, 227.

¹¹² İsrâ sûresi 17/ 32.

*sığınırım! Zira kocan benim velînimetimdir, bana iyilik edip evini açtı. Gerçek şu ki zalimler iflah olmaz!"*¹¹³ diyerek bu isteği geri çevirmiştir.

Zaman ve mekânların değişmesiyle birlikte İslam'ın temel kuralları değişmeyeceğinden dolayı yabancı bir kadının, erkeğin örtülmesi farz olan göbekte diz arasına bakması dinen caiz değildir. Bu bakışın şehvetli olup olmaması sonucu etkilemez. Böyle bir durumda bakışın başka bir tarafa çevrilmesi bildirilmiştir.¹¹⁴ Ayrıca haramlardan uzak durmak sadece tek yönlü olmadığından; kadının mahrem yerleri ve ziynetlerini örterek göstermemesi, erkeğin de onun albenisine kapılarak bakmaması gerekir.

2.4. EŞ SEÇİMİ

İslam, yaşam biçimini düzenleyen bütün kurallar içinde evliliğe çok büyük bir önem vermiştir. Evlilikle birlikte kurulan aile ocağının, tüm toplumun huzurunu ve uyumunu sağlayacağı dile getirilmiştir. Ayrıca insanın 'yaratılış' özelliğine bakılarak evlenmesi gerekliliğinin üstünde son derece durarak açıklamıştır. Bakara, Nisa, Maide, Nahl, Enfal, Nur, Furkan, Ahzap ve diğer bazı surelerdeki evlilik ve aileyle ilgili ayetler¹¹⁵, İslam'ın evliliğe verdiği önemi gösteren delillerdir.

Meşru nikâh sayesinde oluşan aile, son derece sağlam ve değerli bir kurumdur ki İslam'ın dışında başka hiçbir din ve ideoloji, anlayış ve çevre evliliğe ve aile ocağına bu kadar özen göstermemiştir. Bu sebeple de bir imtihan olan bu dünyada hayatının anlamlarını İslam'a göre belirlemek isteyenler, evliliğe önem vermişlerdir. İslam, evlilik ve eş seçimi hususunda, geniş geniş açıklamalar yapmış, ayet ve hadislerle meseleyi birçok yönüyle ele almıştır.

وعن ابن أبي جريح قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِسْكِينٌ مِسْكِينٌ رَجُلٌ لَيْسَتْ لَهُ امْرَأَةٌ. قَالُوا: وَإِنْ كَانَ كَثِيرَ الْمَالِ؟ قَالَ: وَإِنْ كَانَ كَثِيرَ الْمَالِ. مِسْكِينَةٌ مِسْكِينَةٌ امْرَأَةٌ لَا رَوْحَ لَهَا. قَالُوا: وَإِنْ كَانَتْ كَثِيرَةً الْمَالِ؟ قَالَ: وَإِنْ كَانَتْ كَثِيرَةً الْمَالِ].

¹¹³ Yusuf Suresi, 12/23.

¹¹⁴ Müslim, Edeb 45; Ebû Dâvud, Nikâh 43; Tirmizî, Edeb 28.

¹¹⁵ Bakara Suresi 2/221, 2/230, 2/232, 2/235; Nisa Suresi 4/127; Maide Suresi 5/5; Nahl Suresi 16/72; Enfal Suresi 8/63; Nur Suresi 24/32-33; Furkan Suresi 25/74; Ahzap Suresi 33/37, 33/50.

İbn Ebi Necih (r.a.) dedi ki: "Resulullah (s.a.v.): "Kadını olmayan erkek miskindir, miskindir!" buyurunca, Yanındakiler:

"Çokça malı olsa da mı?" demişlerdir.

"Evet, çokça malı olsa da!" buyurdular. Sözlerine ek olarak: "Kocasını olmayan kadın da miskindir miskindir!" buyurdular. Yanındakiler:

"Çokca malı olsa da mı?" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Evet, kadının çok malı olsa da!" buyurdular.¹¹⁶

İslam Dini, her sahada olduğu gibi evlilik konusunda da ince eleyip sık dokumaktadır. Çünkü aile, İslam toplumunun yaşamasını sağlayan en önemli aracı, sarsılmaz temeli ve köşe taşı konumundadır. Aile yapısı ne denli sağlam olursa, toplum o kadar sağlam, sağlıklı ve dayanıklı olur.

Ailenin oluşumunda en önemli nokta, eş seçimidir. İster kadın ister erkek olsun eş seçimi, müminlerin en çok dikkat etmeleri gereken konuların başında bulunmaktadır. İşte bu nedenle;

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعِ خِصَالٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا. فَأَظْفَرُ بَدَاتِ الدِّينِ، تَرَبُّتٌ يَدَاكَ].

Hiz. Ebu Hureyre (r.a.) naklediyor: "Allah Rasulü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kadın dört hasleti için nikâhlanır: Malı için, haseb ve nesebi için, güzelliği için, dini için. Sen dindarı seç de huzur bul."¹¹⁷

Peygamberimiz (s.a.v.), bu hadisle evlenme söz konusu olunca, eş seçiminde erkeklerin üzerinde durması gereken özellikleri bildirmektedir. Bunlar; Güzellik, zenginlik, soysop üstünlüğü ve dindarlıktır. Kur'ân-ı Kerim, bu konuda mü'minlere, "Müşrik kadınlarla, onlara inanıncaya kadar, evlenmeyin. (Müşrik kadın) hoşunuza gitse dahi, mümin bir cârîye, müşrik (hür) bir kadından iyidir. Müşrik erkekler de inanıncaya kadar, onları(mümin kadınlarla) evlendirmeyin. (Müşrik erkek) hoşunuza gitse dahi, mümin bir köle, müşrik bir adamdan iyidir. (Zira) onlar ateşe çağırıyorlar. Allah ise izniyle cennete ve mağfirete çağırıyor. İnsanlara ayetlerini (böyle) açıklıyor ki öğüt alsınlar."¹¹⁸ diye emredilmektedir.

¹¹⁶ Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, Mektebetü'l-Maârif, Riyad, 1985/1405, (Mu'cemü'l-evsat), Hadis No:6589.

¹¹⁷ Buharî, Nikâh 15; Müslim, Rada 53; Ebu Davud, Nikâh 2; Nesâî, Nikâh 13.

¹¹⁸ Bakara Suresi 2/221.

Rivayet edilen bu hadisle inançlı bir eşin güzelliği-çirkinliği, zenginliği-fakirliği ve nesebi (soyusopu) üzerinde konuşulmamaktadır. Ancak müşrik, hadiste zikredilen üç sebepten biri sebebiyle hoş gidebilir: Ya zengindir ya da güzel veya soysop sahibidir. Bu durumda ayete göre mü'min olan tercih edilecek fakat hadise göre de mü'minler içinden de dinine bağlı olanlar tercih edilecektir.

İslam, evliliğin uzun süreli olması için eş seçiminin iyi yapılmasını temel alır. Aile ocağının huzur, mutluluk ve karşılıklı güvene dayanan ilkeler üstüne inşa edilebilmesi için, bu yuvada dini öğelerin ön planda tutulması gerekir.

Bir rivayette *"Kadınları güzellikleri için nikâhlamayınız, olur ki güzellikleri ahlakça düşmelerine sebep olur. Onları malları için de nikâhlamayın, zira malları azgınlıklarına yol açabilir. Kadınları dindarlıktan dolayı nikâhlayın. Şüphesiz dindar olan yırtık elbiseli bir cariye (böyle olmayanlardan) daha üstündür."*¹¹⁹ buyurulmaktadır. Benzer başka bir rivayette ise;

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ. ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْمُحَارِبِيُّ وَجَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْإِفْرِيقِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ وَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَزَوِّجُوا النِّسَاءَ لِحُسْنِهِنَّ. أَنْ يُرْدِيَهُنَّ. وَلَا تَزَوِّجُوهُنَّ لَأَمْوَالِهِنَّ. فَعَسَى أَمْوَالُهُنَّ أَنْ تُطْغِيَهُنَّ. وَلَكِنْ تَزَوِّجُوهُنَّ عَلَى الدِّينِ. وَلَأَمَّةٌ خَرَمَاءُ سَوْدَاءٍ دَاتٌ دِينَ أَفْضَلُ.

Abdullah İbn Amr (r.a.) bahsediyor: "Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: *"Sadece güzellikleri sebebiyle kadınlarla evlenmeyin. Çünkü güzelliklerinin onları (kibir ve gurur sebebiyle) alçaltacağından korkulur. Onlarla mal ve mülkleri sebebiyle de evlenmeyin, zira mal ve mülkün onları azdıracağından korkulur. Fakat onlarla diyaneti esas alarak evlenin. Yemin olsun, burnu kesik, kulağı delik siyahî dindar bir köle (dindar olmayan hür kadınlardan) efdaldir."*¹²⁰

Dindar eş seçimi, hem mutluluk hem de bir anlamda ebedi kurtuluş seçimi demektir. Çünkü birbirlerine manevi destek veren eşler birbirlerini hem haramdan korurlarken hem de Allah'ın rızasını kazanma konusunda da birbirlerini yüreklendirirler.

¹¹⁹ İbn Mace, c.1, s.572.

¹²⁰ İbn Mâce, Nikâh, 6.

2.5. EŞ SEÇİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Evlilik, kişinin kendisine uygun bir hayat arkadaşı bularak maddi ve manevi huzur çabasına girişmesi ve bu uğraşında her şeye rağmen mutluluğa ulaşmaya çalışmasıdır. Nitekim hadisi şerifte şöyle buyurulmaktadır;

حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ كَاسِبٍ. ثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَارِثِ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ طَلْحَةَ، عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُنْكِحُوا. فَإِنِّي مُكَاثِّرٌ بِكُمْ.

*Hz. Ebu Hureyre (r.a.) bahsediyor: "Allah Rasulü (s.a.v.) buyurdular ki: "Evleniniz! Zira ben (Kıyamet günü diğer ümmetlere karşı) çokluğunuzla iftihar edeceğim."*¹²¹

Evlilik son derece önemli ve kutsal bir müessese olduğundan bu kutsal ocağın, herhangi bir aksaklıktan dolayı kötü şekilde etkilenmemesi için daha en başından sağlam temellere dayanması gerekir. Evlenmeye karar veren bir erkek, bu amacın gerçekleşmesi için evleneceği kadında bazı nitelikler aramalıdır.

2.5.1. Hür Olmak

Kölelik ve cariyelik, İslam'ın getirmediği İslam'dan önce de var olan bir statü idi. Fakat İslam bu durumu önce düzelterek iyileştirmeye çalışmış ve zaman içerisinde de tamamen kalkmasını hedeflemiştir. Savaş sırasında tutsak edilen kız ve kadınlar "**cariye**" olarak alınırdı. Ganimet sayılan *Cariyeler* İslâm devleti tarafından yardımcıya ihtiyacı olan gazilere verilir ve sahibi tarafından salıverilmedikleri sürece de ticarî bir eşya gibi alınıp satılırdı. Artık o saatten sonra "Cariye" ailenin bir parçası ve evin bir ferdi olarak kabul edilerek ona göre davranılırdı.

"**Efendi**" olarak anılan cariyenin sahibi onu hem şahsî hizmetlerinde ve hem de ev işlerinde kullanabildiği gibi, isterse ayrıca bir nikâh kıymaya gerek duymadan cariyeye olarak elde edilen bir köle kadını eş olarak alıp onunla birlikte olabilirdi. Bunun yanında bu konuda Kur'ân'ın vermiş olduğu bir ruhsat da mevcuttur ve bu

¹²¹ İbn Mâce, Nikâh 1.

ruhsat şöyle ifade edilmiştir: “İffetlerini korurlar. Sadece eşleriyle veya ellerinin altında olanlarla (câriyelerle) yetinirler, bundan dolayı da kınanacak değildir.”¹²²

حَدَّثَنَا بْنُ هِشَامٍ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا سَلَامٌ سَوَّارٍ. ثَنَا كَثِيرٌ بْنُ سَلِيمٍ عَنِ الضَّحَّاكِ ابْنِ مَرْحَمٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ طَاهِرًا مُطَهَّرًا، فَلْيَتَزَوَّجِ الْحُرَّائِرَ.

H. Enes İbnu Mâlik (r.a.) bahsediyor: "Allah Rasulü (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim: "Kim Allah'a pak ve temizletilmiş olarak kavuşmak isterse hür kadınlarla evlensin." ¹²³

Kur'an-ı Kerim'de "İçinizden, imanlı hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarınız (sayılan) cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Hep aynı köktensiniz (insanlık bakımından aranızda fark yoktur). Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartı ve sahiplerinin izni ile onları (cariyeleri) nikâhlayıp alın, mehirlerini de normal miktarda verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınların cezasının yarısı (uygulanır). Bu (cariye ile evlenme izni), içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." ¹²⁴ buyurulmuştur.

وعن مالك: [أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سُئِلَا عَنْ رَجُلٍ كَانَ تَحْتَهُ حُرَّةٌ فَأَرَادَ أَنْ يَنْكِحَ عَلَيْهَا أُمَّةً، فَكَرَّهَا أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا].

İmam Malik; "İbn Abbas ve İbn Ömer'e, nikâhı altında hür bir kadın olduğu halde bunun üzerine bir cariye nikâhlamak isteyen bir adam hakkında soruldu. Bunlar, adamın ikisini cemetmesini mekruh addettiler." ¹²⁵

Bu hadise göre, hür bir kadınla nikâhlanmış bir erkeğin, eşinin üstüne bir cariyeyle yani köle bir kadınla nikâhlanması mekruhtur. Müslüman bir erkeğin evlilik ihtiyacı karşısında yapacağı ilk şey, imkânı varsa öncelikle hür ve mümin hanımla evlenmektir. Ancak isterse Müslüman olmayan ehl-i kitap kadınlarla da evlenmesinde dinen bir sakınca yoktur. Sonra sırasıyla mümin bir cariye ve en son ihtimalle de mümin olmayan cariye ile evlenmek gelir.

¹²² Mü'minûn Suresi, 23/5-6.

¹²³ Canan, c.17, s.194.

¹²⁴ Nisa Suresi, 4/25.

¹²⁵ Malik b. Enes (İmam Malik), Nikâh 31.

Sonuç olarak Kur'ân-ı Kerim, Müslüman hür kadınlarla ile evlenebilme gücü ve olanağı bulunmama şartıyla hür erkeklerin; cariyelerle nikâh yaparak evlenmelerine izin verilmiştir. Bu şart gerçekleşmesi yeterli görülmemiş, sonrasında ayrıca cariyelerin Müslüman veya ehl-i kitap olmaları şartı da aranmıştır.

Ayrıca Hanefî mezhebine göre cariyelerle nikâh yaparak evlenebilmek için iki şart vardır: **Birincisi**, hür kadınlardan olan eşlerine ayırdığı gibi, birlikte olmak istediği cariyesi için de hususî bir konut ayırmasıdır. **İkincisi** ise, diğer eşlerle birlikte olmak için ayırdığı zamanı ona da ayırması gerekir. Ebu Yusuf'a göre de ayrıca ondan bir çocuk edinme arzusu da bulunması şarttır.¹²⁶

2.5.2. Bakire Olmak

Evlenmeye karar veren bir erkeğin, bu gayeyi gerçekleştirmek için evleneceği kadında araması gereken niteliklerden biri de bakire olmasıdır. **“Bakire”** kavramı ise daha önce hiç evlenmemiş ve cinsel ilişkiye girmemiş bayanlar için kullanılır. Peygamberimiz bakire ile evlenme konusunda erkekleri teşvik etmiştir.

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ. ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ التَّيْمِيُّ. حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ ابْنُ سَالِمٍ بْنُ عَثْبَةَ بْنُ غَوْثٍ بْنِ سَاعِدَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِالْأَبْكَارِ. فَإِنَّهُنَّ أَغْدَابُ أَفْوَاهَا، وَأَنْتَقُ أَرْحَامًا، وَأَرْضِي بِالْيَسِيرِ.

Üveym İbnu Sâide (r.a.) bahsediyor: "Allah Rasulü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Bakire kızlarla evlenin. Çünkü onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha doğurgandır, aza da razı olurlar."¹²⁷

Dul kadın önceki kocasının yanında her şeyin bolunu görmüş olabileceğinden aynı imkânları yeni eşinde bulamayınca tatsızlığa sebep olabilir.

وعن جابر رضى الله عنه قال: [عَزَّوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلَّاحَقَ بِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا عَلَى نَاضِحٍ لَنَا قَدْ أَعْيَا. قَالَ: فَتَخَلَّفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ]

¹²⁶ Ebû Bekr Alâeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi Kasani, **Bedaiü's-sanai' fi tertibi's-şerai'**, thk. Ali Muhammed Muavvaz, Adil Ahmed Abdülmevcut, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1997/1418, c.8, s.344-345.

¹²⁷ İbn Mace, Nikâh, 7. Hadis, senedindeki iki ravi nedeniyle tenkide uğramıştır, bk. İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi**, mütercim ve şarih Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983, c.1, s.597.

فرجره ودعا له فما زال بين يدي الإبل. فقال لي كيف ترى بعيرك؟ فقلت بخير: قد أصابته بركتك. قال: أفتبيعنيه؟ قال: فاستحييت، ولم يكن لنا ناضح غيره. قال: فقلت نعم، فبعته إياه على أن لي فقار ظهره حتى أبلغ المدينة، قال فقلت يا رسول الله إني عروس، فأستأذنته فأذن لي فتقدمت الناس إلى المدينة حتى أتيت المدينة فلقيني خالي فسألني عن البعير فأخبرته بما صنعت فيه فلا مني، وقد كان رسول الله صلى الله عليه و سلم قال لي حين استأذنته: هل تزوجت بكراً أم ثيباً؟ قلت: بل ثيباً. قال هلاً بكراً تلاعبها وتلاعبك؟ قلت يا رسول الله: توفي والدي ولى أخوات صغار فكرهت أن أتزوج مثلهن فلا تؤدبن ولا تقوم عليهن، فتزوجت ثيباً لتقوم عليهن وتؤدبن. قال: فلما قدم رسول الله صلى الله عليه و سلم المدينة عدوت عليه بالبعير فأعطاني ثمنه وردّه عليّ].

Hız. Câbir (r.a.) anlatıyor: "Hız. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte gazveye katıldım. Ben su taşımada kullandığımız devemizin üzerinde giderken Resûlullah (s.a.v.) bana erişti. Devem yorgundu ve bu yüzden gerilerden yürüyordu. Durumu gören Hız. Peygamber (s.a.v.) de geride kalarak deveyi sürdü ve ona dua etti. Bunun üzerine bütün develerin önünden gitmeye başladı. Bana:

"Deveni nasıl görüyorsun?" diye sordu.

"Çok iyi görüyorum, bereketiniz değdi" dedim.

"Onu bana satar mısın?" buyurdu. Ben utandım, bundan başka su taşıyan devemiz olmamasına rağmen yine de "evet" dedim ve Medine'ye ulaşınca kadar sırtı benim olmak şartıyla deveyi kendilerine sattım. Ona:

"Ey Allah'ın Rasûlü yeni evliyim" diyerek izin istedim. Bana izin verdiler. Bunun üzerine, Medine'ye gelince beni dayım karşıladı. Deveyi sordu. Deve ile ilgili yaptıklarımı anlatınca beni ayıpladı. İzin istediğim sırada Hız. Peygamber (s.a.v.):

"Bâkire ile mi, dulla mı evlendin?" diye sormuştu. Ben "dul biriyle" dedim.

"Niye bâkire ile değil, o seninle sen de onunla şakalaşırdınız" buyurdu. Ben:

"Ey Allah'ın Resûlü, babam vefat etti. Birçok kız kardeşim var, hepsi de küçük. Onlarla aynı yaşta, onların terbiyeleriyle meşgul olamayacak, onlara bakamayacak çok genç biriyle evlenmeyi uygun bulmadım. Bu sebeple onlara bakıp terbiyelerini yapacak bir dulla evlendim" dedim."

Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye gelince deveyi vermek üzere yanlarına gittim. Bana parasını verdi ve deveyi de iade etti."¹²⁸

Bu hadis-i şerifte Peygamberimiz Hz. Cabir'in Dul biri ile evlendiğini duyunca *"Niye bâkire ile değil, o seninle sen de onunla şakalaşırdınız"* demesindeki en büyük sebep bekâr olan iki kişinin evlendiklerinde birbirleriyle daha uyumlu olacaklarını ifade etmek içindir. Evlilik ile ilgili her türlü tecrübeyi ilk defa birlikte yaparak ve yaşayarak öğrenmeleri çiftlerin aralarındaki bağın kuvvetlenmesini sağlayacaktır. Aynı olay, aynı konu ve kişi ile ilgili bir başka rivayet de şöyledir.

وعن جابر رضي الله عنه قال: [لَمَّا تَزَوَّجْتُ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَزَوَّجْتُ؟ قُلْتُ: تَزَوَّجْتُ ثَيِّبًا. فَقَالَ: هَلَّا بِكَرًّا ثَلَاثِيهَا وَثَلَاثِيكَ].

H. Cabir (r.a.) bahsediyor: *"Evlendiğim zaman Resûlullah (s.a.v.) bana:*

"Nasıl biriyle evlendin (dulla mı bakire ile mi?)" diye sordular.

"Bir dul aldım!" dedim.

"Niye bakire değil? O senin sen de onunla mülâtefe ederdiniz!" buyurdular."¹²⁹

Burada bir önceki hadiste ayrıntılarıyla anlatılan olayın bir kısmı yer almaktadır. Kısaca özetlemek gerekirse: Hz. Cabir'in babası öldüğünde geride yedi (veya dokuz) kız çocuğu kalmıştır. Hz. Cabir, kızkardeşleri denginde olan bir bâkire ile evlenmeyi [kızkardeşlerine bir yenisini eklemeyi] uygun bulmamış, bunun yerine onlara analık yapacak, terbiye ve bakımlarını iyi yerine getirecek, onlar üzerinde otorite kurabilecek tecrübeli bir dulla evlenmiştir. Bir sefer dönüşü Medine'ye yaklaşınca Hz. Cabir, evine bir an önce ulaşmak için hayvanını hızlandırınca, ondaki telaş Hz. Peygamber'in dikkatini çeker ve Cabir'e sebebini sorar. Cabir, yeni evlendiğini söyleyince, Rasulullah, *"dulla mı, bakire ile mi evlendin"* diye tekrar sorar. Cabir (r.a.) dul ile evlendiğini söyleyince, Peygamberimiz, sözünü ettiğimiz tavsiyede bulunur. Hz. Cabir, niçin dulla evlendiğini açıklayınca da Peygamberimiz:

¹²⁸ Buhârî, Cihad 49, 113, Vekâlet 8, Mesacid 59, Büyû 34, İstikrâz 1, 7, Mezâlim 26, Hîbe 23, Şürût 4, Nikâh 10, 121, Nafakât 12, Daavât 53; Müslim, Müsâkat 109, Salâtu'l-Müsafirîn 69, Rida 54; Tirmizî, Nikâh 13, Büyû 30; Nesâî, Büyû 77; Ebu Dâvud, Ticârât 71; İbnu Mâce, Ticârât 29.

¹²⁹ Buhârî, Nikâh 10; Müslim, Radâ 54; Ebu Dâvud, Nikâh 3; Tirmizî, Nikâh 4, 13; Nesâî, Nikâh 6, 10.

اصْبَتْ *"İsabetli davranmışsın"* diyerek takdir eder. Hz. Cabir'in evlendiği kadının adı Sahle bintu Mes'ûd İbni Evs İbni Mâlik el-Ensâriyye'dir.¹³⁰

Yukarıda zikredilen son üç hadise baktığımızda bakire ile evlenmenin teşvik edildiği görülmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in bakire kızla evlenme konusunun üzerinde bu derece durması, "dul kadınla evlenmek caiz değildir", alamına gelmez. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in kendisi de 25 yaşlarındayken, 40 yaşlarında dul bir kadın olan Hz. Hatice (r.a.) ile evlenmiştir. Yine Hz. Aişe dışındaki eşlerinin tamamı dul olarak Hz. Peygamber ile nikâhlanmışlardır. Abdullah İbn Abbas (r.a.)'ın, Hz. Aişe'ye; *"Nebî (s.a.s) senden başka bakire bir kadınla evlenmedi"*¹³¹ dediği nakledilmiştir. Bu örneklerden anlaşılabileceği üzere Dinimiz dul ile evlenmeyi yasaklamamıştır. Hiç evlenmeyen bir erkeğin, dul ve çocuklu bir kadınla evlenmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Bazen dul bir kadınla evlenmek daha faydalı bile olabilir. Buna karar verecek olanlar tarafların kendileridir. Bununla birlikte hiç evlenmeyen bir kadın varsa o da tercih edilebilir. Ancak bu hadisler bir hüküm değil tavsiye niteliğindedir, bağlayıcı değildir.

2.5.3. Doğurgan Olmak

Evlilikte, kadının doğurgan olması da beğenilen ve istenilen özelliklerdendir. Bir kadın ne kadar güzel, zengin ve soylu olsa da çocuk sahibi olma olanağı bulunmaması durumunda istenilen faydayı sağlamaz. Nitekim Enes b. Mâlik (r.a.)'dan gelen rivayete göre:

*"Peygamber Efendimiz (s.a.v.) evlenmeyi emreder. Nikâhı terk etmeyi şiddetle yasaklar ve: 'Kocasını sevebilen doğurgan kadınla evlenin. Çünkü ben kıyamet gününde diğer peygamberlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim' buyururdu."*¹³²

Eğer kadının daha önce hiç evlenmediği için doğurganlık durumunun bilinmemesi durumunda gençlik ve sağlık durumu gözetilmelidir. Çünkü bu iki vasfa

¹³⁰ Canan, c.15, s.516–517.

¹³¹ Buharî, Nikâh 9, Tefsîru Sure 24/8.

¹³² Ahmed b. Hanbel, c.1, s.158; Ebû Dâvûd, Nikâh 2; İbn Hıbbân, **es-Sikat**, Müessesetü'l-kütübi's-sakafiyye, Haydarabad, 1973, Hadis No: 1229; Hakim Nisaburi, c.2, s.162; Beyhakî, **es-Sünenü'l-kübra**, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, Haydarabad, 1353, c.7, s.81; Ebû Nuaym, **Hilyetü'l-evliya ve tabakatü'l-asfiya**, Matbaatü's-Saade, Kahire, 1974, c.3, s.61–62.

sahip olan kişiler çoğunlukla doğurganlık özelliğine sahip olmaktadır. Evlenecek olan kadının ailesindeki kadınların çoğunluğunun doğurgan olup olmamasına bakılarak da doğurgan olup olmayacağı değerlendirilebilir.

Ancak bir erkeğin hanımının çocuğu olmuyor diye hemen onu boşamaya kalkışması da doğru olmaz. Kişi unutmamalıdır ki boşanmak Allâh-u Te'âlâ'nın en sevmediği helâldir.

Ayrıca “Kocasını sevebilen doğurgan kadınla evlenin. Çünkü ben kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.”¹³³ hadisi, senedinde bulunan İsa bin Meymun el-Medîni isimli ravi sebebiyle zayıf sayılmıştır. Ancak aynı anlamı veren başka rivayetler de mevcuttur.¹³⁴

عن مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أَصْبْتُ امْرَأَةً ذَاتَ حَسَبٍ وَجَمَالٍ وَأَنْتَهَا لَا تَلِدُ، أَفَأَتَزَوَّجُهَا؟ قَالَ: لَا. ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ، فَتَهَا. ثُمَّ أَتَاهُ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ: تَزَوَّجُوا الْوَدُودَ الْوُلُودَ، فَإِنِّي مُكَاثِّرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ].

Ma'kıl İbnu Yesar (r.a.) dedi ki: "Resulullah (s.a.v.)'a bir adam gelerek: "Ben (evlenmek üzere) asaletli ve güzel bir kadın buldum. Ancak kısır, çocuk doğurmuyor. Onunla evleneyim mi?" diye sordu. Peygamberimiz:

"Hayır, evlenme!" buyurdular. Sonra adam ikinci defa geldiğinde yine aynı cevabı aldı. Adam üçüncü sefer de tekrar gelince: "(Ey insanlar!) vedud (çok seven) ve velud (çok doğuran) olanla evlenin. Zira ben (kıyamet günü) diğer ümmetlere karşı çokluğunuzla övüneceğim" buyurdular."¹³⁵

Bu hadis, evlenilecek bir kadında bulunması gereken belli başlı özellikleri belirtmektedir:

1- Kadın çocuk doğurabilecek bir durumda olmalıdır. Çünkü evlenmenin temel amaçlarından biri neslin devamını sağlamaktır. Kısır olan kadın bu amacı gerçekleştiremez.

2- Kadın vedud olmalıdır: Yani kocasını çok sevmelidir.

Hadiste belirtilen iki nitelik, yani “Sevicilik ve doğurganlık” birbirini tamamlayan özelliklerdir. Zira doğurgan olduğu halde eşine sevgi duymayan kadına

¹³³ Ebu Davud, Nikâh 3; İbn Mace, Nikâh 1.

¹³⁴ bk. İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi**, c.1, s.592.

¹³⁵ Ebu Davud, Nikâh 4; Nesaî Nikâh 11.

erkeğin ilgi ve arzusu olmaz. Birbirini sevip de çocuk sahibi olamayanla da maksad ortaya çıkmaz ve ümmetin sayıca artması gerçekleşmez.

2.5.4. Saliha Olmak

Kurulacak yuvanın selâmeti ve doğacak çocukların sağlığı ve terbiyesi açısından hem erkeğin evleneceği kızı seçerken, hem de kızın ve velisinin damat adayını seçerken dikkatli davranması çok önemlidir. Gelin ve damat seçiminde dikkat edilmesini öneren Peygamberimiz, “İnsanlar iyilik ve kötülükte madenler gibidir...”¹³⁶ buyurarak bizleri ileriye düşünerek ölçülü davranmaya davet etmektedir. Kendisine çocuğun babası üzerindeki hakkını soran bir oğluna Hz. Ömer, şu üç şeyi sayar: “Temiz ve iyi ahlaklı bir anne seç, güzel bir isim koy ve ona Kur’an öğret.”¹³⁷ Her şeyden önce, evlilikte temel amaç hayırlı bir neslin ortaya çıkmasıdır.

İmam-ı Gazali dinimizin bu konudaki ilkelerini sayarken ilk iki maddeye, “**dindarlık ve güzel ahlâkı**” koymuştur.¹³⁸

وعن ابنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ].

Abdullah İbnu Amr İbni'l-As (r.a.) naklediyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki:

*"Dünya bir meta'dır. Dünya metanın en hayırlısı saliha kadındır."*¹³⁹

Meta'; altın, gümüş ve parayla alınıp satılabilen her çeşit ticaret malıdır. Yenilen, giyilen, kullanılan bütün dünya malları meta'dır. Belli bir süre kullanılıp eskitilir. Hadis, dünyada beğenilen hiçbir şeyin sonsuz olmadığını, her güzel şeyin elbet bir gün sonu olacağını, bildirmektedir. Bu güzel şeyler arasında insan için en hayırlı olanı ise saliha bir kadındır.

Saliha kadın, dindar, namuslu ve itaatkâr olan kadındır. İnsanın mutluluğunu bir başka hadiste Resulullah üç şeye bağlamaktadır: “Saliha kadın, salih mesken, salih binek.”¹⁴⁰ Hadisin devamında, kişinin mutsuzluğu da üç şeye dayanır: “Kötü

¹³⁶ Ahmed b. Hanbel, c. 2, s.539.

¹³⁷ Abdullah Nasih Ulvan, **Terbiyetü'l-evlad fi'l-İslâm**, Dârü's-Selam, Kahire, 1985/1405, c.1, s.38.

¹³⁸ Gazali, **İhyau ulumi'd-din**, trc. Ali Arslan, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1971, c.2, s.38.

¹³⁹ Müslim, Rada 64; Nesâî, Nikâh 15.

¹⁴⁰ Ahmed b. Hanbel, c.1, s.168.

kadın, kötü mesken, kötü binek." Dünya ile ilgili mutluluğun dayanağı denince birçok kimsenin aklına öncelikle maddî zenginlik gelir. Oysaki aile huzurunun bulunmamasını hiçbir zenginlik yerine getiremez.

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ. ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي الْعَاتِكَةِ. عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: مَا اسْتَفَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ. إِنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ. وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتَهُ. وَإِنْ أَقْسَمَ عَلَيْهَا أَبْرَتْهُ. وَإِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ.

Ebu Ümâme (r.a.)'ın rivayetine göre: "Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: "Mü'min, Allah'a takvadan sonra daha çok sâliha bir eşden hayır görür. Böylesi bir kadına emretse itaat eder. Ona baksa sevinç duyar, bir şeyi yapıp yapmaması konusunda yemin etse, kadın bunu yerine getirerek onu yeminden kurtarır, kadınından ayrılıp uzak bir yere gitse, kadın hem kendi namusu ve hem de adamın malı konusunda hayırsever ve dürüst olur."¹⁴¹

Sâliha bir hanımefendi bir mü'minin takvâdan sonra sahip olabileceği en hayırlı lütuftur. Nitekim Peygamber (s.a.v.) Efendimiz bir hadîsinde: "Bana dünyanızdan, kadın ve güzel koku sevdirdi; namaz da gözümün nûru kılındı."¹⁴² buyurmuşlardır.

Ayrıca âyette; "Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla..." nidası da sâliha hanım yetiştirmenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu nitelikteki sâliha hanımlar için Efendimiz (s.a.v.): "Cennet annelerin ayakları altındadır!"¹⁴³ buyurmuşlardır.

Hız. Meryem, Hız. Asiye, Hız. Hatice ve Hız. Fatıma dünya tarihinde bize en iyi şekilde örnek olan 'Saliha Kadın'lardır. Kendileri İslam âleminde takva ve şerefleri ile ün kazanmış ve cenneti hak etmiş insanlardır. Bunların karşısında ise Hız. Nuh ile Hız. Lut'un asi eşleri yer almaktadır. Onlar Allah (c.c.)'ı inkâr ederek mübarek eşlerine eziyet etmişlerdir. Bundan dolayı da Kur'an'da onların ebedi cehenneme atılacakları haber verilmiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹ İbn Mâce, Nikâh 5.

¹⁴² Nesâî, İşretü'n-Nisâ, 10; Ahmed b. Hanbel, c.3, 128, 199.

¹⁴³ Nesâî, Cihâd 6; Ahmed b. Hanbel, c.3, s.429.

¹⁴⁴ Tahrim Suresi, 66/10; Hud Suresi, 11/81-83; Neml Suresi, 27/56-58; Ankebut Suresi, 29/31-34.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in evliliğin sâliha bir hanımefendi ile yapılması hususunda teşvik edici nitelikte olan bir başka rivayeti de şöyledir.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَمُرَةَ. ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ ثَوْبَانَ؛ قَالَ: لَمَّا نَزَلَ فِي الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ مَا نَزَلَ، قَالُوا: فَأَيُّ الْمَالِ نَتَّخِذُ؟ قَالَ عُمَرُ: فَأَنَا أَعْلَمُ لَكُمْ ذَلِكَ. فَأَوْضَعَ عَلَى بَعِيرِهِ. فَإِذْ رَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا فِي أَثَرِهِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَيُّ الْمَالِ نَتَّخِذُ؟ فَقَالَ: لِيَتَّخِذَ أَحَدُكُمْ قَلْبًا شَاكِرًا، وَلِسَانًا ذَاكِرًا، وَزَوْجَةً مُؤْمِنَةً، تُعِينُ أَحَدَكُمْ عَلَى أَمْرِ الْآخِرَةِ.

Resûlullah (s.a.v.)'in azadlısı Sevbân (r.a.) anlatıyor: "Gümüş ve altın (biriktirme) ile ilgili ayet¹⁴⁵ nâzil olduğunda halk: "Öyleyse hangi malı biriktirmeliyiz?" diye birbirlerine sormaya başlayınca Hz. Ömer: "Bunu, ben sorup size haber vereyim!" dedi ve hemen devesine binip gitti. Ben de peşinden gittim. Hz. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü hangi maldan edinelim?" diye sordu. Peygamberimiz de: "Her biriniz, şükreden bir kalp, zikreden bir dil, ahirette işinize yardımcı olacak mü'mine bir kadın edinsin" buyurdular."¹⁴⁶

Peygamberimiz, kocasına İslâmî hizmetlerde yardımcı olan hanımı, dünya servetinin en önemlilerinden birisi saymıştır. Bu noktaya sık sık uyarılarda bulunarak daha da dikkatli davranılmasını istemektedir: "Kadınları [sırf] güzellikleri için nikâhlamayınız, Çünkü onların güzellikleri onları tehlikeye atabilir. [Sadece] malları için de nikâhlamayınız. Çünkü malları onları azdırabilir. Dindar olanını nikâhlayın. Şüphesiz, burnunun bir kısmı kesik, kulağı delik ve teni siyah dindar bir cariye, dindar olmayan bir kadından efdaldir."¹⁴⁷

Rasûlullah (s.a.v.) sâliha bir hanımın öteki dünya ile ilgili mükâfâtını: "Kocasını kendisinden memnun olduğu hâlde ölen (takvâ sahibi bir) kadın Cennet'e girer." ¹⁴⁸ beyânıyla müjdelemiştir.

¹⁴⁵ Tevbe Suresi, 9/34.

¹⁴⁶ Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'ân 48, İbn Mâce, Nikâh 5.

¹⁴⁷ İbn Mâce, Nikâh 6.

¹⁴⁸ Tirmizî, Radâ', 10/1161; İbn Mâce, Nikâh 4.

2.6. EŞ SEÇİMİNDE İSTİSNAİ DURUMLAR

2.6.1. Zina Eden Kişiyi Seçmek

Dünya, imtihan dünyasıdır. İnsan ise, özelliği itibariyle günah işlemeye meyilli yaratılmıştır. İnsanlar harama, günaha düştüklerinde, yaptığı kötü işlerden utanan, pişman olanlar için Allah **“tövbe”** müessesesini getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette *“yaptığından pişman olanların, bir daha yapmamak üzere samimi bir şekilde tevbe edeceklerini, Allah'ın af ve mağfiretine sığınacaklarını ve Allah'ın da onları affedileceği”*¹⁴⁹ vurgulanmıştır.

Zina, aralarında nikâh bağı bulunmayan, yani evli olmayan kadın ve erkeğin ya da evli bir erkek ve kadının, eşinden başka biriyle kendi isteğiyle kurduğu cinsel ilişkidir. Evlenmeden önce kız arkadaşla veya nişanlı ile yapılan cinsel ilişki de zinadır. Zina, Allah'ın yasaklamış olduğu büyük günahlardan bir tanesidir. O işi yapmak bir yana ona “yaklaşmak” bile dinen haram kılınmıştır. Allah (c.c.) şöyle emretmiştir: *“Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.”*¹⁵⁰

Allah (c.c.) konu ile ilgili başka bir ayette ise *“Zina eden erkek ancak zinakâr veya müşrik bir kadınla evlenir, zina eden kadınla da ancak zinakâr veya müşrik bir erkek evlenir. Bu müminlere haram kılınmıştır.”*¹⁵¹ emrine yer vermiştir. Bu ayetin manası ve hükmü genel olmakla birlikte ayetin vahyedilmesinin özel bir sebebi vardır.

Medine'ye hicret eden müslümanlardan Mersed, gizlice Mekke'ye gitmiş, müşriklerin hapsederek veya bağlayarak hicret etmelerine izin vermedikleri müslümanları birer ikişer kaçırıyordu. Yine Mekke'ye girdiği bir gece kaçıracağı müslümanın bulunduğu yere gelmişti. Mersed'in Mekke'de oturan eski metresi Anâk onu görmüş ve yanına gelip o geceyi beraber geçirmelerini teklif etmişti. Mersed, İslâm'ın zinayı yasakladığını söyleyerek teklifi reddedince kadın bağırarak onun yerini ve niyetini Mekkeliler'e duyurdu. Mersed kaçarak canını kurtardı. Sonra yine

¹⁴⁹ Âl-i İmrân Suresi, 3/135–136; A'râf Suresi, 7/153; Nahl Suresi, 16/119; Nisâ Suresi, 4/17; Tâhâ Suresi, 20/82; Zümer Suresi, 39/53.

¹⁵⁰ İsrâ Suresi, 17/32.

¹⁵¹ Nur Suresi, 24/3.

bir fırsatını bulup hapsedilmiş olan bir mümini daha kaçıarak Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak başından geçenleri anlattı ve "Anâk ile evlenebilir miyim?" diye sordu. Peygamberimiz hemen cevap vermedi, bir süre sonra âyet nâzil olunca bunu tebliğ etti ve Mersed'e, "O kadınla evlenme" dedi.¹⁵²

Bu olayın benzer ifadeler kullanılarak anlatıldığı hadis de şu şekilde aktarılmıştır.

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: [كَانَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ مَرْثَدُ ابْنِ أَبِي مَرْثَدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. وَكَانَ رَجُلًا يَحْمِلُ الْأَسْرَى مِنْ مَكَّةَ حَتَّى يَأْتِيَ بِهِمُ الْمَدِينَةَ فَكَانَتْ امْرَأَةٌ بَغِيٌّ بِمَكَّةَ يُقَالُ لَهَا عَنَاقُ وَكَانَتْ صَدِيقَةً لَهُ، وَكَانَ وَعَدَ رَجُلًا مِنْ أَسْرَى مَكَّةَ يَحْمِلُهُ. قَالَ: فَجِئْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى ظِلِّ حَائِطٍ مِنْ حَوَائِطِ مَكَّةَ فِي لَيْلَةٍ مَقْفِرَةٍ. فَجَاءَتْ عَنَاقُ فَأَبْصَرْتُ سَوَادَ ظِلِّي تَحْتَ الْحَائِطِ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى عَرَفْتَنِي فَقَالَتْ: مَرْثَدُ؟ قُلْتُ: مَرْثَدُ. فَقَالَتْ: مَرْحَبًا وَأَهْلًا هَلُمَّ فَبِتْ عِنْدَنَا اللَّيْلَةَ. فَقُلْتُ يَا عَنَاقُ: قَدْ حَرَّمَ اللَّهُ تَعَالَى الزَّانَا. قَالَتْ: يَا أَهْلَ الْحَيَامِ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي يَحْمِلُ أَسْرَاكُمْ، قَالَ: فَتَبِعَنِي ثَمَانِيَّةٌ فَاَنْتَهَيْتُ إِلَى غَارٍ فَجَاءُوا حَتَّى قَامُوا عَلَى رَأْسِي وَبَالُوا فَظَلَّ بَوْهُمُ عَلَى رَأْسِي وَأَعْمَاهُمُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِّي. قَالَ: ثُمَّ رَجَعُوا وَرَجَعْتُ إِلَى صَاحِبِي فَحَمَلْتُهُ حَتَّى قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ. فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُنَكِّحُ عَنَاقًا؟ فَأَمْسَكَ وَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ شَيْئًا حَتَّى نَزَلَ: الزَّانِي لَا يَنْكَحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكَحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا مَرْثَدُ لَا يَنْكَحُهَا].

Amr İbnu Şu'ayb, babası ve dedesi yoluyla rivayet ediyor: "Kendisine Mersed İbnu Ebî Mersed denen Mekke'den Medine'ye esir taşıyan bir kişi (r.a.) vardı. Mekke'de Anâk adında fâhişe bir kadın bu adamın dostu idi. Mekke'den esirlerden birine, kendisini götürmeyi vaadetmişti. Mersed der ki: "Mekke'ye geldim, Mekke'nin duvarlarından birinin gölgesine mehtaplı bir gecede indim. Derken Anâk geldi, duvarın dibindeki gölgemin karaltısını gördü. Yanıma gelince beni tanıdı ve:

"- Sen Mersed'sin değil mi?" dedi. Ben:

"- Evet, Mersed'im" dedim.

"- Merhaba, hoş geldin, gel yanımızda geceyi geçir!" dedi. Ben:

"- Hayır, ey Anâk, Allah zinayı haram etti" dedim. Kadın:

¹⁵² İbn Kesîr, c.6, s.8-9.

"- Ey çadır ahalisi, bu adam esirlerinizi götürüyor!" diye bağırmaya başlayınca kaçtım.

Beni sekiz kişi takip etti. Handeme Dağı'na doğru giderek, bir mağaraya girdim. Takip eden adamlar arkamdan gelerek mağaranın girişini ele geçirdiler. Tepemden üzerime idrarlarını yaptılar. İdrarları başıma değdi. Ancak Allah, onların beni görmelerine engel oldu. Daha sonra dönüp gittiler.

Ben de arkadaşımın yanına döndüm. Kilolu birisi olan arkadaşımı sırtlandım. Mekke'nin dışındaki İzhir denen yere geldim. Orada demir bukağılarını¹⁵³ çözdüm. Onu sırtımda taşıyor olmam beni çok yormuştu. Sonunda Medine'ye geldim. Resûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna çıktım:

"- Ey Allah'ın Reshulü, Anâk'la evleneyim mi?" dedim.

Resûlullah (s.a.v.) cevap vermedi. Sonra şu âyet indi: "Zina eden erkek, ancak zina eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da, ancak zina eden veya putperest olan bir erkek evlenebilir..."¹⁵⁴

Bu vahiy üzerine Resûlullah (s.a.v.) bana:

"- Ey Mersed, zina eden erkek ancak zina eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zina eden veya putperest olan bir erkek evlenebilir, onunla evlenme!" dedi".¹⁵⁵

Bu rivayette, zina eden bir kadınla mü'min erkeklerin evlenmesinin haram kılındığı görülmektedir. Hz.Peygamber (s.a.v.), hayat kadınlığı ile meşhur olan Anâk'la evlenme isteğini bildiren Mersed 'e önce cevap vermemişse de, konu üzerine gelen vahiyden sonra çağırarak, âyeti okuduktan sonra, "Onunla evlenme" demiştir.

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَنْكِحُ الزَّانِي الْمَحْجُودَ إِلَّا مِثْلَهُ].

Hiz. Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Celde ile cezalandırılmış zani kimse ancak kendisi gibi biriyle evlenebilir."¹⁵⁶

¹⁵³ **Bukağı:** Kaçmasını önlemek için hayvanın ayağına geçirilen demir köstek. (bkz. Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (21.10.2019).)

¹⁵⁴ Nur Suresi, 24/3.

¹⁵⁵ Tirmizî, Tefsir, Nur, (3176); Ebu Davud, Nikâh 5; Nesâî, Nikâh 12.

¹⁵⁶ Ebu Davud, Nikâh 5.

Sözlükte "derisine dokunmak, vurmak, kırbaç ve benzeri şeylerle vurmak" anlamlarına gelen "celde" kökünden türeyen **celde** kelimesi, bir fıkıh tabiri olarak kırbaç veya sopayla uygulanan bir tür cezayı ifade etmek için kullanılmıştır. Kur'ân'da celde kelimesi: *"Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun."*¹⁵⁷; ve *"Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir."*¹⁵⁸ şeklinde iki yerde geçmektedir. Kişi hakkında zina suçunun sabit olması celde uygulanmasına yani kişinin dövülmesine bağlıdır. Zina eden kişinin sahih bir akid ile evlendikten sonra eşi ile bir kere dahi olsa cinsel ilişkide bulunmuş olması durumunda recm cezası uygulanır. Zina eden kişi evli olmayan biri ise celde cezası uygulanır.¹⁵⁹

Cahillik, gençlik vb. gibi herhangi bir sebeple zina yapmış ama daha sonra bu günahı pişman olarak tevbe etmiş ve güzel davranışlar sergilemeye başlamış biri ile evlenmekte herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü ayette yer alan: *"Zina eden bir erkek ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden bir kadın da ancak zina eden veya Allah'a eş koşan bir erkekle evlenebilir. Evlenmenin bu türüsü müminlere haram kılınmıştır."*¹⁶⁰ hükmünün yanında, yine *"Ancak tövbe edip bundan sonra ıslah olanlar müstesna. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."*¹⁶¹ buyurularak tövbe edip, kendisini düzeltenlerle evliliğe müsaade edilmiştir.

2.6.2. Yetim Birini Seçmek

Yetim; yalnız, tek, eşsiz, babası ölmüş çocuk anlamında kullanılan bir lafızdır. Erginlik çağına girdiği halde, akıl sahibi ve doğru düşünme yetisine sahip

¹⁵⁷ Nur Suresi 24/2.

¹⁵⁸ Nur Suresi 24/4.

¹⁵⁹ Serahsi, c.9, s.36; Şevkani, c.7, s.95,109.

¹⁶⁰ Nur Suresi 24/3.

¹⁶¹ Nur Suresi 24/5.

olduğunu kanıtlayamamış olan çocuğa veya kocası ölmüş olan kadına da yetim denildiği olur.¹⁶²

İslâm dini, yetimlerin mallarının korunmasının ve onlara iyi davranılmasının üzerinde durarak bu konuya son derece önem vermiştir. Kur'an-ı Kerîm'in doğrudan veya dolaylı anlatımla yirmi bir farklı yerinde¹⁶³ yetimlere özen göstererek koruyup kollanılması emredilmektedir. Bu âyetlerden birinde: *"Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasiya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılgın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir."*¹⁶⁴ buyurulmaktadır. Bu âyetteki yetim malı yemekten kastedilen şey; onların mallarına el koyarak haklarını yemek. Hz. Peygamber de bir hadisinde; insanı helâk eden yedi büyük günah arasında yetim malı yemeyi saymıştır.¹⁶⁵ Küçük yaştaki yetim, kendi malını çekip çeviremeyeceği için, onun mallarını vasîsi yönetir. Velîsi aynı zamanda yetimin şahsî işlerini de yürütür. Vasî, yetimin malından, maddî zarara yol açacak olan harcamalarda bulunamaz.

"Hanefîler'e göre mümeyyiz¹⁶⁶ çocuğun malı kendisinde rüşd¹⁶⁷ görülünceye kadar ona teslim edilmez. Fakat Hanefîler, *"Evlilik çağına gelinceye kadar yetimleri deneyin."*¹⁶⁸ meâlindeki âyete binaen velisinin denemek maksadıyla yetime bir miktar mal vererek bununla ticaret yapmasına izin verilebileceğini söylemişlerdir. Bu deneme sonunda vasî, onda mallarını uygun biçimde koruyup harcamasını sağlayan fikrî olgunluk görürse geri kalan mallarını da kendisine iade eder. Çünkü âyetin devamında, *"...eğer onlarda akılca bir olgunlaşma görürseniz hemen mallarını kendilerine verin..."*¹⁶⁹ denilmektedir. Eğer veli, bu deneme sonrasında çocuğun uygun biçimde mallarını idare edebilecek düzeye ulaştığını görmezse bulûğa erinceye kadar malını teslim etmez. Ebû Hanîfe'ye göre bulûğa eren kişi, hâkimin

¹⁶² Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul, 1935, c.8, s.5505.

¹⁶³ Bakara Suresi 2/83, 177, 215, 220; Nisa Suresi 4/2, 3, 6, 8, 10, 36, 127; En'âm Suresi 6/152; Enfâl Suresi 8/41; İsrâ Suresi 17/34; Kehf Suresi 18/82; Haşr Suresi 59/7; İnsân Suresi 76/8; Fecr Suresi 89/17; Beled Suresi 90/16; Duhâ Suresi 93/6; Maûn Suresi 107/2.

¹⁶⁴ Nisâ Suresi, 4/10.

¹⁶⁵ Buharî, Vesâya 23.

¹⁶⁶ **Mümeyyiz**; İyiyi kötüyü, doğruyu yanlış ayıracak durumda olan. (bkz. **Türk Dil Kurumu**, "Mümeyyiz" <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (21.10.2019).)

¹⁶⁷ **Rüşd**; Kişinin mallarını uygun biçimde koruyup harcamasını sağlayan fikrî olgunluk anlamında fıkıh terimi. (bkz. Saffet Köse, "Rüşd", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rusd--fikir> (21.10.2019).)

¹⁶⁸ Nisa Suresi 4/6.

¹⁶⁹ Nisa Suresi 4/6.

hacir¹⁷⁰ kararıyla kişi malî tasarruftan menedilmiş olmasa da yirmi beş yaşına kadar malının idaresi kendisine verilmez ve onda tasarrufta bulunması engellenir. Yine çocuğun, sefih¹⁷¹ olarak bulûğ çağına girmesi durumunda 25 yaşına ulaşınca kadar malları kendilerine teslim edilmeyeği konusunda icmâ vardır. Ebû Hanîfe'ye göre 25 yaşına ulaştığı halde kişide mallarını uygun biçimde koruyup harcamasını sağlayan fikrî olgunluk görülmesi dahi malî kendisine verilir. Ebû Yûsuf ve Muhammed'in de içlerinde bulunduğu diğer âlimlere göre ise ergenlik çağına ulaşmış ve temyiz gücüne sahip olmuş kişilere harcamalarındaki ölçsüzlük sebebiyle kısıtlı sayıldığı sürece malî kendisine teslim edilmez. Ancak reşîd olarak bulûğ çağına ulaşılması durumunda çocuğun malının kendisine verileceği konusunda görüş birliği bulunmaktadır.”¹⁷²

Kur'an-ı Kerîm'de *"Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak ve ancak karınlarını doldurasya ateş yemiş olurlar ve zaten onlar çılğın bir ateşe (cehenneme) gireceklerdir."*¹⁷³ şeklinde buyurulurken, başka bir ayet-i kerime'de de *"Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız. (Birisini hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa âdil olun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt alınız diye emretti."*¹⁷⁴ buyurulmuştur.

Peygamber Efendimiz ise, bir hadîsi şeriflerinde şöyle buyurmuştur: *"Siz. (fertlerin ve milletlerin mahvolmasına sebep olan) helâk edici yedi günahahtan sakınınız!"* Ashabı kirâm: *"Yâ Rasûlullah! Bunlar hangileridir?"* diye sorunca, Peygamberimiz:

"Allah'a şirk (ortak koşmak), büyü yapmak, Allah Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı kimseyi öldürmek-haklı olarak öldürülen müstesna-; tefecilik; yetim

¹⁷⁰ **Hacir** الحجر ; Hakları kullanma ehliyetinin yokluğu, kaldırılması veya kısıtlanması anlamında İslâm hukuku terimi. (bkz. H. Yunus Apaydın, "Hacir", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacir> (21.10.2019).)

¹⁷¹ **Sefih** السفیه; Ergenlik çağına ulaşmış ve temyiz gücüne sahip olmakla birlikte harcamalarındaki ölçsüzlük sebebiyle kısıtlı sayılan kimse. (bkz. H. Yunus Apaydın, "Hacir", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacir> (21.10.2019); Saffet Köse, "Rüşd", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rusd--fikih> (21.10.2019).)

¹⁷² H. Yunus Apaydın, "Hacir", **DİA**, 1996, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacir>, (14.10.2019).

¹⁷³ Nisâ Suresi, 4/10.

¹⁷⁴ En'âm Suresi, 6/152.

malı yemek; düşman ile savaşırken kaçmak; evli ve hiç bir şeyden haberi olmayan namuslu bir kadına zinâ isnâd ve iftira etmektir" buyurmuşlardır.¹⁷⁵

İslâm dîni, yetimlerin ve mallarının korunmasını buyurmaktadır. Bu hususta da Allah (c.c.) şöyle buyurur: "Öyleyse sakın yetimi ezme! Sakın isteyeni(dilenciye) azarlama!"¹⁷⁶ Kur'an-ı Kerim'de "Eğer (kendileriyle evlendiğiniz takdir de) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır."¹⁷⁷ buyurulmaktadır.

Bu ayetten de anlaşılacağı gibi kişi elinde bulunan yani bakımından sorumlu olduğu yetimin temiz, güzel bir malını kendisinin kötü, çirkin bir malı ile değiştirmemelidir. Yetim malı herkes için haramdır. Yetimin mallarının olduğu gibi korunması gerekir. Peygamber Efendimiz de hem yetimin hem de malının korunmasını gözetilmesini istemiştir.

عن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: [أَنَّ رَجُلًا كَانَتْ لَهُ يَتِيمَةٌ فَتَنَكَّحَهَا وَكَانَ لَهَا عِذْقٌ نُحْلٍ وَكَانَتْ شَرِيكَةً فِيهِ وَفِي مَالِهِ فَكَانَ يُمْسِكُهَا عَلَيْهِ وَمَا يَكُنْ لَهَا مِنْ نَفْسِهِ شَيْءٌ فَنَزَلَتْ: وَإِنْ حِفْظُكُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى الْآيَةِ].

Hiz. Aîşe (r.a.) aktarıyor: "Bir adam yanında bulunan yetim bir kızı kendisine nikâhladı. Kızın meyve veren bir hurma ağacı vardı. Kız, hem o hurma ağacında, hem de adamın başka malında ona ortaktı. Adam kızı kendisi için tutuyor, kıza kendisinden (mehir olarak) bir şey vermiyordu. Bunun üzerine şu âyet nazil oldu: 'Eğer velisi olduğunuz mal sâhibi yetim kızlarla evlenmekle onlara haksızlık yapmaktan korkarsanız, onlarla değil, hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz...'"¹⁷⁸

Genellikle yetimlerin mallarının dışında, nefisleri ve ırzları da en fazla korunması sakınılması gereken yerlerdendir. Bundan dolayı "Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız(...)",¹⁷⁹ yani onlara canları, ırzları ve malları

¹⁷⁵ Buhârî, Vesâya 23.

¹⁷⁶ Duhâ Suresi, 93/9-10.

¹⁷⁷ Nisa Suresi, 4/3.

¹⁷⁸ Buhârî, Vesâya 21, Tefsir, Nisa 1, 23, Nikâh 1, 16, 19, 37; Hiyele 8; Müslim, Tefsir 6; Ebu Dâvud, Nikâh 13; Nesâî, Nikâh 66.

¹⁷⁹ Nisa Suresi, 4/3.

bakımından her yönüyle adalet ve doğruluğa bağlı kalamayacağınızdan korkarsanız bu durumda (...)beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın.”¹⁸⁰ Bu hem onları zarar ve tehlikeden korumanızda hem de kendinizi zulüm ve tecavüzden korumanızda size yardımcı olur.

Ancak bu durumda da birden fazla kadın arasında adaleti korumak gerekir. Bunun için “...Haksızlık etmekten korkarsanız...” o halde “...ancak bir kadınla evleniniz.” Adaleti sağlamak ve hakkı gözetmek için tek bir kadınla evlilik daha kolaydır.

Görüldüğü üzere ayette *"Yetimler hakkında adalet yapamayacağınızdan korkarsanız..."* diye bir şart bulunmaktadır. Buhari ve Müslimde de rivâyet edildiği üzere Urve b. Zübeyr (r.a.) demiştir ki: *"Ben, Hz. Âişe (r.a.)'ye (...) ilâhî kelâmının anlamını sordum. Hz. Âişe dedi ki:*

"Kızkardeşimin oğlu! Bu o yetimdir ki, velisinin gözetimi altında bulunur ve mal hususunda ortak da bulunurlar. Malı ve güzelliği velisinin hoşuna gider, mehrinde adaletli davranmayarak onunla evlenmek ister. Başkalarının vereceği mehir kadar mehir vermez. İşte bu âyette bu gibi velilerin hak ve adalete riâyet edip, mehirlerini özellikle en yüksek miktarına erdirmedikçe gözetimleri altında bulunan yetim kızlarla evlenmeleri yasaklanmış ve hoşlarına giden diğer kadınlarla evlenmeleri emredilmiştir."

Hz. Âişe şöyle diyerek devam etmiştir: *"Bu âyetten sonra insanlar bunlar hakkında Resulullah'tan fetva istediler, Allah Teâlâ da:*

*"Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: O kadınlar hakkında size fetvayı Allah veriyor. Yazılan haklarını vermediğiniz ve kendileriyle evlenmek istediğiniz yetim kadınların, zayıf düşürülen çocukların hakkındaki ve yetimlere adaletli davranmanız hususundaki hükümleri, Kur'ân'da size okunan âyetler açıklar. Ne hayır işlerseniz, şüphesiz ki Allah onu bilir."*¹⁸¹ âyeti indirildi.

¹⁸⁰ Nisâ Suresi, 4/3.

¹⁸¹ Nisâ Suresi, 4/127.

2.6.3. Esir Kadınların Durumu

Ayet-i Kerime’de “Kocası olan kadınlarla da evlenmeniz haramdır, ancak harp esiri olarak eliniz altında bulunan cariyeler bundan müstesnadır. İşte bütün bunlar Allah’ın kesin hükümleridir. Bu sayılanlardan başkalarını, iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla, mal harcıyıp mehirlerini vererek nikâhlamanız helâldir. Dikkat edin: Evlenerek beraberliklerinden yararlandığınız kadınlara, belirlenmiş olan mehirlerini verin, bu bir haktır. Ama belirledikten sonra, aranızda anlaşarak miktarını arttırıp eksiltmeniz size bir vebal yoktur. Allah alîm ve hakîmdir / her şeyi hakkıyla bilir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁸² buyurulmuştur.

Ayette açıkça belirtildiği üzere, İslam’da, evli olan kadınlarla evlenmek haramdır. Ancak savaş sonucunda esir olan kadınlar bu kuralın dışında kalmaktadır. Bu demek oluyor ki, savaşta esir alınan düşman kâfirlerin eşleri de ganimet malı olarak kabul edilir ve cariye muamelesini görürdü. İslam öncesinde başlayan kölelik / cariyelik statüsüne göre savaş esirlerinden erkekler **köle**, kadınlar ise **cariye** olarak muamele görürler. Bu durumda, kadınların evli olup olmadıklarına bakılmaksızın bir ganimet malı olarak kabul edilirdi.

عن أبي سعيد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ جَيْشًا إِلَى أَوَاطِسَ فَلَقِيَ عَدُوًّا فَقَاتَلُوهُمْ فَظَهَرُوا عَلَيْهِمْ وَأَصَابُوا هُتَمَ سَبَايَا فَكَانَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَخَرَّجُوا مِنْ غَشِيَانِهِمْ مِنْ أَجْلِ أَزْوَاجِهِمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ: وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ: أَيُّ فَهِنَّ لَكُمْ حَالًا إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهُنَّ].

Ebu Saîd (r.a.) bahsediyor: "Resulullah (s.a.v.) Huneyn seferi sırasında Evtâs'a bir ordu gönderdi. Ordu düşmanla karşılaştı ve çarpıştılar. Müslüman askerler onları yenerek, bir miktar kadını da esir etti. Resulullah (s.a.v.)'ın Ashabından bir kısımları, ele geçirilen cariyelere teması, müşrik kocaları sebebiyle sanki günah addettiler. Bunun üzerine Allah (c.c.) şu âyeti nazil etti. (Meâlen): "Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Maliki bulunduğunuz cariyeler

¹⁸² Nisa Suresi, 4/24.

müstesna...¹⁸³ Yani "bunlar (esir aldıklarınız) iddetlerini doldurunca size helaldir."¹⁸⁴

Bu hadis, savaşta elde edilen esirlerin, müslüman erkeklere helal olduğunu ifade etmektedir. Tutsaklık, kadınların eşleriyle olan nikâh akidlerini bozmaktadır. Öyleyse, kadın hayızlı ise bir hayız geçirmesiyle, hamile ise de doğurmasıyla, hayızdan kesilmiş ise hamileliği belli oluncaya kadar beklemesinden sonra müslüman erkeklere helal olmaktadır.

2.7. EVLENME ENGELLERİ

Aile ocağının kendisinden beklenen, istenen en iyi sonucu vermesi ve düzenli olması, kendisinden umulan olumlu sonuçlara ulaştırabilmesi için bir takım temel ölçütlerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekir. Bunların en başında gelenlerinden biri de evlenme engeli bulunmayan birini eş olarak seçmektir. Evlenecek kadın ve erkeğin evlenmelerinde dinen sakınmayı gerektiren herhangi durum ya da şey olmamalıdır. Evlenmek isteyen kişilerin bu engellerden biri ya da birileri ile karşı karşıya olup olmadıklarını güzelce araştırmaları gerekir.

İslâm hukukunda belirli akrabalarla evlenmek yasaklanmış¹⁸⁵ ve kendileriyle evlenmenin yasak olduğu bu kadınlara **muharremât** denmiştir. Bu yasak bazen hiçbir hâl ve durumda ortadan kalkmadığı için devamlılık arzeder. Bazen de bu yasak belli bir zamanın geçmesi veya bazı durumların gerçekleşmesi durumunda bu kimselerle evlenilebildiği için sürelidir.

2.7.1. Sürekli Evlenme Engelleri

Bir İslâm hukuku terimi olan **Hürmet-i müebbede**; kendileriyle evlenilmesi ebedî olarak haram kılınan bazı akrabaları ifade eden bir terimdir. Buna, **mutlak evlenme engelleri** de denir. Bunlar ömür boyu süren, şahıslardan ayrılması mümkün olmayan mânilerdir. Bu evlenme yasaklarının kökeni; dinî, ahlâkî, içtimai, sıhhi ve insanların fiziki yapılarına dayanır. Mutlak evlenme engelleri âyette şöyle

¹⁸³ Nisa Suresi, 4/24.

¹⁸⁴ Müslim, Radâ' 33; Tirmizî, Nikâh 36; Ebu Dâvud, Nikâh 45; Nesâî, Nikâh 59.

¹⁸⁵ Nisa Suresi, 4/22-23.

sıralanmıştır: “Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kızkardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle zıfafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”¹⁸⁶

Bu âyeti dikkatle okuduğumuzda süreklilik arzeden, yani tarafların birbiriyle evlenmesine sonsuza kadar mani olan nedenler ortaya çıkmaktadır. Bu sebepler yani sürekli evlenme engelleri üç grupta toplanır: **Kan hısımlığı, sihrî hısımlık ve süt hısımlığı.**

عن ابن عباس رضي الله عنه قال: [حُرْمَ مِنَ النَّسَبِ سَبْعٌ، وَمِنَ الصَّهْرِ سَبْعٌ؛ ثُمَّ قَرَأَ: حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ الْآيَةَ].

İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre: "Nesepten yedi, sıhriyetten de yedi kişi haram edilmiştir" diyerek şu ayeti okumuştur. (Meâlen): "Size şu kadınları nikâhlamak haram kılındı: Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emzirmiş olan sütanneleriniz, sütkardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri, aranızdan zıfaf geçmiş olan kadınlarınızdan doğan üvey kızlarınız. Eğer zıfaf geçmemişse onların kızlarını nikâhlamakta size günah yoktur. Öz oğullarınızın hanımlarını nikâhlamanız ve iki kız kardeşi birden nikâhınız altına almanız da size haram kılındı."¹⁸⁷

2.7.1.1. Kan Hısımlığı

Birbirinin soyundan veya ortak bir soydan gelenler arasındaki ilişkiye **Kan Hısımlığı** denir. Herhangi bir şartta, zamanda veya durumda değişmeyen sürekli evlenme engellerindendir. Doğumdan meydana gelen hısımlık da diyebileceğimiz kan hısımlığı dolayısıyla evlenmenin yasak olduğu akrabalar dört grupta toplanır.

¹⁸⁶ Nisa Suresi, 4/23.

¹⁸⁷ Buharî, Nikâh 24.

- A. Usul (üst soy hısımları);** Anne, anneanne, baba, dede.
- B. Fürû (alt soy hısımları);** Oğul, kız ve bunların aşağıya doğru çocukları (Kız ve erkek torunlar)
- C. Usulün Fürûu ve bunların çocukları;** Kardeşler, kardeş çocukları (Yeğenler)
- D. Dede ve Ninelerin Fürûu;** Amcalar, halalar, dayılar, teyzeler.¹⁸⁸

Yani Kan hısımlığında altsoy ve üstsoy arasında sınırı olmayan derecede evlenme manisi vardır. Tüm alt ve üst soylarımız arasında ne kadar uzağa gidilirse gidilsin evlenme yasağı devam etmektedir. Bununla beraber kardeşler arasında da kesinlikle evlenme yasağı vardır. Böyle bir evliliğin herhangi bir şekilde var olması onun geçersiz olacağı sonucunu ortaya çıkarır. Sadece anne-baba bir kardeşlerin evlenmesi yasak olmayıp aynı zamanda annesi ya da babası bir olan kardeşlerin evlenmeleri de yasaktır. Ayrıca bunlara ek olarak yeğenlerin amca, dayı, hala ve teyze ile evlenmesi de yasaklanmıştır. Yani kişilerin üçüncü dereceye kadar olan yansoylarıyla evlenemeleri yasaklamışken, bu yasak dördüncü derecedeki yansoylardan itibaren ortadan kalkar. Bunun en benzeyen örneği ise amca çocukları ve hala-dayı çocuklarının yani kuzenlerin evlenebilmesidir.

Dinimizde her ne kadar yakın akraba ile evlilik için bir ruhsat mevcutsa da bir takım kalıtımsal ve sağlıkla ilgili sakıncalar bulunmaktadır. Diğer evliliklere göre belli bir oranda akraba evliliklerinde doğan çocuk daha zayıf, daha çelimsiz, zekâca daha geri ve hatta sakat olabilmektedir. Bu sakıncalar göz önüne alınarak çok yakın akraba ile evlenilmesi tavsiye edilmemektedir.

Ayrıca İmam-ı Gazali, sünnet ölçüleri içinde evlenecek eşlerde aranan özellikleri sayarken, cinsî duygunun zayıf olacağından dolayı kızın yakın akrabalarından olmamasını da zikreder. Daha sonra da *"Pek yakınınız olan bir kadınla evlenmeyin; çünkü çocuk zayıf, çelimsiz olur."*¹⁸⁹ ifadesine yer vermiştir. Zamanla eşler arasında bir geçimsizlik olduğunda, bu durum akrabalar arasında devam etmesi gereken manevî bağların zayıflamasına, sıla-i rahim bağlarının kopmasına sebep olabileceğinden dolayı akraba ile yapılan evliliklerde önemli bir engeldir.

¹⁸⁸ Hayrettin Karaman, **Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010, c.2, s.85.

¹⁸⁹ Ulvan, c.1, s.39; Gazali (İmam-ı Gazali), c.2, s.42.

2.7.1.2. Sıhrî Hısımlık

Evlilik bağından doğan ve eşin kan hısımlarıyla diğer eşin akrabalığına **Sıhrî Hısımlık** denir. Karı ve kocadan her birinin kan hısımları, diğer eşin, aynı derecede **sıhrî hısımlı** olur. **Sıhriyet**, eşlerden birini diğerine bağlayan hukukî bir ilişkidir. Evlendikten sonra boşanma veya ölümle evliliğin sona ermesinde bile, sıhrî akrabalık ortadan kalkmadığı için, bu kesin bir evlenme engeli oluşturur. Yani evlenmenin sona ermesi ile sıhrî hısımlık sona ermez. Evlenmeden doğan akrabalıktan dolayı kendileri ile evlenilmesi yasak olanlar da dört gruptur.

2.7.1.2.1. Usulün Eşleri

Usulün eşleri üvey anne ve üvey nine'dir. Bir kimse, baba ve dedenin hanımları; üvey anne veya nineleriyle ebedi evlenemez. Üvey ninenin baba veya anne tarafından olması fark etmez. Âyette şöyle buyrulur: "Babalarınızla evlenmiş olan kadınlarla evlenmeyin. Ancak câhiliyet devrinde geçen geçmiştir."¹⁹⁰

2.7.1.2.2. Fûrûun Eşleri

Fûrûun eşleri gelinlerdir. Nisa suresi 23.ayette "Öz oğullarınızın eşleri ile evlenmeniz size haram kılındı" buyrulmaktadır. Bu ayetle bir kişinin geliniyle evlenmesi kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Bir adam oğlunun hanımıyla hiçbir surette evlenemez. Çünkü bir kişinin geliniyle evlenmesi sürekli evlenme engellerindendir. Oğlu ile gelinin boşanması ya da oğlunun ölmesi ve gelinin dul kalması da bu durumu değiştirmez. Bir kişiye oğlunun hanımı haram olduğu gibi, torunlarının hanımları da haramdır. Sadece üvey oğlun hanımı namahremdir.

وعن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [لَوْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَاتِمًا شَيْئًا مِنَ الْوَحْيِ لَكُنْتُمْ هَذِهِ الْآيَةَ: وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ. يَعْزِي: بِالسَّلَامِ؛ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ. بِالْعَتَقِ: أَمْسِكَ عَلَيْكَ زَوْجَكَ إِلَى قَوْلِهِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا؛ وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا تَزَوَّجَهَا قَالُوا: تَزَوَّجَ حَلِيلَةَ ابْنِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ. وَكَانَ

¹⁹⁰ Nisa Suresi 4/22.

رسول الله صلى الله عليه و سلم تَبَنَّاهُ وَهُوَ صَغِيرٌ فَلَبِثَ حَتَّى صَارَ رَجُلًا يُقَالُ لَهُ زَيْدُ ابْنِ مُحَمَّدٍ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ الْآيَةَ. فَلَانَ ابْنُ فُلَانٍ، وَفُلَانُ أَخُو فُلَانٍ].

“Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) demiştir ki: *"Eğer Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) kendisine inen vahiyden bir şey gizleseydi şu âyeti gizlerdi:*¹⁹¹ *"(Habibim) hatırla o zamanı ki; Allah'ın kendisine -İslâm'la- nimet verdiği ve senin de yine kendisine lütufta bulunduğu zâta sen: "Zevcenî uhdende tut. Allah'tan kork" diyordun da Allah'ın açığa çıkarıcısı olduğu şeyi içinde gizliyor, insanların (dedikodusundan) korkuyordun. Hâlbuki Allah kendisinden korkmana daha lâyıktı. Şimdi mademki Zeyd o kadından ilişkisini kesti, biz onu sana zevce yaptık. Tâ ki oğullukların, kendilerinden ilişkilerini kestikleri zevceler(ini almakta) mü'minler üzerine günah olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir"*¹⁹²

Nitekim Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm), Zeynep'le evlenince: *"Oğlunun helâllığıyla evlendi"* dediler. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk şu meâldeki âyeti indirdi: *"Muhammed adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir. Fakat Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah herşeyi hakkiyle bilendir"*¹⁹³

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) Zeyd'i küçükken evlât edinmişti. Büyüyüp delikanlı oluncaya kadar yanında kaldı. Herkes onu Zeyd İbnu Muhammed diye çağırıyordu. Bu sebeple Cenab-ı Hakk *"Onları babalarına nisbet ederek çağırın. Bu, Allah indinde daha doğrudur. Eğer babalarının (kim olduğunu) bilmiyorsanız o halde (esâsen) dinde kardeşleriniz (olmakla beraber) dostlarınızdır da"* meâlindeki âyeti indirdi.¹⁹⁴

Zeyneb bint-i Cahş, Resûl-i Ekrem Efendimizin halası Ümeyme bint-i Abdülmuttalib'in kızı idi. Daha önce Peygamber Efendimizin evlatlık edindiği Hz. Zeyd b. Hârise'yle evlenmişti. Bu evliliğin dünürlüğünü de bizzat Resûl-i Ekrem Efendimiz yapmıştı.¹⁹⁵

Hz. Zeyneb ve ailesi böyle bir evliliği istemedikleri halde, sırf Peygamber Efendimizin ısrarı üzerine rıza göstermişlerdi.¹⁹⁶

¹⁹¹ Tirmizi, Tefsir, Ahzâb (3206); Müslim, İman 287; Buhari, Tevhid 22.

¹⁹² Ahzâb Suresi, 33/37.

¹⁹³ Ahzâb Suresi, 33/40.

¹⁹⁴ Ahzâb Suresi, 33/5.

¹⁹⁵ İbn Sa'd, **et-Tabakatü'l-kübra**, Dâru Sadır, Beyrut, 1957, c. 8, s. 101.

¹⁹⁶ İbn Sa'd, c. 8, s. 101; Tirmizî, Sünen, c. 5, s. 354; İbn Kesir, **Tefsir**, c. 3, s. 491.

Hiz. Zeyd, izzetli zevcesi Hiz. Zeynep'i kendisine mânen küfuv [denk] bulmuyordu. Bu durum, mânevî imtizaçsızlığa sebep oluyordu. Nitekim evliliklerinin birinci yılı henüz bitmişken, Hiz. Zeyd, Peygamber Efendimize gelerek, “*Yâ Resûlallah! Ben, ailemden ayrılmak istiyorum*” dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, cevaben, “*Zevcenî tut, boşama! Allah'tan kork!*” buyurdu.¹⁹⁷

Fakat Hiz. Zeyd, Hiz. Zeyneb'in başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış olduğunu ve bir peygambere hanım olacak fıtratta bulunduğunu ferasetiyle hissetmişti. Kendisini de ona eş olarak fıtratta mânen denk bulmadığı için boşadı.

Peygamberimiz, “mânevî geçimsizlik” sebebiyle Hiz. Zeyd ile Hiz. Zeynep arasındaki evliliğin son bulmasından dolayı son derece üzüldü. Çünkü bu evliliği kendisi arzu etmişti. Durumun düzeltilmesi, üzüntülü Zeynep (r.a.) ile hadiseden dolayı üzülen akrabalarının gönlünün alınması gerekiyordu. Hiz. Zeynep'in iddeti [boşandıktan sonra beklemesi gereken müddet] dolmuştu ve bu sırada 35 yaşında bulunuyordu.

Peygamber Efendimiz, bir gün, Hiz. Âişe validemizle oturmuş, sohbet ediyordu. Bu esnada kendisine vahiy geldi. İnən ayetlerde Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: “*Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye, "Eşini nikâhında tut (onu boşama) ve Allah'tan sakın" diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha lâyıktı. Zeyd, eşinden yana isteğini yerine getirince (eşini boşayınca), onu seninle evlendirdik ki, eşlerinden yana isteklerini yerine getirdiklerinde (onları boşadıklarında), evlatlıklarının eşleriyle evlenmeleri konusunda mü'minlere bir zorluk olmasın. Allah'ın emri mutlaka yerine getirilmiştir. Allah'ın, kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirmesi konusunda peygambere bir darlık yoktur. Daha önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın emri, kesinleşmiş bir hükümdür.*”¹⁹⁸

Vahiy hali sona erince, Peygamber Efendimiz gülümsedi ve “*Allah'ın, onu bana gökte nikâhladığını, Zeynep'e kim gidip müjdeler?*” buyurdu.

¹⁹⁷ İbn Sa'd, c. 8, s. 101; Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. **Sünen-i Tirmizi tercemesi**, trc. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, Yunus Emre Yayınevi, İstanbul, (t.y.), c. 5, s. 354; İbn Kesir, c. 3, s. 491.

¹⁹⁸ Ahzab Suresi 33/37-38.

Ayetlerden açıkça anlaşılacağı üzere, Allah Peygamberimize, Zeynep'i eş olarak alması için emir vermiştir. Peygamber Efendimiz de, bu emre uyarak, Hz. Zeynep ile nikâhlanmıştır.

Allah'ın emriyle Peygamber Efendimizle Hz. Zeynep arasında kurulan bu evliliğin önemli bir şer'î hükmü olduğu gibi, bütün mü'minleri ilgilendiren bir hikmeti ve faydası da vardı. Bu konuyla ilgili gelen vahyin, *"Tâ ki evlatlıkların, kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta mü'minler üzerine günah olmasın"* meâlindeki kısmında vurgulanmıştır. Çünkü Câhiliyye devrinde, bir kimse bir kişiyi evlat edindiği zaman, halk, evlatlığı, onun adıyla anar ve evlatlık, öz evlat gibi o kimsenin mirasından faydalanırdı. Dolayısıyla, bu inanca göre, evlatlığın boşadığı kadını, onu evlat edinen kimse alamazdı, bu haramdı.

İşte, Peygamber Efendimizin, Allah Teâlâ'nın emrine uyarak, Hz. Zeynep'i zevceliğe almasıyla, Câhiliyye devrinin bu inanç ve âdetinin temelsiz, çürük ve boş olduğu ortaya konmuş oldu. Böyle bir durumda mü'minler için de vebâl ve günahın söz konusu olamayacağı belirtildi.

Câhiliyye devrinin bu evlat edinme âdeti, Kur'an-ı Kerim'in şu meâldeki âyet-i kerîmeleriyle ortadan kaldırılmıştır: *"Allah, ... Evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir."*¹⁹⁹

Peygamber Efendimiz, Hz. Zeynep'le evlenince, her meselede fırsat kollayıp Müslümanlar arasında fitne ve fesat çıkarmaya can atan münafıklar, bu meselede de ileri geri konuşmaya başladılar. Câhiliyye devri inancına göre, evlatlığın boşadığı karısını almayı haram sayıp, bunu Peygamber Efendimiz aleyhinde dedikodu vesilesi yaparak *"Muhammed, evladın karısıyla evlenmeyi haram kıldı, kendisi ise oğlu Zeyd'in boşadığı karısıyla evlendi"* deyip yaygaraya başladılar.²⁰⁰ Gelen vahiy bu hususa da cevap veriyordu: *"Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin öz babası değildir (Tabii ki Zeyd'in de öz babası değildir). Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."*²⁰¹

Bu hadisler yola çıkarak şu hükümler çıkarılabilir;

- Kan akrabalığı ile hükmî akrabalık birbirinden ayırt edilmiştir.

¹⁹⁹ Ahzab Suresi 33/4.

²⁰⁰ Tirmizî, *Sünen-i Tirmizi tercemesi*, c. 5, s. 352.

²⁰¹ Tirmizî, *Sünen-i Tirmizi tercemesi*, c. 5, s. 352.

- Evladlığın boşadığı hanım helâl kılınmıştır.
- Hz. Muhammed ve Hz. Zeynep'in Nikâhları Allah tarafından kıyılmıştır.

2.7.1.2.3. Eşin Usulü

Eşin usulü ile kayınvâlîde ve eşin her iki taraftan nineleri kastedilmektedir. İslam fıkında evlenilmesi haram olan kadınlardan bazıları ile nikâhlanmak ebediyen haram kılınmışken bazıları ile nikâhlanmak geçici olarak haram kılınmıştır. Haramlığı gerektiren sebepler ortadan kalkınca o kişiler ile nikâhlanılması caiz olur. Ancak kayınvalideler “Eşlerinizin anaları size haram kılındı.”²⁰² ayetinde vurgulandığı üzere ebediyen nikâhlanılması haram olan kadınlardandır.

Bir erkek, karısının annesi ile ya da karısının annesinin veya babasının annesi ile (karısının anneannesi veya babaannesi), yahut büyük anneleriyle asla evlenemez. Karısı ile gerdeğe girmiş olsun veya olmasın hüküm aynıdır. Hanımıyla nikâhlanması haramlığın geçerli olması için yeterlidir. İslam dini kayınvalide (kaynana) ile evliliği, kızı ile boşanmış olsun veya olmasın ebediyen haram kılmıştır.

Aynı şekilde bir kadın da, kocasının babasıyla ya da kocasının annesinin veya babasının babası ile (kocasının dedeleri), yahut büyük dedeleriyle asla evlenemez. Kocasısı ile gerdeğe girmiş olsun veya olmasın hüküm aynıdır.

2.7.1.2.4. Eşin Fürûu

Eşin Fürûu ile üvey kızlar veya bu durumda olan kız torunlar kastedilmektedir. Dul bir kadın yeniden evlenirse bu kadının önceki kocasından olan çocukları, ikinci kocanın "üvey çocuğu" olur. İkinci kocanın başka kadından olma çocukları da sonradan evlendiği kadının üvey çocuğu olur. Bu gibi çocuklara Türkçe'de "**üvey evlât**" denir. Diğer yandan eşinden ayrılan veya eşi vefat eden erkek ya da kadının ikinci eşle evlenmesi halinde de önceki eşten olan çocuklar yeni eşe göre "**üvey çocuk**" adını alır. İslâm bir aile yuvası içinde yaşamak zarûretinde olan bu gibi çocuklarla üvey baba veya üvey anne arasında uygulanacak esasları belirlemiştir.

²⁰² Nisa Suresi, 4/23.

Erginlik çağına gelen üvey çocukla üvey anne veya baba arasında tesettür problemi diğer yakın mahrem hısımlarla aynı esasa bağlanmıştır. Âyette şöyle buyrulur: *"(Ey Muhammed!) Mü'min kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını ve namuslarını korusunlar, görünmesi zaruri olanlar dışında, ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yanlarına sarkıtsınlar. Ziynetlerini kendi kocalarından veya babalarından veya kocalarının babalarından veya kendi oğullarından veya kocalarının oğullarından veya kendi kardeşlerinden veya kardeşlerinin oğullarından veya kız kardeşlerinin oğullarından... başkasına göstermesinler."*²⁰³ Burada, kadın esas alınarak, yabancı erkeğin yanında örtülmesi gereken yerlerin "kocalarının oğullarının" yanında örtmelerinin gerekmediği belirtilmektedir. Üvey kızın, üvey baba yanındaki örtünme sınırı da öz kız gibidir.

Kısaca, üvey anne üvey oğlunun yanında, üvey kız da üvey babasının yanında kan hısımlarında olduğu gibi yüz, el ve ayaklarla iş ve hizmet sırasında açılan başını, saçını, kulaklarını, boynunu, kollarını ve inciklerini açabilir. Onların da bu yerlere bakmaları helâldir. Çünkü bunların yakınlıkları bir arada yaşamalarını gerektirir. Ancak bu örtünme serbestliği bir fitne korkusu bulunmaması şartına bağlıdır. Eğer üvey baba veya üvey çocuk ahlâk bakımından düşük olursa kadının tesettüre dikkat etmesi gerekir.²⁰⁴

Diğer yandan bir erkeğin evli bulunduğu karısıyla cinsel ilişkide bulunduktan sonra, artık bu kadının önceki kocasından olan kızıyla yani üvey çocuğu ile ebedî olarak evlenmesi zaten caiz değildir. Âyette şöyle buyrulur: *"Size... cinsel temasta bulunduğunuz karılarınızdan olan ve evinizde bulunan üvey kızlarınızla evlenmek haram kılındı. Eğer anneleri ile cinsel ilişkide bulunmamış iseniz onlarla evlenmenizden bir sakınca yoktur."*²⁰⁵ Kısaca, üvey kızın annesi ile sadece nikâh akdi yapılması, cinsel ilişki olmadıkça üvey kızla bu erkek (üvey baba) arasında bir haramlık doğurmamaktadır. Yine bu konuya hadisi şeriflerde de değinilmiştir.

²⁰³ Nur Suresi, 24/31.

²⁰⁴ bk. Kurtubî, c.6, s.222 vd.; Mevdûdî, Seyyid Ebü'l-A'la. **Tefhimü'l-Kur'an: Kur'an'ın anlamı ve tefsiri**, ed. Ali Bulaç, trc. Muhammed Han Kayani..., İnsan Yayınları, İstanbul, 1986, c.3, s.468-479.

²⁰⁵ Nisa Suresi, 4/23.

وعن عَمْرُو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيْمًا رَجُلٌ نَكَحَ امْرَأَةً فَدَخَلَ بِهَا فَلَا يَحِلُّ لَهُ نِكَاحُ ابْنَتِهَا، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ دَخَلَ بِهَا فَلْيَنْكِحْ ابْنَتَهَا، وَأَيْمًا رَجُلٌ نَكَحَ امْرَأَةً فَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَنْكِحَ أُمَّهُا دَخَلَ بِهَا أَوْ لَمْ يَدْخُلْ].

Amr İbnu Şuayb an ebihi an ceddihi anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Bir erkek bir kadınla nikâh yapar ve temasta bulunursa, artık o kadının kızını nikâhlaması ona helal olmaz. Eğer kadına temas etmemişse kızını nikâhlayabilir. Bir erkek bir kadını nikâhlarsa, kadına temas etmiş olsa da olmasa da kadının annesiyle artık nikâhlanamaz." ²⁰⁶

Yani ayet ve hadisi şeriflerden anlaşıldığı üzere bu son grupta evlenme engelinin doğması için sadece nikâh yetmemekte, evliliğin zıfafa da fiilen başlaması gerekmektedir. Bir kadınla nikâhlanıp zıfafa da giren kişi onun fûrûu (çocukları ve torunları) ile evlenemez.

Üvey çocukla üvey anne veya baba arasında nafaka ve miras hükümleri cereyan etmez. Çünkü nafaka veya miras ya evlilik akdi ya da nesep hısımlı olmakla hak olarak ortaya çıkar. Önceki evlilikten doğan bir çocukla, annesinin sonradan evlendiği ikinci koca arasında ise bir aile yuvası içinde yaşama zarûreti, bayram ve cemiyetler dolayısıyla ziyaretleşme gibi âdâb-ı muâşeret ve insanî yardımlaşmalar dışında kan hısımlılığı ile ortaya çıkan malî haklar söz konusu olmaz. Böyle bir çocuk belki kendi öz annesiyle ilgilenmesi gerektiği zamanlarda, dolaylı yoldan üvey babası ile de ilgilenmesi İslâm ahlâkının gereğidir.

Sonuç olarak Sıhrî hısımlık ile

- 1- Bir erkeğe kızın annesiyle evlenip, cinsî temas olduktan sonra, üvey kız sonsuza kadar haram olur.
- 2- Bir erkek, zıfaf şartına bakılmaksızın evlendiği kadının annesi veya nineleri ile ebedî olarak evlenemez.
- 3- Üvey ana ve nineler de ebedî haramdır.²⁰⁷
- 4- Bir erkek, boşanma veya ölümle gelinler dul kalsa bile oğlunun veya torunlarının hanımı ile artık evlenemez.²⁰⁸

²⁰⁶ Tirmizî, Nikâh, 25.

²⁰⁷ Nisa Suresi, 4/22.

Ebû Hanîfe'ye göre zina da evlilikte olduğu gibi sıhrî hısımlık meydana getirir. Buna göre, bir erkek bir kadınla zina edince, bu kadının annesi, ninesi... ile kızı veya kız torunları zina eden erkeğe haram olur. Zina eden kadın da, zina ettiği erkeğin usûl veya fûrûu ile evlenemez. İmam Şâfiî ile İmam Mâlik'ten bir rivâyete göre zina sıhrî hısımlık doğurmaz ve dolayısıyla bir evlenme engeli meydana getiremez.²⁰⁹

2.7.1.3. Süt Hısımlığı

Çocukla öz annesi dışında kendisine süt veren kadın ve onun belirli derecedeki yakınları arasında meydana gelen hısımlığa **Süt Hısımlığı** denir.

İslâm hukuku, kan ve sıhriyet yoluyla hısımlıktan başka bir hısımlık daha kabul etmiştir. Kendinden olmayan bir çocuğu emziren kadınla o çocuk arasında süt hısımlığı doğar. Kadın **sütana**, çocuk da **süt evlat** olur. Süt hısımlığı bazı istisnalar dışında kan hısımlığı ile aynı yasağı doğurur. Süt hısımlığı miras hakkı doğurmasa da bir evlenme engeli teşkil eder. Bu gruptaki hısımlar da kendileriyle sürekli olarak evlenilmesi yasak olan akrabalar grubunda yer alırlar.

Âyet-i kerimede yalnız sûtana ve sûtkardeşten söz edilmiş,²¹⁰ diğer süt hısımlarına temas edilmemiştir. Konuyla ilgili hadisler ise şöyledir:

عن علي رضي الله عنه قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مِنَ الرِّضَاعِ مَا حَرَّمَ مِنَ النَّسَبِ].

Hz. Ali (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Aziz ve Celil olan Allah, nesebten haram ettiğini süten de haram etti."²¹¹

hadisi bu konudaki genel prensibi oluşturur. Konuyla ilgili rivayet edilen diğer hadisî şerifler de konunun daha rahat şekilde anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

²⁰⁸ Nisa Suresi, 4/23.

²⁰⁹ Serahsî, **Mebsut**, c.4, s. 204 vd.; Ebû Bekr Ahmed b. Alî Râzî Cessâs, **Ahkâmü'l-Kur'ân**, thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavi, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 1985, c.2, s.137; Mevsîlî, c.3, s.88; Ömer Nasuhi Bilmen, **Hukukî İslamiyye ve ıstılahatı fıkhiyye kamusu**, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985, c.2, s.97.

²¹⁰ Nisa Suresi, 4/23.

²¹¹ Tirmizî, Rada 1.

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَكَ تَتَوَقَّعُ فِي قُرَيْشٍ وَتَدْعُنَا؟ فَقَالَ: وَعِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. بِنْتُ حَمْزَةَ. قَالَ: إِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِي إِنَّهَا ابْنَةُ أُخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ].

Hiz. Ali (radiyallahu anh) anlatıyor: "Ben: "Ey Allah'ın Resulü! Siz niye bizi bırakıp da Kureyş'e rağbet gösteriyorsunuz?" demiştim. Bana:

"Yanınızda rağbet göstereceğim bir (kadın) var mı?" dedi. Ben:

"Elbette Hamza'nın kızı var!" dedim. Bunun üzerine:

"O bana helal olmaz. Çünkü o, benim sütkardeşimin kızıdır" buyurdular."²¹²

وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [اسْتَأْذَنَ عَلِيٌّ أَفْلَحَ أَخُو أَبِي الْقُعَيْسِ بَعْدَ مَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ. قُلْتُ: وَاللَّهِ لَا أَدْنُ لَهُ حَتَّى اسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ أَخَاهُ أَبَا الْقُعَيْسِ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ أَبِي الْقُعَيْسِ. فَدَخَلَ عَلِيٌّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَفْلَحَ أَخَا أَبِي الْقُعَيْسِ اسْتَأْذَنَ فَأَبَيْتُ أَنْ أَدْنَ حَتَّى اسْتَأْذَنَكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْذَنِينَ عَمَلِكِ؟ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ. فَقَالَ: ائْذَنِي لَهُ فَإِنَّهُ عَمَلِكِ، تَرَبَّتْ يَمِينُكَ. فَلِذَلِكَ كَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ حَرِّمُوا مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا تُحَرِّمُونَ مِنَ النَّسَبِ].

Hiz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Ebu'l-Kuays'ın kardeşi Eflah, örtünmeyi emreden ayet indikten sonra yanıma girmek için izin istedi. Ben:

"Allah'a yemin olsun, Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'dan izin istemedikçe ben ona izni vermeyeceğim! Çünkü onun kardeşi Ebu'l-Kuays beni emziren kimse değildir, beni Ebu'l-Kuays'ın hanımı emzirdi!" dedim. Derken yanıma Aleyhissalâtu vesselâm girdiler.

"Ey Allah'ın Resulü dedim, Ebu'l-Kuays'ın kardeşi Eflah yanıma girmek için izin istedi. Ben sizden sormadıkça izin vermekten imtina ettim!" dedim. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Amcana izin vermekten seni alıkoyan sebep ne?" buyurdular. Ben:

"Ey Allah'ın Resulü! dedim. Beni emziren erkek değil. Beni onun hanımı emzirdi" dedim. Resulullah yine:

"Sen onun girmesine izin ver. Zira o senin amcandır, Allah iyiliğini versin" buyurdular.

²¹² Müslim, Rada 11; Nesâî, Nikah 50.

(Urve devamla der ki): *İşe bu sebeple Hz. Aişe (radiyallahu anhâ):*

"Neseb sebebiyle haram kıldıklarınızı emme sebebiyle de haram kılın!" derdi.²¹³

Bu hadis süt amcanın, normal amca gibi evlenme yasağı çerçevesinde değerlendirildiğini gösteren başka bir örnektir. Yukarıda zikretmiş olduğumuz hadisler, sütkardeşliği yoluyla oluşan akrabalık bağlarının neseb yoluyla mevcut olan akrabalık bağlarının ortaya çıkardığı evlenme haramlarını aynen hâsıl ettiğini belirtmektedir.

وعن ابن عباسٍ رضيَ اللهُ عنهما: [أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ لَهُ امْرَأَتَانِ أَرْضَعَتْ إِحْدَاهُمَا جَارِيَةً، وَالْأُخْرَى عُלَامًا، أَيَحِلُّ لِلْعُلَامِ أَنْ يَنْكِحَ الْجَارِيَةَ؟ قَالَ لَا. لِأَنَّ اللَّفَّاحَ وَاحِدٌ].

İbn Abbas (radiyallahu anhümâ)'ın anlattığına göre: *"Kendisine, iki hanımı olan bir adamdan sorulmuş, "Bu adamın hanımlarından biri bir kızı, diğeri de bir oğlanı emzirmiştir. Acaba, bu kızla oğlan birbirlerine helal olur mu?" denmiştir. İbnu Abbas: "Hayır, çünkü erkeğin suyu birdir!" demiştir.*²¹⁴

Emme meselesinde söz konusu olan sadece kadının sütü değildir, kocanın menisi de söz konusudur. Dolayısıyla aynı kocaya sahip iki kadından birinin bir kızı, diğerinin bir oğlanı emzirmesi, bunlar arasındaki sütkardeşliğini önleyemiyor. Kadınları hamile bırakan su bir olduğu müddetçe, kadınların emzirdikleri farklı çocuklar sütkardeşi sayılmaktadırlar.

وعن عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رضيَ اللهُ عنه: [أَنَّهُ تَزَوَّجَ بِنْتًا لِأَبِي إِهَابِ بْنِ عَزِيزٍ؛ فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: إِنِّي أَرْضَعْتُ عُقْبَةَ وَالَّتِي تَزَوَّجَ بِهَا. فَقَالَ لَهَا عُقْبَةُ: مَا أَعْلَمُ أَنَّكَ أَرْضَعْتَنِي وَلَا أَخْبَرْتَنِي، فَرَكِبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَيْفَ وَقَدْ قِيلَ؟ فَفَارَقَهَا عُقْبَةُ وَنَكَحَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ].

Ukbe İbnu'l-Haris (radiyallahu anh)'ın anlattığına göre, *"Ukbe, Ebu İhab İbnu Aziz'in kızı ile evlenmişti. Kendisine bir kadın gelerek:*

"Ben Ukbe'yi ve onun evlendiği kızı emzirmiştım!" dedi. Ukbe kadına:

"Ben senin onu (gerçekten) emzirdiğini bilmiyorum. Bana (daha önce) söylemedin de!" dedi. [Ebu İhab ailesine gidip sordu. Onlar bilmediklerini söylediler.

²¹³ Buharî, Humus 4, Şehadat 7, Nikâh 20, Müslim, Rada 2; Muvatta, Rada 2; Tirmizî, Rada 1; Ebu Davud, Nikah 7; Nesâî, Nikah 49.

²¹⁴ Malik b. Enes, Rada 5; Tirmizî, Rada 2.

Ukbe bunun üzerine] bineğine atlayarak Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı görmek üzere Medine'ye gitti. Aleyhissalâtu vesselâm:

"(Sütkardeşi olduğunuz) söylendikten sonra nasıl beraberliğiniz devam eder? [Onu derhal bırak!]" buyurdular. Ukbe hemen hanımından ayrıldı. Kadın da başka koca ile nikâh yaptı.²¹⁵

Hadis burada, süt emme meselesinin belgelenmesinde tek bir kadının şahitliğinin kâfi geldiğini göstermek amacıyla aktarılmıştır. Hâlbuki normal hallerde hadiseler iki erkek veya dört kadının şehadetiyle sübut bulur.

Ancak doğum, bekâret ve kadınlara ait bazı önemli hastalıklar hakkında kadınların şahitliği geçerlidir. Miras alabilmesi için, doğan çocuğun ses verip vermediği mevzuunda yine kadınların şahitliği kabul edilir. Ramazan hilalinin tesbiti hususunda da yine kadınların şehadeti, aynen erkeklerin şehadeti seviyesinde geçerlidir.²¹⁶

İslâm hukukçularının büyük çoğunluğuna göre, çocuğun ilk iki yaş içinde emdiği süt, hısımlık doğurur.²¹⁷ Ebû Hanîfe'ye göre ise bu süre otuz aydır. Zira "...Çocuğun ana karnında taşınması ile süttten kesilmesinin süresi otuz aydır"²¹⁸ âyeti buna delildir. Zira bu ayete göre, hem hamilelik dönemi ve hem de çocuğun süttten kesilmesi dönemi otuz ay olacaktır. Otuz ay, hem hamileliğin hem de süttten ayrılmanın ayrı ayrı süresidir. İki yıl emzireceklerine dair olan ayetin devamında "Ana baba karşılıklı danışarak ve anlaşarak çocuğu süttten kesmek isterlerse..."²¹⁹ ifadesi bulunduğundan dolayı, iki yıldan sonra çocuğa süt vermenin cevazı anlaşılmaktadır.²²⁰

وعن عبد الله بن دينار قال: [سأل رجل ابن عمر رضي الله عنهما عن رضاعة الكبير. فقال: جاء رجل الى عمر رضي الله عنه فقال: كانت لي وليدة أطؤها امرأتى فأرضعتها. ثم قالت لي: ذونك، فقد والله أرضعتها. فقال له عمر رضي الله عنه: أوجعها وأنت جارتك، فإنما الرضاعة في الصغر].

²¹⁵ Buharî, Şehadet 4, 13, 14, İlm 26, Büyü 3, Nikâh 23; Tirmizî, Rada 4; Ebu Davud, Akdiye 18; Nesâî, Nikah 57.

²¹⁶ Zühayli, c.6, s.572; Bu mevzudaki hadisler için bkz. Heysemi, c.4, s.201; 4/201; Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed Zeylai, **Nasbü'r- raye li-ehâdisi'l-Hidaye**, Dârü'l-Me'mun, Kahire, 1938/1357, c.4, s.80-81.

²¹⁷ Bakara Suresi, 2/233.

²¹⁸ Ahkaf Suresi, 46/15.

²¹⁹ Bakara Suresi, 2/233.

²²⁰ Serahsî, c.5, s.136.

Abdullah İbnu Dinar anlatıyor: "Bir adam İbnu Ömer(radiyallahu anhümâ)'e büyüğün emmesinden sormuştu. Şu cevabı verdi:

"Bir adam Ömer (radiyallahu anh)'e gelip: "Benim, kendisine temasta bulunduğum bir cariyem vardı. Hanımım bunu önlemeye azmetti ve cariyeyi emzirdi ve bana da: "Sakin ha! Vallahi ben cariyeni emzirdim!" dedi. (Şimdi ne yapmalıyım?" diye) sordu. Babam Ömer ona şöyle cevap verdi:

"Hanımını çatlat: Git cariyene temasta bulun. Çünkü (harama sebep olan) emme küçüklükte olan emmedir." ²²¹

Hadisten de anlaşıldığı üzere, evlenme yasağı getiren emme ilk iki yaş içerisinde olan emmedir. Öyleyse bu sınırı aşan bir kimsenin emmesi, harama sebep olan emme değildir.

وَعَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: [سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: إِنِّي مَصَصْتُ مِنْ ثَدْيِ امْرَأَتِي لَبْنًا فَذَهَبَ فِي بَطْنِي. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: لَا أَرَاهَا إِلَّا قَدْ حَرُمْتَ عَلَيْكَ. فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: أَنْظُرْ مَا تُفْعَلُ بِهِ الرَّجُلُ؟ فَقَالَ: مَا تَقُولُ أَنْتَ؟ فَقَالَ: لَا رِضَاعَةَ إِلَّا مَا كَانَ فِي الْحَوْلَيْنِ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: لَا تَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ مَا دَامَ هَذَا الْحَبْرُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ].

Yahya İbnu Said anlatıyor: "Bir adam gelerek Ebu Musa (radiyallahu anh) hazretlerine şöyle bir soru sordu:

"Ben hanımımın memesinden bir miktar süt emdim ve bu mideme kadar ulaştı. (Hanım bana haram mı oldu?)" Ebu Musa:

"Ben hanımının sana haram olmasından başka bir şey görmüyorum!" dedi. Orada İbnu Mes'ud da vardır. Araya girip: "Adama verdiğin fetvaya bak!" dedi. O da:

"Peki, sen ne diyorsun?" dedi. İbnu Mes'ud:

"İki yaş içerisinde olan emme için haram vardır!" buyurdu. Bunun üzerine Ebu Musa (radiyallahu anh):

"Şu âlim, aranızda olduğu müddetçe bana bir şey sormayın!" dedi." ²²²

Hadiste Hz. Ebu Musa el-Eş'ari şu ayetin zahirini esas alarak, soruyu soran adamın, sütünü emmiş olduğu hanımının kendisine haram olduğunu zannetmiştir: "Size şu kadınları nikâhlamak haram kılındı: Sizi emzirmiş olan süt

²²¹ Malik b. Enes, Rada 13.

²²² Malik b. Enes, Rada 14; Ebu Davud, Nikâh 213.

anneleriniz..."²²³. Ancak âlim olan İbn Mes'ud (radiyallahu anh) mevzuya giren bir başka ayeti hatırlayarak Ebu Musa'ya bu hükmü düşünüp taşınmasını söyler. Bunun dayandığı ayet "*Anneler çocuklarını tam iki yıl boyunca emzirirler. Bu hüküm, emzirmeyi tamamlamak isteyenler içindir.*"²²⁴ Ayette, emme müddetinin iki yıl ile sınırlandırılmış olması, iki yılın hükmünü, bu ikiden sonrasının hükmünden farklı kılmaktadır. Böylece büyüğün emmesi küçüğün emmesinden ayrı tutulmuştur.

وعن عائشة رضي الله عنها قالت: [دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي رَجُلٌ قَاعِدٌ. فَأَشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيَّ، فَرَأَيْتُ الْعَضْبَ فِي وَجْهِهِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ أَحْيَى مِنَ الرِّضَاعَةِ. فَقَالَ: أَنْظِرْنِ مَنْ إِنْخَوَّئُكُنَّ مِنَ الرِّضَاعَةِ فَإِنَّمَا الرِّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ].

Hiz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "*Yanımda oturan bir erkek olduğu halde, Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) odama girdi. Bu hal, ona bir hayli ağır geldi [ve rengi değişti], öfkesini yüzünden okudum. Bunun üzerine:*

"Ey Allah'ın Resulü! Bu benim sütkardeşimdir!" dedim.

"Siz kadınlar sütkardeşlerinizi iyi düşünün! Çünkü sütkardeşliği, açlıktan dolayı hâsıl olur!" buyurdular."²²⁵

Haramlık hâsıl olan süt emme, küçüklükte olan emmedir. **Radî (süt emen)**, gücünü süttten alan ve açlığını onunla gideren çocuktur. Açlığını sütle gidermeyip, ekmek ve etle veya buna benzer bir şeyle doyan bir çocuğun emmesinden haramlık hâsıl olmaz.

İslam açısından sütkardeşliği mühim bir husustur. Bir kısım haramları helal kıldığı gibi, diğer bir kısım helalleri de haram kılmaktadır. Bu sebeple Resulullah kadınların sütkardeşlerini iyi tanımalarını emretmektedir. Emme, sütkardeşliğini sağlayacak bir emme midir, hangi yaşta bu emme gerçekleşmiştir vs. Çünkü ilk iki yaş sınırını aşınca araya giren emmeden sütkardeşliği oluşmadığı gibi bir veya iki emme ile de sütkardeşliği gerçekleşmemektedir.

وعن قتادة قال: [كُتِبَتْ إِلَى إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ أَسْأَلُهُ عَنِ الرِّضَاعِ. فَكَتَبَ إِنَّ شَرْيْحًا حَدَّثَنَا أَنَّ عَلِيًّا وَابْنَ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَا يَقُولَانِ: يُحَرِّمُ مِنَ الرِّضَاعِ قَلِيلُهُ وَكَثِيرُهُ، وَإِنَّ أَبَا الشَّعْنَاءِ الْمُحَارِبِيَّ قَالَ: إِنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا حَدَّثَتْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تُحَرِّمُ الْخُطْفَةُ وَالْخُطْفَتَانِ].

²²³ Nisa Suresi, 4/23.

²²⁴ Bakara Suresi, 2/233.

²²⁵ Buharî, Nikâh 21, Şehadat 1; Müslim, Rada 32; Ebu Davud, Nikah 9; Nesâî, Nikah 51.

Katâde anlatıyor: "İbrahim en-Nehai'ye yazarak emme (rada') hakkında sordum. Bana: "Şureyh bize Hz. Ali ve İbnu Mes'ud radiyallahu anhüm'un, "Emmenin azı da çoğu da haramı sabit kılar" dediklerini yazdı." Ebu's-Şa'sa el-Muharibî ise: "Hz. Aişe (radiyallahu anhâ)'den: "Resulullah'ın: "Bir iki emme harama sebep olmaz" dediğini rivayet etmiştir" dedi."²²⁶

وعنها رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تُحْرِمُ الْمَصَّةَ وَالْمَصَّتَانِ].

Yine Hz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Bir veya iki emme ile (sütkardeşliği) haramlığı hâsıl olmaz."²²⁷

Bu hadis ne kadar bir miktar emmenin süt haramlığı getireceğini belirtmektedir. Hadiste bir emme tabiri, çocuğun, anne memesinden bir somurma ile çektiği sütü ifade eder.

وعن ابن عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: [مَا كَانَ فِي الْحَوْلَيْنِ وَإِنْ كَانَ مَصَّةً وَاحِدَةً فَهُوَ يُحْرَمُ].

Hız. İbn Abbas (radiyallahu anhümâ) demiştir ki: "İki yıl içerisinde emme tek bir emmeden ibaret olsa bu, (evlenmeyi) haram kılar."²²⁸

Bu hadis, bir önceki hadiste kaydedilen Hz. Aişe rivayetine muhalif de olsa, çoğunlukla amelde bunu esas alarak: "Tek emme ile de haram sabit olur" fikri kabul edilmiştir.

وعن أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُحْرَمُ مِنَ الرِّضَاعِ إِلَّا مَا فَتَقَ الْأَمْعَاءُ فِي الثَّدْيِ، وَكَانَ قَبْلَ الْفِطَامِ].

Ümmü Seleme, (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Evlenmeyi haram kılan emme, çocuk memede iken, bağırsağı yoracak kadar olan emmedir. Bu da, süttten kesmenin şer'î müddetinden önce olmalıdır."²²⁹

Bu hadiste harama sebep olacak emmenin şartları belirtilmektedir:

* Çocuk memede olmalıdır. Yani, Kuran'ın belirlediği süt emme müddeti içerisinde, bu da doğumdan itibaren iki yıldır. Ebu Hanife altı aylık da ihtiyat payı koyarak bu müddeti otuz ay olarak tespit etmiştir.

²²⁶ Nesâî, Nikâh 51.

²²⁷ Müslim, Rada 17; Tirmizî, Rada 3; Ebu Davud, Nikâh 19; Nesâî, Nikâh 51.

²²⁸ Malik b. Enes, Radâ 4.

²²⁹ Tirmizî, Rada 5.

* Miktar olarak, yemeğin yerini tutabilecek, karındaki gıda mahallini yorabilecek miktarda olmalıdır. Bazı âlimlerimizce tek bir emmenin dahi bu manaya gelirken, Ebû Hanîfe ile İmam Mâlik'e göre, haramlığın doğması için emilen sütün az veya çok olması arasında fark yoktur. Çünkü âyet ve hadiste emilecek sütün miktarı belirtilmemiştir. İmam Şâfîi ise, beş doyurucu ve fasılalı emişi şart koşar.²³⁰

Süt hısımlığı meydana gelince nesep bakımından hısımlık gibi mutlak evlenme engelleri doğar. Bunları şu prensipte toplamak mümkündür. Emenin kendisi, süt emzirenin nesline haram olur. Bu yolla evlenilmesi yasak olan hısımlar şunlardır:

1. **Süt usul**, yani sütanne, baba, sütnine ve dede.
2. **Süt fûrûu**, yani süt çocuklar ve torunlar.
3. **Sütanne ve babanın neseb ve süttten olan fûrûu**, yani sütkardeşler ve onların çocukları.
4. **Süt dede ve ninenin sadece çocukları** ki bunlar süt halalar ve süt teyzeler olmaktadır.
5. **Eşin sütannesi ve ninesi.**
6. **Eşin süttten olan kız çocukları ve kız torunları.** Burada söz konusu olan koca eşin süt çocuğu emzirirken evli bulunduğu koca değildir. O zaten süt usul olarak yukarıda zikredildi. Buradaki koca sütanne ile daha sonra evlenmiş bulunan kimsedir. Bu son durumda kız çocuk ve kız torunların yasak olabilmesi için nikâh yetmeyip evliliğin zıfıfla fiilen başlaması da gerekmektedir.
7. **Sütbaba ve dedenin sütanne ve nine olmayan eşleri.** Sütanne ve nine süt usul olarak yukarıda zaten zikredildi.
8. **Süttten olan fûrûun eşleri.**

Sonuç olarak hukukçuların çoğunluğuna göre çocuğun ilk iki yaş içerisinde emdiği süt az olsun çok olsun süt hısımlığının meydana gelmesi için yeterlidir. İmam Şâfîi ise süt hısımlığının oluşabilmesi için ilk iki yaş içinde beş fâsılalı ve doyurucu emişin şart olduğunu söylemektedir. İki yaşından sonra emmiş olduğu süt müctehidlerin çoğuna göre bu tür bir hısımlık ve evlenme yasağı doğurmaz.

²³⁰ Müslim, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, c.7, s.368, 369.

Süt emen bir erkek çocuğunu esas alırsak; usûlü yani süt anası, süt ninesi.... süt kızı, süt çocuklarının kızları, süt kız kardeşi veya süt kardeşlerinin ilânihaye kızları, süt hala ve süt teyze ile ebedi evlenme yasağı doğar.

Süt hısımlığı olan kimseler her nasılsa evlenmişlerse nikâhları Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre bâtıldır. Süt hısımları birbirine yabancı olmazlar. Bir fitne tehlikesi yoksa birbirine bakabilirler.

2.7.2. Geçici Evlenme Engelleri

Ortadan kalkmaları mümkün olan, bu sebeple de devamlı evlilik engeli oluşturmayan sebeplere **geçici evlenme engelleri** denir. Mutlak evlenme engelleri hiçbir şekilde ortadan kalkmazken, geçici veya nisbî evlenme engelleri belirli hallerde ortadan kalkabilir ve önceden evlenmeleri yasak olanlar geçerli bir şekilde evlenebilirler. Geçici evlenme engelleri şunlardır:

2.7.2.1. Başkasının Eşi Olma

Evli olan kişilerle evlenmek yasak olduğu gibi evlilik isteğinde bulunmak bile dinen uygun değildir. Bir kişinin kendisi evlenmek için bir başkasını eşinden ayırmak istemesi helal değildir.

Bir kadın için evli bulunmak, başka bir erkekle yeniden evlenmek için bir engel teşkil eder. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Savaş tutsağı olarak sağ ellerinizin mâlik olduğu kadınlar müstesna olmak üzere, diğer bütün kocalı kadınlarla (evlenmeniz de size haram kılındı). (Bu haramlar) üzerinize Allah'ın farzı olarak yazılmıştır."*²³¹

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ أَنْ تَسْأَلَ طَلَّاقَ أُخْتِهَا لِتَسْتَفْرِغَ صَحْفَتَهَا وَلِتَنْكِحَ فَإِنَّمَا لَهَا مَا قُدِّرَ لَهَا].

Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: *"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Bir kadının kız kardeşinin tabağındakini boşaltmak ve*

²³¹ Nisâ Suresi, 4/24.

kendisi evlenmek için boşanmasını talebetmesi helal değildir. Kendisine de (rızk, nafaka nevinden Allah tarafından) takdir edilen şey vardır."²³²

Hadiste geçen kız kardeşinden maksat ise, din kardeşidir. Bu hadis, kendisi evlenmek gayesiyle bir erkeği hanımından ayırmak isteyen kadınları bu çeşit davranışları yasaklamıştır.

2.7.2.2. İddet Bekleme

İddet; evliliğin ölüm, boşanma veya nikâhı fesih sebeplerinden biriyle sona ermesi halinde, yeniden evlenebilmek için kadının beklemeye mecbûr olduğu süredir. İddet süresince, kadının başka bir erkekle evlenmesi haram olduğu için, bu geçici engel doğurur. Yani boşanmış ya da kocası ölmüş olup da henüz iddet beklemekte bulunan kadınlarla evlenmek yasaktır.

İddet süreleri: Evliliğin kocanın ölümüyle sona ermesi halinde 4 ay 10 gündür.²³³

Kadın gebe ise, bu süre doğuma kadardır.²³⁴

Boşanma hâlinde ise kadın üç hayız (kurû') suresince iddet bekler.²³⁵

Hayız görmeyen küçüklerle, hayızdan ümit kesen yaşlıların iddeti üç aydan ibarettir.²³⁶ Buna göre, henüz ergenlik çağına girmemiş olan kız çocukları ile 55 yaşını geçmemiş bulunan kadınların iddet süresi boşamadan itibaren üç aydır.²³⁷

Evlilik dışında yanlışlıkla veya istekle cinsel ilişkide bulunmuş veya zorla ırzına geçilmiş kadınların nikâhla evlenebilmesi için bir defa hayız görünceye kadar bekletilmeleri gerekir. Buna "**istibrâ**" denir. Hayız görmekle kadının önceki erkekten gebe olmadığı anlaşılmış olur.²³⁸

²³² Buhârî, Nikâh 53, Kader 4; Müslim, Nikâh 38; Malik b. Enes (İmam Malik), Kader 7; Ebu Dâvud, Talâk 2; Tirmizî, Talâk 14; Nesâî, Büyü 19.

²³³ Bakara Suresi, 2/234.

²³⁴ Talâk Suresi, 65/4.

²³⁵ Bakara Suresi, 2/228.

²³⁶ Talâk Suresi, 65/4.

²³⁷ Talâk Suresi, 65/4.

²³⁸ İbnü'l-Hümâm, c.2, s.383, 384; Cessâs, c.1, s.414, 415; Şeyh Nizam, c.1, s.526; Mehmed Zihni Efendi, **Ni'met-i İslâm: kitabü's-savm, kitabü'z-zekât, kitabü'l-hac; münakehat ve müfarakat**, el-Mektebetü'l-İslamiyye, Diyarbakır, [1973]/1393, s. 232.

2.7.2.3. İki Akraba ile Birden Evlenme

İslâm hukukunda bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi mümkündür. Ancak bir erkek iki yakın akraba ile aynı anda evli olamaz. Bu ilişkinin akrabalık ilişkisine zarar vereceği düşünülmüştür. Bu yakınlığın ölçüsü iki kadından herbirini ayrı ayrı erkek kabul edildiğinde bunların birbirleriyle evlenemeyecek derecede yakın akraba olmalarıdır. Teyze ile yeğen buna örnek gösterilebilir. Çünkü hangisi erkek kabul edilirse edilsin diğeriyle evlenmesi hukuken mümkün değildir. Bu durumda bunların aynı kişinin nikâhında birleşmeleri de söz konusu olamaz.

Âyette şöyle buyrulur: *"İki kız kardeşi birlikte olmanız da haram kılındı. Ancak cahiliye devrinde geçen geçmiştir."*²³⁹

وعن الضَّحَّاكِ بْنِ فَيْرُوزٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: [قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْلَمْتُ وَتَحْتِي أُخْتَانِ؟ قَالَ: طَلَّقْ أَيْتَهُمَا شِئْتَ].

Dahhak İbnu Fîruz babasından naklen diyor ki: *"Ey Allah'ın Resulü, dedim. Ben Müslüman olduğum zaman nikâhımda iki kız kardeş vardı (ne yapalım?)"*

"Onlardan dilediğin birini boşa!" emrettiler."²⁴⁰

Yani bu rivayete binaen kişi Müslüman olmadan önce bu yasağa giren iki kadınla evlenmiş ise, Müslüman olduktan sonra bu kadınlardan birini boşamak zorundadır, dilediğini boşamakta serbesttir. Âlimlerin çoğunluğu "Bunlardan dilediğini seçer" ilkesini benimsemektedir.

وعن قَبِيصَةَ بِنْتُ دُؤَيْبٍ قَالَتْ: [سَأَلَ رَجُلٌ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ أُخْتَيْنِ مَمْلُوكَتَيْنِ؛ هَلْ يُجْمَعُ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَحَلَّتُهُمَا آيَةٌ، وَحَرَّمَتْهُمَا آيَةٌ؛ وَأَمَّا أَنَا فَلَا أُحِبُّ أَنْ أَصْنَعَ ذَلِكَ. فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ، فَلَقِيَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: أَمَّا أَنَا فَلَوْ كَانَ لِي مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ لَمْ أَجِدْ أَحَدًا فَعَلَ ذَلِكَ إِلَّا جَعَلْتُهُ نَكَأً. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ رَحِمَهُ اللَّهُ: أَرَأَيْتَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. قَالَ مَالِكٌ: وَبَلَغَنِي عَنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِثْلَ ذَلِكَ].

Kabîsa İbnu Züeyb anlatıyor: *"Hz. Osman (radiyallahu anh)'a bir adam: 'Köle olan iki kız kardeş, bir kişinin nikâhı altında birleştirilebilir mi?' diye sordu. Hz. Osman:*

²³⁹ Nisa Suresi, 4/23.

²⁴⁰ Ebu Davud, Talak 25; Tirmizî, Nikâh 34.

"Onların bu şekilde nikâhlanmasını bir ayet helal, bir ayet de haram kıldı. Ben ise, böyle bir şeyi yapmayı sevmem!" dedi. Adam Hz. Osman'ın yanından çıktı. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın ashabından bir kimseye rastladı. Bu meseleyi ona da sordu. O da:

"Bana gelince, yetki benim elimde olsa, bunu yapan birini bulduğum takdirde ona mutlaka ibretimiz bir ceza veririm!" dedi.

İbnu Şihab: "Bu cevabı veren zatın Ali İbnu Ebi Talib (radıyallahu anh) olduğunu zannediyorum" dedi. İmam Malik: "Böyle bir sözü Zübeyr (radıyallahu anh)'in söylediği bana ulaştı" demiştir.²⁴¹

Normalde iki kız kardeş, bir nikâh altında birleştirilemez. Yani aynı anda aynı kişi tarafından nikâhlanamaz. Ancak bu hadiste bunların hür değil de cariye olmaları halinde tek nikâh altında birleştirilip birleştirilemeyeceği konusuna değinilmektedir. Hz. Osman, bunu bir ayetin helal kıldığını söylemektedir. Bazı şarihler, bu ayetin Nisa suresinin 24. ayeti olduğunu belirtirler. Mealen: "Harp esiri olarak sahip olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınları nikâh etmek de size haram kılındı..." Ayet âmm olduğu için, kardeş de olsalar cariyeler bu ifadeye dâhil edilirler denmiştir. Bunu haram kılan ayetle de yine Nisa suresinin 23. ayetinin kastedildiği belirtilmiştir. Mealen: "... ve iki kız kardeşi birden nikahınız altına almanız da size haram kılındı."

Hz. Osman bu ihtilafı belirttikten sonra tercihini açıklar: "Ben bunu yapmayı sevmem." Yani "iki kardeş olan cariyeleri aynı nikâh altında toplama işini yapmam" demek ister. Ancak soru sahibi, tatminkâr, kesin bir cevap alamayınca, ashab'tan bir başkasına daha aynı şeyi sorma ihtiyacı duymuş, o da; "Yetki benim elimde olsa, sonra bunu yapanı görsem, başkalarına ibret olacak bir ceza verirdim." diyerek bu sefer daha net cevap almıştır.

İki kızkardeşle evlenme yasağı hadis-i şeriflerle genişletilerek, hanımın hala ve teyzesi de yasak kapsamına alınmıştır.

عن ابن عباسٍ رضي الله عنهما قال: [كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَ الْعَمَّةِ وَالْحَالَةِ وَبَيْنَ الْحَالَتَيْنِ وَالْعَمَّتَيْنِ].

²⁴¹ Malik b. Enes, Nikah 34.

İbn Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "*Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hala ile teyzenin veya hala ile halanın aynı adamın nikâhında birleştirilmesini mekruh addetti.*"

Bir rivayette: "*(Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadının halası veya teyzesi üzerine nikâhlanmasını yasakladı*" denmiştir.²⁴²

وعن الشَّعْبِيِّ قَالَ: [سَمِعْتُ جَابِرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: هَمَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُنْكَحَ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا أَوْ خَالَتِهَا].

Şa'bi anlatıyor: "*Hz. Cabir (radıyallahu anh)'i dinledim, "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadının halası veya teyzesi üzerine nikâhlanmasını yasakladı*" demişti.²⁴³

وَاللَّسْتِي عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [هَمَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُنْكَحَ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا، وَالْمَرْأَةُ عَلَى خَالَتِهَا. فَتَرَى خَالَهَ أَبِيهَا يَتْلُكَ الْمَنْزِلَةَ].

Altı kitapta da Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'den şu hadis kaydedilmiştir: "*Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadının halası üzerine, kadının teyzesi üzerine nikâhlanmasını yasakladı.*"

Ravi devamla dedi ki: "*Biz, kadının babasının teyzesini de aynı makamda görürüz.*"²⁴⁴

Burada bahsedilen yasak, akraba olan kadınların bir arada olmaları halinde birbirlerine karşı korumaları gereken sıla-i rahm yani akrabalık bağlarının kopacağı içindir. Yukarıda yer verilen beş hadisin beşi de esas itibarıyla aynı konuya değinmektedir: Bir erkeğin, aralarında yakın akrabalık bulunan iki kadını aynı anda nikâhlanmasının yasaklanmış olması; iki kız kardeş, teyze yeğen, hala yeğen gibi... Bu yasaklık ebedî bir haramı ifade etmez. Kadın ölür veya boşanırsa erkek önceki hanımının kız kardeşi veya halası veya teyzesi veya yeğeni olan bir başka kadınla evlenebilir.

Konuyu özetlersek bir kadınla evlenen erkeğe; o kadınla evliliği devam ettiği müddetçe geçici olarak haram olanlar kadınlar şunlardır:

1- Hanımının kız kardeşi,

²⁴² Ebu Davud, Nikâh 13; Tirmizî, Nikah 30.

²⁴³ Buharî, Nikâh 27; Nesâî, Nikah 48.

²⁴⁴ Buharî, Nikah 27; Müslim, Nikah 37; Malik b. Enes, Nikah 20; Ebu Davud, Nikah 13; Tirmizî, Nikah 30; Nesâî, Nikah 47-48.

- 2- Hanımının halası,
- 3- Hanımının teyzesi,
- 4- Hanımının erkek veya kız kardeşinin kızları,
- 5- Hanımının süt bacısı, süt halası, süt teyzesi, erkek veya kız sütkardeşinin kızları,

2.7.2.4. Üç Kere Boşanmış Olma

İslâm hukuku öncelikle kocaya ve bazı durumlarda da kadına boşanma yetkisi vermiştir. Boşanan eşler yeniden evlenebilir. İslam’a göre boşanma iki keredir; sonra ya iyilikle tutmak veya güzel bir biçimde bırakmak gerekir. Ancak kadın üç defa boşanmış olursa, dördüncü defa aynı erkekle evlenebilmesi için, başka bir erkekle normal olarak evlenip, başka bir evlilik tecrübesi geçirmesi şart koşulmuştur. Kur’an-ı Kerim’de “*Eğer (yemin edenler yeminlerinden dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Biliniz ki, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.*”²⁴⁵ buyurulmuştur. İslâm hukukunda kocanın karısını tek taraflı bir irade beyanıyla boşaması mümkün olduğundan bunun kötüye kullanılmasını önlemek için üç boşama ile boşadığı eşiyle tekrar evlenememe gibi bir yasak getirilmiştir. Bu durum boşayan eş için geçici bir evlenme engeli teşkil eder. Bu engelin ortadan kalkması için kadının bir başkasıyla geçerli bir evlilik yapması, bu evliliğin hileli olmaması ve zifaf ile fiilen başlaması daha sonra da boşanma veya ölümle sona ermesi gerekmektedir. Bu durumda artık ilk koca dilerse boşanmış olduğu eşiyle onun da rızâsını alarak tekrar evlenebilir.

İşte, kadını önceki kocasıyla yeniden evlenmede helal hale getiren bu ara evliliğine "**tahlîl (helâl kılma)**" veya "**hulle**" adı verilir. Allah Teâlâ: “*İkinciden sonra koca eşini bir daha boşarsa, bundan sonra kadın, boşayandan başka bir koca ile evlenmedikçe ona helâl olmaz. İkinci koca da onu boşarsa, birinci kocası ile bu kadının, Allah’ın kurallarına riayet edeceklerini zannederlerse, tekrar evlilik hayatına dönmelerinde bir sakınca yoktur. Bunlar Allah’ın kurallarıdır, bilmek isteyenler için onları açıklamaktadır.*”²⁴⁶ buyurur.

²⁴⁵ Bakara Suresi 2/227.

²⁴⁶ Bakara Suresi, 2/230.

وعن زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: [أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ فِي الرَّجُلِ يُطَلَّقُ الْأَمَةَ ثَلَاثًا ثُمَّ يَشْتَرِيهَا، إِنَّهَا تَحِلُّ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ].

Zeyd İbnu Sabit (radiyallahu anh)'in anlattığına göre, "kendisi bir cariyeyi üç kere boşayıp sonra satın alan bir adam hakkında "Bu cariyeye, bir başka kocaya varmadıkça ona helal olmaz" diyordu."²⁴⁷

وعن ابنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِيَّاسٍ: [أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ وَابْنَ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ سُئِلُوا عَنِ الْبَكْرِ يُطَلَّقُهَا زَوْجَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ الدُّخُولِ. فَكُلُّهُمْ قَالَ: لَا تَحِلُّ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ].

İbnu Muhammed İbni İyas anlatıyor: "İbnu Abbas, Ebu Hureyre ve İbnu'l-As (radiyallahu anhümâ)'dan kocası tarafından duhülden (temastan) önce üç talakla boşanan bakire kız (bu ilk kocası ile yeniden nikah yapmak istese nasıl olur? diye) soruldu. Hepsi de:

"Bir başka zevce ile evlenmedikçe eskisine helal olmaz!" dediler."²⁴⁸

وعن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا، فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ ثُمَّ طَلَّقَهَا قَبْلَ الْمَسِيسِ. فَسُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: لَا. حَتَّى يَذُوقَ الْآخِرَ عُسَيْلَتَهَا مَا ذَاقَ الْأَوَّلُ].

Hiz. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Bir adam hanımını üç talakla boşadı. Kadınla bir başka adam evlendi, ancak bu adam da kadını temasdan önce boşadı. (Kadın tekrar önceki kocasına dönmek istemişti.) Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bu hususta soruldu.

"Hayır! İlki gibi ikincisi de kadının balcığından tatmadıkça önceki tadamaz!" buyurdular."²⁴⁹

Farklı tariklerde gelmiş bulunan bu rivayet daha teferruatlı olarak aktarılmıştır. Bu rivayete göre;

وعن الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الزُّبَيْرِ الْقُرَظِيُّ: [أَنَّ رِفَاعَةَ بِنَ سَمَوَالٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَكَحَّتْ بَعْدَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الزُّبَيْرِ فَأَعْتَرَضَ عَنْهَا فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَمْسَسَهَا، فَفَارَقَهَا. فَأَرَادَ رِفَاعَةُ أَنْ يَنْكِحَهَا، وَهُوَ زَوْجُهَا الْأَوَّلُ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَهَاها عَنْ تَزَوُّجِهَا، وَقَالَ: لَا تَحِلُّ لَكَ حَتَّى تَذُوقَ الْعُسَيْلَةَ].

²⁴⁷ Malik b. Enes, Nikâh 30.

²⁴⁸ Malik b. Enes, Talak 37.

²⁴⁹ Buharî, Libas 6, Şehadat 3, Talak 4, 7, 37, Edeb 68; Müslim, Nikâh 115; Malik b. Enes, Nikâh 18; Ebu Davud, Talak 49; Tirmizî, Nikâh 26; Nesâî, Talak 9, 10.

Zübeyr İbnu Abdurrahman İbnü'z-Zübeyr el-Kurazî anlatıyor: *"Rifâa İbnu Simval, Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında, hanımını üç talakla boşadı. Ondan sonra kadın Abdurrahman İbnu'z-Zübeyr'le evlendi. Abdurrahman, kadına temasa muktedir olmadığı için, ondan yüz çevirdi ve ayrıldılar. Kadını boşamış olan eski kocası Rifaa kadınla yeniden nikâhlanmak istedi. Arzusunu Resulullah'a açtı. Aleyhissalâtu vesselâm Rifâa'ya onunla evlenmesini yasakladı. "Kadın balcığı tadıncaya kadar, sana helal olmaz!" buyurdu.*"²⁵⁰

Buna rivayete göre, Rifâa İbnu Simval hanımını boşar. Hanımı bir başka erkekle (Abdurrahman İbnu'z-Zübeyr ile) evlenir. Ancak bu ikinci eşin cinsî yönden bir kısım noksanlıkları bulunmaktadır. Hatta Abdurrahman İbnu'z-Zübeyr hanımı ile bir kez bile cinsî temasta bulunamaz. Bu durum karşısında kadın eski kocasına dönmek isteğiyle Hz. Muhammed'e gelip durumu bütün ayrıntıları ile anlatır. Başkalarının da bulunduğu bir ortamda yapılan bu konuşmada, konunun en açık şekilde anlatılması dinleyenlerden bazılarını rahatsız eder. Hatta Resulullah'ın huzurunda müstehcen konuların bu şekilde ayrıntılı konuşulmasını bazıları edepsizlik sayar. Ancak Peygamberimiz kadının konuşmalarını gülümseyerek karşılar ve sonuna kadar dinler. Kadın konunun sonunu: *"Önceki kocam helal olur mu?"* diye tamamlayınca, Peygamberimiz: *"Sen önceki kocana, diğeri balcığından tatmadıkça, sen de onun balcığından tutmadıkça helal olmazsın!"* buyurarak, önemli bir konuya temas eder.

Bir hullenin meşrû olabilmesinin şartları şunlardır:

- a) Bir defada veya ayrı zamanlarda üç kere boşanan kadın iddetini tamamlaması,
- b) Bundan sonra, başka bir erkekle, sahih nikâhla evlenmesi,
- c) Evlendiği ikinci kocasıyla zifaf meydana gelmesi,
- d) Ölüm veya boşanma yoluyla bu ikinci evlilik sona ermiş bulunması,
- e) Kadının ikinci kocadan olan iddetini tamamlamış bulunması.

Dinimiz, boşanmış kadının eski kocasına tekrar dönmesini, bir başka erkekle evlenip boşanmış olma şartına bağlamıştır. Bu şart yerine gelmedikçe boşananların tekrar evlenmeleri haramdır. Hz. Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) evlilik müessesesinin suistimal edilmemesi için boşanmış kadının eski kocasına dönmesini sağlamak için bir kaç gün sonra hemen boşamak düşüncesiyle evlenen erkeği

²⁵⁰ Malik b. Enes, Nikâh 17.

lanetlediği gibi ve bu yolla evlenip boşanmış eski hanımıyla hemen nikâh yapan eski kocayı da lanetlemiştir.

وعن عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكِلَ الرَّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ، وَمَانِعَ الصَّدَقَةِ، وَالْوَأَشِمَةَ، وَالْمُسْتَوْشِمَةَ إِلَّا مِنْ دَاءٍ، وَالْمُحَلَّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ].

Hız. Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ribayı yiyeni, yedireni, riba akdini yazanı, sadakaya (zekâta) mani olanı -hastalık sebebiyle olan hariç- dövme yapanı, dövme yaptıranı, hulle yapanı, hulle yaptıranı lanetledi."²⁵¹

Âlimler, bu hadisi temel alarak, "evlenince boş olmak" veya "boşamak şartıyla" yapılan nikâhların geçerliliğinin bulunmayacağına hükmetmiştir. Üstelik İbnu Ömer'den gelen bir rivayette "Biz Resulullah zamanında bu çeşit muameleleri zina sayardık" buyrulmuştur.

وعن عَلِيِّ وَجَابِرِ وَابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالُوا: [لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُحَلَّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ].

Hız. Ali, Hız. Cabir ve Hız. İbnu Mes'ud (radıyallahu anhüm), Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın "hulle yapana da hulle yaptıranı da lanet ettiğini" anlattılar.²⁵²

Bu hadis-i şerif'te geçen **Muhallil** kelimesi "Boşanan kadını kocasına helal kılan" manasına gelir. Yani şu manasıyla **muhallil**, boşanmış olan bir kadınla evlenen kimsedir. Eğer kişi bu evliliği, kadını hemen boşayarak eski kocasıyla evlenmesini meşru hale getirmek maksadıyla yapmışsa ona **muhallil** denir. Kadının eski kocasına da **Muhallel leh** denir.

Akid esnasında **muhallil** ya: "Ben kadını helal kılınca artık (benimle) nikâh yoktur" der. Ya da "Kadını helal kıldım mı boşadım demektir" der. Veya bunları söylemez ama akid yaparken kadını helal kılmak niyetiyle temasta bulunacağına, asıl kasdının kalıcı bir nikâh yapmak olmadığına niyet eder. Bu ise, mut'a nikâhı gibidir, çünkü nikâh müddetini sınırlamıştır.

Dinimiz ise nikâh akdinin ömür boyu sürmesinden yanadır. Geçici nikâh yani mut'a nikâhı kesinlikle haramdır. Cahiliye devrinde var olan bu nikâhı Resulullah

²⁵¹ Nesâî, Zinet 25.

²⁵² Tirmizî, Nikâh 27; Ebu Davud, Nikâh 16; Nesâî, Talak 13.

Mekke Fethi sırasında kesinlikle yasaklamıştır. Sünni mezhepler arasında bazı meselelerde ihtilaf bulunsa da mut'a nikâhının haram olması konusunda ise hiçbir ihtilaf yoktur.

Sonuç olarak üç talakla boşanan eşlerin tekrar evlenebilmeleri için, boşanan kadının başka biriyle evlenmesi ve bu evliliğin hilesiz, sahih bir şekilde ve evlilik amacına uygun olarak yapılması ve zifafın gerçekleşmesi gerekir. Hanefilerden İmam Ebû Yusuf ve Muhammed ile İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel ve bazı Şafiilere göre ise, anlaşmalı yapılan hulle evliliği bâtil olup, bununla kadının ilk kocasıyla evliliği helâl olmaz. Dayandıkları delil şudur: Rasûlullah (s.a.v.) anlaşmalı nikâh yapana ve yaptırana lânet etmiş ve birincisine "kiralık teke" tabirini kullanmıştır.²⁵³

2.7.2.5. Din Farkı

Aile yuvasının ileride bozulmaması için eşler arasındaki denklik büyük önem arz etmektedir. Dindar bir kız ile nefesine boyun eğen, nefsinin zaafları doğrultusunda hareket eden bir erkeğin denk olmayacağı muhakkaktır. Böyle bir evliliğin ileride bozulma ihtimali çok yüksektir. Çünkü dünyaları ayrı iki insan arasında uyumun sağlanması çoğu kez mümkün olmamaktadır. Aynı şekilde, dindar bir erkeğin, dindar olmayan, davranış ve hareketlerini İlâhî emirlere göre düzenlemeyen bir kadınla evlenmesi ve hayat arkadaşlığı kurması beraberinde pek çok problem ortaya çıkardığı gibi, böyle bir yuvanın da devamı zor olur.

İşte İslâmiyet, sonradan olabilecek kötü olayları önceden tedbir alarak engellemektedir. Böylece toplum düzenini sağlam temeller üzerinde devam ettirmektedir. Bu konuya dikkatimizi çeken Peygamberimiz (s.a.v.) mü'minlere şu tavsiyede bulunur: *"Kadınlarla dört hasletleri için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı tercih et, mesut olursun."*²⁵⁴

Kadının diğer vasıfları yanında, özellikle dinî yönüne ağırlık verilmesi Hz. Peygamber'in bir tavsiyesidir. Dolayısıyla, Müslüman'ın da göz önüne alması gereken en hayatî noktadır.

Evlenecek kadında dindar olma şartı arandığı gibi, kız velîsinin de erkekte öncelikle dinî tarafını araması bir görevdir. Kızlarını verecekleri adamda sadece

²⁵³ Alûsî, *Ruhü'l-meani fî tefsiri'l-Kur'âni'l-azim ve's-seb'i'l-mesani*, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, [t.y.], c.2, s.141.

²⁵⁴ İbn Mâce, Nikâh 6.

güzellik, zenginlik ve makam gibi üstünlükler arayıp, dinî yönüne itibar etmeyen kimseler bozgunculuğa ve fitneye meydan vermiş olurlar. Kızının talipleri olan bir adam Hasan-ı Basrî'ye gelerek *"Kızımı nasıl bir kimseye vereyim?"* diye fikrini sorar. Hasan-ı Basrî de, *"Allah'tan korkan bir adama ver. Çünkü böyle bir kimse kızını severse ona iyilikte bulunur, şayet ondan nefret duyacak olsa zulmetmez."* buyururlar.²⁵⁵

Evlilik hayatı, eşler arasında karşılıklı sevgi, saygı ve anlaşmanın bulunmasını gerektirir. Aynı dine mensup olan kişiler, farklı dine inanan kişilerden daha kolay ve daha iyi anlaşılır. Eşlerin farklı dine mensup olmaları, doğacak çocukların dinî ve ahlâkî eğitimlerini de etkilediğinden İslâm'da din ayrılığı bir evlenme engeli sayılmıştır.

Bu sebeple de Müslüman erkek veya kadın, müşriklerle evlenemez. **Müşrik**, Allah'ın birliğine inanmayan, ona ortak koşan kimse demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de Yüce Allah, *"İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin. Allah'a ortak koşan kadın hoşunuza gitse de, mü'min bir cariye Allah'a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle, kadınlarınızı evlendirmeyin. Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de; iman eden bir köle, Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırır. O, insanlara âyetlerini açıklar ki, öğüt alıp düşünsünler."*²⁵⁶ buyurmaktadır. Bu yasağa uymadan yapılacak bir nikâh akdi bâtıldır.

Yine Müslüman bir kadının tüm gayr-i Müslimlerle evlenmesi yasaktır. Ancak Müslüman bir erkeğin sadece Ehl-i kitap yani Yahudi ve Hristiyan olmayan bir kadınla evlenmesi yasaktır. Yani Müslüman bir erkek Yahudi ve Hristiyan kadınlarla evlenilebilir. Kur'an-ı Kerim'de *"Bu gün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir. Mü'min kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla; evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir. Her kim*

²⁵⁵ Gazali, c.2, s.43.

²⁵⁶ Bakara Suresi 2/221.

de inanılması gerekenleri inkâr ederse, bütün işlediği boşa gider. Ahirette de o, ziyana uğrayanlardandır.”²⁵⁷ buyurulmaktadır.

وعن ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا. قَالَ: [كَانَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى مَنْزِلَتَيْنِ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُؤْمِنِينَ. كَانُوا مُشْرِكِي أَهْلِ حَرْبٍ يُقَاتِلُهُمْ وَيُقَاتِلُونَهُ، وَمُشْرِكِي أَهْلِ عَهْدٍ لَا يُقَاتِلُهُمْ وَلَا يُقَاتِلُونَهُ، فَكَانَ إِذَا هَاجَرَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ لَمْ تُحْطَبْ حَتَّى تَحِيضَ وَتَطْهَرَ، فَإِذَا طَهَّرَتْ حَلَّ لَهَا النِّكَاحُ، فَإِنْ هَاجَرَ زَوْجُهَا قَبْلَ أَنْ تَنْكِحَ رُدَّتْ إِلَيْهِ. فَإِنْ هَاجَرَ مِنْهُمْ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ فَهُمَا حُرَّانِ، لَهُمَا مَا لِلْمُهَاجِرِينَ ثُمَّ ذَكَرَ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ مِثْلَ حَدِيثِ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ؛ فَإِنْ هَاجَرَ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ لِلْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ لَمْ يُرَدُّوا وَرُدَّتْ أَثْمَانُهُمْ، قَالَ وَكَانَتْ قُرَيْبَةُ بِنْتُ أَبِي أُمَيَّةَ تَحْتَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَطَلَّقَهَا فَتَزَوَّجَهَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، وَكَانَتْ أُمُّ الْحَكَمِ تَحْتَ عِيَاضِ بْنِ عُنْمٍ الْفَهْرِيِّ فَطَلَّقَهَا فَتَزَوَّجَهَا عَبْدُ اللَّهِ ابْنُ عُثْمَانَ الثَّقَفِيُّ].

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Müşrikler, Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) ve mü'minler karşısında iki kısımdı. Ehl-i harb olan müşrikler ki Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) kendileriyle savaş halinde idi. Bir de ehl-i ahd yani aralarında antlaşma yapılmış olan müşrikler vardı. Onlarla savaşılmıyordu. Onlar da Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a karşı savaşmıyorlardı.

Ehl-i harp'ten bir kadın hicretle geldiği zaman, hayız olup temizleninceye kadar evlenmek üzere istetilmiyordu. Temizlenince onun nikâhlanması helâl oluyordu. Şayet nikâhtan önce, kadının kocası da hicret ederek gelecek olsa, kadın kendisine veriliyordu. Ehl-i harp'ten bir köle veya câriye hicret edecek olsa bunlar hür olur ve Muhâcirler'in bütün haklarını elde ederler."

Sonra İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ), -Mücâhid'in rivâyetinde olduğu şekilde- Ehl-i ahd'la ilgili olarak rivâyete devam etti: "...kendileriyle antlaşma yapılmış müşriklere ait bir köle veya câriye hicret edecek olsa, bunlar da iâde edilmezlerdi, ancak değerleri ne ise o ödenirdi." İbnu Abbâs devamla der ki: "Kureybe Bintu Ebî Umeyye Hz. Ömer'in yanında idi, boşadı. Kadınla, Muâviye İbnu Ebî Süfyan evlendi. Ümmü'l-Hakem Bintü Ebî Süfyan da İyâz İbnu Ganem el-

²⁵⁷ Maide Suresi 5/5.

Fıhrî'nin nikâhı altında idi. O da bunu boşadı. Ümmü'l-Hakem'le de Abdullah İbnu Osmân es-Sakaî evlendi."²⁵⁸

Bu konu ile ilgili genel olarak Müslüman erkeğin Ehl-i kitap olan bir kadınla evlenmelerine izin verilirken buna karşın müslüman bir kadının gayri müslim bir erkekle isterse bu erkek Ehl-i kitap olsun evlenmesi dinen mümkün değildir. İslâm hukukçuları bu konudaki görüşlerinin Mâide sûresinin 5 ve Mümteherine sûresinin 10. âyetlerine dayandırmaktadırlar. Mümteherine sûresinin 10. Âyette Allah'ı Teâlâ, “Ey iman edenler! Mü'min kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde, onları imtihan edin. Allah, onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz onların inanmış kadınlar olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere geri göndermeyin. Çünkü müslüman hanımlar kâfirlere helâl değillerdir. Kâfirler de müslüman hanımlara helâl olmazlar. Mehir olarak harcadıklarını onlara (kocalarına geri) verin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde, bu kadınlarla evlenmeniz size bir günah yoktur. Müşrik karılarınızın nikâhlarına tutunmayın. (Zira bu nikâhlar ortadan kalkmıştır.) Onlara harcadığınız mehri, (evlendikleri kâfir kocalarından) isteyin. Kâfirler de (İslâm'ı kabul eden ve sizinle evlenen eski hanımlarına) harcamış oldukları mehri (sizden) istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. O, aranızda hüküm veriyor. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

O güne kadar serbest olan müşriklerle evlenmeyi nazil olan ayet yasaklamıştır. Ayete göre ne erkek, ne kadın, herhangi bir Müslüman, müşrik biri ile evlenemez, bu haramdır. Bu âyet nazil olmadan önce Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in kızı Zeyneb (radıyallahu anhâ) bile; müşrik olan Ebu'l-As'ın nikâhında kalabilmiştir. Bedir Savaşından sonra esirler arasında bulunan Ebu'l-As, Zeyneb'in - annesi Hatice tarafından hediye edilmiş- kolyesi ile esaretten kurtarılmaya çalışmıştır. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) "kızı Zeyneb (radıyallahu anhâ)'i Medine'ye göndermesi" şartı ile Ebu'l-Âs'ı -kolyeyi iade ederek ve başka bir maddî talebde de bulunmaksızın- serbest bırakmıştır. Zeyneb (radıyallahu anhâ) Medine'ye gelmiş, hicrî sekizinci senenin başlarında kocası Müslüman oluncaya kadar ayrı yaşamıştır. Daha sonra Ebu'l-Âs Müslüman olunca Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) yeni bir nikâh ve mehre luzüm görmeden kızı Zeyneb (radıyallahu anhâ)'i iade etmiştir.

²⁵⁸ Buharî, Talâk 19.

Yukarıdaki hadis ile ilgili İbnu Abbas (radiyallahu anh): *"Bir Hristiyan kadın, kocasından bir müddet önce Müslüman olsa artık kocasına haram olur"* ²⁵⁹ demiştir.

İslâm hukukçularının bu âyetleri ve hadisleri gayri müslim erkeklerle evlenmeyi yasaklayacak biçimde yorumlamaları, Ehl-i kitap da olsa başka bir din mensubuyla evlenmenin kadının ve doğacak çocukların dinini olumsuz olarak etkilemesi endişesine dayanmaktadır.

2.8. GÖRÜŞME – TANIŞMA

Evlilik, ağır ve mesuliyetli bir iştir. Böyle bir işin aceleye getirilmemesi, taraflara düşünme ve tanıma fırsatı verilmesi gayet doğaldır. Bu nedenle İslam'da evlenmek isteyenlerin beraberlik ve mutluluklarına katkısı düşünülerek evlenme öncesinde tarafların birbirleriyle görüşmelerine ve tanışmalarına izin verilmiş, hatta bu teşvik edilmiştir. Evlenmeden önce tarafların birbirini görüp tanınması konusunda İslam'ın getirdiği uygulama aşırılıklardan uzaktır ve maksadı gerçekleştirmek amacıyla konulmuştur. Maksat tarafların birbirini görmeleri, şekil ve tipleri hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Bu maksadın dışına çıkmak, ölçüyü aşmak ve fırsatı değerlendirmeye kalkışmak caiz değildir.

2.8.1. Evlilik Görüşmesi ve Adabı

Evliliğe niyet etmek, sonsuz bir beraberlik için atılan ilk adımdır. Kişi henüz bu niyet aşamasında iken konuyu ciddîye alır, ölçülü, uygun ve yerli yerinde davranırsa, ilerisi için sağlıklı ve huzurlu bir yaşamın temelini atmış sayılır. Çünkü yaratılış, mizaç ve huy bakımından farklı olan, değişik çevre ve yörede yetişen iki farklı insanın beraberliği söz konusudur. Bu sebeple de aile hayatının istenilen şekilde olması ve istenilen mutluluk ve huzurun sağlanması açısından ilk girişimlerdeki davranışlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, yuvanın temeli atılırken, dikkatli, ölçülü ve akla uygun hareket etmek gerekir.

²⁵⁹ Buhari, Talak 20.

Evlenmeye niyet edip hazırlanan kişi, ilk olarak araştırma, soruşturma, inceleme ve gözden geçirmeye başlar. Uygun bir aday bulunca, nasıl bir insan olduğunu öğrenmek için görmek ve bazı özelliklerini bilmek ister. Bu konuda dinimizin gösterdiği yol ve tavsiye ettiği yöntem en uygunu ve en isabetlisidir. İstenmeyen bir takım durumların ortaya çıkmasını baştan önlemek için, tarafların birbirlerini görmeleri istenmiş ve bu görme sünnet olarak bildirilmiştir.

Evlilik görüşmesi, evliliğe giden yolda önemli ve öncelikli bir adımdır. Şüphesiz ahlak güzelliği çok önemlidir. Fakat göz ardı edilemeyecek bir gerçek de tarafların birbirlerini görüp beğenmeleridir. Evlilikle hayâl edilen mutlu bir yuvanın temeli, sağlıklı bir görüşme ile atılır. Ancak insanların yaratılışlarının farklı olması hoşlanma ve beğenme duygusunu göreceli hâle getirmiştir. Beğenmeden, sevmeden veya istemeden yapılan evlilik, bir süre sonra yıkımlara neden olur.

وعن المغيرة رضي الله عنه: [أَنَّهُ خَطَبَ إِمْرَأَةً. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْظِرْ إِلَيْهَا فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يُؤَدَّمَ بَيْنَكُمَا].

Hiz. Muğire radiyallahu anh'ın anlattığına göre, o bir kadın istemiştir. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) kendisine: "Ona bak! Zira bakman, aranızdaki uyum için daha muvafıktır!" buyurdular."²⁶⁰

Peygamberimiz, evlenilmek istenen kişilerin birbirlerini görmelerinin evlendiklerinde aralarındaki ülfet, uyum, geçim ve sevginin devam etmesi için daha uygun olacağını belirtir. Hiz. Muğire, Peygamberimizin tavsiyesine uyarak dediğini yaptıktan sonra o kadınla evlenir. Daha sonraları Hiz. Muğire, Peygamberimizin tavsiyesi üzerine yaptığı bu evlilikten mesut olduğunu ve çok iyi anlaştıklarını bildirmiştir.

Evlenecek tarafların birbirini araştırması konusunda sünnette iki yol görüyoruz. Birisi, doğrudan birbirlerini görmeleridir. Böylece hem erkek hem de kadın evleneceği kişinin yüz ve beden güzelliğini öğrenir. Bu konu ile ilgili Peygamberimizin bizzat verdiği ruhsat vardır. Ebû Humejd'in rivayetine göre Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır: "Sizden biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde ona bakmasında bir sakınca yoktur. Ancak evlenme niyetiyle bakması caizdir. Bunu baktığı kadın bilmesede de hüküm değişmez."²⁶¹

²⁶⁰ Tirmizi, Nikâh 5; Nesâî, Nikâh 17.

²⁶¹ Şevkani, c.6, s.110.

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [تَزَوَّجَ رَجُلٌ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْظَرْتَ إِلَيْهَا؟ قَالَ: لَا. قَالَ: اذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَإِنَّ فِي أَعْيُنِ الْأَنْصَارِ شَيْئًا].

Hz. Ebu Hureyre radiyallahu anh anlatıyor: "Adamın biri ensârdan bir kadınla evlenmişti. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Kadına baktın mı?" diye sordu. Adam: "Hayır" deyince:

"Git, kadına bak. Çünkü ensarın gözlerinde bir şey vardır!" buyurdular."²⁶²

Rivayetlerde Ensar kadınlarından bazılarının gözlerinin küçük veya gece körlüğüne yakalanmış olduğu bildirilmektedir. Muhammed bin Mesleme'ye de Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: "Allah, bir erkeğin kalbine bir kadınla evlenme isteğini attığı zaman, artık onun o kadına bakmasında hiçbir beis yoktur."²⁶³ Âlimlerden Âmeş ise bu konuda: "Hangi evlenme ki bakmaksızın ve tetkik etmeksizin olmuştur, sonu üzüntü ve sıkıntıdır."²⁶⁴ demiştir.

Bütün mezhep imamları genel olarak evlenmek niyetinde olan kimsenin; talip olduğu kadına, kadının da erkeğe bakmasının caiz olduğu hükmüne varmışlardır. Tarafların birbirlerini görmeleriyle sadece dış görünüşleri hakkında bilgi elde edilir. Fakat dine bağlılığı, ahlâkı ve çeşitli özelliklerini ise, ya bizzat kendisi sorar veya sözlerine güvendiği bir kimse vasıtasıyla öğrenebilir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise, tarafların açık fikirli ve iyi niyetli olmalarıdır. Daha yolun başındayken alışkanlık ve huylarını birbirlerine anlatmalıdırlar.

Bazen tarafların yüz yüze konuşmaları mümkün olmayabilir. Bu durumda her iki adayın durumu bir başkası aracılığıyla öğrenilebilir. Bu konuda Gazalî "Kadının gerek ahlâkını ve gerekse güzelliğini, ancak, doğru, basiret sahibi, iyiyi kötüyü birbirinden ayırdedebilen birisinden öğrenmelidir. Kendisiyle istişare edilen kişi, istenilen kıza fazla taraftar olmamalı ki, kızın vasıflarını olduğu gibi anlatsın. Aynı zamanda bu kişi kızı sevmeyen birisi de olmamalı ki, onun iyi vasıflarını gizleyip, meziyetlerinden gereği gibi bahsetmemesi durumu ortaya çıkmasın. Çünkü insan tabiatı, evliliğin başlangıcında ve kendisiyle evlenilmek istenen kadınların vasfında ya ifrata veya tefrite meyledicidir. Bu hususta normal hareket edip, gerçeği söyleyen

²⁶² Müslim, Nikâh 74; Nesâî, Nikâh 23.

²⁶³ İbn Mâce, Nikâh: 9; İbn Mâce, **Sünen-i İbn Mâce tercemesi ve şerhi**, c.5, s.229.

²⁶⁴ Gazali, c.2, s.40.

pek azdır. Bu sebeple, ihtiyatlı hareket etmek, hanımından başkasına gönül vermekten korkan bir mü'min için çok mühimdir."²⁶⁵ tavsiyesinde bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi evlenecek tarafların birbirini araştırmasının sünnetteki diğer bir şekli de kişinin güvendiği bir kadını evlenmek istediği bir kıza bakması için göndermesidir. Enes bin Mâlik'in bu konuda şöyle bir rivayeti vardır: “Resulullah (a.s.m.) Ümmü Süleym'i bakması için bir kadına göndermiş, ‘ayaküstlerine bak, ağzını kokla’ buyurmuşlardır.”²⁶⁶ Bu isteklerindeki amaç ise, bacaklarının düzgün olup olmasını, diğeri de ağız kokusunun olup olmadığını öğrenmektir. Bu iş iki taraflıdır, yani aynı özellik kadın için de söz konusudur. Evlenecek kız da, eğer isterse ya da gerekli görürse evlenme niyetinde olduğu erkeğe birisini göndererek, aradığı özellikler neyse onu öğrenebilir.

وعن جابر رضي الله عنه قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ مِنْهَا إِلَى مَا يَدْعُوهُ إِلَى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ].

Hiz. Câbir radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Biriniz bir kadının tâlibi olunca, onun kendini evlenmeye davet eden yerini görmeye muktedirse, onu hemen yapşın."²⁶⁷

Bu hadis-i şerifler evlenecek kişiye bakmanın gerekliliğini, faydasını ve hikmetlerini anlatmaktadır. Bakma ve görüşme esnasında bazı sınırlamalar da vardır. Bu sınırlamalardan ilki görüşme yeri ile ilgilidir. Bu konuyu da şu hadis-i şerif aydınlatmaktadır. "Sizden kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa, yanında mahremi olmayan bir kadınla başbaşa kalmasın. Zira bunu yaparsa üçüncüleri şeytan olacaktır."²⁶⁸

Görüşmede tesettür, halvet ve niyet önemli sınırları ifade ederek hem bir ölçü hem de şekli belirler. Evlenme niyeti ile görüşme söz konusu olunca sınırlar da biraz daha müsamaha gösterilir. Hanefilerden nakledilen sınırlar normal hallerde riayet edilen sınırlardır. Evlenme niyeti ve bu maksatla tanıma, bilme, öğrenme söz konusu olunca, ilgili hadislerden hareket eden bazı müctehidler ayakların biraz daha yukarısı ve saç gibi beğenme bakımından önem taşıyan yerlere de bakılabileceği kanaatine

²⁶⁵ Gazali, c.2, s.40.

²⁶⁶ Hakim Nisaburi, c.2, s.166.

²⁶⁷ Ebû Davud, Nikâh 19.

²⁶⁸ Buharî, Nikâh 111.

varmışlardır. Süre ve sayı da amaç ve niyetle ilgilidir. Niyet evlenmek, amaç da bunun için tanımak, bilmek olursa bu amacı gerçekleştirecek kadar görüşme yapılır. **Halvet** yalnız, başbaşa kalmak demektir. İstenirse cinsel temas yapılabilecek şartlarda başbaşa kalmaya "**halvet**" denir ve bu caiz değildir. Konuşma da evlenme ve tanıma niyetiyle olduktan sonra sakıncalı değildir. Maksat hâsıl olacak kadar konuşulur.²⁶⁹

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: [قال رسول الله: أ لا لا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ].

İbnu Abbâs (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: "*Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:*

*"Sakin bir erkek, yanında mahremi olmadıkça yabancı bir kadınla yalnız kalmasin."*²⁷⁰

Bu hadis, kadın-erkek münasebetlerinde İslâm'ın önemli bir esasını belirterek nikâh düşecek durumda olan bir kadınla halveti yani başbaşa yalnız kalmayı yasaklamaktadır. Bunun için evlenmek düşüncesiyle görüşecek olan tarafların yanında ya mutlaka üçüncü bir şahıs hazır olmalıdır. Ya da halka açık, rahat konuşabilecekleri bir kafe, çay bahçesi, restoran veya lokanta gibi mekânlarda görüşme yapılabilir. Aksi halde "halvet" olarak tabir edilen "başbaşa yalnız kalma" söz konusu olur ki, bu caiz değildir. Bu görüşme ile tarafların konuşma, sohbet etme, birbirlerinden talep ve isteklerini dile getirmeleri de mümkündür. Çünkü gerek ses tonu, konuşmadaki tutukluk veya kekemelik; gerekse tarafların düşünce ve kültür seviyeleri daha çok konuşunca açığa çıkar. Bu görüşme ve konuşmalardan bir müddet sonra tarafların birbirleri hakkındaki kanaat ve intibaları belli olur.

Âlimler, görüşme esnasında kadının sadece yüz ve ellerine bakmanın mübah olduğunu belirtir. Çünkü âlimlerin büyük çoğunluğuna göre el ve yüz avret değildir; bu bakma işi kadın rızasına bağlı değildir. Yani haberi olması da şart değildir. Talip olmadan önce kızın görülmesi daha uygundur. Bu sebeple de istemeden önce kızın haberi olmadan görülmesi, beğenilmezse talep edilmemesi tavsiye edilmiştir. Çünkü kızı istedikten sonra bakar ve beğenmezse, bunun kızı rencide edip üzmesini önlemek için, bu tarz ve yöntem uygulamanın müstehap olduğu belirtilmiştir. Kızın izni olsun olmasın, bakmanın caiz olduğunu gösteren hadis-i şerifler de bu görüşü

²⁶⁹ Hayrettin Karaman, "Nişan, nikâh ve görüşme", **İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman'ın İnternet Sitesi**, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0127.htm>, (10.02.2018).

²⁷⁰ Buhârî, Nikâh 111, Cezâu's-Sayd 26, Cihâd 140, 181; Müslim, Hacc 424.

teyid etmektedir. Nikâha kadar bundan sonra yapılan görüşmelerde, herhangi yabancı bir kadına bakmada olduğu gibi, şehvî bir duygu taşımamak kaydıyla bakmakta bir mahzurun olmadığı açıktır.

2.8.2. Evlilik Düşüncesiyle Biriyle Görüşmenin Ölçüleri

Müslüman bir erkek veya kadının, evlenme teklif edeceği bir kişi ile görüşmesi caizdir. Bir kadının sahih halvet teşkil etmeyecek şekilde, meselâ girişin engellenmediği, insanların görebileceği, ancak konuşulanların duyulamayacağı bir yerde güvenilir bir erkekle bir arada bulunup ona soru sormasının veya şikâyetini arzetmesinin dinen bir sakıncası yoktur.²⁷¹ İslam, evlilik adaylarının görüşmelerini hoş karşılamış ve bu noktada tavsiye buyurmuştur. Evlilik sonrası yaşam ve aralarındaki uyumun sağlanması için eşlerin evlenmeden önce konuşmaları, birbirlerinin düşünce ve karakter yapılarını çözmeye çalışmaları gerekir. Yine konuşarak kendilerine ait kırmızı çizgilerini ve beklentilerini belirtmeleri uygun olmalıdır. Bunun yolu da sağlıklı görüşmeden geçer. Ancak bu görüşme:

a) Görüşmeye evlenme ve yuva kurma niyeti ile gidilmelidir. “Bir bakayım, niyetim yok ama ya da daha erken ama...” gibi olumsuz, güç ve karmaşık düşünce ile görüşme caiz değildir.

b) Tarafların birbirine baktığında kilosunu ve boyunu anlayabilecekleri kıyafetler tercih edilmelidir. Aşırı bol ve geniş kıyafetler tercih etmek doğru olmadığı gibi dar ve vücudun içini gösterecek incelikte kıyafetler giyerek görüşmeye çıkmak da doğru değildir.

c) Görüşmede iki kişinin kapalı bir ortamda baş başa kalacağı halvet ortamından sakınılmalıdır. Zira nikâhtan önce halvet haramdır. Bunu gidermek için ya yanlarında rahat konuşabilecekleri üçüncü bir şahıs bulunmalı veya görüşme yapılan yerin kapısı açık bulundurulmalıdır. Ya da görüşme umuma açık bir yerde yapılmalıdır.

d) Konuşmaların ana çatısı, evlilik hayatının beraberce sürdürülüp sürdürülemeyeceğini saptamak amaçlı olmalıdır. Birbirlerinin dünya görüşleri, zevkleri, evlilikten ve eşinden beklentileri, alışkanlıkları gibi konularda bilgi

²⁷¹ Ayni, c.16, s. 418.

alışverişinde bulunmaları gereklidir. Yoksa evlilikle alakası bulunmayan veya iki nikâhlının konuşabileceği konuları ihtiva etmemelidir.

e) Görüşme, konuşup anlaşma için yeterli bir süre ile sınırlandırılmalıdır. Ucu açık bir görüşme süresi, işin laubaliliğe sürüklenmesine neden olur.

f) Taraflar birbirlerine karşı dürüst olmalıdır. Belli başlı özelliklerini ön plana çıkarıp, kusurlarını saklamak doğru değildir.

g) Bu evlilik görüşmesinde amaç fizikî beğenme ve fikir uyuşmasının sağlanıp sağlanamayacağının tespitidir. İlk görüşmede yeterli bir kanıya varılamadıysa ikincisi de yapılabilir. Ancak her koşulda da taraflar duygusallığa mağlup olup yanlış bir karar vermemek için görüşmenin sonuçlarını güvendikleri kişilerle ve ailelerle istişare etmelidir.

2.9. KIZ BAKMA

Evlilik, bir ömrü kapsayan bir sünnettir. Asıl hedefi ise helalinden yuva kurmak, haramdan korunmak, nesil yetiştirmek ve nefsi terbiye etmektir. Bu hedefler ise aileyi özel ve değerli kılar. Aile birliği sürekliliğini evlilik kurumuyla sağlar. Evlenmenin yapılabilmesi için, bu olay öncesinde bir takım hazırlıklar ve aşamalar izlenmesi gerekmektedir.

Erkeğin aile üyeleri, akraba ve tanıdıklarından seçilen kişilerin, beğenilen ya da birileri tarafından tavsiye edilen kızın evine ziyarete gitmeleri, kızı görmeleri ve niyetlerini açığa vurmaları, görücülüğün **kız bakma** aşamasını oluşturur.

Kız bakma aşamasından sonra ise evlenecek olan kız ve erkeğin birbirlerini görmeleri, tanımaları, birbirlerinin düşünce ve kültür seviyeleri, çeşitli özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları için görüşmeleri sağlanır. Bu görüşme ve konuşmalardan bir müddet sonra tarafların birbirleri hakkındaki kanaat ve intibaları belli olur. Bu kanaat ve intibalarını her iki taraf da aileleriyle istişare ederek bir karara varır. Verilen karar olumlu ise bir sonraki aşamaya geçilir. Bir sonraki aşama olan **dünürçülük** ise, yapılan görüşmeler sonucunda beğenilen kızın istenilmeye gidilmesidir.

Görücülük ise, kız bakma, kız arama, kız beğenmeyi ifade eder. Bazı kişiler kendileri tanışıp anlaşarak evlenmeyi tercih ederken, bazıları da geleneksel usul olan

görücülük ile evlenmeyi tercih etmektedirler. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, ilk olarak kendi akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Evlenecek olan erkeğe kız bakmak ya da kız aramak için başvurulmuş bu gelenek ve göreneğe “**görücülük**” adı verilir. Tavsiye edilen en güzel, en sağlıklı ve en doğru evlilik “**Görücü Usulü**”dür. Kızı da erkeği de tanıyan, akli başında kişilerin “Bunların şu özellikleri birbirine pek uyuyor, bunlar birbirleriyle mutlu olabilirler” diye birbirine yakıştırdığı çiftler genellikle mutlu olur. Burada en hassas nokta; aracılardan muhakeme yeteneklerinin olmasıdır.

عن فاطمة بنت قيس رضي الله عنها: [أَنَّ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا أَلْبَتَّ وَهُوَ غَائِبٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا وَكَيْلُهُ بِشَعِيرٍ فَسَخِطَتْهُ. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا لِكَ عَلَيْنَا مِنْ شَوْءٍ فَجَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ. فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِ نَفَقَةٌ، وَأَمَرَهَا أَنْ تَعْتَدَ فِي بَيْتِ أُمِّ شَرِيكِ اثْلَاثَ نَصَارِيَّةٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. ثُمَّ قَالَ: تِلْكَ امْرَأَةٌ يَغْشَاهَا أَصْحَابِي. اعْتَدِي عِنْدَ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ فَإِنَّهُ رَجُلٌ أَعْمَى، تَضَعِينَ ثِيَابَكَ. فَإِذَا حَلَلْتَ فَأَذْنِي. فَلَمَّا حَلَلْتُ ذَكَرْتُ لَهُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَأَبَا جَهْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا خَطَبَانِي. فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ، وَأَمَّا مُعَاوِيَةُ: فَصُغْلُوكَ لَا مَالَ لَهُ. أَنْكِحِي أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا. فَكَرِهَتْهُ؛ ثُمَّ قَالَ: أَنْكِحِي أَسَامَةَ. فَتَكَحُّتُهُ فَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا وَاعْتَبَطْتُ بِهِ].

Fâtîma Bintu Kays radiyallahu anhâ'nın anlattığına göre, "kocası kendisini talâk-ı bette ile boşamıştır. Kocası ortalıkta olmadığı halde, vekilini (bir miktar) arpa ile Fatîma'ya göndermiş, Fatîma da bunu pek az bulmuştu. (Veya vekile kızmıştı.) Vekil: "Vallahi bizim üzerimizde (nafaka hakkı olarak) bir şeyin yok!" demiştir. Fatîma da Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek durumu anlatmış. Aleyhissalâtu vesselam da : "Senin onun üzerinde nafakan yok" buyurmuş ve Ümmü Şerik el-Ensâriyye radiyallahu anhâ'nın yanında iddetini geçirmesini emretmiştir. Sonra, Fatîma'ya: "Bu kadın, ashâbımın çokça uğradıkları birisidir. Sen iddetini İbnu Ümmi Mektûm'un yanında geçir. Zira o, âmâ birisidir, örtünü de (onun yanında) çıkarabilirsin. (İddetin bitip) helal oldun mu bana haber ver!" buyurdu. (Fatîma der ki): "Helal hale geldiğim zaman, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelip Muâviye İbnu Ebî Süfyan ve Ebu Cehm (radiyallahu anhümâ)'nın benimle evlenmek istediklerini haber verdim. Aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki "Ebu

Cehm, sopasını omuzundan indirmez. Muâviye ise fakirdir, parası yoktur. Sen Üsâme İbnü Zeyd radiyallahu anhumâ ile evlen!"

*Üsame hoşuma gitmedi. (Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bunu sezmiş olacak ki tekrar): "Sen Üsame'yle evlen!" buyurdu. Ben de onunla evlendim. Allah Teâlâ Hazretleri onu bana hayırlı kıldı. Onunla mes'ud oldum."*²⁷²

Üsame(radiyallahu anh), Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın terbiyesinde yetişen sahabelerden biridir. Resûlullah, Üsame'nin dikkat çeken, üstün tutulan vasıflarını bildiği için Fatıma'ya onu tavsiye etmiştir. Kadını da erkeği de tanıyan peygamberimiz "Bunlar birbirleriyle mutlu olabilirler" diye düşünerek birbirine yakıştırmıştır. Sonuç olarak, Fatıma da eşinden hayır, bereket ve saadete ulaştığını kendisi itiraf etmiştir.

2.9.1. Evlenmede, Evlendirmede ve Dünür Göndermede İhramlının Durumu

وعن عثمان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكَحُ وَلَا يَخْطُبُ].

Hiz. Osman (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İhramlı ne evlenir, ne evlendirir, ne de dñnür gönderir."²⁷³

وعن نافع قال: [قال ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكَحُ وَلَا يَخْطُبُ عَلَى نَفْسِهِ وَلَا عَلَى غَيْرِهِ].

Nâfi anlatıyor: "İbnu Ömer (radiyallahu anhumâ) şöyle hükmetmiştir: "İhramlı evlenmez, evlendirmez, ne kendisi için kız ister, ne de başkası için."²⁷⁴

وعن أَبِي غطفان المَرِّي. [أَنَّ أَبَاهُ طَرِيقاً تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَهُوَ مُحْرِمٌ فَردَّ عُمَرُ نِكَاحَهُ].

Ebu Gatafân el-Mürri'nin anlattığına göre, babası Tarîf, ihramlı iken bir kadınla evlenmiş ise de Hiz. Ömer (radiyallahu anh) bu nikâhı reddetmiştir.²⁷⁵

²⁷² Müslim, Talâk 36; Malik b. Enes (İmam Malik), Talâk 23; Ebû Davud, Talâk 39, 40; Tirmizî, Nikâh 38, Talâk 5; Nesâî, Nikâh 21; Talâk, 69, 71, 72.

²⁷³ Müslim, Nikâh 41; Malik b. Enes (İmam Malik), Hacc 70; Ebû Davud, Menâsik 37; Tirmizî, Hacc 23; Nesâî, Hacc 91.

²⁷⁴ Malik b. Enes (İmam Malik), Hacc 72.

²⁷⁵ Malik b. Enes (İmam Malik), Hacc 71.

Bakara Suresi 197. ayette hac ibadeti esnasında ihramlıyken cinsel ilişkiye girmek yasaklanmıştır. Ancak buna rağmen âlimler arasında, bir kişinin cinsel ilişkiye girmemek kaydıyla evlenmesine engel bir durumun bulunup bulunmadığı konusunda ise iki farklı görüş vardır. İlgili ayetle hacca niyet edip ihrama giren kimsenin bu vaziyette cinsel yaklaşımda bulunması nasıl yasaklanmışsa, ihramlı bulunduğu sürece nikâh yapması, yani evlenmesi de yukarıda verilen rivayetlerle yasaklanmış bulunmaktadır.

Bu durumda rivayetlere göre hac ve umre, ya da her ikisi için niyet edip ihrama giren kimse, ihramlı bulunduğu sürece evlenemez. Hem kadın hem de erkek için aynı hüküm geçerlidir. Çünkü ihram, bir bakıma dünya işlerinden ve bir kısım lezzetlerden uzak kalıp manevi bir hava içinde Allah sevgi ve korkusuyla kalbi doldurmaya, ruhu tazeleyip vicdanen gelişmeye yönelik bir hikmeti içirmektedir. Bu bakımdan böyle bir atmosfer içinde evlenmek yasaklanmış bulunmaktadır.

Ancak yukarıdaki rivayetlerde peygamberimizin ihramlı kişinin evlenemeyeceğini ve başka birini de evlendiremeyeceğini söylediği vurgulanırken, diğer bazı rivayetlerde ise bizzat kendisinin ihramlı olduğu halde evlendiği belirtilmektedir. Rivayete göre İbnu Abbas (radiyallahu anhüma) anlatıyor: *“Resulullah Meymune validemiz ile ihramlı iken tezevvüc buyurdular (evlendiler).”* (Nesai’ye ait bir başka rivayette: *‘İhramlı iken Resulullah evlendi’* denilir ancak Meymune ile evlendiği zikredilmez).²⁷⁶ Buhari'nin bir rivayetinde *“Umretü'l-kaza sırasında ihramsız olarak Meymüne ile gerdek yaptı. Meymüne Serefte vefat etti.”* şeklinde bir ziyade vardır. Ebu Davud der ki: İbnu Müseyyeb demiştir ki: *“ihramlı iken Resûlullah'ın Meymüne ile evlenmesi meselesinde İbnu Abbas (radiyallahu anhüma) vehme düşmüştür.”*²⁷⁷ Bir başka rivayete göre ise *“Peygamber Meymune ile evlendiği zaman her ikisi de ihramlıydı.”*²⁷⁸

Birbirinden farklı bu rivayetlerin varlığı, konu ile ilgili çelişki varmış izlenimi verdiği için İslam âlimleri bu farklı rivayetleri değerlendirmeye almış ve farklı sonuçlara varmışlardır. İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed’e göre İhramlı iken

²⁷⁶ Buhari, Cezau’s-Sayd 12, Megazi 43, Nikâh 30; Müslim, Nikâh 46; Ebû Davud, Menasik 39; Tirmizi, Hacc 24; Nesâî, Hacc 90.

²⁷⁷ Ebû Davud, Menasik 39.

²⁷⁸ Nesâî, 5-6/179.

evlenmenin caiz olmadığını bildiren hadis rivayeti daha kuvvetlidir ve bununla amel etmek gerekir.²⁷⁹

Said b. Cubeyr “*Peygamberimizin Meymune ile ihramlı iken evlendiğini*” bildiren hadisin sahih olmadığını, İbn Abbas’tan bunu aktaran İkrime’nin bu bilgisinin yanlış olduğunu bildirmiştir.²⁸⁰ Âlimler, bu konudaki Yezid b. Asam’dan gelen rivayetin de zayıf olduğunu bildirmişlerdir.²⁸¹

Âlimlerin büyük çoğunluğuna göre, “*Peygamberimizin Meymune ile ihramlı evlendiğini*” ifade eden hadis rivayeti zayıftır onunla amel edilmez. İhramlı iken evlenmeyi yasaklayan hadis rivayetleri sahihtir ve amel ona göredir. Hanefilere göre ise evlenmek akdi caizdir ve geçerlidir. Yalnız tenzihen mekruhtur.²⁸² Vehbe Zuhayli’nin de bildirdiğine göre, Âlimlerin cumhuruna göre ihramlı iken evlenme veya evlendirme caiz değildir. “*Peygamberimizin Meymune ile ihramlı iken evlendiğini*” ifade eden hadis rivayeti -şayet sahih ise- *bunun yalnız Hz. Peygambere has bir uygulama olacağını* kabul etmek gerekir. Hanefiler, İbn Abbas’tan gelen rivayete dayanarak ihramlı iken evlenmenin caiz olduğunu kabul etmişler. Ancak âlimlerin cümhuru (diğer üç mezhep âlimleri), bunu kabul etmemişler; Ebu Davud’un rivayetinde, bizzat Hz. Meymune, kendi ifadesiyle “*Hz. Peygamber kendisiyle evlendiği zaman ihramlı olmadığını*” söylemiştir. Bu konuda onun sözü daha müteberdir. Ayrıca cumhurun başka delilleri de vardır.²⁸³

2.9.2. Evliliğe Aracı Olma

Kızı ve erkeği tanıyan kişiler; “Bunların şu özellikleri birbirine pek uyuyor, bunlar birbirleriyle mutlu ve huzurlu olabilirler” diye birbirine yakıştırdığı çiftler arasında aracılık yaparak, tanışmalarına aracı olabilirler. Sonunda doğru isabet edememe ihtimali de söz konusudur. Yine de sorumluluktan kaçıp bu görevden uzak durmamak gerekir. Çünkü Allâh-u Te’âlâ Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyuruyor: “*Kim*

²⁷⁹ bk. Tirmizi, Hac 23.

²⁸⁰ bk. İbn Hacer Askalânî, c.1, s.426.

²⁸¹ İbn Hacer Askalânî, c.1, s.440.

²⁸² bk. Cezeri, Abdurrahman b. Muhammed b. İyaz. **Dört mezhebe göre İslam fıkı (Orijinal kitap adı: Fıkh ale’l-mezahibi’l-erbaa)**, trc. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993, c.1, s.582.

²⁸³ bk. Zühaylî, c.3, s.242-243.

güzel bir (işte) aracılık ederse, ona o işin sevabından bir pay vardır...’’²⁸⁴ Ayrıca "Hayra vesile olan, hayrı yapan gibidir."²⁸⁵ diye rivayet edilmiştir. Bir hadis-i şerifte ise;

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ يَحْيَى. ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ يَزِيدَ عَنْ يَزِيدَ ابْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْحَبْرِ عَنْ أَبِي رُحْمٍ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَفْضَلَ الشَّفَاعَةِ أَنْ يُشَفَّعَ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ فِي النِّكَاحِ.

Ebu Rühm radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "En hayırlı şefaatlerden biri, evlenecek iki kişinin arasında yardımcı olmaktır."²⁸⁶

Diğer bir hadîs-i şerîfte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur: "Her kim Allâh için (haramlardan sakınma niyetiyle) evlenir ve (fakir-zengin bakımından) Allah için evlendirirse, gerçekten o kişi Allâh-u Te'âlâ'nın dostluğunu hak etmiş olur."²⁸⁷ Bu ve bunlara benzer ayet ve hadisler dikkatle incelendiğinde, evlilik ve buna vesile olmanın ne kadar önemli bir amel olduğu hususunda bize rehberlik ettiği görülmektedir.

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخَلْقَهُ فَزَوِّجُوهُ، إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادَ عَرِضٍ].

Hz. Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Dini ve ahlâkı sizi memnun eden birisi kız talep ederse onu evlendirin. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve geniş bir fesad çıkar."²⁸⁸

Hadis dini ve ahlaki yönüyle takdir edilip beğenileni tercih etmeyi öğütlemektedir. Evlilikte denkliği sağlamak için evlenilmek istenen kişide dört şeye bakılır: Malı, nesebi, güzelliği ve dîni. Huzur bulmak isteyen kişi ise dindar olanı seçmelidir.

²⁸⁴ Nisa Suresi, 4/85.

²⁸⁵ Tirmizî, İlm 14.

²⁸⁶ İbn Mace, Nikâh 49.

²⁸⁷ Gazali, c.2, s.250.

²⁸⁸ Tirmizî, Nikâh 3.

2.9.3. D n rl kte Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

D n r, eşlerin baba ve annelerinin birbirlerine göre durumudur. Halk arasında k z istemeye giden erkek tarafındaki kimselere **d n r**, yapılan hizmete ise **d n rc l k** adı verilmektedir.

Toplumda aile kurumu çok önemlidir. Aile oluşturulurken sadece evlenen kız ve erkek değil, bu konuda d n rl r de ince eleyip sık dokurlar. Sağlam bir evlilikte, kız ve erkeğin sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarında bir benzerliğin olması aranır. Bu, halk arasında "*Davul bile dengi dengine çalar*" sözü ile çok güzel ifade edilmiştir. Ayrıca bu konu ile ilgili k z ya da erkek tarafının aile yaşantısı da önemlidir.

Öte yandan erkek tarafı oğluna k z isterken sıradan birini d n r seçemez. D n r n aklı başında, iyi laf bilen ve sözü dinlenir biri olmasına  zen gösterilir. Evlenen eşlerin mutlulu unda, sadece kendilerinin değil, d n rl rin de bu hizmeti yerine getirirken dikkat etmesi gereken bir takım hususlar bulunmaktadır. Bunlar ise;

- Kötü kimselere aracılık yapmamak,
- D n rc l k yaparken yanlış beyanda bulunmamak,
- Bir kimsenin talip olduğu kadın veya kıza, o şahıs vazge emedik e veya izin vermedikçe d n r göndermemek ve aracılık yapmamaktır.

• Bunlara ek olarak kocası  lm   bir kadına, dört ay on günlük iddet içerisinde ya da kocasından bo anmı  bir kadına ise, boşanma iddetini beklediği sırada açıkça talip olmak da d n r göndermek de caiz değildir.

2.9.4. İstenilmi  Bir K za Talip Olmak

İslam'da bir kişinin talip olup istetti i kızı bir başkasının istemesi yasaklanmıştır. Bir kıza veya dul kadına ilk talip olup isteyen kimse, bu isteğinden vazge emedik e bir başkasının o kıza veya kadına talip olup istetmesi dinen menedilmi tir. Zira böyle bir davranış iki ailenin arasını açabilir ve toplumu rahatsız edecek sonuçlar doğurabilir. Aynı zamanda huzurlu, güvenli ve mutlu bir evliliği gerçekleştirmek konusunda sıkıntı oluşabilir. Oysa İslam, fertler, aileler ve toplum arasında mü'minleri rencide edecek, birbirine düşman yapacak her türlü söz ve

davranışı yasaklamış ve "Mü'minler ancak kardeşirler" prensibini koyarak kardeşlik duygusunu pekiştirmiştir. "Kendi nefsi için arzu ettiği şeyi din kardeşi için arzu etmedikçe (kâmil anlamda) mü'min olmaz."²⁸⁹ hadisinin kılavuzluk ettiği sosyal ve ahlaki kural son derece anlamlıdır.

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ، وَ لَا تَنَاجَشُوا، وَ يَبِيعَ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَ لَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، وَ لَا تَسْأَلِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا لِتَكْفَأَ مَا فِي إِنْائِهَا].

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şehirlinin köylü adına alışveriş yapmasını, alıcı olmadığı halde alıcı imiş gibi görünüp yüksek fiyat vererek fiyat artırmayı, iki kimsenin başlattığı alışveriş muamelesi kesinlik kazanıp tamamlanmadan bir başkasının aynı mal üzerinde alışverişe girişmesini, bir kız istetilmiş iken ona tâlib olmayı, bir kadının, -kız kardeşinin kabındaki almak için- kocasına onu boşamasını talep etmesini yasakladı."²⁹⁰

Bir başka rivayette "...Kardeşinin satışı (kesinleşmeden araya girip fiyatını) artırmasını" şeklindedir.

Bir başka rivayette: "...Kişi kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasın."²⁹¹

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: [نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَخْطُبَ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَتْرَكَ الْخَاطِبَ قَبْلَهُ أَوْ يَأْذَنَ لَهُ].

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), kişiyi, kardeşi bir kızı isteme sırasında o kıza talip olmaktan nehyetti, "Ne zaman isteyen vazgeçer veya kendine izin verirse o takdirde talib olabilir" buyurdu."²⁹²

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bu ve benzeri rivayetlerle sosyal hayatta her zaman önemli bir yer tutan ve sonsuza kadar önemini koruyacak olan kız

²⁸⁹ Buhârî, İmân 7; Müslim, İmân 71-72. Ayrıca bk. Tirmizî, Kıyâmet 59; Nesâî, İmân 19, 33; İbn Mâce, Mukaddime 9.

²⁹⁰ Buhârî, Büyû 58, 70, 71, Şurut 8, 11; Müslim, Nikâh 38, 39, 51, 52 - Büyû 12; Tirmizî, Talâk 14; Nesâî, Nikâh 20, Büyû 19, 21; Ebû Davud, Nikâh 2, 18; Malik b. Enes, Büyû 45.

²⁹¹ Müslim, Büyû 9.

²⁹² Buhârî, Nikâh 45; Müslim, Nikâh 49-56; Malik b. Enes, Nikâh 1; Ebû Davud, Nikâh 18; Nesâî, Nikâh 19; Tirmizî, Nikâh 38.

istemenin başkalarını da ilgilendiren belli başlı adabını “*Kardeşin talebi varken araya girmemek*” şeklinde tesbit etmiştir. Burada kardeşlik tabiri genel bir manada kullanılmıştır. Öz kardeşi ifade ettiği gibi, sütkardeşi de ifade eder. Ayrıca “*Müslüman, müslümanın kardeşidir*” prensibiyle din kardeşini de içine alır.

Sonuç olarak birinin talip olup istediği veya istettiği kızı başka birinin de talip olarak istemesi veya istetmesi ya da kız tarafı kesin red cevabı vermeden talip olması uygun değildir. Ancak talip olan ilk kişi kendiliğinden vazgeçer veya kız tarafı ona kesin red cevabı verirse, o durumda bir başkasının o kıza talip olmasında bir sakınca yoktur. Talip olan ilk kişi kızı istedikten sonra henüz red cevabı almadan; bir başkası talip olur da kız ona nikâhlanırsa, bu durumda nikâh akdi geçersiz sayılmaz. Ancak kişi burada yasaklanmış ve men edilmiş bir davranışta bulunmuştur.

2.10. KIZ İSTEME

Müslüman bir kimse kendisine uygun olduğuna inandığı herhangi bir kızı veya dul kadını Allah (c.c.)’ın emrine ve Resûlullah (s.a.v.)’in sünnetine uygun olarak kendisi veya velisi kızın velisinden isteyebilir. Geleneklerimize göre, birbirini beğenen ve birlikte bir hayat kurmayı seçen çiftlerin ilişkilerini aileler huzurunda da ciddileştirebilmeleri için kız isteme seremonisinin yaşanması gerekir. Kız isteme kısaca, damat adayının ailesinin gelin adayının ailesinin evine giderek kızlarını oğullarına isteme merasimi olup, heyecanlı ve yoğun geçen evlilik sürecinin en önemli adımıdır. Yüzyıllardır yaşanan ve uygulanan bir törendir.

Bir erkeğin evlenmek istediği kızı bizzat kendisinin istemesinde, hiç bir ayıp ve günah yoktur. Fakat gelenek ve göreneklerimizde, bu pek uygun karşılanmamaktadır. Hâlbuki peygamberimiz (s.a.v.) zamanında erkek evlenmek istediği kızı bizzat kendisi isterdi ve bu hiç de anormal karşılanmazdı. Nitekim Hz. Fatıma’yı Hz. Ali Peygamberimiz’den kendisi istemiştir. Ancak evlenmek isteyen erkeklerin ya da onların anne ve babalarının kız isteme hususunda da İslami esaslardan ayrılmamaları gerekir.

2.10.1. Eş Seçiminde Anne Babanın Rızası

Her konuda olduğu gibi eş seçerken de mutlaka anne babanın rızasını almak gerekir. Anne babaya karşı gelmek, onların görüş ve önerilerini almamak doğru değildir. Anne babasını dinlemeyen ve hürmet göstermeyen kimseler kendi çocuklarından hürmet göremezler.

Allah-u Teâlâ'da Kur'an-ı Kerim'de *“İçinizden evli olmayanları, köle ve câriyeleriniz arasından da elverişli olanları evlendirin. Yoksulluk içinde iseler Allah lutfu ile onları ihtiyaçtan kurtarır. Allah'ın hazinesi geniştir, her şeyi bilmektedir.”* buyurmuştur. Tefsirciler *“evlendirin”* emrinin muhatabı olarak velileri almış ve buradan hareketle velinin evlendirme hakkı ve ödevi üzerinde durmuşlardır.

Zira gençler çok fazla hayat tecrübelerine sahip olmadıklarından, fiziki ve maddi güzelliklere kapılarak ileride başlarına gelecek olayları düşünemeyip zarara uğrayabilirler. Bu konuda anne babanın tavsiyelerine uymak hem Rabbimizi hem de onları memnun edecektir. Gençlerin beğendiği kişiler dindar ve ahlaklı ise, anne babalar maddi menfaatler gibi geçersiz sebeplerle gençlerin evlenmelerine engel olmamalıdır.

2.10.2. Peygamberimizin Kız Velilerine Tavsiyesi

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kızı olanlara buyuruyor ki: *“Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size dünür olarak gelirse kızınızı ona nikâhlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk olacaktır.”* Bunun üzerine, ey Allah'ın Rasûlü, dediler: *“Eğer o kimsede mal ve denklik olarak bir eksiklik olursa ne olacak? Efendimiz (asm) buyurdular ki: Üç kere “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz size gelirse kızınızı onunla mutlaka nikâhlayın.”*²⁹³ Hadisi şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) damat adaylarında aranacak vasıfların; ev, araba vs. sahibi olmalarını değil, ahlak ve dindarlık olduğunu açıkça ifade etmiştir. Yani, huyunu ve dindarlığını güzel gördüğünüz beğendiğiniz bir adam evlâdınızdan ve yakınlarınızdan bir kadınla evlenmek için size teklifte bulunduğu zaman kadını onunla evlendirmemiz gerektiği vurgulanmıştır.

²⁹³ Tirmîzî, Nikâh 3.

Eğer kadını diyanetini ve huyunu beğendiğiniz adama vermeyip, sırf zenginliğe veya sırf güzellik ve makama rağbet ederseniz yeryüzünde karışıklık, bozukluk olacaktır. Çünkü kızlarınızı zengin veya makam sahiplerinden başka kimselerle evlendirmezseniz, kadınlarınızın çoğu kocasız ve erkeklerinizin çoğu hanımsız kalacak, dolayısıyla kötülük, fuhuş ve ahlâksızlık çoğalacaktır. Fitne ve fesat çoğalacak, neslin devamlılığı aksayacak, iffet ve muhafazakârlık azalacaktır.

2.10.3. Kız İsteme Adabı

Evlenmek, nikâhla kadın ve erkeğin birleşerek aileyi kurması, çoluk çocuk sahibi olması anlamına geldiğinden, toplumun en küçük parçası olan bu binanın temelinin sağlam esaslar üzerine oturtulması gerekir. Bu sağlam esaslar ise ancak İslam dininin koyduğu usûl ile şartlara uymak, onları yerine getirmek ve evliliği bu temel ilkeler üzerine kurmakla olur. Gayri İslami esas ve kurallara uyularak yapılan evlilikler, aile hayatına ve dolayısıyla topluma arzu edilen, beklenen saadet ve mutluluğu getiremez. Bu husus günümüzde de aynen gözlemlenmektedir.

Günümüzde gelenek ve göreneklerine bağlı ailelerde kız isteme seremonisinin içeriği biraz farklılık gösterse de bu geleneksel törenlerin yıllardan beri hiç değişmeyen, her yerde aynı şekilde uygulanan bazı nüansları vardır.

Bir kıza talip olunacağı zaman ilk olarak o kıza talipli başka bir kimsenin olup olmadığı araştırılmalıdır. Eğer kıza daha önce talip olan biri varsa, o aradan çekilinceye kadar beklemeli ve kız tarafı kızlarını kesin olarak kendilerine vermeyeceklerini bildirdikten sonra talip olmalıdırlar. Ya da ilk isteyen eğer vazgeçip ikincisine izin verirse o zaman talip olmalıdır. Ayrıca boşanmış veya kocası ölmüş olup da henüz daha iddet bekleyen kadına da açıktan evlenme teklifinde bulunmak doğru değildir.

Evlenilmek istenen, eğer bakire bir kız ise, anne-babasından ve velisinden istenir. Dul ise bizzat kendisine teklif edilebilir. Talip olunan hanım eğer dul ise; onun beklemesi gereken "**iddet**" denilen bir zamanı bulunmaktadır ki, bu zaman içersinde ona talip olmak da, nikâh yapmak da dinen caiz değildir. İddet; kocasından ayrılanlar için 3 ay 10 gün, kocası ölenler için 4 ay 10 gündür.

Tüm bu durumlar göz önünde bulundurularak ve aile üyeleriyle yapılan istişareler sonucunda gelin adayı belirlenir. İstenecek kız belirlendikten sonra öncelikle erkek tarafı kız tarafına ziyaret isteğini bildirir. Gelin adayının ailesi bu isteğe olumlu cevap verirse hazırlıklara başlanır. Kız isterken takılacak yüzükler damat adayı tarafından alınır. Damat adayının ailesi çiçek ve çikolata yaptırarak kız evine misafirlğe giderler. Bu özel akşam için gelin adayının ailesi, akrabalarının ve değer verdiği başka misafirlerin katılımını da talep ederek bu seromide kendilerine eşlik etmelerini sağlayabilir.

Kız isteme merasimi aile büyüklerinin öncülüğünde gerçekleşir. İki aile gelin adayının evinde buluştuktan sonra aileleri temsil eden büyükler, bir araya gelme niyetleri çerçevesinde muhabbet ederek birbirlerini biraz tanımaya çalışır. Sohbet devam ederken gelin adayı tarafından misafirlere kahve ikram edilir. Kahveler içildikten sonra genellikle sözü çok uzatmadan erkek tarafındaki aile büyüğü, baba veya dede sözü alır *“Allah’ın emri Peygamberin kavli ile kızınızı oğlumıza istiyoruz”* der ve geliş niyetlerini kısaca bildirir.

Kızın velileri erkek tarafından gerekli araştırmayı yapmak üzere belirli bir süre isterler. Bu zaman zarfında erkek hakkında gerekli her türlü araştırma ve soruşturmayı yaparlar. Erkek tarafı da olsa, kız tarafı da olsa bir diğeri hakkında araştırma yaparlarken sadece bir yere sormakla yetinmemelidirler. Çünkü sordukları kimse onun düşmanı olabileceği gibi kızı kendine veya çocuğuna almaya da niyetli olabilir. Hatta kendisini çekemeyen biri de olabilir. Bu durumda kızı almaktan vazgeçirmek için kendisine sorulan kimse yalan da konuşabilir ve iyiye kötü, kötüye de iyidir diyebilir.

İstenilecek kimse eğer kız ise anne babasına, dul ise kendilerine müracaat ederek fikri alınır. Dul kadınların bizzat kendisiyle konuşup karara varmak daha uygun olur. Kıza da bu evlilikten yana olup olmadığı sorulur. Yapılan tüm araştırmalar sonucunda ise aile büyükleri, kızın fikir ve düşüncesini sorup akrabalarına da danışarak verip vermeyecekleri konusunda kesin bir karara varırlar.

Şayet kız tarafı olumsuz bir cevap verecekse; son derece nezaketli hareket etmeli, münasip bir dille kızlarını veremeyeceklerini bildirmelidirler. *“Kusura bakmayın kızımız daha küçük, şu anda evlenmeyi düşünmüyor, kısmetinizi başka yerde arayın, Allah yardımcınız olsun.”* gibi nazik ifadelerle vermeyeceklerini kesin

bir dille ifade etmelidirler. Onlara aşırı yumuşak davranarak tekrar tekrar gelmelerine meydan verip boşu boşuna vakit kaybettirmek de doğru değildir.

Kız istemeye gelen taraf şayet kız tarafının istemediği bir kimse ise onlara karşı kızgın, kibirli, büyüklenen ve böbürlenlen bir tavır takınıp İslâm'a yakışmayan davranışlar içine girilmemelidir. Karşı tarafın kalbini kırmadan nazik bir tavır ile cevap vermeli ve evinden böylece uğurlamalılardır. Kız isteyen taraf yani erkek tarafı, kız tarafının verdiği kesin cevabı aldıktan sonra kız tarafına kırılıp darılmadan: *“Demek ki nasip değilmiş, bunda da bir hayır vardır”* deyip tekrar tekrar rahatsız etmemelidirler.

Kız ve kızın akrabalarının isteği ve rızası olmadan zorla kızı elde etmeye çalışmak, kızı kaçırmak İslamiyetin yasakladığı çok büyük bir günah olduğu gibi, insanlar tarafından da benimsenmesi ve kabul edilmesi asla mümkün olmayan çirkin ve kötü bir harekettir. İslami esaslara bağlı bulunan akliselim sahibi kimse, böyle bir zorbalığa asla düşmez.

Şayet Allah Teâlâ'nın emri, Peygamber Aleyhisselamın sünneti üzere istenildiğinde olumlu karşılanıp kız verilirse, kız tarafı "Allah'ın emri üzere" bu işi kabul ettiklerini söylerler. Böylece kız isteme töreni son bulmuş olur.

2.10.4. İstenilen Kızın Görüş ve Düşüncesini Almak

Evlenmek isteyen erkeklerin yahut onların ana ve babalarının kız isteme hususunda da İslami esaslardan ayrılmamaları gerekir. Birbirlerinin din ve ahlakından emin olan iki taraf, işi uzatarak bir takım zorluklara girmemeli ve hayırlı bir iş olan evliliği gerçekleştirmek için iki kişinin nişanlanmasına ve evlenmesine zorluk çıkarmadan "Evet" deyip, onların da bir yuva kurmalarına yardımcı olmalıdır.

Erkek ya da erkeğin velileri, kızı Allah'ın emri ve Peygamber Aleyhisselamın sünneti üzerine isterler. Kız tarafı kızın fikrini aldıktan sonra, akrabaları ile istişare ederek, aralarında vardıkları karara göre, kızın verilip verilmeyeceğini dünüre bildirirler. Şayet kız tarafı olumsuz bir cevap verecekse, nezaketli hareket etmeli uygun bir dille kızlarını veremeyeceklerini bildirmelidirler. Allah Teâlâ'nın emri, Peygamber Aleyhisselamın sünneti üzere istenildiğinde olumlu karşılanıp kız verilirse, uygun bir zaman içinde nikâhı kıyılıp düğünü yapılır.

Evlenmek, nikâhla kadın ve erkeğin birleşerek aile kurması, çocuk sahibi olması anlamına geldiğinden, toplumun en küçük parçası olan bu yapının temelinin sağlam esaslar üzerine oturtulması gerekir. Bu sağlam esaslar ise ancak İslam dininin koyduğu usûl ve şartlara uymak, onları yerine getirmek ve evliliği bu temel prensipler üzerine kurmakla olur.

Gayri islami esas ve kurallara uyularak yapılan evlilik ise, aile hayatına ve dolayısıyla topluma istenilen ve beklenen saadet ve huzuru getiremez. Ne evlenecek kız ne de erkek, birbirini kabûl etmesi için zorlanmamalıdır. Bu konu özellikle kadınlar için önemlidir.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما: [أَنَّ جَارِيَةً بِكَرًا ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ كَارِهَةٌ. فَخَيَّرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ].

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bakire bir kız, Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek, kendisi istemediği halde, babasının biriyle evlendirdiğini söyledi. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), (bu nikâhı) kabul edip etmemede kızı muhayyer(serbest) bıraktı."²⁹⁴

Hadiste, bakire kızı, kızın istemediği kimseye babanın zorla nikâhlanması dinen uygun olmadığı belirtmektedir. Zorlama, rızayı ortadan kaldırdığından cebren yapılan evlilik sahih olmamaktadır. Cumhur olarak bildiğimiz müçtehit imamların çoğunluğuna göre, zorla yapılan evlilik geçersizdir. Hanefi mezhebi ise bu konuda yapılan evliliğin geçerli olduğunu söyleyerek farklı bir görüş benimsemektedir.

وعن عائشة رضي الله عنها: [أَنَّ فَتَاةً قَالَتْ، يَغْنِي لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَبِي زَوَّجَنِي مِنْ ابْنِ أَخِيهِ لِيَرْفَعَ بِي خَسِيسَتَهُ، وَأَنَا كَارِهَةٌ. فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِيهَا، فَجَاءَ، فَجَعَلَ الْأَمْرَ إِلَيْهَا. فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنِّي قَدْ أَحْزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي، وَلَكِنْ أُرَدْتُ أَنْ أُعْلِمَ النِّسَاءَ أَنَّ لَيْسَ لِلْأَبَاءِ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ].

Hız. Aişe (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Bir genç kız Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek: "Babam beni kendisinin oğluna nikâhladı, ta ki benimle onun alçaklığını gidersin. Ama ben istemiyorum" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm, babasına adam göndererek getirtti ve evlenme işini kıza bıraktı. Bunun üzerine kız: "Ey

²⁹⁴ Ebû Davud, Nikâh 25.

Allah'ın Resulü! Ben şimdi, babamın yaptığına izin verdim. Esasen ben kadınlara bu meselede babalara (icbar) yetkisi olmadığını göstermek istedim!" dedi."²⁹⁵

Buluğ çağındaki bir kızın iznini almadan babası evlendirdiğinde, bu ve benzeri hadisler nedeniyle âlimler bu nikâhın hükmü hususunda ihtilaf etmiştir. Âlimlerin çoğuna göre böyle bir nikâh hükümsüzken, Medine ehlinin bir kısmına göre caizdir. İmam Mâlik, Şâfiî, İbnu Ebî Leyla, el-Leys, Ahmed ve İshâk da bu görüşü savunmaktadır. Buluğa eren bir dul evlendirileceği zaman ise, müsaadesi alınmalıdır, aksi halde nikâh batıldır. Bu konuda ise âlimler ihtilaf etmez.

Cumhura göre evlenecek adaylardan biri, rızası olmadığı halde tehdit edilir ve evlenmeyi kabul ettiği baskıyla söylenilerek evlendirilirse, böyle bir akid hükümsüz ve evlilik geçersizdir. Zira bu hususta Rasulullah (s.a.v.)den şu hadis-i şerifler rivayet edilmektedir: *"Şüphesiz ki Allah, ümmetimin üzerinden, hatanın, unutmanın ve kendisine zorla yaptırılan şeylerin sorumluluğunu kaldırmıştır."*²⁹⁶

Hanefî mezhebine göre ise; zorla alınan beyan geçerlidir. Baliğ ve bekâr kızdaki cebren olur alan baba onu evlendirebilir. Onlara göre, esas itibariyle rıza, nikâhın sıhhatinin şartlarından değildir. Taraflardan herhangi biri tehdit edilerek evlenmeyi kabul ettiği zorla söylenir ve nikâh yapılırsa, böyle bir akid geçerli ve evlilik de sahihtir. Hanefîlere göre, evlenme, boşanma, köleyi azad etme gibi yapıldıktan sonra bozulma imkânı bulunmayan sözlü akidler de ikrahın etkisi yoktur. Bunlara göre, ikrah - tam olsun, eksik olsun - bu tür akidlerin geçerli olmasına engel teşkil etmez.

Hanefîler bu görüşlerine delil olarak şunları zikretmişlerdir: Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *"Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfıyla zenginleştirir. Allah, lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir."*²⁹⁷ Onlara göre Âyet-i kerime kesin olarak evlendirmeyi emrediyor, tarafların azalarıyla kabullenmelerini şart koşturmuyor. Bu durumda, cebredilen kişinin akıllı, ergenlik çağına ulaşmış ve hür biri olması ve

²⁹⁵ Nesâî, Nikâh 36; İbn Mace, Nikâh 12.

²⁹⁶ İbn Mâce, Talak, 16; Heysemi, c.5, s.250. Bu hadisin senetlerinden birinde Ebu Bekir el-Huzeli bulunuyor. Bu adamın zayıf biri olduğu hususunda ittifak vardır. Ta benin i de bu hadisi rivayet etmiştir. O'nun rivayet ettiği senette de Yezid bin Rabi'ı adlı ravi zayıftır. Bu hadisin başka bir senedinde de Muhanimed bin el-Musaffa mevruttur. Bazı âlimler, onun hakkında zarar vermeyecek şeyler konuşmuşlardır. Bu hadisin senedinin kopuk olduğu bir rivayette zikredilmektedir. Bkz. (Mecmaü'z-zevaid ve menbaü'l-fevaid, c.6, s.250, ayrıca İbn Mâce, **Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi** Talak, 16).

²⁹⁷ Nur Suresi 24/32.

evlenmeyi kabul ettiğini (zorlama ile de olsa) söylemesi halinde evlenme akdi geçerlidir. Evlenmeyi kabul ettiğini isteyerek veya istemeyerek söylemesi farksızdır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor: *"Üç şey vardır ki onların ciddisi de ciddidir, şakası da ciddidir. Bunlar evlenmek, boşamak, tam boşanmamış olan hanımı geri almaktır."*²⁹⁸ Tirmizi, bu hadisin "hasen ve garib" olduğunu söylemiştir. Dâraikutni'nin hadislerine yorum yapan Muhammed Şemsü'l-Hak ise, *"Bu hadisin senesinde Abdurrahman bin Habib b. Edrek'in bulunduğu bunun hakkında konuşulduğunu, Nesai'nin buna "hadisi reddedilen biridir" dediğini başkalarının ise güvenilir olduğunu söylediklerini ve bu itibarla iyi biri olduğunu"* söylemiştir.²⁹⁹ Şevkani de Abdurrahman bin Habib hakkında aynı şeyleri söylemektedir.³⁰⁰

Diğer bir rivayetle şöyle buyurmuştur: *"Üç şeyle oynamak caiz değildir (şakası yoktur). Bunlar; boşamak, evlenmek ve köleyi azad etmektir."*³⁰¹ Bu rivayette, *"tam boşanmayan hanımı geri almak"* yerine *"köleyi azad etmek"* zikredilmiştir.

Görüldüğü üzere, bu hadis-i şerifte şaka ile evlenen kişinin nikâhının geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Tehdit ile evlenmeyi zorla kabul eden kişi de şaka ile evlenene benzemektedir. Çünkü bunlardan her biri dil ile evlendiğini söylemekte ancak doğacak sonuca razı olmamaktadır. Fakat sonucu istememesi akdin sıhhatini etkilememektedir. Âlimlerin çoğunluğu cumhurun görüşünü benimsemişlerdir.

Hanefî'lere göre, zorlama ile evlenmeyi kabul edenin nikâhı sahih sayılmaktadır. Ancak mehrin miktarı ve tarafların birbirlerine denk olup olmamaları, (küfü) cebren yapılan nikâhın, zorlama kalktıktan sonra, devam edip etmeyeceğinde etkili olmaktadır. Bu itibarla erkeğin tehditle evlenmeyi kabul etmesiyle kadının tehditle evlenmeyi kabul etmesi varsayımları ayrı ayrı ele alınmaktadır.

a) Erkek Zorla Evlendirilirse; Kadın evlenmeye razı olur da zorla evlendirilen erkek olursa, mehrin miktarına bakılır. Şayet değer biçilen mehir, kadının emsallerine takdir edilen miktarda veya daha az ise, evlilik geçerlidir. Bu

²⁹⁸ İbn Mâce, Talak, 13; Ebû Davud, Talak 9; Tirmizi, Talak 9; Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed Dârekutni, c.4, s.1.

²⁹⁹ Dârekutni haşiyesi, c.4, s.219.

³⁰⁰ Şevkani, c.6, s.264.

³⁰¹ Heysemi, c.4, s.385- Heysemi bu hadisi rivayet ettikten sonra, "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Ravileri içinde İbn Lehin bulunmaktadır. Bu da hadisi hasen olan biridir. Diğer raviler ise sağlamdır" demiştir; Şevkani, c.6, s.264.

durumda erkeğin takdir edilen bu miktarı kadına ödemesi gerekir. Eğer değer biçilen mehir kadının emsallerinin mehrinden daha fazla ise, bu durumda erkeğin kadının emsallerinin mehri kadar bir miktarı ödemesi gerekir. Erkeğin ödediği mehri zorlayandan alma hakkı yoktur. Çünkü erkek mehrin karşılığını kendisi almıştır.

b) Kadın Zorla Evlendirilirse; Erkek kadına denk olduğunda ve takdir edilen mehir de, kadının emsallerine biçilen mehir kadar veya daha fazla ise nikâh geçerliliğini korur. Erkeğin kadına denk olmasına rağmen, değer biçilen mehir kadının emsallerininkinden daha az ise, bakılır. Eğer erkek mehri tamamlarsa evlilik yine geçerliliğini korur. Kimsenin bunu bozmaya yetkisi yoktur. Şayet erkek mehri tamamlamazsa evlilik sona erdirilerek ayrılmalara karar verilebilir.

Erkeğin mehri tamamlamamasına rağmen kadın evliliğe razı olursa Ebu Hanife'ye göre kadının velilerinin ayırma hakkı vardır. Hâkime başvurarak kadını boşattırabilirler. İmam Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre ise, velilerin, mehrin eksikliği halinde böyle bir hakları yoktur. Kadının razı olmasıyla nikâh devam eder. Eğer erkek kadının dengi değilse hem kadının hem de velilerinin ayrılıp ayrılmamayı seçme hakları vardır. Kadın razı olsa da velilerinin ayırma hakkı devam eder.

Bu hallerin bütün hepsinde, taraflardan olmayan zorlayana mehir bakımından herhangi bir sorumluluk yoktur. Bu hususta dikkat edilmesi gereken bir konu da şudur: Hanefilere göre, zorla yapılan evliliğin geçerli olabilmesi için mecbur edilenin, evlenmeyi kabul ettiğini mutlaka bildirmesi gerekir. Aksi takdirde icab (teklif) ve kabul gerçekleşmeyeceğinden nikâh akdi gerçekleşmiş olamaz.³⁰²

2.10.5. Babanın Kızını Zorla Evlendirmesi

Bir babanın ergenlik çağına giren dul kızını evlendirmesi hususunda farklı veya bekâr kızını evlendirmesi hususunda farklı görüşler benimsenmektedir.

³⁰² Hanefî mezhebi için Kâsânî, c.9, s.4500-4501.

2.10.5.1. Ergenlik Çağına Girmiş Dul Kızını Evlendirmesi

Âlimler, böyle bir durumda babanın kızın iznini almasının gerekliliği hakkında ittifak etmişlerdir. Bütün âlimler herhangi bir babanın baliğ olan dul kızından evlenmeyi kabul ettiğine dair açıkça izin almadan onu evlendiremeyeceğini, aksi takdirde nikâhın geçersiz sayılacağını söylemişlerdir. Buna delil olarak *"Hidam'ın kızı Hansa, dul iken babası onu evlendirmiş fakat Hansa bu evlendirmeye rıza göstermeyerek Rasulullah'a başvurmuştur. Rasulullah da nikâhını reddetmiştir."*³⁰³ hadis-i şerifini zikretmişlerdir.

Ayrıca bu konuda görüşlerini kuvvetlendirmek için de şu hadis-i şerifleri de delil olarak zikretmişlerdir:

- Ensar'dan Hidam'ın kızı Hansa, Âişe'nin huzuruna girer ve şu şikâyetle bulunur:

"Babam itibarını arttırmak için beni kardeşinin oğlu ile evlendirdi. Ben ise istemiyorum."

Âişe (r.anha), *"Rasulullah (s.a.v.) gelinceye kadar bekle"* diye oturtur. Rasulullah (s.a.v.) teşrif edince, Âişe durumu ona anlatır.

Rasulullah (a.s.m.) hemen kızın babasını çağırır ve evlenme yetkisini kızı verir.

Bunun üzerine Hansâ, Rasulullah (s.a.v.) şöyle der: *"Yâ Rasulallah! Ben babamın yaptığı bu nikâhı kabul ediyorum, ancak babaların, kızlarına evlilikte böyle yetkisinin olmadığını bildirmek istedim."*³⁰⁴

- Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: *"Dul kadına emri sorulmadan evlendirilemez."*³⁰⁵

- *"Dul kadın için velinin elinde bir selahiyet yoktur."*³⁰⁶

- *"Dul kadın kararını kendisi açıklar."*³⁰⁷ (Bu hadisin ravilerinin güvenilir oldukları, fakat hadisin senedinde kopukluk bulunduğu, bununla beraber bu hadisin benzerleriyle takviye edildiği söylenmiştir.)³⁰⁸

³⁰³ Buhârî, Nikâh 24, 3; Ebû Davud, Nikâh 26; İbn Mâce, Nikâh 12; Nesâî, Nikâh 35; Malik b. Enes, Nikâh 25; Dârimî, Nikâh, 14.

³⁰⁴ Nesâî, Nikâh 36.

³⁰⁵ Buhari, Nikâh 41, Hiyel 11; Nesâî, Nikâh 34; Ebû Davud, Nikâh 24; İbn Mace, Nikâh 11; Müslim, Nikâh 64; Tirmizi, Nikâh 18.

³⁰⁶ Ebû Davud, Nikâh 26; Nesâî, Nikâh 31.

- Hıdam'ın kızı Hansa'dan şunları söylediği rivayet edilir: *"Hansa dul iken babası onu evlendirmiş. Fakat Hansa bu evlendirmeye rıza göstermeyerek Rasulullah'a başvurmuştur. Rasulullah da nikâhını reddetmiştir."*³⁰⁹

- Başka bir rivayette Ebu Hureyra (r.anh), Resulullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: *"Dul kadın emri olmadan evlendirilemez. Bekâr kıza izni sorulmadan evlendirilemez." Ey Allah'ın Rasulu! Bekâr kızın izni nasıldır? diye sorulunca Rasulullah (s.a.v.): "Onun izni susmasıdır," cevabını vermiştir."*³¹⁰

2.10.5.2. Ergenlik Çağına Girmiş Bekâr Kızını Evlendirmesi

Bir babanın akıl ve baliğ olan bekâr kızını izni olmadan evlendirip evlendiremeyeceği hususunda âlimler ihtilaf etmişlerdir:

a) Hanefi'lerden, Evzai, Sevri ve diğer bazı âlimlere göre bir baba baliğ olan dul kadının iznini almadan onu evlendiremeyeceği gibi, baliğ olan bekâr kızının da iznini almadan onu da evlendiremez. Çünkü bu konu ile ilgili Abdullah bin Abbas'ın şöyle söylediği rivayet edilmiştir: *"Bir bekâr kız Rasulullah'a (s.a.v.) geldi. Babasının onu istemediği halde bir kişi ile evlendirdiğini Rasulullah'a anlattı. Bunun üzerine Rasulullah o kıza (evliliği kabul edip etmemede) serbest bıraktı."*³¹¹ Bu gruptan olan âlimler bu görüşlerine delil olarak ayrıca şunları da zikretmişlerdir:

- İbni Burayde babasının şöyle söylediğini rivayet etmektedir: *"Bir genç kız, Rasulullah'a (s.a.v.) geldi. Ona: "Babam, kardeşinin oğlunun acizliğini gidermek için beni onunla evlendirdi" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) (kabul edip etmeme) kararını o genç kıza bıraktı. Genç kız da şöyle dedi: "Ben babamın*

³⁰⁷ İbn Mace, Nikâh 11; Ahmed b. Hanbel, c. 4, s.192.

³⁰⁸ İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi**, c.1, s.602.

³⁰⁹ Buhari, Nikâh 42, (Metin Buharinin bu bölümüne aittir) İkra 3; Ebû Davud, Nikâh 26; İbn Mace, Nikâh 12; Nesâî, Nikâh 35; Malik b. Enes, Nikâh 25; Dârimî, Nikâh 14; Hattabi, bu hadisin senedinin hasen olduğunu ve kopuk olmadığını söylemiştir.

³¹⁰ Buhari, Nikâh 41, (Metin buna aittir.) Hiye 11; Nesâî, Nikâh 34; Ebû Davud, Nikâh 24; İbn Mace, Nikâh 11; Müslim, Nikâh 64; Tirmizi, Nikâh 18; Tirmizi: "Bu hadisi rivâyet ettikten sonra şunları söylemiştir: "Bu konuda, Ebu Hureyre ile birlikte Hz. Ömer'den, İbn Abbas'dan, Aişe'den, Urs bin Amire'den de hadis rivayet edilmiştir. Bu hadis hasen ve sahihtir. İlim erbabı, bununla amel etmişlerdir. Bu hadise göre, dul kadınla İstişare edilmeden evlendirilemez. Şayet babası onun izni olmadan evlendirir de kadın da buna rıza göstermezse nikâh bütün âlimlere göre bozulmuş olur." (Bkz. Tirmizi, Nikâh 18)

³¹¹ Ebû Davud, Nikâh 25; İbn Mace, Nikâh 12.

yaptığına razı olmuştum. Fakat ben, bu işler hususunda babaların elinde bir selahiyet olmadığını, kadınların bilmelerini istedim."³¹²

- Ayrıca konu ile ilgili Ebu Hureyre (r.a.) Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: *"Dul kadın emri olmadan evlendirilemez. Bekâr kıza izni sorulmadan evlendirilemez." Ey Allah'ın Rasulu! Bekâr kızın izni nasıldır? diye sorulunca Rasulullah (s.a.v.): "Onun izni susmasıdır," cevabını vermiştir."*³¹³

b) İmam Şafii, İmam Malik, bir rivayete göre İmam Ahmed bin Hanbel'in katıldığı diğer bir kısım âlimlere göre ise bir baba balığ olmuş bekâr kızını iznini almadan zorla evlendirebilir, kızının rızası olmasa da nikâh sahihtir.

- Peygamber efendimiz bu konu ile ilgili bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor: *"Dul kadın için kendisi, velisinden daha evladır. Bekâr kızdaki ise, izni sorulur. Onun izni susmasıdır."*³¹⁴

➤ Bu gruptaki âlimler bu hadis-i şerife dayanarak : *"Dul kadının kendisi hakkındaki kararının velisinin kararından daha evlâ olacağı"* zikretmektedirler. Bekâr kız için böyle bir şey zikredilmediği, sadece iznin sorulacağı belirtiliyor. Bundan da şu anlaşılıyor ki, *"Bekâr ve balığ kız için velisinin kararı kendisinin kararından daha evlâdır."* O halde veli, izinsiz evlendirebilir.

Diğer yandan hadislerde izni istenilen bekâr kızdaki kastedilen bakire olan yetim kızdır. Gerçekte bazı rivayetlerde "bakire kız" yerine "yetim kız" zikredilmiştir. Şu hadisler de bu türdendir:

- Abdullah bin Abbas'dan, Rasulullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Dul kadın için velinin elinde bir selahiyet yoktur. Yetim kızın ise emri sorulur. Onun susması kabul etmesidir."*³¹⁵

- Ebu Hureyre'den, Rasûlullah'ın şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Yetim kızdaki kendisi hakkında ne emredeceği sorulur. Eğer susarsa susması onun iznidir. Şayet diretirse artık onun aleyhine bir cevaz yoktur."*³¹⁶

³¹² İbn Mâce, Nikâh 12; Nesâî, Nikâh 36.

³¹³ Buhari, Nikâh 41, -Metin buna aittir- Hiyel 11; Nesâî, Nikâh 34; Ebû Davud, Nikâh, 24; İbn Mace, Nikâh 11; Müslim, Nikâh 64; Tirmizi, Nikâh 18.

³¹⁴ Müslim, Nikâh 66, 67, 68; Ebû Davud, Nikâh 26; İbn Mace, Nikâh 11; Nesâî, Nikâh 32; Ahmed b. Hanbel, c.1, s.219, 334; Tirmizi, Nikâh 18.

³¹⁵ Ebû Davud, Nikâh 26; Nesâî, Nikâh 31.

³¹⁶ Tirmizi, Nikâh 19; Ebû Davud, Nikâh 24; Tirmizi, bu hadisin hasen olduğunu, ilim erbabının yetim kızın evlendirilmesinde ihtilaf ettiklerini söylemiş ve görüşleri özetlemiştir.

حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ حَمَّادٍ الْمِصْرِيُّ. أَنبَأَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيٍّ بْنِ الْكِنْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الثَّيِّبُ تَغْرِبُ عَنْ نَفْسِهَا، وَالْبَكْرُ رِضَاهَا صَمْتُهَا.

Adiyy İbnu Âmire el-Kindî radiyallahu anh anlatıyor: "*Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Dul kadın, kendi arzusunu açıkça ifade eder, bâkire kızın rızası sûkûtundan anlaşılır."*³¹⁷

Bir babanın baliğ olmuş yani ergenlik çağına girmiş bekâr kızını iznini almadan zorla evlendirebileceğini, kızının rızası olmasa da nikâhın sahih olduğunu savunan âlimlere göre hadis-i şeriflerde; bekâr ve baliğ olan(ergen) kızın babası tarafından evlendirildiği takdirde iznin alınması, nikâh akdinin sıhhati için değil, kızın gönlünün hoşnut edilmesi için istenilmektedir. Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde: "*Kadınları, kızları hakkında emir sahibi yapın*"³¹⁸ buyurmuştur. Peygamber efendimiz, annelerin gönlünü hoşnut etmek için böyle buyurmuştur. Bekâr kızın izninin alınmasında da durum böyledir.

وعن ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: آمُرُوا النِّسَاءَ فِي بَنَاتِهِنَّ].

İbnu Ömer (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: "*Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kızları hakkında kadınlarla istişare edin!"*"³¹⁹

Hadis, kızların evlendirilmelerinde anneleriyle istişare edilmesi gerektiğine dair yol göstermektedir. Bu davranış kadınların gönüllerini almaya yönelik olup kadınlarla samimiyet ve kaynaşmanın artmasını sağlayacaktır. Annenin rızası olmadığı durumda karıkoca arasına soğukluk girebileceğini savunurlur. Zira kızlar, annelerine babalarından çok meyletmekte, annelerinin sözünü dinlemeye daha çok istekli olmaktadır. Ayrıca kızda, annenin bilip babanın bilemeyeceği nikâhı uygun kılmayacak bir kusur olabileceği, dolayısıyla bütün bu sayılan işler için babanın anneyle konuşması faydalı olacaktır.

³¹⁷ İbn Mace, Nikâh 11.

³¹⁸ Ebû Davud, Nikâh 24.

³¹⁹ Ebû Davud, Nikâh 24.

2.10.5.3. Kadının Evlenmesinde ve Evlendirilmesinde Velinin Yeri

Bazı İslam âlimleri, erkek bir veli olmadan nikâhın sahih olmayacağını, diğer bir kısım İslam âlimleri ise erkek veli olmasa da nikâhın sahih olacağını söylemişlerdir:

1. İmam Şafii, İmam Ahmed ve İmam Malik'e göre, evlenen bir kadın için mutlaka erkek velisinin bulunması gereklidir. Aksi takdirde nikâh sahih değildir. Bu gruptaki âlimlere göre bir kadın kendi kendini evlendiremez. Başka bir kadını da evlendiremez. Hatta velisinin dışında başka birini de vekil tayin edemez. Yine bu âlimlere göre velinin izni olmadıkça nikâh batıldır. Sahabelerden Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah bin Abbas, Ebu Hureyre'nin ve tabiilerden Said bin el-Müseyyeb, Hasan-ı Basri, Şureyh el-Kadi, İbrahim en-Nehai, Ömer bin Abdülaziz ve benzeri bir kısım âlimlerin de bu görüşte oldukları zikredilmektedir.³²⁰

Bu gruptaki âlimler görüşlerine delil olarak şu âyet ve hadisleri zikretmişlerdir:

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *"Allah'ın, (iki cinse) birbirinden farklı özellik ve lutuflar bahşetmesi ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar..."*³²¹ Âyette erkeklerin hâkimiyetinden bahsedilmektedir.

Allah Teâlâ diğer bir âyeti kerimede ise şöyle buyuruyor: *"Kadınları boşadığınızda, onlar da bekleme sürelerini tamamladıklarında, aralarında mâkul ve meşrû ölçülerde rızalaştıkları takdirde boşayan kocalarıyla yeniden evlenmelerine engel olmayın..."*³²²

Âyet-i kerimede kadınların evlenmelerine engel olunmaması emredilmektedir. Bu da bu gruptaki âlimlere göre velinin şart olduğunun delilidir. Çünkü onlara göre velisiz bir evlilik söz konusu olsaydı kadınların evlenmelerine engel olunmamasını emretmeye ihtiyaç kalmazdı. Peygamber efendimiz de bu hususta şöyle buyuruyor: *"Velisiz hiçbir nikâh olmaz."*³²³

³²⁰ bkz. Tirmizi, Nikâh 14.

³²¹ Nisa Suresi, 4/34.

³²² Bakara Suresi, 2/232.

³²³ Ebû Davud, Nikâh 20; İbn Mace, Nikâh 15; Dârimî, Nikâh 11; Ahmed b. Hanbel, c.1, s.251, c.4, s.394, 413, 418, c.6, s.66; Tirmizi, Nikâh 14; Tirmizi, hadisi zikrettikten sonra şöyle diyor: "Bu konuda Aişe'den, İbni Abbas'dan Ebu Hureyre'den, İmran bin Husayn'dan ve Enes bin Malik'den de hadis rivayet edilmektedir. İlim erbabı bu hadisle amel etmektedir.

*"Herhangi bir kadın velisinin izni olmadan evlendirilirse onun nikâhı batıldır. Onun nikâhı batıldır. Onun nikâhı batıldır. Buna rağmen erkek, onunla zıfafa girerse, kadının iffet mahallini helal saydığı için kadın mehri hak etmiştir. Eğer anlaşılmazlarsa, bilsinler ki velisi olmayanın velisi, halifedir."*³²⁴

Yine Resulullah bir başka hadis-i şerifte şöyle buyuruyor: *"Kadın kadını evlendiremez. Kadın kendisini de evlendiremez. Ancak zina eden bir kadın kendi kendini evlendirmeye girişir."*³²⁵

Hanefî mezhebine mensup olan âlimlere göre ise; akil ve baliğ olan bir kadın kısıtlı olmadığı sürece velîsiz evlenebilir. Böyle bîr kadın kendisini evlendirebileceği gibi başkasını da evlendirebilir. Hem vekil olup hem de vekâlet verebilir. Bu gruptaki âlimler delil olarak şunları zikretmişlerdir:

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

*"Kadınları boşadığınızda, onlar da bekleme sürelerini tamamladıklarında, aralarında mâkul ve meşrû ölçülerde rızalaştıkları takdirde boşayan kocalarıyla yeniden evlenmelerine engel olmayın..."*³²⁶

Allah Teâlâ bu âyet-i kerimede evlenme işini kadınlara isnad etmekte ve evlenmelerine engel olunmamasını emretmektedir. Bu da onların kendi kendilerini ve başkalarını, evlendirebileceklerini gösterir.

³²⁴ Tirmizi, Nikâh 14; İbn Mâce, Nikâh 15; Ebû Davud, Nikâh, 20; Dârimî, Nikâh 11; Malik b. Enes, Nikâh 5; Ahmed b. Hanbel, c.6, s.66, Ebu İsa, "Bu basen bir hadistir" demiştir. Bununla beraber, bu hadisin zayıf olduğunu söyleyenlerin de bulunduğunu, bunun sebebinin, ravilerden İbn Cureyc'in Zühri ile karşılaşp bu hadisi ona sorduğunda bunu reddettiğini söylemesidir. Ancak Yahya bin Main de bu görüşün İbn Cureycden nakledilmesini zayıf bulmuştur. Bu hadise yorum yapan Hattabi şöyle diyor: " Bu hadisi şerif;

- Bekâr olsun dul olsun, bütün kadınlar için velinin gerekli olduğunu bildirmekte,
- Kadının kendisinin velisi olamayacağını anlatmakla,
- Velisiz yapılan nikâhın batıl olduğunu, velinin sonradan olan izninin bunu tashih edemeyeceğini beyan etmekle,
- Böyle bir nikâha dayanılarak zıfaf yapılırsa, kadına mehir ödenmesi gerektiğini, bildirmektedir.
- Doğacak çocuğun soyunun belli olduğu kabul edileceğini, hısımlıktan meydana gelen evlenme yasağının gerçekleşmiş olacağını ve şüphe girdiği için taraflara zina cezasının uygulanamayacağını göstermektedir." (Bkz. Ebû Davud, **Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi**, haz. Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, Necati Akdeniz; red. İsmail Lütfi Çakan; yay. haz. M. Beşir Eryarsoy, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1988, c.2, s.566-567.)

³²⁵ İbn Mâce, Nikâh 15; Dârekutni, Nikâh 25, c.3, s.227; Bu hadisin kritiğini yapan Muhammed Fuad Abdülkâfi şöyle diyor: "Zevaid adlı kitapta şunlar zikredilmektedir: Bu hadisin ravileri içinde Cemil bin Hasan el-Ateki bulunmaktadır. Abdan, bunun hakkında: "Konuşmasında yalan söyleyen bir fasıktır," demiştir. İbn Adi ise: "Abdan dışında Cemil'in hakkında konuşan birini duymadım, bu zararsız biridir. Bunun reddedilecek bir hadisini bilmem," demiştir. İbn Hibban, Cemil'i güvenilir ravilerden saymış ve "garib hadisler rivayet ediyor," demiştir. İbn Kuzeyine ve Hâkim Cemil'den hadis rivayet etmişler. Mesleme el-Endelusi "de bunun güvenilir biri olduğunu söylemiştir." (Bkz. İbn Mâce, **Sünen-i İbn Mâce tercemesi ve şerhi**, c.1, s.606.)

³²⁶ Bakara Suresi 2/232.

Diğer taraftan kadınlar, mali haklarında tasarruf etme yetkisine nasıl sahipler, evlenme de bunların özlük haklarıdır. Bu haklarında da tasarruf hakkına sahiptirler. Velinin iznini beyan eden hadisler, onun gönlünü hoşnut etmek için zikredilmişlerdir. Bir şart olduğunu beyan etmek için değildir.³²⁷

2.11. SÖZ KESME – NİŞAN

Söz kesimi, dünürcülük yani kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünür olma ve kız istemede esas olan karşılıklı olarak birbirlerini kabul etmektir. Kız isteme yolu ile birbiriyle anlaşılan ailelerin, bu anlaşmalarına daha geniş bir davetli huzurunda yine sözle iyice sağlamlaştırmalarına “**söz kesimi**” ya da “**söz kesme**” denmektedir.

Çiftin isteğinin aileler tarafından da onaylanması anlamına gelen kız isteme töreniyle birlikte söz veya nişan yüzükleri takılır ve çift artık evliliğe doğru ciddi adımlar atmaya başlar. Böylece söz kesilmiş olur. Genelde hayırlı ve mübarek olması için Kur'an okunur veya dua edilir.

Söz kesme merasiminin ardından birbirlerinin din ve ahlakından emin olan iki taraf, işi uzatarak bir takım zorluklara girmemeli ve hayırlı bir iş olan evliliği gerçekleştirmek için iki kişinin nişanlanmasına ve evlenmesine zorluk çıkarmadan, onların da bir yuva kurmaları için çalışmalıdır.

Evlenme isteği üzerine verilen söz ile yapılan akit ve merasimlerin söz kesiminden sonra gelen aşaması “**nişan**”dır. Hadislerde ‘hitbe’ kelimesi ile ifade edilen nişanlanma, “*bir kız veya kadınla evlenmeye talip olmadan başlayarak nikâh evresine kadar (nikâh hariç) süren ilişki*”yi ifade etmektedir.

Evlenecek kadınla erkeğin birbirini daha iyi tanımaları ve eksiklerin tamamlanması gibi bir kısım engellerin aşılması, resmî bazı formalitelerin tamamlanması, belli bir zaman gereksinimi kılar. Yani söz kesilir kesilmez, hemen nikâh akdi yapmak çoğu zaman mümkün olmaz. İşte, sözle nikâh arasında geçen bu döneme “**nişanlılık dönemi**” denir.

Evlenecek taraflar görüşüp, konuştuktan ve anlaştıktan sonra aralarında bir

³²⁷ Bu konu ile ilgili malumatlar için bkz.; İbn Kudâme, c.6, s.449-450, Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafii Şirbini, **Mugni'l-muhtac ila ma'rifeti meani elfazi'l-Minhac**, Musta el-Babi el-Halebi, Kahire, 1958, c.3, s.147-149.

nişan merasimi düzenlenir. Nişanlanma memleketimizde yaygın bir âdet olduğu gibi, İslâm'da da yeri olan bir husustur. Peygamberimiz (a.s.m.), Hz. Âişe (r.a.) ile üç sene kadar nişanlı kaldıktan sonra evlenmişlerdir. Böylece, nişan aynı zamanda bir sünnet sayılmaktadır.³²⁸

Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir. Nişana yakın akrabalar, komşular ve hatırı sayılır kişiler davet edilir. Nişan merasiminden sonra, aileler arasında akrabalık bağı kurmanın ilk girişimlerine başlanır. Taraflar karşılıklı olarak birbirlerine hediye gönderirler ve artık yavaş yavaş düğün hazırlığına başlarlar. Evlenecek kimselerin nişanlılıkları da bir yüzükle belli edilir. Yapılan nişan merasimi nikâh sayılmaz.

Evlenecek olan gelin ve damadın nişan ve nikâh yüzükleri takmaları bugün bütün dünyada örf ve adet haline gelmiş bulunmaktadır. Takılan yüzükler kişinin nişanlı veya evli olduğunu, bu bağlara sadık bulunduğunu gösteren sembollerdir. Bu yüzüklerin takılmasında da dinen bir sakınca yoktur.

Ancak gümüş yüzük takmak, erkek ve kadın için mübah ise de, altın yüzük takmak erkek için haram, kadın için helal kılınmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) buyuruyor ki: *"Altın ve ipek ümmetimin kadınlarına helal, erkeklerine haram kılınmıştır"*³²⁹. Demir, çelik, bakır, kurşun, tunç gibi madenlerden yapılan yüzüğü takmak dinen mekruh sayılmıştır. Bu konudaki hüküm bilezik, kolye, bileklik, küpe için de aynen geçerlidir. Erkeklerin ise yüzük dışında diğer takıları kullanması caiz değildir.

Ayrıca Hz. Peygamberimiz (s.a.v.), erkeklerin altından yapılmış zinet eşyası kullanmalarını ve altın yüzük takmalarını da yasaklamıştır. Konuyla ilgili olarak Bera b. Azib (r.a.) hazretleri *"Peygamberimiz (s.a.v.)'in kendisinin altın yüzük kullanmasını yasakladığını"*³³⁰ bildirmiştir. Bu durumda nişan için dahi olsa; altın yüzük takınmak erkeklere haramdır. Hz. Ali'nin yaptığı rivayete göre, Peygamberimiz (s.a.v.) *"altın yüzük takınmaktan ve rükû ile secde de Kur'an-ı Kerim okumaktan nehyetti"*.³³¹

Diğer hadislerinde de Hz. Peygamber (s.a.v.), *"tabii (doğal) ipekten yapılmış*

³²⁸ Müslim, Nikâh 69.

³²⁹ Tirmizî, Sünen, Libâs 1.

³³⁰ Buhari, Merza 4.

³³¹ Tirmizî, Salât 83.

elbiseleri giymelerini ve altından yapılmış zinet eşyası ile yüzük kullanmalarını erkeklere yasaklamıştır."³³²

Hz. Büreyde (r.a.)'ın anlattığına göre, *Resûlullah (asm)'ın yanına, parmağında demir yüzük bulunan bir adam uğramıştı. (Yüzüğü görünce), "Niye bazılarınızın üzerinde ateş ehlinin süsünü görüyorum!"* buyurdu. Adam derhal onu çıkarıp attı. *Sonra parmağında sarı renkli (pirinç) yüzük taşıyor olduğu halde geldi. Bu defa da, "Niye sende putların kokusunu hissediyorum?"* dedi. Daha sonra o kişi altın yüzük takmış olarak geldi. Bu defa da, *"Sende niye cennet ehlinin süsünü görüyorum?"* dedi. Bunun üzerine o şahıs *"Öyleyse yüzüğüm neden olsun?"* diye sordu. *"Gümüşten olsun, ancak ağırlığı bir miskale (yaklaşık 3,5 gram) ulaşmasın"* buyurdu.³³³

İki taraf arasında yüzüklerin takılmasıyla gerçekleştirilen törenle artık evlenecek olan kız ve erkek nişanlanmış olur. Nişan bir çeşit sözleşme sayıldığı için, talip olunan kızı artık bir başkası gelip isteyemez. Artık bu saatten sonra ise başkasının nişanlısı olan bir kadına bir başkasının evlenme teklif etmesi dinen caiz değildir. Hadiste *"Sizden biriniz kardeşinin satışı üstüne satış yapmasın. Kardeşinin nişanı üstüne izni olmadıkça nişan da yapmasın."*³³⁴ buyrulur. Buna göre, önceki nişan bozulmadan, yeniden başka bir erkekle nişanlanıp evlenen kadın ve bu evliliğe bilerek razı olan erkek günahkâr olur. Buharî'nin naklettiği rivayet ise; *"Hz. Peygamber, bir kimsenin, mü'min kardeşinin satışı üstüne, kardeşinin nişanlısına talip olmasını yasakladı."*³³⁵ şeklindedir.

Eve gelen bir dünürçüye henüz olumlu veya olumsuz cevap verilmeden önce, araya başka bir dünürçünün girmesi Hanefilere göre mekruhtur. Çünkü bu durum, satış üstüne satış veya nişan üstüne nişan niteliğinde olur. Müctehitlerin çoğunluğuna göre ise, kız belli bir erkeğe sözlenmedikçe, araya başka dünürçülerin girmesi caizdir. Delil olarak; *Fatıma binti Kays (r. anha)'yı, kocası boşayıp, iddetini tamamladıktan sonra üç kişi istemiştir. Bunlar; Muaviye (ö. 60/679), Ebü Cehm b. Huzafe ve Usame b. Zeyd idi. Fatıma (r. anha), Allah'ın elçisine istişare için başvurmuş ve kendisine Allah elçisi şöyle buyurmuştur: "Ebu Cehm sopasını*

³³² Buhari, Libas 30.

³³³ Tirmizi, Libâs 43; Ebû Davud, Hatem 4.

³³⁴ Buharî, Büyü', 58, Şurût, 8; Müslim, Büyü, 8; Nikâh, 49; Ebü Davud, Nikâh, 17; Tirmizî, Nikâh, 38; Nesâî, Büyü, 19; İbn Mace, Nikâh, 10; Dârimî, Nikâh, 7.

³³⁵ Buhari, Nikâh 45.

omuzundan indirmez. Muaviye malı olmayan bir fakirdir. Sen Usame ile evlen."³³⁶ hadisini kullanmışlardır. Müctehitlerin çoğunluğuna göre bu hadis, bir kadının, evlenme kararı vermeden önce birden çok erkek tarafından istenmesinin caiz olduğunu gösterir. Ancak burada kadını isteyen birden çok olan kimselerin birbirinden habersiz olmaları olasıdır. İslam dostluk ve sevgi bağlarının devamını isteyen bir din olduğundan, aynı kadını isteyen birden fazla mü'min erkeğin arasına, kadın yüzünden kin ve fesadın girmesini uygun bulmaz. Bu nedenle, bir erkek tarafından dünürücü gönderildiği bilinen bir kadına, bu dünürçülüğün sonucu belli oluncaya kadar, başka bir erkeğin araya girmesi fitneye yol açabileceği için mü'minlerin böyle bir durumdan sakınması gerekir.

Nişanlılık devresinde, zaman zaman ihmal edilen ve dikkat edilmeyen konulardan biri de, tarafların birbirlerini evliymiş gibi zannedip aradaki mahremiyet sınırını ihlâl etmeleridir. Nişan, nikâh gibi değildir. Nikâhlılar için mübah olan şeyler asla nişanlılar için mübah olamaz. Bu konuda, Resulullah (s.a.v.)'ın uyarısı açıktır: *"Sizden kim Allâh'a ve âhiret gününe inanıyorsa, yanında mahremi olmayan bir kadınla baş başa kalmasın. Çünkü bunu yaparsa üçüncüleri şeytan olur."*³³⁷ Nişanı, bir evlilikmiş gibi sayarak nişanlılar arasındaki mahremiyet sınırına dikkat edilmemesi sonucunda, toplumda pekçok üzücü ve aileleri sıkıntıya sokacak durumlar görülmekte ve duyulmaktadır. Mesela bazı nişanlı çiftler daha sonra nişanları bozularak ayrı ayrı kimselerle evlenmişlerdir. Bu sebeple de evlilik akdi yapılmıyaya kadar nişanlıların ağırbaşlı davranmaları ve İslam'ın yasakladığı sınırı aşmamaları gerekir.

Ayrıca bazı bölgelerimizde nişan merasimi esnasında tarafların birbirleriyle rahat bir şekilde görüşmeleri adına sakıncanın ortadan kalkması için; dinî nikâh kısılmaktadır. Bu durumda İslâm hukuku açısından eşler, karı koca olmaktadır; fakat resmî nikâhları daha sonraya bırakıldığından, evlilik muamelesi resmen gerçekleşmemektedir. Bununla beraber, iki şahit huzurunda icap ve kabul esaslarına uyularak kıyılan bir nikâh, tarafları birbirine helâl kılar. Bu saatten sonra ise nikâhlı olduğu halde nişanı bozulan kadının başka bir erkekle evlenmesi dinen caiz değildir. Başkasıyla yaptığı nikâh sahih olmaz. Kadının nikâhının sahih olması için önceki nişanlısının (kocasının) kadını boşaması gerekir. Nişanlısı kadını boşarsa, kadın

³³⁶ Müslim, Fiten 119; Ahmed b. Hanbel, c.5, s.373, 417.

³³⁷ Buhârî, Nikâh 111, 112; Müslim, Hacc 424.

başka bir erkekle evlenebilir. Bu durumda iddet beklemesine gerek yoktur. Aksi durumda ise, eski nişanlısı boşamadan kız bir başkasıyla evlenemez. Bu hususta karı-koca olup olmamalarına bakılmamaktadır. Yapılan nikâh akdi dinen tarafları nikâhlı göstermektedir. Kız boşanmadan bir başkasıyla evlenirse nikâhı geçersiz olur ve bu evlilik sayılmaz. Bu sebeple de, nişanlılık döneminde nikâh konusunda hassas davranılmalı, özellikle kız tarafının mağduriyetine sebep olabileceği unutulmamalıdır.

Nişan, sadece bir evlenme vaadi ve nikâhın başlangıcıdır. Böyle bir sözden dönmek İslâmî ahlaka aykırı olduğu için, ölüm ya da sonradan ortaya çıkacak bir hastalık gibi, haklı bir sebep yokken, anlaşmayı bozmak doğru olmaz. Fakat sadece nişanlanmakla nikâh hükümleri gerçekleşmediğinden, iki taraftan hiçbirisi, İslâm hukuku açısından sözünü yerine getirmek zorunda değildir. *Çünkü nişanda, nikâhta bulunan icap ve kabul yoktur.* Nişanlanmanın her iki taraf için sağladığı en önemli fayda, evliliğin sağlam esaslar üzerine kurulması için başvurulmuş ve alınan bir önlem olmasıdır. Çünkü birtakım haklı sebeplerle nişanın bozulması, ileride meydana gelebilecek muhtemel ve mümkün olan boşanma hadisesinden daha hafif kalmaktadır. Her ne kadar "dönürlük" aşamasında bütün konuların en ince ayrıntısına kadar konuşulması gerekse de, ilerleyen zamanlarda nişanlıların mutlu bir yuva kuramayacaklarına dair ciddî belirtiler ortaya çıkarsa, nişan sözleşmesine son verilebilir.

İslâm hukuku, nişanlıları evlenme zorunda bırakmamıştır. Ancak meşrû bir neden olmadan nişanı bozmak mekruh veya haram sayılmıştır. Nişanın bozulması durumunda, daha önce mehir verilmiş ise, bunun iâdesi gerekir. Çünkü mehrin borç ve alacak olarak kesinlik kazanması nikâhın gerçekleşmesine bağlıdır. Nişanlıların birbirlerine verdikleri hediyeler konusunda ise hîbeden dönme hükümleri uygulanarak, bunlar mevcutsa karşılıklı olarak aynen iade edilir. Değişikliğe uğramış ise değişik şekliyle iade edilir. Kullanılmış ve artık mevcut değilse birşey gerekmez. Şâfiîlere göre, hediyeler duruyorsa aynen, kullanılmış ve yok olmuşsa bedeli bakımından iade edilirler. Mâlikîler ise, nişanı bozan tarafın hediyeği geri alamayacağını savunmuşlardır.

Nişan birbiriyle evlenmeye aday olan kimseler için verilen bir sözden ibarettir. Yapılan nişan töreninden sonra ise, alınacak eşyalar, takılacak takılar açık-

açık konuşulmalıdır. Kız tarafının, damat tarafından ağır, pahalı ve onlara zor gelecek şeyleri istemeleri İslami açıdan uygun değildir. Evlenmek, nikâhla kadın ve erkeğin birleşerek aileyi kurması, çoluk çocuk sahibi olması anlamına geldiğinden, toplumun en küçük parçası olan bu yapının temelini sağlam esaslar üzerine oturtulması gerekir. Bu sağlam esaslar ise ancak İslam dininin koyduğu usul ve şartlara uymak, onları yerine getirmek ve evliliği bu temel kurallara üzerine kurmakla olur. Gayri islami esas ve kurallara uyularak yapılan evlilik ise, aile hayatına ve dolayısıyla topluma arzu edilen ve beklenen mutluluğu getiremez.

2.12. EVLİLİK HAZIRLIKLARI

Evlenmek isteyen taraflar dünürçülük yoluyla birbiriyle görüşüp, konuştuktan ve anlaştıktan sonra aralarında kız isteme merasimi düzenlenir. Kız isteme yolu ile birbiriyle anlaşıp karşılıklı olarak birbirini kabul eden ailelerin, yine bu anlaşmalarına daha geniş bir davetli huzurunda sözle iyice sağlamlaştırmaları için taraflar arasında kız isteme aşamasından sonra söz kesimi yapılır.

Söz kesme merasiminin ardından birbirlerinin din ve ahlakından emin olan iki taraf, çok fazla işi uzatmadan hayırlı bir iş olan evliliği gerçekleştirmek ve onların da bir yuva kurmalarını sağlamak adına iki kişinin nişanlanması için uğraşır. Çiftin isteğinin aileler tarafından da onaylanmasıyla birlikte taraflar arasında söz veya nişan yüzükleri takılır ve çift artık evliliğe doğru ciddi adımlar atmaya başlar.

Nişan yüzüklerinin takılmasıyla birlikte evlenecek kadınla erkeğin birbirini daha iyi tanımaları ve eksiklerin giderilmesi gibi bir kısım engellerin aşılması, resmî bazı formalitelerin tamamlanması için artık yavaş yavaş düğün hazırlığına başlanır. Bir taraftan evlenecek olan çiftin oturacağı ev ve ev eşyaları ayarlanırken, diğer taraftan da nikâh veya düğün hazırlığı yapılır.

Nişanlanan çiftin evlendikleri zaman birlikte yaşayacakları ev için çeşitli hazırlıklar yapılır. İnsanoğlunun ömrünün yarısından fazlasını içerisinde geçirdiği ev, herkes için önemli olduğu gibi yeni evlencek çiftlerin ileriki hayatlarındaki saadet ve mutluluğunun temini için de çok önemlidir. *"Şu üç şey Âdemoğlunun saadetindendir; salih bir hanım, geniş ev, rahat binek."*³³⁸ şeklindeki rivayetle Peygamber (s.a.v.)

³³⁸ Ahmed b.Hanbel, c.1, s.168.

evi, kişinin saadeti için gerekli olan üç ana unsurlardan biri olarak nitelendirmektedir. İmkânı olanlar için dinimizin gereklerini yerine getirmek açısından geniş ve müstakil evler daha iyi olmakla birlikte, ekonomik imkânlar dâhilinde küçük bir evde de oturulabilir. Çünkü her insan için geniş bir eve sahip olmak mümkün olmayabilir. Özellikle düğün arefesinde yapılacak masraflarda göz önünde bulundurularak ev konusunda kız tarafının erkek tarafını zor durumda bırakacak gereksiz, abartı ve israfa kaçacak isteklerde bulunmamaları gerekir.

Kur'an-ı Kerim'de *"Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunanlar (köleleriniz) ve sizden henüz bülûğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin soyunup dökündüğünüz vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında (izinsiz girme konusunda) ne size, ne onlara bir günah vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah, âyetlerini size işte böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (58) Çocuklarınız erginlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerinizin istedikleri gibi izin istesinler. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (59)"*³³⁹ayetleri bir müslümanın oturması gereken asgari ölçüleri kapsayan normal bir evin planı hakkında bize bilgi vermektedir. Bu bilgiler ışığında bir müslümanı oturacağı ev; mutfak, tuvalet, banyo ve birbirine kapı ile geçilen en az iki bölmeden yani odadan oluşmalıdır. Şu halde de evlenecek çiftlerin de bu asgari ölçüyü göz önünde bulundurarak kendi imkânları dâhilinde evlendikten sonra oturacakları bir ev ayarlamaları yerinde olacaktır. Bu ölçüler kişilerin maddi imkânları oranında değişse de gereksiz şaşaa ve fazla israfa kaçmadan evlendikten sonra kullanacakları ev ve eşyalar ayarlanmalıdır. Çünkü ayeti kerime'de Allah-u Teâlâ *"Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez."*³⁴⁰ diyerek israfı kesin bir dille yasaklamıştır.

Ayrıca;

عن عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ وَشَرَطَ لَهَا أَنْ لَا يُخْرِجَهَا مِنْ مِصْرَها فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يُخْرِجَهَا بِغَيْرِ رِضَاهَا.

³³⁹ Nur Suresi, 24/ 58-59.

³⁴⁰ Araf Suresi, 7/31.

Hz. Ömer (r.a.) demiştir ki: *"Bir adam bir kadınla evlenir, nikâh sırasında kadını kendi memleketinden dışarı çıkarmama şartını kabul ederse, bilahare kadın razı olmadıkça, onu dışarı çıkaramaz."*³⁴¹

وعن علي رضي الله عنه: [أَنَّ سُبَيْلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: شَرَطُ اللَّهِ تَعَالَى قَبْلَ شَرْطِهَا وَالشَّارِطُ لَهَا].

Hz. Ali (r.a.)'den anlatıldığına göre: *"Bu meseleden (nikâhta koşulan şarta uyma meselesinden) sorulmuştur da, o şu cevabı vermiştir: "Allah Teâlâ hazretlerinin şartı kadının koştuğu şarttan da, onun şartını kabul edenden de önce gelir!"*³⁴²

Yukarıda kaydedilen iki hadis, nikâh akdi yapılırken ileri sürülecek şartlarla ilgilidir. Bir kısım âlimler, bu hadiste zikredilen "şart"la, erkeğin, kadını evlenmeye razı edebilmek üzere, önceden kabul ettiği bütün şartların kastedildiğini ve bu şartların da dinen sakıncalı olmamak kaydıyla yerine getirilmesini tavsiye etmektedir. Yukarıda geçen iki hadisten birincisinde Hz. Ömer'in, nikâhta memleketinden dışarı çıkarmama hususunda kadının şartını kabul eden erkeğin bu şarta uyması gereği kanaatinde olduğu ifade edilmektedir. Bu sebeple de evlenecek çiftlerin oturacakları evi ayarlarken bundan sonraki hayatlarını nerede geçirecekleri hususunda anlaşmaları gerekir ki daha sonra çiftler arasında herhangi bir soruna sebebiyet vermesin. Yaşayacakları yer konusunda konuşup anlaşmaya varan çiftler bu anlaşma doğrultusunda uygun bir yerde evlendikten sonra oturacakları evi ayarlamak için gerekli araştırma ve incelemeleri yaparak kendileri için en uygun olan evi bulmaya çalışırlar.

Evlilik; Allah Teâlâ'nın insanın doğasına yerleştirdiği, insan neslinin devamını sağlayan ve aynı zamanda bireysel ve toplumsal mutluluğun en temel nedenlerinden biri olan fitrî bir kurumdur. Bu sebeple de bu kurumu oluşturmak için ayarlanacak evde İslami ölçünün dışına çıkılmaması hususunda nasıl gayret etmek gerekirse ev içine alınacak eşyalar konusunda da aynı gayret gösterilmelidir. Sünnete göre ev konusunda dikkat edilmesi gereken şartları ortaya koyup, her Müslüman'ın normal bir İslâmî hayat için oturulacak evde bulunmasını şart ve zarurî gördükleri asgarî eşyaları görmek için ölçümüz her zaman ki gibi en büyük örnek ve rehberimiz olan Peygamber Efendimizdir. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in evindeki

³⁴¹ Tirmizî, Nikâh 31.

³⁴² Tirmizî, Nikâh 31.

hem süsleme hem de döşeme işinde sâdeliğin esas olduğunu Hz. Ömer'in ilâ hâdisesiyle³⁴³ ilgili ziyâreti sırasında Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in evini gözleriyle incelediğini belirttikten sonra bize sunduğu tasvirinde aktardıklarından öğrenmekteyiz.

“Hicretin 9.senesinde, İslâm dini bütün görkemiyle Arabistan Yarımadasını almıştı. Artık Hz. Resûlullahın elinde birçok maddî imkânlar vardı. İslâm Devletinin serveti çoğalmış, Müslümanların maddî durumları oldukça düzelmişti.

Hz. Peygamber her türlü imkâna ulaşmış olmasına rağmen, hayatında sadelikten ayrılmıyor, mütevazı yaşayışına devam ediyor, lüks, görkem ve gösterişe rağbet etmiyordu. Fakat Evzâc-ı Tâhîrat yani Peygamberimizin eşleri, kadınlığın fitratında bulunan süs ve dünya malına karşı meyil güdüsüyle dünyanın refah ve bolluğundan, giyim kuşam ve ziynetinden, bol nimetler içinde yaşamaktan nasiplerini almak istiyorlardı. Bunun için de zaman zaman Peygamberimiz (s.a.v.)'in etrafında toplanarak herbiri bir takım şeyler isterdi. Ancak, Peygamber Efendimiz, kendisi sâde yaşadığı gibi hanımlarının da sâde bir hayat sürmelerini ve buna rıza göstermelerini arzu ediyordu. Eşlerinin bu tarz isteklerde bulunmasından da mübârek gönülleri rahatsızlık duyuyordu.

Peygamber Efendimizin alışılmış bir âdeti vardı: Her gün ikindi namazından sonra hanımlarını dolaşır, onların hâl ve hatırlarını sorar, ihtiyaçlarını tesbit ederdi. Akşam da sıra hangi hanımında ise, o hanımının odasında diğer bütün hanımları da toplanır, sohbet ederlerdi. Sonra da herkes kendi hücrelerine çekilirdi.

Bu adet olunmuş ziyaretlerinde eşlerinin her biri yanlarında bulunanlardan Hz. Peygamber'e ikram ederlerdi. Hz. Zeyneb binti Cahş da kendisine hediye gelen bir miktar balı her gelişinde Resûl-i Ekreme çok sevdiği baldan şerbet yaparak ikramda bulunurdu. Bu sebeple Peygamberimiz, Hz. Zeyneb'in yanında diğerlerine oranla her zamankinden fazla kalırdı. Bu durum Hz. Âişe'nin gözünden kaçmadı ve sebebini merak etmeye başladı. Bir cariyesi aracılığıyla bu fazla duruşun sebebini ikram edilen bal şerbeti olduğunu öğrendi.³⁴⁴

Hz. Âişe ile Hz. Zeyneb arasında her nedense bir rekabet vardı. Hattâ bu yüzden Peygamberimiz (s.a.v.)'in pâk zevceleri iki gruba ayrılmışlardı. Hz. Sevede,

³⁴³ Peygamberimiz (s.a.v.)'in Evzâc-ı Tâhîrat'tan bir ay uzak durmak üzere yemin etmesi olayı.(bkz. Hamdi Döndüren, "İlâ", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ila> (21.10.2019).)

³⁴⁴ Aynî, c.20, s.244.

Haz. Safiyye ve Haz. Hafsa Haz. Âişe'nin tarafını, *Ümmü Seleme ile Ümmü Habibe, Meymune ve Cüveyriye (r.a.)* ise Haz. Zeyneb binti Cahş'ın grubunu teşkil ediyorlardı.³⁴⁵

Resûl-i Ekrem'in, Haz. Zeyneb'in odasında fazla kalmasına üzülen ve bu işi bitirmeye çalışan Haz. Âişe, taraftarı olan diğer hanımları toplayarak kendilerine şu talimatı verdi:

"Resûlullah hangimizin yanına gelirse, kendisine şöyle soracağız:

'Yâ Resûlallah! Megafır mı yediniz?' Resûlullah,

'Hayır.' diyecektir. Biz de o zaman,

'O hâlde bu koku ne?' diye soracağız. Tabii ki o,

'Zeynep bana bal şerbeti içirmişti.' cevabında bulunacaktır. O zaman da biz,

'Demek o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış.' deriz."³⁴⁶

Urfut Ağacı, meğafır ağacı olarak da bilinir. **Megafır**, 'mağfur'un çoğuludur. **Mağfur**, fenâ kokulu **urfut ağacının** yapışkan, tatlı, fakat fena kokulu bir zamkıdır. Haz. Âişe, Peygamber Efendimiz (a.s.m.)'in bu kokudan fazlasıyla rahatsız olduğunu bildiği için bu tarz bir talimatta bulunmuştu.

Peygamber Efendimiz bir gün Haz. Hafsa'nın odasına girerken, *"Yâ Resûlallah! Megafır mı yediniz?"* sorusuyla karşılaştı. Peygamber Efendimiz, *"Hayır!"* dedi. Haz. Hafsa, *"O hâlde bu koku ne?"* diye sordu. Peygamber Efendimiz, *"Zeynep binti Cahş'ın evinde bal şerbeti içmiştim."* buyurdu. Haz. Hafsa, *"Demek ki, o balın arısı urfut ağacından yayılmış, bal toplamış."* dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz, *"Onu bir daha içmem."* diyerek yemin etti. Sonra da, *"İşte, yemin ettim. Sakın bunu başka bir kimseye duyurma."* buyurdu.³⁴⁷

Böylece Peygamber Efendimiz sırf "hanımlarını memnun etmek ve aralarındaki iki hizb halinde hissölunan fitrî kadınlık gayret ve kıskançlığının aile nizamı üzerinde aksi tesir icrasından çekinmek maksadına mebnî"³⁴⁸ olarak kendisine helâl bir gıda olan baldan faydalanmamaya yemin etmiş oluyordu.*

³⁴⁵ Buhârî, c.3, s.132.

³⁴⁶ İbn Sa'd, c.8, s.85; Buhârî, c.6, s.167; Müslim c.2, (1101-1102).

³⁴⁷ Tabakât, c.8, s.85; Buhârî, c.6, s.167; Müslim, c.2, (1102).

³⁴⁸ Ebü'l-Abbâs Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif Zebidi, **Sahih-i Buhari muhtasari Tecrid-i sarih tercemesi ve şerhi** (Orijinal kitap adı: Tecridü's-sarih li-ehâdisi'l-Câmii's-sahih = Muhtasarü'l-Buhârî), mütercimi ve şarihi Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983, c.11, s.209.

Bunu verdiği bir kaç sır ile birlikte gizli tutmasını Hz. Hafsa'ya sıkı sıkıya tembih etti. Hattâ ondan bu hususta söz aldı. Peygamberimiz (s.a.v.)'in baldan istifade etmemeye yemin etmesi üzerine şu âyet-i kerime nâzil oldu:

*"Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."*³⁴⁹

Hz. Hafsa, Resûl-i Ekrem'in bu sırlarını gizleyemedi. Çok geçmeden anlaştıkları Hz. Âişe'ye duyurdu. Bu durumdan bundan sonra diğer hanımlarının da bilgisi oldu. Mahremiyetinin saklanması istediği gerçeğin ifşâ edildiğini Cenâb-ı Hak, Resûlüne vahiy ile bildirdi:

*"Hani peygamber eşlerinden birine, gizli bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü (başkasına) haber verip Allah da bunu peygambere bildirince, peygamber bunun bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona (sırrı açıklayan eşine) haber verince o, "Bunu sana kim bildirdi?" dedi. Peygamber, "Bunu bana, hakkıyla bilen ve hakkıyla haberdar olan Allah haber verdi" dedi."*³⁵⁰

Bunun üzerine Hz. Resûlullah, Hz. Hafsa'ya sitem etti. Sonra da Ezvâc-ı Tâhîrat'tan bazıları dünya hayatının sűs, bolluk ve rahatlık içinde yaşama ile ilgili bazı istek ve tekliflerde bulundular. Peygamberimiz (s.a.v.) hem bu duruma üzüldü hem de hanımlarının birbirlerini kıskanmalarından fazlasıyla rahatsız oldu. Bunun üzerine, dünya hayatının nazarındaki önemsizliğini anlatmak, hanımlarına bir ders vermek, aynı zamanda aralarındaki kıskançlık ve çekememezliğe bir derece mani olabilmek düşűncesiyle ve neticede onların zâtına besledikleri muhabbet ve sadakâtlarını ölçmek maksadıyla onlardan bir ay uzak durmak üzere yemin etti.³⁵¹

Bu yeminden sonrada, **Meřrebe** diye anılan çardakta tek başına yatıp kalkmaya başladı.³⁵² İşte bu olaya "**İ'lâ Hadisesi**" denir. İ'lâ'nın lűgat mânâsı

* Burada Hz. Resûlullahın **helâl olan şeyi haram kılması**ndan murad, nefisini o şeyle faydalanmaktan alıkoymaktır. Yoksa Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi hakikatta haram kılmak ve haram itikat etmek değildir. Zira Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi kimse haram kılamaz, haram kıldığı bir şeyi de kimse helâl edemez. Ancak bir insan helâl olan bir şeyden faydalanmaktan kendisini alıkoyma müsaadesine sahiptir. Buna binâen de Resûlullah kendisine helâl bir gıda olan balı veya şerbetini içmeyi yasaklamıştır.

³⁴⁹ Tahrîm Suresi, 66/1.

³⁵⁰ Tahrîm Suresi, 66/3.

³⁵¹ Buharî, c.7, s.230; Ebü'l-Ferec Nureddin Ali b. İbrâhim b. Ahmed Halebî, **İnsânü'l-uyûn fi sîreti'l-emîni'l-me'mûn = es-Sîretü'l-Halebiyye**, Dârü'n-Nevâdir, Dımaşk; Beyrut, 2013/1434, c.3, s.406.

³⁵² Buharî, c.7, s.230; Halebî, c.3, s.406.

"mutlak yemin" dir. Fıkıh literatüründe ise, *erkeğin cinsî muamelede bulunmamak üzere hanımına yaklaşmamaya yemin etmesi* anlamında kullanılmaktadır.

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Meşrebe'de yalnız başına kaldığını duyan sahabîler, *"hanımlarını boşamıştır"* düşüncesiyle telâşlandılar. Hz. Ömer, bu telâşını şöyle anlatır:

"Medine'nin Avâli semtinde oturuyordum. Ensardan bir komşum vardı. İkimiz birer gün arayla Resûlullahı ziyaret ederdik. Ben inersen, o gün vahiy ve seyreden olaylara dair ne duyarsam haberini komşuma getirirdim. O indiği zaman da aynı şeyi yapardı. Sıra komşumda idi. Gecenin bir kısmı geçmişti. Gelerek kapıyı şiddetle çaldı. Telâşla açtım:

"'Ne var?' diye sordum.

'Büyük bir felâket' dedi.

'Ne oldu?' dedim, 'Gassanîler Medine'ye hücumu mı geçtiler?'

'Hayır,' dedi, 'daha fena bir şey oldu. Resûlullah, zevcelerini boşamış!' "

"Bunun üzerine sabah namazını kıldıktan sonra, giyinip kuşandım ve Medine'ye indim. Hafsa'nın yanına vardım. Ağlıyordu:

'Ne diye ağlıyorsun?' dedim. 'Ben, seni Resûlullah'a karşılık vermekten, kendisinden bir şey istemekten sakındırmamış mıydım?' Sonra sordum:

'Allah Resûlü sizleri boşadı mı?'

'Bilmiyorum' dedi.

'Resûlullah şimdi nerede?' diye sordum.

'Şuradaki Meşrebe'de. İnzivaya çekilmiş' dedi."

"Kalktım, Resûlullahın bulunduğu yere yaklaştım. Kapıda hizmetçisi Rebâh vardı. 'Ey Rebah' dedim, Resûlullahın yanına girmem için izin iste. Rebâh içeri girip çıktı: 'Arzunuzu arz ettim. Sustu, bir şey söylemedi.' dedi.

"Dönüp Mescide gittim. Ashab-ı kiramdan bazıları minberin etrafında üzgün üzgün oturuyorlardı. Bazısı ise ağlıyordu. Ben de biraz oturdum. Fakat canımın sıkıntısı bir türlü geçmiyordu. Resûlullahın odasına tekrar yaklaştım. Rebâh'a 'Ömer'in içeri girmesi için izin iste.' dedim. Köle içeri girip çıktı, 'Seni kendisine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi.' dedi."

"Tekrar mescide döndüm. Minberin yanında bir müddet oturdum. Endişe ve üzüntümden bir türlü kurtulamıyordum."

"Yine Resûlullahın bulunduğu odaya yaklaştım. Sesimi yükselterek,

'Ey Rebâh' dedim, 'ben Resûlullahı görmek istiyorum. Müsaade iste. Şayet Resûlullah benim Hafsa lehinde aracılıkta bulunacağını zannediyorsa, yemin olsun ki, eğer Resûlullah emrederse onun boynunu uçururum.' Rebâh içeri girdi. Çıkınca, *'Kendilerine söyledim. Sustu, bir şey söylemedi.'* dedi."

"Bunun üzerine dönüp giderken, kölenin ikinci sesini işittim: 'Gir, artık sana izin verdi!'

"İçeri girdim, Allah Resûlüne selâm verdim. Hasırdan örtülü bir yatak üzerinde idi. Hasır derisinin üzerinde izler bırakmış, çizgiler belli oluyordu. Etrafıma bakındım. Bir yanda bir avuç arpa, diğer yanda asılı bir post gördüm. Gözlerim yaşardı.

Resûlullah, 'Niçin ağlıyorsun?' diye sordu.

'Yâ Resûlallah! Nasıl ağlamayayım ki? Kıs râlar, Kayserler dünyanın zevk ü sefasını sürerken, siz Allah'ın en sevgili kulu olduğunuz hâlde bu basit şartlar içinde yaşıyorsunuz!'

"Resûlullah, 'Ey Hattab'ın oğlu Ömer!' dedi. 'Dünya nimeti onların, âhiret saadeti de bizim olmasına râzı değil misin?'

"Sonra, 'Yâ Resûlallah! Hanımlarını boşadın mı?' diye sordum.

"Mübarek başlarını bana doğru kaldırarak, 'Hayır' buyurdular.

"Bu cevap karşısında birden bire 'Allahü Ekber' dedim. Sonra da, 'Bütün ashab keder içindeler. Gidip kendilerine hakikatı söyleyeyim mi?' dedim.

"Resûlullah, 'Olur' dedi ve yüzünden üzüntüsü dağılıncaya kadar konuştu.

Nihayet şenlendi ve gülmeye başladı.

"Bunun üzerine çıkıp mescidin kapısına dikildim ve yüksek sesle bağırdım,

'Resûlullah, hanımlarını boşamamıştır.'"³⁵³

Bir ay dolunca Resûlullah, inzivadan çıkarak hanımlarıyla görüşmeye başladı. Bu sırada şu âyet-i kerime nâzil oldu:

" Ey Peygamber! Hanımlarına de ki, "Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size müt'a vereyim ve sizi güzelce bırakayım.(28) Eğer Allah'ı,

³⁵³ Buharî, c.1, s.31-33, c.6, s.70; Ahmed b. Hanbel, c.1, s.33; Müslim, c.2, hn.1109-1112; Tirmizî, c.5, s.421; Halebî, c.3, s.404.

*Resûlünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır. (29) "*³⁵⁴

Buna göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz (a.s.m.) hanımlarını, dünya ve dünya süsü ile Allah ve Resûlünü tercihte serbest bırakmaya görevlendirilmiş oluyordu. Âyet, nâzil olduğu sırada Efendimiz hanımlarından Hz. Âişe'nin yanında idi. İlk önce meseleyi ona açtı. Hattâ bu konuda babasına anasına danışabileceğini de beyân etti. Hz. Âişe derhal cevabını verdi:

*"Ben, bu hususta mı anneme babama danışacağım! Ben elbette ki, Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu tercih ediyorum!"*³⁵⁵

Peygamber Efendimiz bu cevaba gülümsedi. Diğer Ezvâc-ı Tahirât da aynı şekilde Allah ve Resûlünün rızasını ve âhiret yurdunu, dünya ve süsüne tercih ettiler. Böylece Fahr-i Kâinat Efendimize muhabbet ve sadakâtlarını kanıtlamış oldular.

Hicretin 9.yılında, İslâm Devletinin serveti çoğalmış, Müslümanların maddî durumları oldukça düzelmiş ve Hz. Peygamber her türlü imkâna ulaşmış olmasına rağmen, hayatında sadelikten ayrılmamış, mütevazı yaşayışına devam etmiş, lüks, görkem ve gösterişe rağbet etmemişti. Hz. Peygamber'in lüks, görkem ve gösterişten uzak durduğunun en büyük örneğini de evinde bulunan eşyalar göstermektedir.

Hz. Peygamberi'nin ev eşyaları ile ilgili rivayetlere göz gezdirdiğimizde; Evde zarûri olandan fazla eşya bulundurmaya hoş karşılamayan Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in kendisinin tek yatağı olduğu, bunun da kılıfının deri, içerisinin ise hurma lifleriyle doldurulmuş bulunduğu belirtilir. Yastığı için de aynı nitelendirmede bulunulmuştur. Bu hâliyle bir hayli sert olan bu yatak, Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in hayat karşısındaki sâdeliğini en iyi şekilde ifâde etmektedir. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in ev malzemelerinden biri de bu yatağın üzerine konulduğu altı boş ve tahtalardan imal edilmiş bir karyoladır (serîr). Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in hücrelerinde tesettür aracı olması dolayısıyla yaygın bir şekilde perde de kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Sünnette üzerinde titizlikle durulmuş olan diğer bir husus, içerisinde ikâmet edilen konutun dekorudur. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) gerek kendi evinde gerekse Ashâb'ın evlerinde İslâm kültürüne aykırı düşen ve başka kültürleri temsil eden unsurların ve şekillerin var olduğundan haberdar olduğunda ya sözle ya

³⁵⁴ Ahzab Sûresi, 28-29.

³⁵⁵ Buharî, c.6, s.23; Müslim, c.2, (1113).

da fiille veya hareketleriyle memnuniyetsizliğini dile getirerek müdâhale etmiştir. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in evde, üzerinde haç bulunan her eşyanın haçını mutlaka bozduğu bildirilen rivayetler de mevcuttur.³⁵⁶ Sadece haç şekillerini içeren eşyalar yasaklanmakla kalmamış, aynı zamanda Allah'ı yaratma fiilinde taklid ifade eden tasvirlerde yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselam) bu anlamı taşıyan tasvirlerin ve bu tasvirleri içeren eşyaların evde bulundurulma yasağını: “‘*Tasvirin olduğu yere melek girmez*’, ‘*En büyük azaba mâruz kalacak kimseler musavverlerdir*’, ‘*Dünyada suret yapana kıyamet günü haydi yaptığına ruh üfle, denecek ve üfleyemeyecek*’ ”³⁵⁷ gibi sertlik ifade eden çeşitli ifadelerle dile getirmiştir. Bu ve benzeri nedenlerle evlenecek kişilerin evlendikten sonra içerisinde ikamet edecekleri konuta alacakları eşyalarının, islam kültürüne aykırılık teşkil eden unsurları ve şekilleri barındırmaması konusunda hassasiyet gösterilmelidir.

Evliliğin ilerleyen seneleri içinde ortaya çıkan sorunlardan birisi olan, hediye ve ev eşyası alınırken kız veya erkek tarafının bütçesini zorlayacak oranda ve kalitede eşya istenmesidir. Bu durum karşısında taraflar imkân ve mâlî kaynaklarını zorlayarak, gerektiğinde borç altına girerek, tedarik etmekte ve istenileni yapmaktadır. Her ne kadar ilk başta sorun çözülmüş, istekler yerine getirilmiş olsa da ya anne-babanın üzerine veya eşlerin payına büyük bir külfet ve ağır bir yük kalmış olacaktır. Bazen bu borç ödeme müddeti seneleri bile aşip genç evlilerin gamsız tasasız geçmesi gereken ilk yıllarının, taksit veya borç ödeme sıkıntısıyla geçmesine neden olacaktır. Her meselede olduğu gibi, bu hususta da bize en salim ve mâkul yolu gösteren Peygamberimiz “*Nikâhın en hayırlısı en kolay olanıdır.*”³⁵⁸ buyurarak, evlilik hazırlıklarında herkesin kaldırabileceği ve kolayına gelen kadar bir masrafa girmesini tavsiye etmişlerdir. Hz. Fâtîma'nın çeyizi ve ev eşyası, zarurî olarak evde bulunması gereken birkaç parça eşyadan ibaretti. Nikâh muamelesini kolaylaştırıp gençlerin meşru olmayan yollara düşmelerinin önüne set çekilmesini isteyen Peygamberimiz, hiç parası olmayan, mâlî durumu pek zayıf bulunan sahabîleri de yuva sahibi yapmıştır.

³⁵⁶ Ebû Davud, Libâs 45.

³⁵⁷ Buharî, Libâs 88, 97, Büyü' 40; Müslim, Libâs 81-103.

³⁵⁸ Ebu Dâvud, Nikâh 31.

2.13. KINA (YAKMAK) VE KINA GECESİ

Evlenme niyetinde olan erkek ve kız, birbirleri ile görüşüp anlaştıktan sonra aile arasındaki kız isteme töreni, ardından söz kesilmesi ve daha sonra da nişan merasimi düzenlenerek yüzüklerin takılmasıyla artık evliliğe doğru ciddi adımlar atmış olurlar. Bu adımların evlilikle taçlanması için yoğun bir hazırlık dönemine girilir. Bir taraftan evlenecek olan gelin ve damadın evlendikten sonra birlikte yaşayacağı ev ve kullanacağı eşyalar ayarlanırken bir taraftan da çok eski zamanlardan beri örfümüzde yer alan ve uygulanmakta olan Kına Gecesi ritüelleri ile nikâh/düğün için gereken formaliteler için hazırlık yapılır.

“Her toplumu kaynaştırarak bir arada tutan, tasada, kaygıda, sevinçte, mutlulukta ve övünçte ortak fiiller sergileten çeşitli değerler bulunmaktadır. Bu değerlerin en önemlileri ise gelenek ve göreneklerdir. Türk halkının gelenek ve görenekleri arasında önemle korunan adetlerden biri de kına yakma geleneğidir. Kına, Arapça hına sözünün dilimize kına olarak geçmiş biçimidir. **Kına**, iki çeneklilerden kına ağacı denilen bir bitkinin kurutulmuş yapraklarının tozudur.

Kına yakma âdeti İbrahim Peygamber’in oğlu İsmail’i kurban etmek için süsleyip sürmelemesi üzerine Allah tarafından kınalı bir koçun gelmesi, ayrıca gönderilen koçun da süslenmiş, boyanmış olmasından dolayı kurbanlıkların süslenmesi ve kırmızı boya sürülmesi(kına) gelenek haline gelmiştir. Türk halk kültüründe kına üç şey için yakılır:

- 1- Kesilecek kurbana kına yakılır. Allah yoluna kurban edildiği için.
- 2- Askere giden delikanlıya kına yakılır. Bir nevi vatana kurban olduğunu ifade etme amacı güder.
- 3- Gelinlere kına yakılır. Bu bir nevi gelinin ailesi kızını gelenek ve göreneklerimize göre baba ocağından başka bir eve göndermesini, kocasına ve yeni evine kurban etmesini ifade etmektedir.

Aynı zamanda Kına; temizliğin, saflığın, iyi niyetin simgesidir. Bu sebeple de geline kına yakma seremonisi coşku ile kutlanır. Bu kutlama gününe ise **kına gecesi** denir. **Kına gecesi**, gelinin ve damadın nikâh veya düğünden önce yapılan büyük eğlencenin ve şenliğin adıdır. Kına gecesi töreni kız evinde yapılacağı gibi dışarıdan bakıldığında içerinin gözükmediği, rahatlıkla herkesin giremeyeceği, korunaklı

uygun bir mekânda da yapılabilir. Ayrıca Kına Gecesi genelde nikâh veya düğünden önceki gün ya da bazen de birkaç gün önceden yapılmaktadır. Kına genel olarak gelinin avuç içine yakılır. Kına sadece geline yakılmayıp damada da kına yakılmaktadır. Damada yakılan kınaya da **güveyi kınası** adı verilir. Ülkemizin kimi yerlerinde damadın avuç içine, kimi yerlerinde serçe parmağına, kimi yerlerinde de sağ elinin tamamına kına yakılmaktadır.

Kına yakılırken mâniler ve türküler söylenmesi, meşru daire içinde eğlenceler düzenlemesi kız ile annesinde duygu çelişkilerini açığa çıkarmaktadır. Bir taraftan ağlanırken, öte yandan eğlenilir. Kına geceleri genellikle gelinin yaşlıları tarafından yürütülen neşeli ve eğlenceli bir gecedir. Kına geline; bakireliğin simgesi olduğu, gelini güzelleştirdiği, gelin olduğunun belli olması ve geleneğe bağlı olduğu için yakılır. Kına gecesi, Anadolu'da genelde hiçbir erkeğin girmediği bayan bayana yapılan eğlencedir. Erkeklerin olmadığı, sadece bayanların katıldığı eğlenceler İslami açıdan helal daire içinde olup meşru kabul edilir.³⁵⁹ Yani düzenlenen bir eğlencenin dinen caiz ve helal daire içinde olması için;

- 1- Kadın ve erkeklerin ayrı ayrı yerlerde eğlenmeleri
- 2- İslâm'ın yasaklamadığı şarkı, türkü ve şiir olması gerekir.

Musikîde insan sesi ve âlet sesi olmak üzere iki ses kullanılır. Bir eser icra edilirken ya tek başına insan sesi veya müzik âletleri kullanılır; çoğu zamanda her ikisinden birden yararlanılır. Her üç durumda da insanın zevk duyduğu, onun hoşuna giden ve etkisinde kaldığı, belli bir makamda ses çıkarılır. Bu sesler niteliğine, konusuna ve tesirine göre değerlendirilir: Ya insanın ruhuna tesir ederek, onda ulvî, dinî, hamâsî hislerin (yiğitlik) canlanmasına sebep olur; ya da dinlediği bir musikî parçası, nefesine ve dünyalık hislere hitap ederek manevi hislerin körelmesine sebebiyet verir.

Açıkça görüldüğü gibi, meşru olan, dinlenilmesinde bir sakınca ve engel bulunmayan ses, insana ulvî hüznüleri, yani dünyanın fâniliğini, ölümün her an gelebileceğini, insanın bir gün gelip toprak olacağını, Allah korkusunu hatırlatmalıdır. Ya da ilâhî aşkı, Allah sevgisini, dünya üzerinde Cenab-ı Hakk'ın güzel sanat eserlerindeki yüce isimlerinin ve sıfatlarının tecellilerini hatırlatmalıdır. Bu ve benzeri hisleri kişide uyandıran her türlü sesi dinlemek helâl ve caizdir. Fakat

³⁵⁹ Mehmet Yardımcı, **Geleneksel Kültürümüzde Ve Âşıkların Dilinde Kına**, [http://turkoloji.cu.edu-tr/HALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf](http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf) (22.06.2019).

Allah’a isyan anlamına gelebilecek cümleler içeren, insana ümitsizlik veren, sevdiği kimselerden ve nimetlerden ayrılmanın ızdırabını hatırlatan, insanı kötümserliğe, karamsarlığa iten, insanın şehvanî hislerine hitap eden, dinlediği zaman nefsin hoşuna giden sesler ise haramdır, dinlemek caiz değildir. İmam Gazalî’ye göre ise *"Şarkı ve türkünün sözleri bozuk, İslâm inancına ve ahlâkına aykırı ise, bunu müzikli veya müziksiz söylemek ve dinlemek haramdır."*³⁶⁰ Peygamber (a.s.m) bir hadiste de şöyle buyurur: *"Şiir normal söz gibidir. İyisi iyi, çirkini çirkindir."*³⁶¹ Şarkı, ölçüyü aşan sözler içerirse ve gayri ahlakî olursa haram, değilse caiz olur.

Ayrıca İmam Gazalî Hazretleri İhyâ-u Ulumi'd-Din adlı eserinde musikîyi, haram, mekruh ve mübah olmak üzere üç ana başlık altında inceleyerek şöyle der:³⁶²

- Dünya arzusu ve şehvet hisleri ile dolup taşan kimseler için yalnızca bu duyguları tahrik eden sesler haramdır.
- Vakitlerinin çoğunu buna veren, meşguliyeti âdet haline getiren kimse için mekruhtur.
- Allah sevgisi ile dolup taşan, duyduğu güzel ses kendisinde yalnızca güzel sıfatları tahrik eden kimse için müstehaptır.

İslâm dininde kına gecesi ve düğün gibi şenlikler için erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı olmak şartıyla kendi aralarında İslâm'ın yasaklamadığı şarkı, türkü ve şiir söyleyip dinlemelerinde ve oynamalarında bir sakınca yoktur. Peygamberimiz (a.s.m) döneminde kadınlar kendi aralarında def çalıp oynamaktaydılar.

Kadınların kendi aralarında ahlâka aykırı olmamak şartıyla şiir ve şarkı söylemelerinde, oynamalarında, defle oynayanları seyretmelerinde bir mahzurun olmadığını Müslim’de geçen hadisden öğrenmekteyiz. Bu hadiste anlatıldığı üzere, *"Bir bayram günü Ensar kadınlarının def eşliğinde kahramanlık şiirleri söyleyip eğlenmelerini duyan Hz. Ebû Bekir (r.a.), onlara engel olmak istemişti. Fakat Peygamberimiz (a.s.m); "Yâ Ebâ Bekir, her milletin bir bayramı vardır; bu da bizim bayramımızdır." buyurarak onları kendi hallerinde bırakmalarını tavsiye etti."*³⁶³

Demek ki bunun gibi meselelerde İslâm'ın kabul edip hoş karşıladığı ruhsat ve cevazları reddetmemeli, insanların meşru dâiredeki eğlencelerine engel olucu bir

³⁶⁰ Gazali, c.2, s.279-81.

³⁶¹ Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf Şirazi, **el-Mühezzeb fî fıkhi'l-İmam eş-Şafii**, thk. Muhammed ez-Zühaylî, Dârü'l-Kalem, Dımaşk, 1996/1416, c.2, s.326-328.

³⁶² Gazali, c.2, s.279-81.

³⁶³ Müslim, İydeyn 16-22; Buhârî, İydeyn 25.

teşebbüse girilmemelidir. Çünkü müziğin ve her türlü dansın çok yayıldığı günümüzde, meşru çerçevede kalarak düzenlenen merasimler gençlerin heveslerini müsbete indirmeye yol açacağından faydalı görülmektedir.

2.14. NİKÂH

İslam dini erkek ve kadından ırzlarını korumalarını istemiş³⁶⁴ ve bunun için de evliliği meşru kılmıştır. Fıtrat dini olan İslam, kadın ile erkeği birlikte düşünerek bütünün ancak bir araya gelmeleriyle tamamlanacağını bildirmiştir.³⁶⁵

Nikâh, bir çiftin evlenebilmesi için gerekli olan yasal ve dini işlemlerin yerine getirilmesi ile gerçekleşir. Ancak nikâh sayesinde kişilerin aile kurması ve bir çift olarak sosyal haklardan yararlanması mümkün olabilir. Bir çiftin nikâh masasına oturana kadar izlemesi geren bürokratik işlemler mevcuttur.

Mutlu, huzurlu bir yuva kurarak evlenmek isteyen çiftlerin nişanlandıktan sonra nikâh için gerekli prosedürleri halletmeleri gerekir. İlk önce hem kız ve erkek için hem de aileri için uygun olan bir tarih belirlenir. Belirlen tarih için gerekli yerlere resmi başvuru yapılır. Evlenmek isteyen çiftler ancak nikâh tarihlerini seçip bu işlemleri tamamlayarak öyle nikâh masasına oturabilirler.

Nikâh, aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akit ve evlilik ilişkisidir. Nikâh, ailenin oluşturulması için önemli bir akit olduğu gibi toplum açısından da önemlidir. Evlilik, ailenin temelini oluşturarak kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına izin vermesinin yanı sıra insan neslinin devamına katkı sağlayan yegâne meşru ilişkidir.³⁶⁶ Kutsal kitaplara göre nikâhın iki işlevi vardır. Birincisi doğuma meşruiyet kazandırarak neslin sağlıklı bir şekilde üremesini sağlamaktır. İkincisi ise şehveti düzenleyerek iffeti temin etmesi nedeniyle cinsel aktiviteleri meşru kılan tek yol olmasıdır.³⁶⁷

³⁶⁴ Mü'minûn Suresi, 23/5; Nûr Suresi, 24/30-31.

³⁶⁵ Faruk Beşer, **Hanımlara Özel İlmihal**, Seha Neşriyat, İstanbul, 1989, s. 14-17; Muhammed Erinç, "Dînî Nikâh - Resmî Nikâh Karşılaştırması Ve Müftülere Nikâh Görevinin Verilmesi", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı:30, 2017, s. 300.

³⁶⁶ Fahrettin Atar, "Nikâh", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, Sayı:33, 2007, s.112; Erinç, s. 300.

³⁶⁷ Saffet Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2014, s. 103; Erinç, s. 300.

Hz. Âdem'den itibaren meşru kılınmış olan nikâh akdi³⁶⁸ zamanla değişik şekillerde icra edilmiştir. Ülkemizde İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdine **'imam nikâhı'** denildiği gibi³⁶⁹ **'dînî nikâh'** da denilmektedir. İslam hukukunda nikâhla ilgili, 'imam nikâhı' veya 'dînî nikâh' kavramları olmadığı gibi günümüzde 'dînî nikâh' diye adlandırılan uygulama, Osmanlı Devleti'nde sonraki dönemlerde nikâh akdinin tescil edilme görevinin kadıların kontrolündeki imamlar vasıtasıyla yapılması uygulamasının uzantısıdır.³⁷⁰

Günümüzdeki dînî nikâh (imam nikâhı), Osmanlı'daki resmî olarak yapılan işlemin devamı ve kültürel karakter taşıyan bir uygulamadır. Ancak bu görev Osmanlı'da resmî olarak yerine getirilmişken, günümüzde imamların akdettikleri nikâh gayr-ı resmî bir uygulamadır.³⁷¹ Türk Medenî Kanuna göre geçerli olan ve halk arasında **'resmî nikâh'** veya **'belediye nikâhı'** olarak bilinen nikâh akdi hukuken geçerli kabul edilmektedir. Ama en son yapılan düzenleme ile müftülere de resmî nikâh yapma yetkisi verilmiştir.

2.14.1. Türk Medeni Kanunu'na Göre Nikâh

Evlilik, Türk Medenî Kanunu tarafından düzenlenmiş olup bu şekilde yapılan nikâha halk arasında **'resmî nikâh'** da denilmektedir. Türk Medenî Kanuna göre **nikâh**; evlenmeye ehil olan ve aralarında evlenmelerine hukuken engel bulunmayan kadın ile erkeğin birlikte müracaat etmeleri neticesinde, ayırt etme gücüne sahip ve ergin olan iki şahit huzurunda evlenme memuru tarafından yapılan akittir. Medenî Kanuna göre evlendirme memuru; belediye başkanı veya görevlendireceği memur ya da köy muhtarlarıdır. Yapılan düzenlemeyle müftülere de nikâh akdetme yetkisi verilmiştir.³⁷²

³⁶⁸ Cemil Liv, "Günümüze İmam Nikâhına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikâh ile İmam Nikâhının Fıkîhî Açısından Karşılaştırılması", **Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Amasya Cilt:1, Sayı: 2, 2014, s. 173; Erinç, s. 330.

³⁶⁹ Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda İzinname ile Nikâh", **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, Cilt:1, Sayı: 2, 2006, ss. 41-60, s.44-54; Erinç, s. 301.

³⁷⁰ Hacı Yunus Apaydın, "Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikâhı Uygulaması", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Kayseri, Cilt:1, Sayı: 9, 2000, ss.371-380, s.375; Erinç, s. 301.

³⁷¹ Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, s.101; Erinç, s.301.

³⁷² "Müftülere nikah kıyma yetkisi TBMM'den geçti", **Yeni Akit**, 18.10.2017, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmm-den-gecti-386604.html> (Erişim: 30.10.2017); Erinç, s. 302.

Evlendirme memuru ayırt etme gücüne sahip ergin iki şahidin huzurunda, evlenecek kadın ve erkeğe, birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini ayrı ayrı sormasına **icap**; olumlu cevapların sözlü olarak alınmasına ise **kabul** denir. İcap ve Kabul ile birlikte evlilik oluşur. Evlendirme memuru, evlenmenin kanuna uygun olarak ve tarafların karşılıklı rızaları ile olduğunu açıklar ve bunun belgesi olarak eşlere aile cüzdanı verir. Ayrıca evlenmenin geçerli olması için dînî tören yapılması şart olmadığı gibi aile cüzdanı gösterilmeden (resmî nikâh olmadan) dînî tören (dînî nikâh) yapılamaz.³⁷³

2.14.2. İslam Hukuku'na Göre Nikâh

Nikâh akdi yapılış şekillerine göre; dînî nikâh ve medenî nikâh olmak üzere iki ayrıma tabi tutulmuştur. İslam hukukuna göre yapılan nikâh, toplumumuzda '**dînî nikâh**' adı ile anılmaktadır. Medenî Kanun'a göre geçerli sayılan resmî nikâhtan sonra genellikle din görevlileri tarafından kıyıldığı için de bu nikâha '**imam nikâhı**' da denilmektedir. İslam hukukuna göre nikâh, aynı mecliste bulunan, aralarında evlenmelerine dinen bir engel bulunmayan, evlenme ehliyetine sahip olan kadın ile erkeğin ya da vekillerinin icap ve kabulüyle gerçekleşir.³⁷⁴ **İcap** ve **kabul**; evlenen kadın ve erkeğin birbiriyle uyumlu olan irade beyanlarıdır.³⁷⁵ Nikâh akdinin taraflarından birinin evlilik bağıni kurmak için önce kullandığı tabire '**icap**'; yapılan teklife karşılık karşı tarafın rızasına delalet eden olumlu cevabına da '**kabul**' denilir.³⁷⁶

2.15. DÎNÎ NİKÂH - RESMÎ NİKÂH

Evlilik anlayışı çeşitli devirlere, milletlere ve hukuk düzenlerine göre değişiklik sunmaktadır. Evliliğin; dînî olması veya olmaması, erkeğin üstünlüğüne dayanması veya kadın-erkek eşitliğine dayanması, taraflardan birinin tek veya birden

³⁷³ **Türk Medenî Kanunu (TMK)**, (Kabul Tarihi:22.11.2001, Yayınladığı Resmi Gazete Tarihi:8.12.2001) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.doc>, (09.04.2017), md.124-143; Erinç, s. 302.

³⁷⁴ **Hukûk-ı Âile Kararnâmesi**, md. 35; Erinç, s. 302.

³⁷⁵ Atar, "Nikâh", **DİA**, Sayı:33, s. 114; Erinç, s. 302.

³⁷⁶ Seyyid Sâbık, **Fıkḥü's-sünne**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1985, c.6, s.64; Şeyh Nizam, c.2, s.255; Erinç, s. 302.

fazla olması gibi birçok şekli vardır.³⁷⁷ Evlilik birliğinin oluşması için yapılan nikâh akdine değişik unsurların müdahalesi olmuştur. İnsanların dînî düşünce ve duygularının etkisiyle dînî müesseseler doğrudan veya dolaylı olarak evliliğe etkiye bulunmuştur. Evlilik ilişkisi kutsal görülerek dine dayandırılırsa buna ‘dînî evlilik’ denir.³⁷⁸ Dînî evlilikte, din adamlarının katılımı zorunlu olduğu gibi evlilik merasiminin ve evliliğin kutsanması da şarttır. Dînî evlilik şekline daha çok Katolik Hristiyanlarda ve Katolik Hristiyanlığın etkisinde bulunan hukuk sistemlerinde karşılaşılmaktadır.³⁷⁹ Hristiyanların kilisede evlenmeleri bir gelenek değil, iman gereğidir. Hristiyanlıkta nikâh akdinin kutsal bir tören hâline gelmesi ve Kilise mevzuatına dâhil olması zamanla oluşmuştur.³⁸⁰ Musevilikte de nikâh akdinde bir din adamının hazır bulunması nikâhın in’ikad şartlarındandır.³⁸¹ İslam hukukuna göre nikâh akdinin bir din adamı tarafından veya onun huzurunda yapılması şart olmadığı gibi resmî görevli tarafından yapılması da dinen gerekli değildir.³⁸² Türkiye’de de medenî evlenme şekli kabul edilmiş olup, yetki verilmiş olan resmî görevlinin akdetmediği nikâh akdi kanunen geçersiz sayılmıştır.³⁸³ Ülkemizde uzun yıllar müftü ve imamların resmî nikâh yapması gerektiği tartışması yaşanmış olup müftülere de resmî nikâh yapma yetkisi verilmiştir.³⁸⁴ Bu düzenleme, resmî nikâh ile dînî nikâh ayrımının önüne geçilerek, evlenen çiftleri ikinci bir nikâh yapma zahmetinden kurtarmaya, yapılan nikâhların kayıt altına alınmasına yöneliktir.³⁸⁵ İslam hukukuna göre yapılan nikâhta din adamının bulunması ve dua okuması nikâh akdine dînî bir karakter kazandırmaz.³⁸⁶ Ülkemizde yapılan **medenî nikâh**, resmî görevli tarafından yapılmakta ve hukuken geçerli kabul edilmektedir. İslam

³⁷⁷ Hayreddin Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2006, c.1, s.287; Erinç, s. 303.

³⁷⁸ Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, c.1, s.292; Nuri Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 49; Erinç, s. 303.

³⁷⁹ Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, c.1, s.292; Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s. 49-50.

³⁸⁰ Asife Ünal, Hristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış, **Dinler Tarihi Araştırmaları-III (Sempozyum, 09-10 Haziran 2001, Ankara)**, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara, 2002, sayı; 3, ss. 125-136, s. 128-130; Erinç, s. 303.

³⁸¹ Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, c.1, s.293; Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s.50; Erinç, s. 303.

³⁸² Mehmet Âkif Aydın, “Aile Hayatı”, **İlmihal-II İslâm ve Toplum**, TDV Yayınları, İstanbul 2000, ss.195-246, s. 200; Erinç, s. 303.

³⁸³ TMK (Türk Medeni Kanunu), md.141, 143; Erinç, s.303.

³⁸⁴ “Müftülere nikah kıyma yetkisi TBMM'den geçti”, **Yeni Akit**, 18.10.2017, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/muftulere-nikah-kiyma-yetkisi-tbmmden-gecti-386604.html> (Erişim: 30.10.2017); Erinç, s. 303.

³⁸⁵ Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, s. 102; Erinç, s. 304.

³⁸⁶ Kahveci, s. 39; Erinç, s. 304.

hukukundaki nikâh akdi her ne kadar medenî evlilik şekline benzese de, resmî olarak kayıt altına alınmadığından dolayı, Medenî Kanun tarafından geçerli kabul edilmemektedir.

2.15.1. Dînî Nikâh ile Resmî Nikâh Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Kaynakları farklı olmakla birlikte ülkemizde yapılan dînî nikâh ile resmî nikâh arasında bazı benzerlikler vardır. İslam hukukunda nikâhın; bir akit olmasının yanı sıra ibadet yönü de bulunmaktadır. Nikâh akdinin ibadet yönünün olmasından ötürü sadece resmî nikâhın yeterli olmadığı algısı oluşmuştur.³⁸⁷

İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdi; ayet, hadis ve fiilî sünnet başta olmak üzere İslam dininin kaynaklarına dayanmasına, hatta ibadet değerinde görülmesine rağmen, yapılış şekli bakımından dînî nikâh türüne girmemektedir. Çünkü dînî nikâh türünde nikâhın din adamı tarafından veya onun huzurunda yapılması şart koşulduğu gibi nikâh akdinin de dînî mekânda yapılması da şarttır. Bundan dolayı hem İslam hukukuna göre kıyılan nikâh hem de medenî hukuka göre yapılan nikâh, medenî evlilik şekline uymaktadır.

Nikâh akdinin medenî nikâh şeklinde yapılmış olması onun ibadet fazileti taşımaya engel olmadığı gibi, nikâhın ibadet özelliği taşıyor olması onun devlet kontrolünde olmasına da engel değildir.³⁸⁸ Ülkemizde dînî nikâh adı altında İslam hukukuna göre yapılan nikâh akdinin, Hristiyanlıkta olduğu gibi, din adamı tarafından veya onun huzurunda gerçekleştirilmesi şart olmadığı gibi dînî mekânda yapılması şartı da yoktur. İslam hukukuna göre yapılan nikâhta, dînî görev icra eden imam, müftü vb. nikâh töreninde yer alarak dua okuması nikâh akdine dînî bir karakter kazandırmaz.³⁸⁹

Nikâh; evlenme ehliyetine sahip olan, aralarında evlenme engeli olmayan erkek ile kadının, evlenme için irade beyanlarını şahitler huzurunda belirtmelerinden ibarettir. Bu sebeple de aralarında evlenme engeli olmayan erkek ile kadın arasında yapılması, şahitlerin bulunması, tarafların icap ve kabul ile iradelerini ortaya koymalarıyla yapılması bakımından hem dînî nikâh hem de resmî nikâh arasında

³⁸⁷ Zühaylî, c.9, s.32; Liv, Sayı:2, ss. 163-191, s.172-174,186-187; Erinç, s. 304.

³⁸⁸ Liv, s.172-174; Erinç, s. 304.

³⁸⁹ Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s.39; Erinç, s. 305.

benzerlikler mevcuttur. Ayrıca nikâhın sonuçları itibariyle kadın ve erkek arasında; nafaka, hürmet-i musahara³⁹⁰, nesep, iddet ve miras hükümlerinin sabit olması bakımından da benzerlikler bulunmaktadır.

Resmî nikâh ile dînî nikâh arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Nikâh; yasaların herhangi bir dine dayanmadığı hukuk sistemlerinde sadece bir sözleşme olarak görülürken, İslam hukukunda bir akit olmasının yanı sıra aynı zamanda Allah'a yakınlaşma olan ibadet hükmündedir. Evlenme engeli olarak süt hısımlığından doğan mahremiyet ve din farkının olması hâlinde resmî olarak nikâh geçerli olurken, İslam hukukuna göre bu durumlar geçersizdir.³⁹¹

Ülkemizde dînî nikâh olarak yapılan nikâhta; evlenen kimselerin ne evlenmeleri ne de boşanmaları herhangi kayıt altına alınmamaktadır. Dînî nikâh, resmî olarak kayıt altına alınmadığı ve kanunen geçerli sayılmadığı için medenî hukuka göre herhangi bir sonuç doğurmamaktadır. Böyle bir nikâhın, resmî nikâhtan önce yapılması kanunen yasak olduğu gibi, resmî nikâhın geçerli olması dînî nikâhın yapılmasına da bağlı değildir.³⁹² Kayıt altına alınmayan dînî nikâh akdi, kanunen tanınmamakta ve taraflar ile üçüncü kişiler açısından da mağduriyetlere sebebiyet vermektedir.

Hanefî âlimlere göre nikâh akdi yapma ehliyetine sahip olan kadın ve erkeğin yerine veli ya da vekilleri nikâh akdinde taraf olabilir ve taraflar adına nikâh akdini gerçekleştirebilirler.³⁹³ Türk Medenî Kanun'u ise evlenecek tarafların birlikte başvuruda bulunmasını ve nikâh akdi esnasında bizzat bulunmalarını şart koşturmaktadır.³⁹⁴ Yine Medenî Kanun, ayrıca velinin bulunmasını şart koşturmamaktadır.

İslam hukukuna göre nikâh akdinde şahitlik yapacak kimseler için; Müslüman, akıllı, bulûğa ermiş, erkek ve hür olma şartları arandığı gibi şahitlerin birden fazla olması zorunludur.³⁹⁵ Hanefiler dışındaki İslam hukukçuları nikâh akdindeki şahitlerin erkek olmasını gerekli görürler.³⁹⁶ İslam hukukuna göre nikâh

³⁹⁰ Karşı cinse, şehvetle dokunmakla veya şehvetle ön avret yerine çıplak olarak bakmakla hâsıl olan duruma, **hürmet-i musahere** denir. Bir erkek, bir kadının herhangi bir yerine şehvetle dokununca, o kadının nesep veya sütle olan anası ve kızlarıyla, o erkeğin evlenmesi haram olur. Şehvetle dokunan kadınsa, o erkeğin nesep veya sütle olan babası ve oğullarıyla, o kadının evlenmesi haram olur.

³⁹¹ Beşer, **Hanımlara Özel İlmihal**, s. 296-297; Erinç, s. 305.

³⁹² TMK (Türk Medeni Kanunu), md. 143.

³⁹³ Cezeri, c.4, s.2058-2059; Erinç, s.306.

³⁹⁴ TMK (Türk Medeni Kanunu), md. 134,142.

³⁹⁵ Zühaylî, c.9, s. 60-63; Cezeri, c.4, s.2058-2059; Atar, "Nikâh", Sayı:33, s. 116; Erinç, s. 306.

³⁹⁶ Zühaylî, c.9, s.61; Erinç, s. 306.

için iki şahit gerekmektedir. Hanefiler ise nikâh şahitliği için ya iki erkeğin olmasını veya bir erkekle birlikte iki kadının bulunmasını yeterli görürler. Hanefilere göre iki kadının şahitliğiyle akdedilen nikâh geçerli olmaz.³⁹⁷ Ebu Hanife ve Ebu Yûsuf evlenen kadının Müslüman değil de ehl-i kitaptan olması hâlinde şahitlerin de ehl-i kitaptan olabileceği görüşündedir.³⁹⁸ Medenî Kanun ise ayırt etme gücüne sahip, ergin olan iki şahidin bulunmasını yeterli görmektedir.³⁹⁹

Ayrıca İslam hukuku nikâh şahidi olarak Müslüman olmayı ve en az bir şahidin erkek olmasını şart koşarken; medenî hukukta ise şahidin yalnızca ayırt etme gücüne sahip (akıllı olması/ temyiz) ve ergin (reşid) olması şartı vardır. Buna göre aynı zamanda nikâha şahit olan bayan memurun kısıdığı nikâhta sadece iki bayan şahidin bulunması veya şahitlerin gayr-i müslim olmaları hâlinde böyle bir nikâh klasik İslam hukukundaki yaklaşıma göre geçerli olmayacaktır.⁴⁰⁰

Mehir, İslam hukukunun kadına vermiş olduğu malî haklardan biridir. Mehir, nikâh akdinin bir hükmü olarak kadının lehine doğurduğu sonuçlardandır.⁴⁰¹ Medenî hukuk tarafından İslam hukukundaki mehir uygulaması düzenlemeye alınmamıştır.

2.15.2. Resmî Nikâh Olmadan Dînî Nikâh Yapmanın Sakıncaları

Türk Medenî Kanun, resmî kayıt altına alınmamış olan nikâhı ve sonuçlarını kabul etmemektedir. Yapılacak olan kaydın, hukukî birçok soruna engel olacağı apaçıktır. Resmî nikâh olmadan yapılacak olan dînî nikâh hem kadının hem de erkeğin mağdur olmasına sebep olabileceği gibi üçüncü şahısları ve toplumu da olumsuz yönde etkileyebilecektir. Böyle bir durumda nikâhın sonucu olarak; mehir, nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras konularında ve özellikle boşanma konusunda birçok soruna ve mağduriyetlere neden olacaktır.

İslam hukukuna göre nikâh için kadın ve erkeğin aynı yöndeki irade beyanlarıyla nikâh akdi kolayca oluşmaktadır. Bu şekilde oluşan nikâh akdinin her türlü dînî/hukukî sonucu oluşur. Kadın, şer'î olarak tam anlamıyla erkeğin karısı olur

³⁹⁷ Serahsî, c.5, s.51-52; Şeyh Nizâm, c.2, 257; Erinç, s. 306.

³⁹⁸ Şeyh Nizâm, c.2, s.256; Atar, Sayı:33, "Nikâh", s.116; Erinç, s. 306.

³⁹⁹ TMK (Türk Medeni Kanunu), md. 141.

⁴⁰⁰ Serahsî, c.5, s.51; Zühaylî, c.9, s.61; Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, c.1, s.294, Erinç, s. 306.

⁴⁰¹ Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 69.

ve karı-koca olarak yerine getirilmesi gereken görevler ve nikâhın sonucu olarak da haklar başlar.⁴⁰² Resmî nikâh yapılmadan sadece dînî nikâhın yapılması halinde, modern kültürün özendirmesiyle flört eden insanların birlikteliklerine veya kız-erkek arkadaşlığına şer'î bir kılıf uydurmak için nikâh alet edilmiş olacaktır. Niyetleri flört etmek olmayıp ciddi olarak evlenecek taraflar arasında da olsa böyle bir nikâhın sakıncaları bulunmaktadır. Resmî olarak kayıt altına alınmayan bir nikâh akdinin yapılmasında, tarafların sorumluluklarını yerine getirmemelerinden kaynaklanan birçok sorun yaşanmakta, özellikle nikâhın sona erdirilmesi hususunda çok büyük mağduriyetler oluşmaktadır. Erkeğin, eşini boşaması hâlinde, kadın günümüz hukukuna göre hiçbir hak iddia edemeyecek ve bu durum kadının, hayat boyu mağdur olmasına neden olacaktır. Ayrılma isteği kadın tarafından istenip, erkeğin onaylamaması hâlinde kadın herhangi bir resmî kuruma müracaat edemeyecektir. Böylece erkek, kadını boşamayarak onu cezalandırma yoluna gidecek ve kadın dinen evli olduğu için de başkasıyla evlenemeyecek veya evlenmesi hâlinde şer'an ömür boyu zina hayatı yaşamış olacaktır.⁴⁰³ Düğün öncesinde yapılan nikâhı İslam hukuku tavsiye etmemiştir. Ayrıca böyle bir nikâh İslam'ın ilk dönemlerinde de uygulanmamıştır. Doğru bir uygulama olmamakla birlikte düğün veya resmî nikâh öncesinde çeşitli nedenlerle dînî nikâh yapılması zorunluluğu ortaya çıkarsa, öncelikle resmî nikâhın yapılması daha uygun olacaktır.

Nikâh akdiyle birlikte evlilik fiilen gerçekleştiği için haklar ve sorumluluklar da başlar. Bundan dolayı nikâh akdi düğün yapılana kadar akdedilmemelidir.⁴⁰⁴

Resmî nikâh olmadan yapılacak olan dînî nikâhın nasıl sakıncaları bulunuyorsa nişanlılık döneminde dînî veya resmî nikâh yapılması da tamamen yanlıştır. Nişanlılık döneminde yapılacak olan nikâh, İslam hukukunun tavsiye ettiği bir nikâh değildir. Çünkü nişanlılık ile evlenme gerçekleşmiş olmaz. Nişanlılık sadece bir evlilik vaadidir. Bu dönemde yapılacak olan bir nikâh birçok sıkıntı ve sorunu üzerinde barındıracaktır. Nişanlıyken yapılan nikâh akdi, İslam hukukunun erkek ve kadından nikâh sonucunda istediği hak ve yükümlülükleri tam olarak

⁴⁰² Faruk Beşer, **Hanımlara Özel Fetvalar**, Nûn Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 209; Erinç, s. 309.

⁴⁰³ Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, s. 97-101; Beşer, **Hanımlara Özel Fetvalar**, s. 209-210; Erinç, s. 309.

⁴⁰⁴ Beşer, **Hanımlara Özel Fetvalar**, s.209-211; Nuri Kahveci, **İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık**, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007, s. 47-50; Erinç, s. 310.

karşılamaz.⁴⁰⁵ Bundan dolayı nikâh akdi, fiilî olarak evliliğin gerçekleşeceği zamana kadar yapılmamalıdır.

Halk arasında dînî nikâh olarak bilinen nikâh akdi medenî hukuk tarafından geçerli kabul edilmemektedir. Bunun yanı sıra nişanlılık döneminde yapılan nikâh akdiyle birlikte nişanlılık sona erer ve evlilik ilişkisi başlar.⁴⁰⁶ Nişanlılık döneminde yapılacak olan nikâh, bu aşamayı anlamsızlaştırdığı gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Saffet Köse'nin ifadesiyle bu devrede nişanlıların harama düşmeden daha rahat ve kolay görüşmeleri vb. saf niyetlerle yapılan 'naylon nikâh' sorun çözmemekte, bizzat sorun çıkarmaktadır.⁴⁰⁷ Dolayısıyla birçok sakıncayı barındırmasından ötürü tarafların zarar görmemesi için nişanlılıkta dînî veya resmî hiçbir nikâh akdinin yapılmaması gerekir.

İslam hukukunda olduğu gibi medenî hukuka göre de nikâhla birlikte nişanlılık sona erer ve evlilik birliği kurulmuş olur. Nişan döneminde yapılan nikâhlar karşılaştırıldığında, dînî nikâhın sakıncası resmî nikâha göre daha fazladır.

2.15.3. İslam Hukukuna Göre Geçerli Medenî Hukuku Göre Geçerli Olmayan Durumlar

Dayandığı hükümler dolayısıyla İslam hukuku ile medenî hukuk arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak nikâh konusunda da İslam hukuku ile medenî hukuk arasında farklılıklar ve zaman zaman zıtlıklar da bulunmaktadır.

2.15.3.1. Teaddüd-i Zevcât (Birden Fazla Kadınla Evlenmek)

İslam hukukuna göre kadın, birden fazla erkekle evlenemez. Ancak erkek için dört tane ile sınırlı olmak üzere birden fazla kadınla evlenmeye cevaz verilmiştir⁴⁰⁸ ki buna 'teaddüd-i zevcât' denir.⁴⁰⁹ Teaddüd-i zevcât izni, savaş gibi olağanüstü

⁴⁰⁵ Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, s. 90, 97; Erinç, s. 310.

⁴⁰⁶ Kahveci, **İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık**, s. 46-51; Erinç, s. 310.

⁴⁰⁷ Köse, **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, s. 99-101; Erinç, s. 310.

⁴⁰⁸ Nisâ Suresi, 4/3.

⁴⁰⁹ Mehmet Erdoğan, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, "Te'addüd-i zevcât md.", Ensar Yayınları, İstanbul, 1998, s. 552; Erinç, s. 312.

durumlarda erkek sayısının azalıp kadın sayısının çoğalması hâlinde kadınları korumak için izin verilmiş bir uygulamadır. Yoksa kadınların dışlanıp ikinci sınıfa itilmesi ya da erkeklere harem kurmaları için verilmiş bir ödül değildir.⁴¹⁰ Teaddüd-i zevcât, nadir görülen ve istisnâî bir durumdur. Teaddüd-i zevcât, İslam dini tarafından umumî ve özel bazı sebeplerle mübah kılınmıştır. Şiddetli bir ihtiyaç olmadığı müddetçe buna başvurulmaması gerekir.⁴¹¹ İslam hukukunda birden fazla kadınla evlenilmesi durumunda adaletten ayrılmama şartı getirilmiştir. Kadınlar arasında adaletli davranmanın ise mümkün olamayacağı bundan dolayı da tek evlenmenin daha uygun olacağı belirtilmiştir.⁴¹²

2.15.3.2. Çocuğun Evlenebilmesi İçin Bulûğa Ermesi

Bulûğ adı verilen ergenlik; biyolojik gelişmenin objektif ve açık belirtisiyken, bünye ve iklimlere göre değiştiğinden dolayı hangi yaşta ortaya çıkacağı belli değildir. En az yaşı kızlarda dokuz, erkeklerde on iki yaştır. Bulûğun azami yaşı on beş olarak kabul edilmiştir.⁴¹³ Evlilik ehliyeti konusunda geçmiş dönem İslam hukukçularının görüşlerine göre; hür, akli melekeleri yerinde ve buluğa ermiş olmak yeterli görülmüştür. Buna göre bulûğ çağına ulaşan kişinin yapacağı nikâh akdi geçerli kabul edilmektedir.

Akıllı ve bulûğ çağına ermiş olma günümüz şartlarında evlilik birliğini yürütmek için yeterli değildir. Bu sebeple de Türk Medenî Kanununa göre on yedi yaşını doldurmayan erkek ve kadın evlenemez. Olağanüstü durumlar ile pek önemli sebebin bulunması hâlinde on altı yaşını dolduran erkek ve kadın için hâkim tarafından evlenme izni verilebilmektedir.⁴¹⁴ Dolayısıyla da kanunen reşit olmayan kişiler, bulûğ çağına girmiş olsalar bile kendi iradeleriyle evlenemezler.

⁴¹⁰ Mesut Kaynak, **Kur'ân'da Kadın**, Yay Matbaacılık, İstanbul, 2003, s. 24, 34.

⁴¹¹ Zühaylî, **İslam Fıkı Ansiklopedisi**, c.9, s.136; Erinç, s. 312.

⁴¹² Nisâ, 4/3; 129.

⁴¹³ Serahsî, c.6, s.81-82; c.9, s.304; Karaman, **Mukayeseli İslâm Hukuku**, c.1, s.244; Erinç, s.313.

⁴¹⁴ TMK(Türk Medeni Kanunu), md. 124.

2.15.3.3. Veli Tarafından Evlendirilme

İslam hukukçularının bazıları tam ehliyetsiz küçükleri ve akıl hastalarını velilerinin evlendirebileceğini belirtmişlerdir.⁴¹⁵ Osman el-Bettî, Abdullah b. Şübrüme ve Ebu Bekir el-Esam gibi İslam hukukçuları da küçüklerin evlendirilmelerini geçerli saymamışlardır.⁴¹⁶ Küçüklerin evlendirilemeyeceği Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde kanunlaştırılmış ve 12 yaşını doldurmamış erkek ile 9 yaşını tamamlamamış olan kız çocuklarının hiç kimse tarafından evlendirilemeyeceği belirtilmiştir.⁴¹⁷

İslam hukukuna göre başkaları tarafından önceden izin vermesine veya akitten sonra icazetine gerek olmadan, kendi adına sahih nikâh akdi kurabilmek için evlenme ehliyeti gereklidir. Evlenme ehliyeti için de; hür, akıllı ve bulûğa ermiş olma şartlarının bir kimsede bulunması gerekir.⁴¹⁸ Hanefî mezhebine göre yedi yaşından büyük olan mümeyyiz⁴¹⁹ kişilerin icap ve kabulde bulunmaları durumunda nikâh velilerinin izin vermeleriyle tesir edici hâle gelir. Mümeyyiz küçükler, velilerinin izni olmadan evlenemezler ancak mümeyyiz küçükler rızaları olmasa dahi velileri tarafından evlendirilebilirler.⁴²⁰

Kişinin geçerli bir evlilik yapabilmesi için gerekli hukukî yeterliliğe ‘evlenme ehliyeti’ denir.⁴²¹ Evlilik akdi için evlenme ehliyetinin olması şartı vardır. Bunun için de akıl ve temyiz şarttır.⁴²² Akıl hastaları ehliyetsizdirler ve bundan dolayı kendileri adına yaptıkları nikâh akdi batıldır.⁴²³ Akıl hastaları fıkhen mümeyyiz olmayan çocuk hükmündedir ve evlenebilmeleri için velilerinin izin ve

⁴¹⁵ Mevsilî, c.3, s.94-95; Erinç, s. 313.

⁴¹⁶ Serahsî, c.4, s.396-397; Vehbe Zuhayli (Vehbe ez-Zühaylî), c.9, s.144; Mehmet Âkif Aydın, **İslam Osmanlı Aile Hukuku**, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 1985, s. 23; Atar “Nikâh”, Sayı:33, s.115; Erinç, s. 313.

⁴¹⁷ Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 7.

⁴¹⁸ Aydın, **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, s. 22.

⁴¹⁹ **Mümeyyiz**; iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış ayıracak durumda olan. (bkz. **Türk Dil Kurumu**, “Mümeyyiz” <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (21.10.2019).)

⁴²⁰ Serahsî, c.4, s.421; Aydın, **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, s. 23; Erinç, s. 314.

⁴²¹ Mehmet Âkif Aydın, “**Aile Hayatı**”, s. 210; Erinç, s. 314.

⁴²² Zuhaylî, **İslam Fıkhi Ansiklopedisi**, c.9, s.42; Aydın, **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, s.17, Erinç, s. 314.

⁴²³ Zuhaylî, **İslam Fıkhi Ansiklopedisi**, c.9, s.68; Aydın, **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, s. 17; Erinç, s. 314.

icazeti de olsa kendi irade beyanlarıyla evlenemezler. Fakat bu durumdaki akıl hastalarını velileri evlendirebilirler.⁴²⁴

Medenî Kanuna göre, ayırt etme gücü bulunmayanlar ile küçüklerin fiil ehliyetinin olmadığını belirttiği için bulûğa ermiş olsa bile on yedi yaşını doldurmayan erkek ve kadın evlenemez veya başkası tarafından evlendirilemez. Olağanüstü durumlar ile pek önemli sebep bulunması hâlinde on altı yaşını dolduran erkek ve kadın için hâkim tarafından evlenme izni verilebilir.⁴²⁵ Ayrıca Medenî Kanuna göre evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunan kişiler evlenemezler.⁴²⁶ Bu derecede olmayan akıl hastalarının evlenebilmeleri için, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığına dair resmî sağlık kurulu raporu gerekmektedir.⁴²⁷

2.15.3.4. Evlat Edinme

İslamiyet, evlatlığı bir din kardeşi olarak telakki etmiş ve bunu bir evlilik engeli olarak görmemiştir. İslam, evlat edindiği kişinin boşadığı kadınla nikâhlanmayı manevî babalar için helal kılmıştır. Hatta Hz. Peygamber (s.a.v.) bu geleneği kaldırmak için aynı zamanda halasının kızı olan ve azatlısı Zeyd b. Harise'nin boşamış olduğu Zeynep bt. Cahş ile evlenmiştir.⁴²⁸ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de evlatlıkların, öz çocuk gibi olmadığı belirtilmiştir.⁴²⁹ İslam hukukunda evlatlık olan kişi buluğa erdikten sonra; kız ise manevî babası ile arasında, erkek ise manevî annesi ile arasında mahremiyet açısından haramlık doğmasından dolayı, evlatlığın boşamış olduğu kadın ile babalığın evlenmesinde dinen hiçbir sakınca yoktur. Türk Medenî Kanununa göre ise evlat edinilen kişi ailenin asli ferdi sayılarak ailenin soyadını almakta ve onlara mirasçı olmaktadır. Hatta evlatlık kişi hem önceki ailesinden hem de evlatlık alan aileden miras alma hakkına sahip olmaktadır.⁴³⁰ Yine bu Kanun'un, evlenilmesi yasak olan kimseleri saydığı 129. maddesinde evlatlığı,

⁴²⁴ Serahsî, c.4, s.424; Aydın, **İslam-Osmanlı Aile Hukuku**, s. 23; Erinç, s. 314.

⁴²⁵ TMK, md. 124-125.

⁴²⁶ TMK, md. 145.

⁴²⁷ TMK, md. 133, 136.

⁴²⁸ İbrahim Sarıçam, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB Yayınları, Ankara 2003, s. 290; Erinç, s. 315.

⁴²⁹ Ahzâb Suresi, 33/4.

⁴³⁰ TMK, md. 282, 314, 500.

normal evlat gibi değerlendirerek “Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin şeklinde altsoyu ve eşi arasında evlenme yasaktır.” evlilik yasağı kapsamına almıştır.

2.15.3.5. Vekil Aracılığıyla Nikah

Mezhepler arasında farklı görüşler bulunmakla birlikte İslam hukukuna göre evlenecek olan erkek veya kadın, başka birine vekâlet vermek suretiyle, nikâh akdini vekili vasıtasıyla yapabilmektedir. Fakat Türk Medenî Kanununda ise evlenecek erkek veya kadının nikâh akdi esnasında hazır bulunmalarını şart koştuğu⁴³¹ için evlenecek kimselerin vekil tayin etmeleri mümkün değildir.

2.15.4. Medenî Hukuka Göre Geçerli İslam Hukukuna Göre Geçerli Olmayan Durumlar

Medenî hukuk ile İslam hukuku arasında kaynak bakımından farklar vardır. Bunun neticesinde de birinin kabul ettiği durum diğerinde tam tersi olabilmektedir.

2.15.4.1. Din Farkı

Türk Medenî Kanunu evlenme ehliyetine sahip olan kimseler için din farkını evlilik engeli olarak görmediği için Müslüman bir kadın veya erkeğin, dini ne olursa olsun, başka dine mensup karşıt cins kimseyle evlenmesine bir engel yoktur. Fakat ayette belirtildiği üzere Müslüman bir erkek, Müslüman veya ehl-i kitaptan olmayan bir kadınla evlenemez.⁴³² Buna göre Müslüman bir erkek; Müslüman kadınla evlenebileceği gibi ehl-i kitap olan iffetli kadınla da evlenebilir.⁴³³ Ancak İslam dinine göre Müslüman bir kadın, Müslüman olmayan bir erkekle evlenemez.⁴³⁴

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: [إِذَا أَسْلَمَتِ النَّصْرَانِيَّةُ تَحْتَ الدِّمِّيِّ قَبْلَ رُؤُوسِهَا بِسَاعَةٍ حُرِّمَتْ عَلَيْهِ].

⁴³¹ TMK, md. 142.

⁴³² Bakara Suresi, 2/221.

⁴³³ Mâide Suresi, 5/5.

⁴³⁴ Bakara Suresi, 2/221; Mümtehine Suresi, 60/10; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 58; Erinç, s. 319.

İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: *"Bir Hristiyan kadın, bir zimmînin nikâhı altında iken, kocasından bir müddet önce Müslüman olsa, artık kocasına haram olur."*⁴³⁵

Bu hadis, karıkocadan biri Müslüman olduğu takdirde, nikâh durumlarının ne olacağı konusuna açıklık getirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de de *"Ey iman edenler! Mümin kadınlar göç ederek size geldiklerinde -onların imanlarını Allah daha iyi bilmekle beraber- siz onları sınavın. Eğer mümin olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere iade etmeyin. Bunlar onlara helâl değildir, onlar da bunlara helâl olmaz. Onlara (kocalarına) harcadıklarını (mehirleri) geri verin. Mehirlerini ödediğiniz takdirde bu kadınlarla evlenmenizde sakınca yoktur. Kâfir kadınları nikâhınız altında tutmayın. Siz harcadığınızı (verdiğiniz mehri) isteyin, onlar da harcadıklarını istesinler. Allah'ın hükmü işte budur. Aranızda hükmünü böyle veriyor. Allah hakkıyla bilmektedir, hüküm ve hikmet sahibidir."*⁴³⁶ buyrulur bu husus üzerinde durulmuştur. Ayrıca;

وَعنه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: [أَنَّ رَجُلًا جَاءَ مُسْلِمًا ثُمَّ جَاءَتْ امْرَأَتُهُ بَعْدَهُ مُسْلِمَةً. فَقَالَ رَجُلُهَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا قَدْ كَانَتْ أَسْلَمْتُ مَعِيَ؛ فَرَدَّهَا عَلَيْهِ].

Yine İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: *"Bir adam önce kendisi Müslüman olup geldi, sonra da hanımı Müslüman olup geldi. Kocası:*

*"Ey Allah'ın Resulü! Hanımım da benimle birlikte Müslüman olmuştu!" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm, hanımını kendisine iade etti."*⁴³⁷

وَعنه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [أَسْلَمَتْ امْرَأَةٌ فَتَزَوَّجْتُ، فَجَاءَ رَجُلُهَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ قَدْ أَسْلَمْتُ وَعَلِمْتُ بِإِسْلَامِي. فَانْتَزَعَهَا مِنْ رَجُلِهَا الْآخَرِ، وَرَدَّهَا إِلَى رَجُلِهَا الْأَوَّلِ].

Yine İbnu Abbas (radiyallahu anhümâ) anlatıyor: *"Bir kadın, Müslüman oldu ve (yeni bir erkekle) evlendi. Bunun üzerine (eski) kocası Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek:*

⁴³⁵ Buharî, Talak 20.

⁴³⁶ Mümtahine Suresi, 60/10.

⁴³⁷ Ebu Davud, Talak 23; Tirmizî, Nikâh 43.

"Ey Allah'ın Resulü! Ben de Müslüman olmuştum. Hanımım Müslüman olduğumu da biliyor" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm, kadını ikinci kocasından ayırıp eski kocasına iade etti."⁴³⁸

وعنه رضي الله عنه قال: [رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بِالنِّكَاحِ الْأَوَّلِ بَعْدَ سِتِّ سِنِينَ، وَلَمْ يُخْذِثْ شَيْئًا].

Yine İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kızı Zeyneb'i Ebu'l-As İbnu'r-Rebî'e, altı yıl sonra eski nikâhı ile geri verdi (ne nikâh, ne mehir) hiçbir şeyi yenilemedi."⁴³⁹

وعن عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: [أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَدَّ زَيْنَبَ عَلَى زَوْجِهَا بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ وَمَهْرٍ جَدِيدٍ].

Amr İbnu Şuayb an ebihi an cediti (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) (kızı) Zeyneb (radıyallahu anhâ)'i kocası (Ebu'l-As'a) yeni bir mehirle iade etti."⁴⁴⁰

Yukarıda zikredilen son dört rivayet de Müslüman olan karıkocanın nikâh durumları anlatmaktadır. Hemen hepsinde işlenen ana düşünce ise; karıkocanın her ikisinin de Müslüman olmaları halinde eski nikâhları üzere devam edebilirler. Kadın, erkekten önce Müslüman olursa, kadının iddet müddeti içerisinde -ki bir iddet dört ay on günlük süredir- erkek de Müslüman olursa eski nikâhla beraberlikleri devam eder, yeni bir nikâh akdine, mehir tesbitine ihtiyaç yoktur. İbrahim Nehai, Ebu Hanife ve İmam Muhammed: "Kadın dar-ı İslam'da Müslüman olup, kocası kâfir kalırsa, erkeğe İslam teklif edilmeden araları ayrılmayacağı, kocası da Müslüman olursa, kadının onun hanımı olduğunu; eğer Müslüman olmazsa aralarının ayrılacağını, bu ayırmanın da bâin olan bir boşama olduğu" görüşünü savunurlar.

Son iki rivayette, bu konu ile ilgili olarak Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kendi kızı Zeyneb ile onun kocası Ebu'l-As örneği zikredilmektedir. Amr İbnu Şuayb hadisinde Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kızı Zeyneb ile damadı Ebu'l-As arasındaki nikâhı yeni bir akid yeni bir mehirle tekrar yenilediğini ifade ederken, İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) rivayetinde ise, ne nikâhın ne de mehrin yenilenmediği ifade edilmektedir. Oysaki âlimler, hanım Müslüman olursa,

⁴³⁸ Ebu Davud, Talak 23; İbnu Mace, Nikâh 60.

⁴³⁹ Ebu Davud, Talak 24; Tirmizî, Nikâh 43.

⁴⁴⁰ Tirmizî, Nikâh 43; İbnu Mace, Nikâh 60.

kocasını ancak bir iddet müddeti bekleyebileceğini, bu müddet dolunca boşanma gerçekleşeceğini, bir iddet müddetinin dört ay on gün olduğu, hâlbuki Hz. Zeyneb ile Ebu'l-As'ın tekrar eski nikâhla birleşmelerinin arasından altı yıl geçtiğini ifade etmektedir. Bu durumda da iki rivayet arasında çelişkili bir ifade oluşmaktadır. Bu çelişkiyi "Bunlar onlara helal değildir, onlar da bunlara helal olmaz"⁴⁴¹ ayeti vahyedilmediğinden "Zeyneb'in Müslüman olup kocasının küfürde devam etmiş olmasına rağmen Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) aralarını ayırmamıştır. Ayet nazil olunca Aleyhissalâtu vesselâm kızına iddete başlamasını emretmiştir. Böylece başlayan iddetin müddeti dolmadan Ebu'l-As Müslüman olarak gelmiş, Aleyhissalâtu vesselâm'da eski nikâhın devamına hükmetmiştir." şeklinde yapılan açıklamayla giderilmeye çalışılmıştır.

وعن ابن شَهَابٍ قَالَ: [يَبْلَغُنِي أَنَّ نِسَاءً كُنَّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْلِمْنَ بِأَرْضِيهِنَّ وَهُنَّ غَيْرُ مُهَاجِرَاتٍ وَأَزْوَاجَهُنَّ حِينَ أَسْلَمْنَ كُفَّارًا. مِنْهُنَّ بِنْتُ الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، وَكَانَتْ تَحْتَ صَفْوَانَ ابْنِ أُمَيَّةَ. فَأَسْلَمَتْ يَوْمَ الْفَتْحِ وَهَرَبَ صَفْوَانُ مِنَ الْإِسْلَامِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْنَ عَمِّهِ وَهَبَ بْنَ عُمَيْرٍ بِرِدَائِهِ أَمَانًا لَهُ وَأَنْ يَقْدِمَ عَلَيْهِ فَإِنْ رَضِيَ أَمْرًا قَبْلَهُ وَإِلَّا سَيَّرَهُ شَهْرَيْنِ، فَلَمَّا قَدِمَ صَفْوَانُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرِدَائِهِ نَادَاهُ بِأَعْلَى صَوْتِهِ: يَا مُحَمَّدُ، هَذَا وَهَبُ ابْنِ عُمَيْرٍ جَاءَنِي بِرِدَائِكَ وَرَعَمَ أَنَّكَ دَعَوْتَنِي إِلَى الْقُدُومِ عَلَيْكَ، فَإِنْ رَضِيتُ أَمْرًا قَبْلَتُهُ وَإِلَّا سَيَّرْتَنِي شَهْرَيْنِ. فَقَامَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْزِلْ أَبَا وَهَبٍ. فَقَالَ لَا وَاللَّهِ لَا أَنْزِلُ حَتَّى تُثَبِّتَ لِي. فَقَالَ لَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَلْ لَكَ تَسْيِيرُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ. فَخَرَجَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبِلَ هَوَازِنَ جُنَيْنٍ، وَأَرْسَلَ إِلَى صَفْوَانَ يَسْتَعِيرُ أَدَاةً وَسِلَاحًا. فَقَالَ: أَطُوعًا أَمْ كَرْهًا؟ فَقَالَ: بَلْ طُوعًا. فَأَعَارَهُ الْأَدَاةَ وَالسِّلَاحَ، ثُمَّ رَجَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ كَافِرٌ، فَشَهِدَ جُنَيْنًا وَالطَّائِفَ وَهُوَ كَافِرٌ وَأَمْرَأَتُهُ مُسْلِمَةٌ وَلَمْ يُفَرِّقْ بَيْنَهُمَا حَتَّى أَسْلَمَ صَفْوَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَاسْتَقَرَّتْ عِنْدَهُ أَمْرَأَتُهُ بِذَلِكَ النِّكَاحِ، وَكَانَ بَيْنَ إِسْلَامِهِ وَإِسْلَامِ أَمْرَأَتِهِ نَحْوًا مِنْ شَهْرَيْنِ].

İbnu Şihab anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında, bir kısım kadınlar, kendi yurtlarında Müslüman oldular. Bunlar hicret de etmediler. Bunlar İslam'a girdikleri zaman kocaları kâfir idiler. Bunlardan biri Velid İbnu'l-Mugire'nin kızıydı. Bu kadın Safvan İbnu Ümeyye'nin nikâhı altında idi. Bu hanım

⁴⁴¹ Mümtahine Suresi 60/10.

Fetih günü Müslüman olmuş, kocası Safvan da İslam'dan kaçmıştı. Aleyhissalâtu vesselâm peşinden amcasının oğlu Vehb İbnu Umeyr'i, kendisine bir eman alâmeti olarak şahsî ridasıyla birlikte gönderdi. [Resulullah onu İslam'a çağırıyor ve] yanına gelmeye davet ediyordu: (Geline bakacak), İslam hoşuna giderse kabul edecekti, gitmezse kendisine iki ay müsaade edecekti.

Safvan, Aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına ridasıyla birlikte gelince, yüksek sesle [halkın arasında] bağırarak:

"Ey Muhammed! İşte Vehb İbnu Umeyr! Senin ridanı bana getirdi ve senin beni yanına davet ettiğini, İslam hoşuma giderse kabul edeceğimi, gitmezse bana iki ay mühlet tanıyacağını söyledi" dedi. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kalkıp: "Ey Ebu Vehb (devenden) in!" buyurdu. Fakat o:

"Hayır, vallahi, meseleyi benim için açıklığa kavuşturmadıkça inmem!" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm: "Sana, daha fazla, dört ay mühlet tanıyorum" buyurdular.

Sonra Resulullah Havazin tarafına Huneyn Seferi'ne çıktı. (Sefer hazırlığı sırasında) Safvan'a adam göndererek çağırıp, emaneten silah ve başka harp malzemesi vermesini talep etti. Safvan:

"Zorla mı, gönül rızasıyla mı istiyorsun?" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Gönül rızasıyla!" buyurdu. Safvan [yanında bulunan] silah vs.yi iâne olarak verdi. Sonra Safvan kâfir olduğu halde Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la birlikte döndü. Huneyn Gazvesi'ne, Taif'in fethine katıldı. Bu esnada henüz kâfirdi. Ama hanımı Müslüman olmuştu. Aleyhissalâtu vesselâm aralarını ayırmadı. Bu hal Safvan (radıyallahu anh)'ın Müslüman oluşuna kadar devam etti. Müslüman olduktan sonra hanımı eski nikâhıyla onun yanında kaldı. Safvan ile hanımının Müslüman oluşu arasında iki ay kadar bir zaman mevcuttur."⁴⁴²

Bu hadiste belirtildiği üzere Müslüman kadın, müşrik kocasından hemen ayrılmayıp, bir iddet müddeti beklemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. O sırada kocanın da İslam'ı tanınması, bilmesi, anlaması ve Müslüman olması için gerekli teşebbüslerde bulunulur.

⁴⁴² Malik b. Enes, Nikâh 44.

2.15.4.2. Kadının İddet Bekliyor Olması

Türk Medenî Kanunu'na göre boşanan kadın hamile ise hamileliği sona erene kadar, hamile olmaması durumunda boşanma tarihinden itibaren üç yüz gün geçmediği takdirde yeni bir evlilik yapamaz. Kadının, boşandığı kocasından hamile olmadığı anlaşılırsa veya eski eşiyle tekrar evlenmek istemesi durumunda mahkeme tarafından bu süre kaldırılabilir.⁴⁴³

وَعَنْهُ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [أَيُّمَا امْرَأَةٍ فَقَدَتْ زَوْجَهَا فَلَمْ تَدْرِ أَيْنَ هُوَ، فَإِنَّهَا تَنْتَظِرُ أَرْبَعَ سِنِينَ، ثُمَّ تَقْعُدُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، ثُمَّ تَحِلُّ].

Yine İbnu'l-Müseyyeb anlatıyor: "Hz. Ömer (radiyallahu anh) buyurdular ki: "Bir kadın kocasını kaybeder, nerede olduğunu da bilemezse dört yıl bekler, sonra dört ay on gün oturur, sonra nikâhı (başkasına) helal olur."⁴⁴⁴

Hz. Ömer (r.a)'den aktarılan bu fetvaya göre, kocası gurbete çıkan ve dört yıl boyunca ondan haber alamayan kadın, iddet bekleme adabı çerçevesinde dört ay on gün daha bekler. Ondan sonra artık yeni bir evlilik yapabilir. Yani İslam hukuna göre bir kişinin yeniden başka biriyle evlenebilmesi için dört ay on günlük bir süre olan iddet beklemesi gerekir.

Ancak resmî olarak kayıt altına alınmamış evliliğin (dînî nikâhın) sonlandırılması neticesinde veya resmî evlilik dairesi içerisinde olmak kaydıyla İslam hukukuna göre evliliğin sonlandırılmasıyla iddet bekleyen kadının bu durumu Medenî Kanun tarafından araştırılmamakta ve yeniden evlenmeye engel bir durum oluşturmamaktadır. İslam hukukuna göre, iddet bekleyen kadınla evlenilemeyeceği gibi ona açıkça evlilik teklifinde dahi bulunulamaz.⁴⁴⁵

وعن ابنِ المَسَيَّبِ وَسَلِيمَانَ بْنِ يَسَارٍ: [أَنَّ طَلِيحَةَ اثْلَاسِدِيَّةَ كَانَتْ تَحْتَ رَشِيدِ الثَّقَفِيِّ فَطَلَّقَهَا فَكَحَتْ فِي عِدَّتِهَا. فَضَرَبَهَا عُمَرُ وَزَوْجُهَا بِالْمَخْفَقَةِ ضَرْبَاتٍ، وَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا ثُمَّ قَالَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ فِي عِدَّتِهَا، فَإِنْ كَانَ زَوْجُهَا الَّذِي تَزَوَّجَ بِهَا لَمْ يَدْخُلْ بِهَا فُرَّقَ بَيْنَهُمَا، وَاعْتَدَّتْ بِقِيَّةِ عِدَّتِهَا مِنْ اثْلَاوَلِ،

⁴⁴³ TMK, md. 132.

⁴⁴⁴ Malik b. Enes, Talak 52.

⁴⁴⁵ Halil İbrahim Acar, "İddet", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2000, Sayı:21, s.469; Kahveci, **İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık**, s.67-72; Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s. 252; Erinç, s. 320.

ثُمَّ كَانَ الْآخِرُ خَاطِباً مِنَ الْخُطَّابِ. فَإِنْ دَخَلَ بِهَا فُرَّقَ بَيْنَهُمَا، ثُمَّ اعْتَدَّتْ بَقِيَّةَ عِدَّةِ الْآوَلِ، ثُمَّ اعْتَدَّتْ مِنَ الْآخِرِ. ثُمَّ لَا يَجْتَمِعَانِ أَبَدًا. قَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ وَلَهَا مَهْرُهَا كَامِلًا بِمَا اسْتَحَلَّ مِنْهَا].

İbnu'l-Müseyyeb ve Süleymân İbnu Yesâr rahimehumullah anlatıyor: *"Tuleyhâ el-Esediyye, Reşîd es-Sakaî'nin nikâhı altında idi. Reşîd, Tuleyhâ'yı boşadı. Kadın, iddeti içerisinde iken evlendi. Hz. Ömer (radıyallahu anh), ona da kocasına da değnekle çokça vurdu ve aralarını ayırdı. Sonra şunu söyledi: "İddeti içerisinde hangi kadın evlenirse, onun evlenen kocası, gerdek yapmamış bile olsa araları ayrılacak ve kadın, önceki iddetinden geri kalan kısmı tamamlayacak. Sonra ikincisi, taliblerden bir talib olacak. Eğer erkek; kadınla gerdek yapmış idiyse, araları ayrılır, kadın önceki iddetini tamamlar. Sonra ikinciden dolayı yeniden iddet bekler. Bunlar ebediyyen evlenemezler."*

İbnu'l-Müseyyeb der ki: *"Erkek, kadını kendine helal addettiği için ona tam mehir öder."*⁴⁴⁶

Bu rivayet, iddeti içerisinde kadınla evlenmenin haram olduğunu göstermektedir. İddeti dolmadan nikâh akdi yapan erkek, kadınla gerdek yapmışsa, nikâh bozulur ve kadın önceki iddete yeni bir iddet daha ekleyip, iddetini tamamlar. Ama bu sefer, erkek, kadına mehrini tam olarak ödemekle birlikte, onunla ebediyyen evlenememektedir.

2.15.4.3. Süt Hısımlığı

Süt emme sebebiyle doğan akrabalık ve bunun evlenme engeli olması önceleri Türk Medenî Kanunu'nda da kabul edilmişken daha sonradan bu durum Kanun'dan çıkarılmıştır.⁴⁴⁷ Yani kanunen kişinin sütkardeşiyle evlenmesinde bir sakınca yoktur. Ancak Nisâ Sûresi'nin 23. ayetinde evlenilmesi haram olan kimseler sayılırken, 'sütanneler', ve 'süt kız kardeşler' de sayılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.); *"Nesep yönünden haram olanlar, süt hısımlığından da haram olurlar"*⁴⁴⁸ buyurmak suretiyle yasak kapsamını net bir şekilde belirlemiştir. Buna göre ilk iki yaş içerisinde olmak şartıyla süt emen çocuk, süt emziren kadının öz çocuğu gibi

⁴⁴⁶ Malik b. Enes, Nikâh 27.

⁴⁴⁷ Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s. 93; Erinc, s. 321.

⁴⁴⁸ Buhârî, Nikâh 20; Müslim, Radâ 1; Tirmizî, "Radâ" 1; Nesâî, Nikâh 49.

kabul edildiğinden; öz çocuğun o aileden kimlerle evlenmesi yasaksa, süt emen çocuk da onlarla evlenmez.⁴⁴⁹

2.15.4.4. Üç Talakla Boşanan Kadının Eski Kocasıyla Tekrar Evlenmesi

Türk Medenî Kanunu boşanan eşlerin tekrar evlenmesine engel değildir. Hatta boşanma sonrasında Medenî Kanun'a göre iddet beklemesi gereken kadın, ayrıldığı eşiyle tekrar evlenirse bu iddet süresi mahkeme tarafından otomatik olarak kaldırılmaktadır. Buna göre boşanan eşlerin istemeleri hâlinde yeni bir resmî nikâhla evlenmelerinde herhangi bir sınırlandırma ve engel yoktur.

عن طاووس: [أَنَّ أَبَا الصَّهْبَاءِ قَالَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الرَّجُلَ كَانَ إِذَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا قَبْلَ الدُّخُولِ بِهَا جَعَلُوهَا وَاحِدَةً؟ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: بَلَى، كَانَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا جَعَلُوهَا وَاحِدَةً عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ، وَصَدْرًا مِنْ إِمَارَةِ عُمَرَ، فَلَمَّا رَأَى النَّاسَ تَتَابَعُوا فِيهَا. قَالَ: أُحْيِزُوهُمْ عَلَيْهِمْ].

Tâvus rahimehullah anlatıyor: "Ebu's-Sahbâ [adında birisi] İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ)'ya [sık sık sualler sorardı]. Bir defasında: "Bir kimsenin, hanımını duhûlden (temastan) önce üç kere boşaması halinde, âlimlerin bunu, bir talak addediklerini bilmiyor musunuz?" dedi. İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ) şu cevabı verdi: "Elbette biliyorum. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Hz.Ebu Bekr devirlerinde ve Hz. Ömer (r.a.)'ın hilafetinin de ilk yıllarında, bir erkek hanımını, daha onunla temastan önce boşayacak olsa, bu bir tek talak addediliyordu. Hz. Ömer, insanların talaka düşkünlüklerini görünce: "Erkeklerin aleyhine olarak bu talaklara müsaade ediyorum" dedi."⁴⁵⁰

وعن محمد بن إياس بن البكير قال: [طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا، ثُمَّ بَدَأَ لَهُ أَنْ يَنْكِحَهَا، فَجَاءَ يَسْتَفْتِي فَذَهَبْتُ مَعَهُ فَسَأَلَ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَقَالَا: لَا نَرَى أَنْ تَنْكِحَهَا حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَكَ، فَقَالَ إِنَّمَا طَلَّقَهَا وَاحِدَةً، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِنَّكَ أُرْسِلْتَ مِنْ يَدِكَ مَا كَانَ لَكَ مِنْ فَضْلٍ].

⁴⁴⁹ Kahveci, **İslâm Aile Hukuku**, s. 93-95; Erinç, s. 321.

⁴⁵⁰ Müslim, Talâk 17; Ebu Dâvud, Talâk 10; Nesâî, Talâk 8.

Muhammed İbnu İyâs İbnu'l-Bukeyr anlatıyor: "Bir adam karısını, temastan (gerdekten) önce üç talakla boşadı. Sonra da onunla nikâhının devamını uygun gördü. Fetva sormaya gitti, ben de beraberinde idim." İbnu Abbâs ve Ebu Hüreyre radiyallahu anhüm'ün yanlarına geldi. Onlar: "Senden başka bir erkekle evlenmedikçe o hanımla evlenmen mümkün değil!" dediler. Adam, "İyi ama ben onu bir talakla boşadım" dedi. İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ): "Sen, kendine ait fazlalığı elinden bırakmışsın!" buyurdu."⁴⁵¹

İslam hukukuna göre karı-koca arasında üç ayrı boşama/boşanma hakkı bulunmaktadır.⁴⁵² Ayrılan eşlerin, boşanma sonrası tekrar evlenebilmeleri için üç talak hakkının tamamı kullanılmamalıdır. Çünkü dönüş yapılabilecek boşama iki defadır.⁴⁵³ Birinci veya ikinci boşama hakkı kullanıldığında iddet süresi bitmeden önce, erkek dilerse yeni bir nikâh akdi gerekmeksizin hanımına dönebilir. Birinci veya ikinci boşama hakkı kullanıldığında, eğer iddet süresi biterse bâin talak gerçekleşmiş olur ve taraflar isterlerse yeni bir nikâh akdiyle tekrar evlenebilirler.

وعن عطاء بن يسار قال: [سَأَلَ رَجُلٌ ابْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَمْسَهَا، فَقَالَ عَطَاءٌ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقُلْتُ إِنَّمَا طَلَاقُ الْبِكْرِ وَاحِدَةٌ: فَقَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ: إِنَّمَا أَنْتَ قَاصٌّ. الْوَاحِدَةُ تُبَيِّنُهَا وَالثَّلَاثُ تُحَرِّمُهَا حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ].

Atâ İbnu Yesâr rahimehullah anlatıyor: "Bir adam Abdullah İbnu Amr İbni'l-Âs (radiyallahu anhümâ)'ya, temastan (gerdekten) önce hanımını üç talakla boşayan kimsenin durumunu sordu. Atâ rahimehullah der ki: "Ben bakirenin talakı birdir" dedim. Ancak Abdullah bana dedi ki: "Sen hikâyecisin (kafadan attın). Bir talak, talâk-ı bâinle kadını boş kılar, üç ise, kadını bir başkasıyla evlenip ondan boşanıncaya kadar eski kocasına haram kılar."⁴⁵⁴

Rivayette belirtildiği üzere tarafların sahip olduğu üç talak hakkını kullanıp bitirmeleri hâlinde 'beynûnet-i kübrâ' denilen 'büyük ayrılık' gerçekleşmiş olur. Bu durumdaki eşlerin yeni bir nikâhla tekrar evlenmeleri de yasaktır.⁴⁵⁵ Üç talakla boşanan kadının iddetinin sona ermesinden sonra hile kastı gütmekten başka bir

⁴⁵¹ Malik b. Enes, Talâk 37, 39; Ebu Dâvud, Talâk 10, Bu metin, Muvatta'daki metindir.

⁴⁵² Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 108.

⁴⁵³ Bakara Suresi, 2/229.

⁴⁵⁴ Malik b. Enes, Talâk 33.

⁴⁵⁵ Acar, "Talâk", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2000, Sayı:21, s. 498-499; Erinç, s. 322.

erkeklerle cinsel yakınlaşmanın olduğu evlilik yapması, ardından ayrılığın vuku bulması ve kadının iddetinin bitmesiyle birlikte ancak ilk kocasıyla arasındaki evlenme yasağı kalkar.⁴⁵⁶ Böyle bir durumdaki bir kadının, eski kocasıyla tekrar evlenebilmesi için, iddetinin bitmesinden sonra başka bir erkekle cinsi münasebetin şart olduğu sahih bir evlilik yapması, bu evliliğin ya erkeğin ölümü veya boşanmayla bitmesi ve kadının ölüm/boşama iddetinin son bulması gerekir. Buna göre üç talakla boşanan kadın ve erkeğin, İslam hukukuna göre yeniden evlenmeleri neredeyse imkânsızdır.

2.15.4.5. Kadının Velisi Olmadan Evlenmesi

Türk Medenî Kanunu'na göre on yedi yaşını tamamlamış olan erkek ve kadın, kendi istekleri doğrultusunda, veli veya vasi olmadan nikâh yaptırabilirler. Olağanüstü durumlar ile pek önemli bir sebebe dayanarak on altı yaşını dolduran erkek ve kadının evlenmesi için mahkeme karar verebilir. Hanefîler dışında kalan İslam hukukçuları nikâh akdi esnasında velinin bulunmasını şart koşarlar.⁴⁵⁷ Onlara göre veli nikâhta bulunmaması veya nikâh için velinin izninin olmamaması durumunda nikâh sahih olmaz.

عن عائشة رضي الله عنها قالت: [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنٍ وَلِيِّهَا فَإِنَّ نِكَاحَهَا بَاطِلٌ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. وَإِنْ دَخَلَ بِهَا فَالْمَهْرُ لَهَا بِمَا اسْتَحَلَّ مِنْ فَرْجِهَا. فَإِنْ اشْتَجَرُوا فَالسُّلْطَانُ وَبِئْسَ مَا لَهَا مِنْ وَلِيٍّ لَهُ].

Hiz. Aîşe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Hangi kadın velisinin izni olmaksızın nikâhlanırsa onun nikâhı batıldır!" buyurdular ve bunu üç kere tekrar ettiler. Devamla:

"Eğer kocası zıfâf yaptıysa, kadının fercinden helal addetmiş olması sebebiyle mehir kadınındır. Eğer (veliler) ihtilafa düşerlerse, sultan, velisi olmayanların velisidir."⁴⁵⁸

وفي رواية لهما، عن أبي موسى رضي الله عنه: [أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ]

⁴⁵⁶ Bakara, 2/230; Serahsî, c.6, s.12-15; Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 118; Karaman, **Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku**, c.2, s.130; Erinç, s. 322.

⁴⁵⁷ Serahsî, c.5, s.14-16; Zühaylî, c.9, s.66; Erinç, s. 323.

⁴⁵⁸ Ebû Davud, Nikâh 20; Tirmizî, Nikâh 14.

Yine Ebu Davud ve Tirmizî'de Ebu Musa (radıyallahu anh)' dan gelen bir rivayette: Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "*Velisiz nikah yoktur!*" demiştir.⁴⁵⁹

وعن سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ زَوَّجَهَا وَلَيَّانَ فِيهِ لِلأَوَّلِ مِنْهُمَا. وَأَيُّمَا رَجُلٍ بَاعَ بَيْعًا مِنْ رَجُلَيْنِ فَهُوَ لِلأَوَّلِ مِنْهُمَا].

Hiz. Semüre (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

*"Hangi kadını, (seviyesi eşit) iki veli (iki ayrı şahsa) nikâhlamışsa, kadın o iki veliden önce davranana aittir. Kim iki kişiye bir şey satmışsa, o satılan şey birinci kimseye aittir."*⁴⁶⁰

Bir kızı veya kadını, seviyece eşit olan iki veli ayrı ayrı şahıslara nikâhla vermiş olması halinde, bunlardan hangisi daha önce nikâhlandığını kanıtlayabilirse veya onun önceliğini her ikisi de onaylarsa, öncekinin akdi sahih olur. Ancak İkisi de aynı zamanda gerçekleşmişse ya da hangisinin önce davrandığı bilinmediği durumda, her iki akid de batıl olur.

جَابِرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّمَا عَبْدٍ تَزَوَّجَ بَعِيرٍ إِذْ فِي مَوَالِيهِ عَاهِرٌ].

Hiz. Cabir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

*"Hangi köle, efendilerinin izni olmadan evlenirse zanidir."*⁴⁶¹

وعن ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: [أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الأَمُّ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا. وَالْبَكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا].

Hiz. İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "*Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:*

*"Dul nefsine velisinden ehaktır. Bakireden nefsi hususunda izin alınır, onun izni sükûttur."*⁴⁶²

Hanefîlerin çoğunluğu; hür, aklî melekeleri yerinde ve bâliğa olan kadının, velisi olmadan, kendini veya kız ya da erkek olsun, küçük çocuğunu

⁴⁵⁹ Tirmizî, Nikâh 14; Ebû Davud, Nikâh 20.

⁴⁶⁰ Ebû Davud, Nikâh 22; Tirmizî, Nikâh 19; Nesâî, Büyü 96.

⁴⁶¹ Ebû Davud, Nikâh 17; Tirmizî, Nikâh 20.

⁴⁶² Müslim, Nikâh 66; Malik b. Enes, Nikâh 4; Tirmizî, Nikâh 12; Ebû Davud, Nikâh; Nesâî, Nikâh 31, 32.

evlendirebileceğine hükmederler.⁴⁶³ Hanefilerden İmam Muhammed ise velisiz yapılan nikâhın ancak velinin icazetiyle geçerli olacağı görüşündedir.⁴⁶⁴

2.15.4.6. Nikâhın Resmî Kayıt Altına Alınması

İslam hukukuna göre nikâhın; aralarında evlenme engeli olmayan kadın ve erkeğin birbirine uygun icap ve kabulüyle, iki şahit huzurunda yapılmasından başka şekil şartı yoktur. Nikâhın devlet görevlisi tarafından akdedilmesi Osmanlı döneminden önce başlamakla birlikte Osmanlı döneminde kanunlaştırılmış ve bununla ilgili cezaî müeyyideler getirilmiştir.⁴⁶⁵ Nikâh akdinin tescil edilmesi sadece ispat güvencesi sağlamak içindir. Ancak nikâhın kayıt altına alınması onun geçerli olmasının bir şartı değildir.⁴⁶⁶

Türk Medenî Kanunu; evliliğin kayıt altına alınmasını şart koştuğu gibi boşanmayı da kayıt altına almaktadır. Eğer yapılan nikâh akitleri resmî olarak kayıt altına alınmazsa bu gibi durumların ispatı mümkün olmayacaktır. Yapılacak olan nikâhların sağlıklı olabilmesi ve hukukî olarak sonuç doğurabilmesi için kayıt altına alınma zorunluluğu vardır.

İslam hukukuna göre nikâh için aynı yöndeki irade beyanları olarak icap ve kabul ile nikâh akdi oluşmaktadır. Nikâh akdinin sadece iki şahitle yapılması nikâhın varlığının ispatını güçleştirecektir. Nikâhın kayıt altına alınması da bir tür ilan sayılacağı için nikâhın ispatını da kolaylaştıracaktır.⁴⁶⁷

2.15.4.7. Evli Kadının Başkasıyla Evlenememesi

İslam hukuku bazı durumlarda erkeğin dört taneye kadar kadınla evlenmesine izin vermiştir.⁴⁶⁸ Kadınlar ise ancak bir erkekle evlenebilirler.⁴⁶⁹ Evli olan kadın

⁴⁶³ Serahsî, c.4, s.402; Serahsî, c.5, s.16-19; Mevsîlî, c.3, s.90; Zuhaylî, c.9, s.67, 154, 156; Erinç, s.323.

⁴⁶⁴ Zuhaylî, c.9, s.67-68; Erinç, s. 323.

⁴⁶⁵ Apaydın, s.374; Saffet Köse, “Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile”, **2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri**, TDV Yayınları, Ankara, 2009, (Ailede Meşuriyet) ss.124-174, s.132; Erinç, s. 324.

⁴⁶⁶ Köse, Ailede Meşuriyet, s.163; Erinç, s. 324.

⁴⁶⁷ Ahmet Yaman, **İslam Aile Hukuku**, İfav Yayınları, İstanbul, 2016, s. 49; Erinç, s. 325.

⁴⁶⁸ Nisâ Suresi, 4/3.

⁴⁶⁹ Beşer, **Hanımlara Özel Fetvalar**, s.83-84; Erinç, s. 325.

başka bir erkekle evlenemeyeceği gibi, ölüm veya boşanma iddeti bekleyen kadın da başka bir erkekle evlenemez.⁴⁷⁰ Medenî Kanun'a göre de evli olan veya iddet bekleyen kadın başka bir erkekle evlenemez.⁴⁷¹ Bunun yanında Medenî Kanun'a göre tek eşlilik esas olduğu için erkek de birden fazla kadınla evlenemez.

Sonuç olarak konuyu toparlarsak Nikâh dinî bir müessesedir ve geçerli olabilmesi için bazı şartları vardır. Bu şartlara uyulduğu takdirde resmi nikâh geçerlidir. Eğer aynı şart ve esaslar resmî nikâhta, yani belediye memuru tarafından kıyılan nikâhta mevcutsa nikâh nikâhtır, yani dinen de geçerlidir. Ancak şart ve esaslara dikkat edilmiyor, hattâ dikkate alınmıyorsa o zaman nikâha gölge düşebilir. Şöyle ki: Resmî nikâhta evlenecek kişiler evlendiklerine dair ifadelerini açıkça kesinlik belirterek bildirmesi ve başka türlü bir yoruma müsait olmaması gerekir. Bir diğer önemli nokta ise İslam Hukukunda, *şahitlerin Müslüman olması ve iki şahitten birisinin erkek olmasıdır*. Oysa günümüzde uygulanan medeni kanunda şahidin T.C. vatandaşı olması yeterlidir.

Ayrıca İslam Hukunda nikâhın geçerli olabilmesi için *Evlenecek taraflar sütkardeşi olmamalıdır*. Oysa resmî nikâhta bu konu araştırılmamaktadır. Dinen *Müslüman bir hanım gayri müslim bir erkekle evlenemezken*, yürürlükte olan konuda bu meseleye dikkat edilmemektedir.

Fakat yukarıda sayılan bu engeller söz konusu değilse, sadece resmî nikâhla da helâllik mümkün olur. Aslında nikâhın rüknü: iki şahit huzurunda tarafların birbirlerini karı-koca olarak kabul etmeleridir.(İcap-Kabul)

وَعَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ قَالَ: [خَطَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمَامَةَ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَأَنْكَحَنِي مِنْ غَيْرِ أَنْ يَتَشَهَّدَ].

Benî Süleym'den bir adam anlatmıştır: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'dan Ümâme Bintu Abdilmuttalib radiyallahu anhâ'yı istedim, onu bana teşehhüd okumadan nikâhladı."⁴⁷²

Bu rivayette geçen teşehhüd kelimesinden maksad hutbe yani nikâh duasıdır. Ayrıca bu rivayet, dua okumadan nikâh yapılabileceğine dair bir delildir. Ancak

⁴⁷⁰ Şeyh Nizâm, c.2, s.294; Zühaylî, c.9, s.66; Erinç, s. 329.

⁴⁷¹ TMK, md. 130-132.

⁴⁷² Ebû Davud, Nikâh 30.

Peygamberimiz evlenen kişilere hem kendilerinin hem eş, dost ve akrabalarının dua etmelerini tavsiye etmektedir.

وعن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا تَزَوَّجَ أَحَدُكُمْ امْرَأَةً أَوْ اشْتَرَى خَادِمًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ؛ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ؛ وَإِنْ اشْتَرَى بَعِيرًا فَلْيَأْخُذْ بِذِرْوَتِهِ، وَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ].

Amr İbnu Şuayb an ebihi an cediti anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Biriniz bir kadınla evlenir veya bir köle satın alırsa şöyle dua etsin: "Allahım, ben bunun hayırlı olmasını ve hayırlı bir yaratılış üzere olmasını diliyorum. Onun şerrinden ve şerli bir tabiat üzere olmasından sana sığınıyorum.

*Eğer bir deve satın alırsa, eliyle hörgücünün üstünden tutup aynı şeyi söylesin."*⁴⁷³

وعن زيد بن أسلم رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: [إِذَا تَزَوَّجَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ أَوْ اشْتَرَى خَادِمًا فَلْيَأْخُذْ بِنَاصِيَتِهَا وَلْيَدْعُ بِالْبَرَكَةِ، وَإِذَا اشْتَرَى الْبَعِيرَ فَلْيَأْخُذْ بِذِرْوَةِ سَنَامِهِ وَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ].

Zeyd İbnu Eslem (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

*"Biriniz bir kadınla evlenir veya bir hizmetçi (köle) satın alırsa, perçeminden tutup ona bereketle dua etsin. Bir deve satın alınca hörgücünün tepesinden tutup, şeytan-ı racime karşı Allah'a istiaze bulunsun."*⁴⁷⁴

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: [كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَأَ الْإِنْسَانَ إِذَا تَزَوَّجَ، قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ].

H. Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), evlenen bir kimseyi şöyle tebrik ederdi: "Allah sana (evliliği) mübarek kılsın, üzerine bereket indirsin, ikinizin arasını hayırda birleştirsin."⁴⁷⁵

وعن الحسن قال: [تَزَوَّجَ عَقِيلُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ امْرَأَةً مِنْ بَنِي جُشَمٍ فَقَالُوا بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ. فَقَالَ: قُولُوا كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَارَكَ فِيكُمْ وَبَارَكَ لَكُمْ].

⁴⁷³ Ebû Davud, Nikâh 46.

⁴⁷⁴ Malik b. Enes, Nikâh 52.

⁴⁷⁵ Ebû Davud, Nikâh 37; Tirmizî, Nikâh 7.

Hasan(-ı Basrî) anlatıyor: *"Akil İbnu Ebi Talib (radıyallahu anh), Benî Cüşem'den bir kadınla evlenmişti. Onu: "Kaynaşma ve oğullar" dileyerek tebrik ettiler. Fakat o: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kullandığı tabirlerle dua edin: "Allah size (evliliği) mübarek etsin ve size bereket versin" deyin!" dedi.*"⁴⁷⁶

Bu iki hadis yeni evlenenlere nasıl dua etmek gerektiğini bize gösteren önemli örneklerdir. Çünkü islamiyette yeni evlenen çiftlere hayr dua edilmesi tavsiye edilmiştir.

2.16. DÜĞÜN

Kimi insanlar evlenmek için sade bir nikâh töreni tercih ederken kimileri de düğün yapmayı tercih etmektedir. Bu konu ile ilgili kaydedilen hadislerin tamamı biraz farklı ifadelerle de olsa, nikâhın alenî olmasını işaret eder. Bir erkekle kadının hususi suretle anlaşarak tek başlarına yapacağı birleşme meşru değildir, zina hükmündedir. Bu sebeple de meşru birleşme ile gayrimeşru anlaşma -yani helal ile haram akitlerin- arasındaki farkın açıklıkla gizlilik olduğu ifade edilmiştir. Helal olan, herkese ilan edilen nikâhtır. Gizlice, sessizce yapılan nikâh da zina sayılır.

Yeni bir hayatın başlangıcı olan evliliğe, eğlence ve törenle neşe ve sevinç içinde girmek, dünyanın her tarafında yapılagelen bir adettir. İslam dini de yeni evlilerin bu mutluluğunu diğer Müslümanlarla paylaşmalarını tavsiye ederek bunun için gerekli olan kural ve kaideleri belirlemiştir. Bu konuda da her zaman olduğu gibi en büyük örnek ve rehberimiz olan Rasulullah (s.a.v.) ve onun ashabının uygulamaları bizlere yol göstermektedir. Bununla ilgili deliller şunlardır:

عن عائشة رضي الله عنها قالت: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَعْلِنُوا هَذَا النِّكَاحَ، وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ، وَاضْرِبُوا عَلَيْهِ بِالْأُفُوفِ].

Hiz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: *"Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:*

*"Nikâhı ilan edin, onu mescidlerde yapın. Üzerine de def çalın."*⁴⁷⁷

⁴⁷⁶ Nesâî, Nikâh 73.

⁴⁷⁷ Tirmizî, Nikâh 6.

وعن مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبِ الْجُمَحِيِّ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَضَّلْتُ مَا بَيْنَ الْحَالِ وَالْحَرَامِ الدَّفْ وَالصَّوْتُ].

Muhammed İbnu Hatıb el-Cumahi anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "[Nikah'da] haramla helali ayıran fark, def ve sestir."⁴⁷⁸

Konu ile ilgili benzer bir hadis-i şerifte şöyledir. "Yetim kalan bir kız ensardan biriyle evlendirildi. Hz. Âişe (ra) de düğüne katılanlardandı. Gelini götürüp dönünce Rasulullah (s.a.v.) sordu:

"Ey Âişe! Gelinle birlikte def çalıp şarkı söyleyecek bir cariye gönderdiniz mi?" Hz. Âişe ise:

"Cariye ne diyecek?" diye sorunca, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Ensar gazeli seven bir kavimdir. Onlara şöyle deseydiniz: Size geldik, size geldik. Allah (c.c.) size de bize de hayat versin. Kızıl altın olmasaydı, badiyenize konaklanmazdı. Sarı buğday olmasaydı bakireleriniz semirmezdi."⁴⁷⁹

وعنها رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [رَفَقْنَا إِمْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَائِشَةُ أَمَا كَانَ مَعَكُمْ هَوٌّ! فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَّهْوُ].

Yine Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Bir kadını, ensardan bir erkekle evlendirmiştik. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Ey Aişe! Eğlenceniz yok mu? Zira ensar eğlenceyi sever!" buyurdular."⁴⁸⁰

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: [دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تُعْنِيَانِ بَغْنَاءَ بُعَاثَ. فَاضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ، وَحَوَّلَ وَجْهَهُ، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَأَنْتَهَرَنِي وَقَالَ: مِمَّا رَأَى الشَّيْطَانُ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دَعُهُمَا! فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزْتُهُمَا فَخَرَجَتَا. قَالَتْ: وَكَانَ يَوْمَ عِيدٍ، وَكَانَ السَّوْدَانُ يَلْعَبُونَ بِالْأَدْرِيقِ وَالْحِرَابِ فِي الْمَسْجِدِ. فَأَمَّا سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَمَّا قَالَ تَشْتَهَيْنَ تَنْظِيرِينَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَأَقَامَنِي وَرَأَاهُ خَدَّى عَلَى خَدِّهِ، يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ حَتَّى إِذَا مَلَلْتُ قَالَ: حَسْبُكَ. قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَادْهَمِي].

⁴⁷⁸ Tirmizî, Nikâh 6; Nesâî, Nikâh 72.

⁴⁷⁹ İbn Mace, Nikâh 21; Ahmed b. Hanbel, c.4, s.78.

⁴⁸⁰ Buharî, Nikâh 63.

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), benim yanımda iki cariye, Buas (savaşı ile ilgili haması) türküler söylerken çıkageldi. Gidip yatağın üzerine (yan üstü uzandı ve yüzünü de (aksi istikamete) çevirdi. Derken (babam) Hz. Ebû Bekr (r.a.) girdi. Derhal beni azarladı ve:

"Resulullah'ın hane-i saadetlerinde şeytan çalgısı ha!" dedi. Bunun üzerine Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), ona yönelip:

"Bırak onları (söylesinler!)" buyurdu. (Onlar sohbete dalıp, bizden) dikkatlerini çekince, ben cariyelere göz işareti yaptım, kalkıp gittiler."

Hz. Aişe devamla der ki: "Bir bayram günüydü. Siyahiler, mescidde kılıçkalkan oyunu oynuyorlardı. Ben mi Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'dan talep etmiştim (bilemiyorum), yoksa o (kendiliğinden) mi, "Seyretmek ister misin?" buyurdular. Ben:

"Tabii!" dedim. Kalktı, beni geri tarafına aldı yanağım yanağının üstünde olduğu halde durduk.

"Ey Erfideoğulları göreyim sizi (oynayın)!" diyordu. Ben usanınca(ya kadar böyle devam ettik. Usandığımı farkedince):

"Yeter mi?" buyurdular. Ben:

"Evet!" dedim.

"Öyleyse git!" dediler."⁴⁸¹

وَعَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [دَخَلْتُ عَلَى قَرْظَةَ بِنِ كَعْبٍ وَأَبِي مَسْعُودٍ اثْنَانِصَارِي فِي عُرْسٍ فَإِذَا جَوَارِي يُعَنِّيْنَ فَقُلْتُ: أَنْتُمَا صَاحِبَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ، يُفْعَلُ هَذَا عِنْدَكُمْ؟ فَقَالَ: اجْلِسْ إِنْ شِئْتَ فَاسْتَمِعْ مَعَنَا وَإِنْ شِئْتَ إِذْهَبْ فَقَدْ رُحِّصَ لَنَا فِي اللَّهْوِ عِنْدَ الْعُرْسِ].

Âmir ibnu Sa'd (r.a.) anlatıyor: "Bir düğün sırasında Karaza İbn Ka'b ve Ebu Mes'ud el-Ensârî'nin yanına girdim, bir kısım cariyeler şarkı söylüyorlardı. Dayanamayıp:

"Sizler, Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın Bedir Ashabından olun da yanınızda şu iş yapılsın olacak şey değil!" dedim. Bunun üzerine onlar:

"Otur, dilerseñ bizimle dinle, dilemezseñ git. Bize düğünde eğlenme ruhsatı verildi!" dediler."⁴⁸²

⁴⁸¹ Buhari, İydeyn 2, 3, 25, Cihad 81, Menâkıb 15, Menâkıbu'l-Ensâr 46, Nikâh 82, 114; Müslim, İydeyn 19; Nesâî, İydeyn 35-36.

⁴⁸² Nesâî, Nikâh 80.

Sonuç olarak yukarıda zikredilen hadisleri incelediğimizde, Peygamber (s.a.v.), düğünlerde, bayramlarda ve bir takım merasimlerde def çalındığını ve şarkı söylendiğini duymuş olmasına rağmen buna engel olmadığı görülmüştür. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) -yine bazı kayıtlarda görüldüğü üzere de- düğünlerde musikiyi uygun bulmuştur. Hatta Resulullah hadiste "*Ensar eğlentiye sever*" buyurarak, düğün vesilesiyle eğlence yapılmasını teşvik etmiştir. Ama bu hadislerde vurgulanan ortak husus; düğünlerin hem alenî ve sesli olması, hem de ilan edilmiş olmasıdır. Düğünler harama yer verilmediği ve israfa kaçılmadığı sürece meşru eğlence fırsatlarıdır.

2.16.1. Düğün Eğlencesi

İslam dini her konuda olduğu gibi, düğün konusunda da gerekli ölçüler koymuş ve bu ölçülere uyulması istenmiştir. İslâm dininde düğün gibi şenlikler için, erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı olmak şartıyla kendi aralarında İslâm'ın yasaklamadığı şarkı, türkû ve şiir söyleyip oynamalarında bir sakınca görmemiştir. Burada önemli olan harama yönelmemek ve İslam'ın getirdiği usul ve kaidelere aykırı hareket etmemek gerekmektedir.

Eğlence denince ilk akla gelenler, neşeli ve hoş vakit geçirmeye, gönül eğlendirmeye yarayan oyun, yarış veya müzik gibi şeyler kastedilmektedir. Eğlence meşru ve gayrimeşru olarak tasnife tabi tutulmuştur. 'Fitrî olarak hem nefsin, hem de kalb ve ruhun zevk aldığı şeylere '**meşru eğlence**'; Rabbimizin emirlerine aykırı olan ve kalb ve ruhun aksine sadece nefsin zevk aldığı, yani meşru özelliğini kaybederek haram şekle dönüşen eğlencelere ise "**gayrimeşru eğlence**" kastedilmiştir.

İslamî usul ve kaidelere göre, israfa kaçmadan, fazla borç yükü altına girmeden; içkisiz ve gayrı meşru eğlencesiz olmak şartıyla düğün yapmak, bu mutlu güne akrabaları, komşuları, arkadaşları ve dostları davet etmek, Peygamber (s.a.v.)'in teşvik ettiği sünnetlerinden ve İslam'ın güzel adetlerinden biridir. Peygamber (s.a.v.) sadece düğünlerde değil, bazı bayram ve sportif gösterilerde de eğlenceye hoşgörüyü davrandığı bilinmektedir.

Başka bir rivayette de Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

*"Ey Ebu Bekir! Her toplumun bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır."*⁴⁸³

Yine başka bir hadiste Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor:

*"Ben mescidde oynayan Habeşlileri seyrederken Rasulullah (s.a.v.) beni ridasıyla örttüğünü hatırlıyorum. Bu hal, ben seyretmekten usanıncaya kadar devam etti. Benim gibi genç yaşında bir kızın eğlenceye ne kadar düşkün olacağını varın siz takdir edin."*⁴⁸⁴

Peygamberimiz (a.s.m.)'ın hazır bulunduğu bir sahabe düğününde de benzer bir eğlence şekli yaşanır. Peygamberimiz (a.s.m.) yapılan merasime müsaade etmiş, hatta kendisi hakkında söylenen bir övgü şekline müdahale ederek düzeltmiştir.

Rubeyye binti Muavviz (r.a.) şöyle anlatıyor:

*"Ben evlendiğim zaman, Rasulullah (s.a.v.) geldi ve yatağımın üzerine oturdu. Bu sırada cariyelerimiz def çalıp, Bedir günü şehit düşen atalarımız hakkında mersiyeler söylemeye başladılar. İçlerinden birisi; 'Bizim Aramızda yarın olacakları bilen Peygamber var.' manasında bir mısra okudu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.); 'Hayır, Böyle deme! Söylemekte olduğun diğer şeyleri söyle.' dedi."*⁴⁸⁵

İbn Ma'ce'nin rivayetinde şöyledir: *"Hayır, bunu söylemeyiniz. Yarın olacakları bilen Allah'tır, deyiniz' Çünkü yarın olacakları bilen Allah (c.c.)'dır."*⁴⁸⁶

Yukarıda zikredilen bu ve benzeri hadisler, düğünlerde eğlencenin caiz olduğunu göstermektedir. Yapılan düğün eğlenceleri fuhşa, taşkınlığa, içkiye sebebiyet vermemek şartıyla mübahtır. Fakat gerek şarkı ve gerekse müzik, dinleyicilerin cinsel arzularını tahrik ediyorsa yasaktır. Çünkü şarkının dinen caiz sayılabilmesi için sözlerinde isyan, kadın, içki tasvirleri veya mümini kötüleyen ifadeler taşıması gerekir. Burada önemli nokta, şarkı sözlerinin insanı isyana, harama sevketmemesi ve sözlerin isyan ifadeleri içermemesidir.

⁴⁸³ Buhari, İdeyn, 3; İbn Mace, Nikâh 21.

⁴⁸⁴ Buhari, Salât 69, İydeyn 2, 3, 25, Cihad 81, Menâkıb 15, Fezâilu'l-Ashab 46, Nikâh 82, 114; Müslim, İydeyn 18; Nesâî, İydeyn 35.

⁴⁸⁵ Tirmizî, Nikâh 6; İbn Ma'ce, Nikâh 21.

⁴⁸⁶ Buhari, Tefsir-i Sûre-i Ra'd 1; İbn Mace, Nikâh 21.

2.16.2. Düğün Yemeği

Düğünler, yörelere göre değişiklik gösterdiği için, herkes kendi örf ve âdeti doğrultusunda düğün yapar. Burada önemli olan nokta harama yönelmemek ve İslam'ın getirdiği usul ve kaidelere aykırı hareket etmemektir. İslamî usul ve kaidelere göre, israfa kaçmadan, fazla borç yükü altına girmeden; içkisiz ve gayrı meşru eğlencesiz olmak şartıyla düğün yapmak, bu mutlu güne akrabaları, komşuları, arkadaşları ve dostları davet etmek suretiyle düğün yemeği (velime) vermek, Peygamber (s.a.v.)'in teşvik ettiği sünnetlerinden ve İslam'ın güzel adetlerindendir.

Ayrıca düğünler, harama yer verilmediği sürece meşru eğlence fırsatlarıdır ve sıkça ortaya çıkar. Herşeyden önce cemiyetimizde düğüne bağlı olarak çeşitli törenler düzenlenir. Büyük çoğunluğunda eğlence ile birlikte düğün yemeği de verilmektedir. Peygamberimiz de evlenen çiftler için ziyafet verilmesini teşvik etmektedir.

عن أنس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: [رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ عَوْفٍ أَثَرِ صَفْرَةٍ ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالَ تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاقٍ مِنْ دَهَبٍ ، فَقَالَ: بَارَكَ اللهُ لَكَ ، أَوَلَمْ وَلَوْ بِشَاةٍ].

H. Enes radiyallahu anh anlatıyor: “Resulullah (aleyhissalatu vesselam) Abdurrahman İbnu Avf radiyallahu anh'ın elbisesinde bir sarılık görmüş idi. “Hayrola, bu da ne?” diye sordu. Abdurrahman: “Bir kadınla, bir nevat ağırlığında mehir ödeyerek, evlendim!” açıklamasını yaptı. Peygamberimiz: “Allah (evliliği) sana mübarek etsin, ancak bir koyunla da olsa bir ziyafet ver!” buyurdular.”⁴⁸⁷

وعنه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: [مَا أَوْلَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا أَوْلَمَ عَلَى بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ، أَوَلَمْ بِشَاةٍ].

Yine H. Enes radiyallahu anh anlatıyor: “Resulullah (aleyhissalatu vesselam) Zeynep Bintu-Cahş'ın düğününde verdiği ziyafeti, diğer zevcelerinin hiç birinin düğününde vermemiştir. Bu düğünde bir koyun kesti.”⁴⁸⁸

و عنه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: [أَوْلَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ بِنْتِ حُجَيٍّْ بِسَوِيْقٍ وَتَمْرٍ].

⁴⁸⁷ Buhari, Nikâh 68, 69; Müslim, Nikâh 87; Ebû Davud, Et'ime 2; Tirmizî, Nikâh 10; Nesai, Nikâh 67; Malik b. Enes, Nikâh 47.

⁴⁸⁸ Buhari, Nikâh 68,69; Müslim, Nikâh 87; Ebû Davud, Et'ime 2.

Yine Hz. Enes demiştir ki: “Safiyye Bintu Huyeyy’in nikâhında Resulullah (aleyhisselat vesselam) sevik ve hurma ile ziyafet verdi.”⁴⁸⁹

و للبخارى رحمه الله : [عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ رَضِيََ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَوْلَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ مُدَّيْنٍ مِنْ شَعِيرٍ].

Buhari merhumun kaydettiğine göre “Safiyye Bintu Şeybe radiyallahu anha anlatıyor: “Resulullah (aleyhisselatu vesselam, hanımlarından birinin düğününde iki müdd⁴⁹⁰ miktarında arpa(dan yapılan yemek) ile ziyafet verdi.”⁴⁹¹

İslam dini her konuda olduğu gibi, düğün konusunda da israfı yasaklamış, fazla borç yükü altına girmeden yapılması teşvik edilmiştir.

و عن ابن مسعود رَضِيََ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَعَامُ الْوَلِيمَةِ أَوَّلَ يَوْمٍ حَقٌّ، وَالثَّانِي سُنَّةٌ، وَالثَّلَاثُ سُمْعَةٌ، وَمَنْ سَمِعَ اللَّهَ بِهِ].

İbnu Mes’ud radiyallahu anha anlatıyor: “Resulullah (aleyhisselatu vesselam) buyurdular ki: “Düğün yemeği, düğünün birinci günü haktır, ikinci günü sünnettir, üçüncü günü desinler içindir. Kim desinler için iş yaparsa Allah da ona göre muamele yapar.”⁴⁹²

Bu hadis, düğün ziyafetinin en fazla iki gün devam etmesini, daha fazlasının İslami açıdan hoş karşılanmadığını göstermektedir. Çünkü üçüncü gün devam eden ziyafet riya ve gösteriş olarak kabul edilmektedir.

⁴⁸⁹ Ebû Davud, Et’ime 2; Tirmizi, Nikâh 10.

⁴⁹⁰ **Müdd**; İki avuç dolusu kadar bir ölçüdür. Ağırlıkça da 875 gr. kadardır. (bkz. Osmanlıca-Türkçe Sözlük, <https://www.luggat.com/müdd/1/1> (21/10/2019).

⁴⁹¹ Buhari, Nikâh 70.

⁴⁹² Tirmizi, Nikâh 10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHİR

3.1. MEHİRİN DAYANAĞI VE HÜKMÜ

İslam kaynaklarında "sadûk", "saduka", "nıhle", "farîza", "ecr" gibi kelimelerle de ifade edilen **mehir**; erkeğin evlenirken eşine vermeyi taahhüt ettiği para veya maldır. Mehir kadının veya ondan istifade hakkının bedeli değildir, erkeğin kadına verdiği değerin bir ifadesi ile ona rağbet etmesinin bir sembolü olan armağan niteliğindedir ve kritik bir dönemdeki sosyal garantisi olarak kadına verilen maldır. Kur'an-ı Kerim'de evlenen erkeğin karısına vermek zorunda olduğu mehirden bahsedilen birçok ayet bulunmaktadır. *"Kadınlara **mehirlerini** borcunuzu öder gibi verin..."*⁴⁹³, *"Elinizin altında bulunan câriyeler müstesna, evli kadınlar da size haram kılındı; Allah'ın size emri budur. Bunlardan başkasını, iffetli yaşamak ve zina etmemek kaydıyla, mallarınızla (**mehir ile**) istemeniz size helâl kılındı. Onlarla karı-koca ilişkisi yaşamanıza karşılık kararlaştırılmış olan **mehirlerini** verin. Mehir kesiminden sonra karşılıklı anlaşmanızda size günah yoktur. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir."*⁴⁹⁴ *"İçinizden mümin ve hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan mümin câriye kızlarınızdan alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Birbirinizden türeyip gelmektesiniz. Öyleyse iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost da tutmamaları şartıyla ve ailelerinin de izniyle onları nikâhlayıp alın, **mehirlerini** de âdete uygun olarak verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa onlara, hür kadınların cezasının yarısı gerekir. Bu, içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir; sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."*⁴⁹⁵ mealindeki ayetler ile aynı anlamı ifade eden hadisler⁴⁹⁶ mehir hakkının dayanaklarıdır.

⁴⁹³ Nisa Suresi, 4/4.

⁴⁹⁴ Nisa Suresi, 4/24.

⁴⁹⁵ Nisa Suresi, 4/25.

⁴⁹⁶ Buhari, Nikâh 50-52.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: [لَمَّا تَزَوَّجَ عَلِيٌّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا فَمَنَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يُعْطِيَهَا شَيْئًا. فَقَالَ: لَيْسَ لِي شَيْءٌ. فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَعْطِهَا دِرْعَكَ. فَأَعْطَاهَا دِرْعَهُ ثُمَّ دَخَلَ بِهَا].

İbnu Abbâs (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Hz. Ali, Fâtıma (radıyallâhu anhümâ)'yı nikâhlayınca, hemen gerdek yapmak istedi. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ise, mehir olarak bir şeyler verinceye kadar buna mâni oldu. Hz. Ali (r.a.): "Benim verecek bir şeyim yok!" demişti. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Ona zırhını ver!" buyurdu. Hz. Ali (r.a.) (bu maksadla) zırhını verdi, sonrada gerdek yaptı.⁴⁹⁷

Bu hadis, evlenen erkeğin, kadına gerdeğe girmeden önce, mutlaka bir şeyler vermesini ifade etmektedir. Bu, kadının gönlünü hoş etmeye ve onda güzel duygular uyandırmaya yönelik bir davranıştır.

عن سهل بن سعد رضي الله عنه قال: [جَاءَتْ امْرَأَةً إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ جِئْتُ أَهْبُ نَفْسِي لَكَ. فَنَظَرَ إِلَيْهَا فَصَعَّدَ النَّظَرَ فِيهَا وَصَوَّبَهُ وَطَاطَأَ رَأْسَهُ. فَلَمَّا رَأَتْ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ. فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَزَوَّجْنِيهَا، فَقَالَ: فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟ فَقَالَ: لَا؛ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: اذْهَبْ إِلَى أَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا فَذَهَبَ. ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَا؛ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا وَجَدْتُ شَيْئًا. فَقَالَ: انْظُرْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: لَا؛ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي. قَالَ سَهْلٌ: مَالُهُ رِذَاءٌ، فَلَهَا نِصْفُهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ. فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى إِذَا طَالَ بَجْلِسُهُ قَامَ فَرَأَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُوَلِّيًا فَأَمَرَ بِهِ فَدُعِيَ فَقَالَ: مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟ قَالَ: مَعِيَ سُورَةُ كَذَا وَكَذَا، عَدَدَهَا. فَقَالَ: تَقْرُؤُهَا عَنْ ظَهْرِ قَلْبِكَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: اذْهَبْ، فَقَدْ مَلَكْتُكَهَا].

Sehl İbnu Sa'd (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bir kadın gelerek:

"Ey Allah'ın Resûlü, dedi. Sana nefsimi bağışlamaya geldim."

⁴⁹⁷ Ebû Davud, Nikâh: 36; Nesâî, Nikâh: 76.

Aleyhissalâtu vesselâm kadına şöyle bir nazar edip sonra tepeden tırnağa gözden geçirdi, bir de sâbit baktı ve sonunda (hiçbirşey söylemeden) başını yere eğdi.

Kadın, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın, hakkında hiç bir hükme varmadığını görünce oturdu. Derken bir adam doğrulup:

"Ey Allah'ın Resûlü! Sizin ona ihtiyacınız yoksa onu bana nikâhlayın!" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Yanında (buna mehir olarak verecek) bir şeyler var mı?" diye sordu. Adam:

"Vallahi yok ey Allah'ın Resûlü!" deyince:

"Ailene git, bir şeyler bulabilecek misin bir bak!" dedi. Adam gitti ve az sonra geri geldi:

"Hayır, vallahi ey Allah'ın Resulü hiç bir şey bulamadım!" dedi. Resûlullah tekrar:

"İyi bak, demirden bir yüzük de mi yok!" buyurdu. Adam tekrar gidip yine geri geldi ve:

"Hayır! Vallahi ya Resûlullah, demirden bir yüzük bile yok! Ancak işte şu izârım⁴⁹⁸ var, yarısı onun olsun" dedi. Sehl der ki: "Adamın ridası⁴⁹⁹ yoktu" Aleyhissalâtu vesselam:

"İzarın ne işe yarar? Onu sen giyecek olsan onun üzerinde birşey olmayacak, şayet o giyecek olsa senin üzerinde bir şey kalmayacak!" buyurdular. Bunun üzerine adam oturdu. Epey bir müddet oturduktan sonra, kalktı.

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) onun döndüğünü görünce, geri çağırılmasını söyledi. Adamı çağırdılar.

"Kur'ân'dan ne biliyorsun (hangi sureler ezberinde?)" diye sordu. Adam:

"Şu şu sûreleri biliyorum!" diye bildiklerini saydı.

"Yani sen bunları ezbere okuyor musun?" diye tekrar sordu. Adam:

"Evet!" deyince, Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Haydi, git, ben kadını sana temlik ettim"⁵⁰⁰ buyurdu."

Bir başka rivayette: "Kur'an'dan bildiklerin(i) öğretmen) karşılığında onu sana nikâhladım" buyurdu."⁵⁰¹

⁴⁹⁸ **İzâr**; belden aşağıyı örten bir tür giysidir (peştemal).

⁴⁹⁹ **Rida** ise omuz-bel arasını örten bir tür giyecektir.

⁵⁰⁰ **Temlik etmek**; bir hakkın başka bir kimseye geçirilmesi anlamına gelen bir hukuk terimidir.

Rivayetlerde görüldüğü üzere mehir vermeden yapılan evlenme şekli yasaklanmıştır. Yani İslama göre mehirsiz nikâh sahih değildir.

وعن عمران بن حصين رضي الله عنهما قال: [قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لَا جَلْبَ وَلَا جَنْبَ لَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ، وَمَنْ انْتَهَبَ نُهْبَةً فَلَيْسَ مِنْنا].

İmrân İbnu Husayn (radiyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissâlatu vesselâm) buyurdular ki: "İslâm'da ne (zekâtı) ayağa getirme, ne zekât için uzağa gitme, ne de şîğar⁵⁰² (mehre bedel nikâhlama) vardır."⁵⁰³

Bu konudaki ayet ve hadisler incelendiğinde şu sonuca varılmıştır. Resulullah (s.a.v.), mehirsiz hiç bir evliliğe ruhsat vermemiştir. Diğer yandan, sahabe devrinden bu yana islâm âlimleri mehir üzerinde icma etmişlerdir.⁵⁰⁴

Eski çağlardan beri Aile yuvasıyla ilgili görevlerin en güzel şekilde yerine getirilmesi için kadınla erkek arasında bir görev bölümü yapılmıştır. Bütün malî yükümlülükler görev olarak erkeğe verilmiştir. Mehir ve nafaka bu yükümlülükler arasındadır. Bu görev bölümü erkekle kadının yaratılışına ve ilâhî sünnete de uygundur. Kur'an-ı Kerim' de şöyle buyurulmuştur: "Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılmasına bağlı olarak ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar..."⁵⁰⁵ Allah insanların bir kısmına diğerlerinden üstün kabiliyetler vermiştir, koruma ve yönetme bakımından erkekler, kadınlardan daha uygun özelliklerle donatılmışlardır. Erkekler aile geçimini ve diğer malî yükümlülükleri üstlenmişlerdir. İslâm hukuk kurallarına göre erkek hem ailenin geçiminden tek başına sorumludur, hem de mehir, diyet, cihad gibi malî tarafı olan yükümlülükleri vardır. Bu sebeple de bir kadın ve erkek

⁵⁰¹ Buhârî, Nikâh: 6, 32, 35, 37, 40,44, 50, 51, Vekâle: 9, Fedâilu'l-Kur'ân: 21, 22, Libas: 49; Müslim, Nikâh: 76; Malik b. Enes, Nikâh: 8; Ebû Davud, Nikâh: 31; Tirmizî, Nikâh: 22; Nesâî, Nikâh. 62; Şevkânî, c.6, s.170.

⁵⁰² Hadisin son bölümünde şîğar yasaklanmaktadır. Şîğar, cahiliye döneminde mehir vermekten kaçmak için başvurulmuş bir evlenme şekliydi. Buna göre bir erkek, evlenmek istediği kızın babasına müracaat ederek: "Sen kızın (veya kızkardeşini) bana nikâhla, ben de mehre bedel kızımı (veya kız kardeşimi) sana nikâhlayayım" diye teklifte bulunurdu. Her iki taraf da birbirlerinden mehir talep etmezdi. Alınan veya verilen mehir, ne kardeşin, ne babanın hakkı olmadığı için Resûlullah (aleyhissâlatu vesselâm) bu câhiliye evliliğini yasaklamıştır. Çünkü Mehir kızın hakkıdır. Bu haktan ne babanın, ne kardeşin vazgeçme veya bir başkasına bağışlama hakkı yoktur.

⁵⁰³ Nesâî, Nikâh 60.

⁵⁰⁴ Serahsî, c.5, s.62 vd.; Kasani, c.2, s.274-304; İbnü'l-Hümmam, c.2, s.434 vd.; Cessâs, c.3, s.86 vd.; Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubi İbn Rüşd, **Bidayetü'l-müctehid ve nihayetü'l-muktesid : mezheplerarası mukayeseli İslam hukuku**, trc. Ahmed Meylani, Beyan Yayınları, İstanbul, 1991, c.2, s.16 vd.; İbn Âbidin, c.2, s.329 vd.

⁵⁰⁵ Nisa Suresi 4/34.

nikâhlanıp kimsenin bulunmadığı ev veya odada yalnız kaldıklarında kadın mehri hak etmiş olur.

وعن ابن المسيب قال: [قَضَى عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. أَنَّهُ إِذَا أُزْحِيتِ السُّتُورُ فِي النِّكَاحِ وَحَبَّ الصَّدَاقُ].

İbnu'l-Müseyyeb anlatıyor: "Hz. Ömer (radiyallâhu anh): "Nikâhda perdeler indirildi mi mehir vacib olur" diye hükmetti."⁵⁰⁶

Bu rivayette hadis biraz kısa ve öz bir biçimde verilmiştir. Hadisin aslı daha kolay anlaşılır olmak üzere şu şekildedir: "Hz. Ömer: "Bir kadını bir erkek nikâhlar, sonra da kadının yanına girip odanın perdeleri çekerse kadına temas etse de etmese de mehir artık vacib olur" demektedir. Bu hadiste perdelerin çekilmesindeki maksat, erkekle kadının halvet yani başbaşa kalma halleridir. Bu olay gerçekleşince evlilik akdi her yönüyle tamamlanmış sayılır. Eğer böyle bir durumda herhangi bir anlaşmazlık çıksa, kadın erkeğin temas ettiğini iddia etse, erkek de bunu inkâr etse, bu durumda temas olmuş olması esas alınır ve kadın mehri hak eder.

وعن ابن مسعود رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: [وَسُئِلَ عَنْ امْرَأَةٍ مَاتَ عَنْهَا زَوْجُهَا وَلَمْ يَدْخُلْ بِهَا وَلَمْ يَقْرَضْ لَهَا صَدَاقًا؟ فَقَالَ: لَهَا الصَّدَاقُ كَامِلًا، وَعَلَيْهَا الْعِدَّةُ، وَلَهَا الْمِيرَاثُ. فَقَالَ مَعْقِلُ بْنُ سِنَانٍ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِي بَرُوعَ بِنْتِ وَاشِقٍ بِمِثْلِهِ. فَفَرَحَ بِهَا ابْنُ مَسْعُودٍ].

İbnu Mes'ud (radiyallâhu anh)'ın anlattığına göre ona, *kocası ölen bir kadından soruldu, kocası ona mehir tesbit etmemiş, henüz kendisiyle gerdek de yapmamış. Kadına şu cevabı verdi:*

"Kadın mehrin tamamını alır (ne eksik, ne fazla) iddet bekler ve mirasa da iştirak eder.

*Ma'kıl İbnu Sinân söz alarak dedi ki: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı işittim, Berva' Bintu Vâşık için bunun misli bir hüküm vermişti." Bu açıklamaya İbnu Mes'ud sevindi."*⁵⁰⁷

Bu hadis, İbnu Mes'ud'un şahsi bir fetvasını içermektedir. Çünkü bazıları kendisine gelip bir kadının durumunu dile getirerek fetva isterler. Kadın evlenmiş, ancak kocası henüz gerdek yapmadan vefat etmiş, ayrıca sağlığında kadına mehir hususunda bir şey de söylememiştir. İbnu Mes'ud'un bu durumla ilgili şu hükme varmıştır: *"Kadın mehrin tamamını yani, mehr-i misil ne ise onu alır. Şayet kocası*

⁵⁰⁶ Malik b. Enes, Nikâh 12.

⁵⁰⁷ Ebû Davud, Nikâh 32; Tirmizî, Nikâh 44; İbn Mâce, Nikâh 18; Nesâî, Nikâh 68.

mehri adlandırarak miktar belirtseydi kadın yine tamamını alacaktı. Ayrıca Kadın, gerdek yapılmış gibi iddet bekler ve Kadın mirasa da ortak olur.”

İbnu Mes'ud bu hükmü verince cemaat içinde hazır bulunan Ma'kıl İbnu Sinân, ayağa kalkarak benzer bir olaya, Resûlullah'ında aynı hükmü verdiğine şahid olduğunu söyler. Bu açıklama İbnu Mes'ud'u fetvasında hata yapmadığı ve Resûlullah'ın hükmüne uygunluk arzettiği için sevindirmiştir.

وعن عائشة رضي الله عنها قالت: [أمرني رسول الله صلى الله عليه وسلم أن أدخل امرأة على زوجها قبل أن يعطيها شيئاً].

Hiz. Âişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: *"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), bana, kocası kadına bir şey vermezden önce kadını kocasına göndermemi emretti."*⁵⁰⁸

Bu hadis, nikâhın sıhhati için, kocanın kadına gerdekten önce mehir vermesinin şart olmadığını ifade eder. Bu ifade ile daha önce belirtilen "nikâhın sıhhati için mehir şarttır" ifadesi arasında herhangi bir aykırılık mevcut değildir. Çünkü nikâhta mehir vardır. Fakat Mehir, nikâh akdinin rûkûn veya şartlarından olmadığından; bu sebeple de mehirsiz gerçekleştirilecek nikâh geçerli olur. Fakat kadın emsal mehire hak kazanır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: *"Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin. İyiler için bu bir borçtur. Kendileriyle cinsel temasta bulunmadığınız veya kendilerine bir mehir tayin etmediğiniz kadınları boşamışsanız, bunda üzerinize bir sakınca yoktur"*.⁵⁰⁹ Bu ayette, cinsel birleşmeden veya mehir tesbitinden önce kadını boşamanın geçerli olduğu ifade edilmektedir. Boşama ancak sahîh nikâhtan sonra mümkün olduğuna göre, bu durumda ayet, akit esnasında mehrin konuşulmasının ne bir rûkûn ve ne de bir şart olmadığına delâlet eder.⁵¹⁰

Ukbe b. Âmir (r.a)'ın naklettiği şu hadis de yukarıdaki anlamı destekler niteliktedir.

عن عقبة بن عامر رضي الله عنه: [أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لرجل: أتَرْضَى أن أزوجك من فلانة؟ قال: نعم، وقال للمرأة: أتَرْضَيْن أن أزوجكِ من فلان؟ قالت: نعم. فزوج أحدهما من

⁵⁰⁸ Ebû Davud, Nikâh 36.

⁵⁰⁹ Bakara Suresi 2/236.

⁵¹⁰ Kâsânî, c.2, s.274; Şîrâzî, Halebî tab'ı, c.2, s.55, 60; İbn Rüşd, c.2, s.25.

صَاحِبِهِ. فَدَخَلَ بِهَا وَلَمْ يَفْرِضْ لَهَا صَدَاقًا وَلَمْ يُعْطِهَا شَيْئًا، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ الْحَدِيثَ، وَكَانَ لَهُ سَهْمٌ بِخَيْرٍ. فَلَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ زَوَّجَنِي فُلَانَةً وَلَمْ أَفْرِضْ لَهَا صَدَاقًا وَلَمْ أُعْطِهَا شَيْئًا. وَإِنِّي أَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ أُعْطِيتُهَا مِنْ صَدَاقِهَا سَهْمِي بِخَيْرٍ. فَأَخَذَتْهُ فَبَاعَتْهُ بَعْدَ مَوْتِهِ بِمِائَةِ أَلْفٍ .

Ukbe İbnu Âmir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir adama:

"Sana falan kadını nikâhlasam razı mısın?" diye sordu. Adam, "Evet!" deyince, bu sefer o kadına sordu: "Seni falan erkekle nîkâhlasam razı olur musun?" Kadın, "Evet!" deyince bunları birbirlerine nikâhladı. Erkek, kadınla gerdeğe girdi, ama kadın için bir mehir belirlemedi herhangi bir şey de vermedi. Bu erkek, Hudeybiye gazvesine katılanlardan biriydi, Hayber'de onun da hissesi vardı. Adam ölceği zaman:

"Resûlullah falan kadını bana nikâhladı ama ben ona bir mehir belirlemedim, peşin olarak da bir şey vermiş değilim. Şimdi sizleri şâhid kılıyorum, kadına mehir olarak Hayber'deki hissemi veriyorum!" dedi. Kadın onu aldı ve erkeğin vefatından sonra yüzbin (dirhem)e sattı.⁵¹¹

زاد أحد الرواة في أول هذا الحديث: [قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَيْرُ النِّكَاحِ أَيْسَرُهُ].

Râvilerden biri, bu hadisin baş kısmına şu ilavede bulundu: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Nikâhların en hayırlısı en kolaydır."⁵¹²

Bu hadisler, nikâhı mümkün olduğunca kolaylaştırmanın önemini gösterirken, özellikle ikinci rivayette Resûlullah: "En hayırlı nikâh en kolay olanıdır" buyurarak nikâhın kolaylaştırılmasını istemektedir. Nikâhtaki zorluk, çoğu zaman mehir meselesinden kaynaklanır. Fazla istenilen mehir herkesin altından kalkabileceği bir zorluk değildir.

Sonuç itibariyle de mehir, sahih evlenmenin şartlarından olmayıp onun sebep olduğu haklardan biri olduğu için, akit esnasında zikredilmese de kadının çıkarına bir alacak olarak doğmaktadır. Sadece Malikî mezhebi mehri, nikâhın bir rûknü olarak kabul ederler.

⁵¹¹ Zühaylî, c.7, s.254.

⁵¹² Ebû Davud, Nikâh: 32.

3.2. MEHRİN SAHİBİ

Müslüman bir erkekle evlenen kadın İslâm hukukuna göre, mehir adı altında bir mal ya da para alma hakkına sahip olur. Mehir, sahih evlenmenin esaslarından değil onun sebep olduğu haklardan biridir ve kadının yararına olan bir alacak olarak ortaya çıkmaktadır. Kocanın mehri karısına doğrudan vermesi gerekir. Ama kadın bu mehirden isterse vazgeçebilir.

İslam âlimleri tarafından nikâh kıyılırken mehrin zikredilmesi tavsiye edilmektedir. Ancak nikâh esnasında mehir zikredilsin veya zikredilmesin, hattâ yok sayılıp inkâr edilse bile, kadın mehir almaya hak kazanır. Yâni, ondan söz edilse de edilmese de nikâh geçerli olacağından mehrin kadına verilmesi gerekir. Çünkü Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de açıkça kadına sıdak(mehir) verilmesini emretmektedir. Ancak nikâh esnasında belirli bir şey veya miktar üzerinde anlaşma yapılmışsa onu vermek gerekir. Zikredilmemiş ise mihri misil verilmesi gerekmektedir. Yani kız kardeşi, halası ve amcakızı gibi soyları bir olanların mehri ne kadar ise o kadar vermek gerekir.

Mehir, hiçbir ihtiyacı karşılamak için yapılan harcama yerine geçmez. Mehir, evlenecek olan kadının en doğal hakkı olduğundan, normal şartlarda bunu başka biri alamayacağı gibi çeyiz ve benzerine harcaması da kadından istenemez. Normal olmayan durumlarda ise babası veya dedesi mehri kadın adına alabilir, fakat ona sahip olamaz. Ancak kadın razı olmazsa, velisine yapılacak mehir ödemesi geçerli değildir. Kadın; küçük, akıl hastası veya bunamış olursa, bu durumda mehir malî velâyete sahip olan veliye verilir.

Âyet-i kerimede meâlen "*Kadınların mehirlerini gönül hoşluğu ile verin. Eğer kendi istekleriyle bir kısmını size bağışlarsa, onu da afiyetle yiyin.*"⁵¹³ şeklinde ifade buyrulduğu üzere mehir kadının hakkı olduğu için, herkes gibi o da evlilikten sonra bu hakkından vazgeçebilir ve mehrini kocasına bağışlayabilir. Yani almak zorunda değildir. Ancak kadın mehrini gönül rızâsı ile bağışlamadığı sürece bu hak devam eder.

⁵¹³ Nisa Suresi 4/4.

3.3. MEHRİN KONUSU VE MİKTARI

Mehir, erkeğin evlenirken kıza vermesi gereken altın, mal veya bir menfaattir. Mehrin altın olması şart değildir. Herhangi bir mal (ev, apartman, bağ, araba, fabrika) veya bir menfaat de olabilir. Mehir olarak Kur'an-ı Kerim öğretmeyi istemek de câizdir.

Hanefî mezhebine göre Nisa Suresi 24.ayeti esas aldıkları için mal ve paradan başka şeyler mehrin konusu olamaz. Satışı veya kullanılması yasak olmayan her şey mehrin konusunu içerir ve mehir olarak verilebilir. Menkul ve gayrimenkul mallar, ziynet eşyası, hayvanlar vb. şeyler ile hatta menkul veya gayrimenkul bir maldan yararlanma hakkı da mehrin konuları arasındadır. İslam'ın yasak ettiği şeyler, meselâ, alkollü içkiler, domuz, ölmüş hayvan etleri mehir olamaz. Ancak Eşler mehirsiz olarak veya şarap, domuz eti gibi şer'an mal sayılmayan bir şeyi mehir yaparak evlenseler Malikîler dışında çoğunluğa göre akit geçerli olur. Bu gibi şeyler mehir yapıldığı takdirde akit geçerli olmakla birlikte, nikâh akdi mehirsiz yapılmış sayılır ve kadın emsal mehre hak kazanır.⁵¹⁴

İlk Hanefî fakihlerine göre, Kur'an ve fıkıh -helâl ve haramdan bazı dinî hükümleri- öğretimi mehir yerine geçmez. Çünkü evlenilmesi helâl kılınan kadınları belirleyen Nisa suresi 24.ayetteki; "*mallarınızla istemeniz*" ifadesi buna engeldir. Kur'an öğretimi ve benzeri ameller Allahü Teâlâ'nın beğendiği şeyler (taat) niteliğinde olup, kişi bunları Allah'a yaklaşmak için yapar. Bu yüzden ilk üç Hanefî müçtehidine göre, bunun için iş akdi yapmak geçerli olmaz. Böyle bir durumda kadın emsal mehre hak kazanır. Çünkü bu, mal olarak karşılığı bulunmayan bir yararlanmadır. Sonraki Hanefî müçtehidleri ise, Kur'an-ı Kerîm öğretimi ve diğer dini hizmetlerin; şartların değişmesi ve insanların geçimlerini sağlamak için çok meşgul olması gibi sebeplerle olan ihtiyaç yüzünden, bir ücret karşılığında yapılabileceğine fetva verdiler. Delil olarak da; Hz. Peygamber'in bildiği Kur'an-ı eşine öğretmesi karşılığında bir erkeği evlendirmesini esas alırlar. İlk Hanefî müçtehidleri, bu hadisi te'vil ederek, mehirsiz evlendirmenin Hz. Peygamber'e mahsus bir muamele olduğunu söylemişlerdir.⁵¹⁵

⁵¹⁴ Kâsânî, c.2, s.277 vd.; Cassâs, c.2, s.143.

⁵¹⁵ Ebû İshak Cemaleddin İbrâhîm b. Ali b. Yusuf Şîrâzî, **et-Tenbîh fî fûrû'î'l-fıkhi's-Şâfi'i**, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1996/1416, c.2, s.59; eş-Şevkânî, c.6, s.170; İbn Hacer el-Askalânî, **Büluğü'l-**

3.3.1. Mehrin Alt ve Üst Sınırı

Hız. Peygamber (s.a.v.), değersiz madenden yapılmış bir yüzükten tutun da bazı Kur'an surelerini öğretmeye kadar pek çok şeyi mehir olarak kabul etmiştir.

وعن عبد الله بن عامر عن أبيه: [أَنَّ امْرَأَةً مِنْ بَنِي فِزَارَةَ تَزَوَّجَتْ عَلَى نَعْلَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرْضَيْتِ مِنْ نَفْسِكَ وَمَالِكَ بِنَعْلَيْنِ؟ قَالَتْ نَعَمْ. فَأَجَارَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ].

Abdullah İbnu Âmir babasından naklediyor: "Benî Fezâre' den bir kadın bir çift ayakkabı mehir mukabilinde evlendi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Nefsin ve malın için bir çift ayakkabıya razı mısın?" diye sordu. Kadın: "Evet!" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), bu evliliğe müsaade etti."⁵¹⁶

وعن أنس رضي الله عنه قال: [تَزَوَّجَ أَبُو طَلْحَةَ أُمَّ سُلَيْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَكَانَ صَدَاقُ مَا بَيْنَهُمَا الْإِسْلَامَ. أَسْلَمْتُ أُمَّ سُلَيْمٍ قَبْلَ أَبِي طَلْحَةَ فَخَطَبَهَا فَقَالَتْ: إِنِّي قَدْ أَسْلَمْتُ فَإِنْ أَسْلَمْتَ نَكَحْتُكَ. فَأَسْلَمَ. فَكَانَ صَدَاقُ مَا بَيْنَهُمَا الْإِسْلَامَ].

Hız. Enes (radiyallâhu anh) buyurdular ki: "Ebû Talha, Ümmü Süleyym (radiyallâhu anhâ)'la evlendi. Aralarındaki mehir müslüman olmaktır. Ümmü Süleyym, Ebû Talha'dan önce müslüman olmuştu. Ebû Talha, Ümmü Süleyym'i istetince, Ümmü Süleyym: "Ben müslüman oldum, sen de müslüman olursan evlenirim" dedi. Bunun üzerine o da müslüman oldu. Ümmü Süleyym'in mehir olarak istediği şey müslüman olması idi."⁵¹⁷

وعن أنس رضي الله عنه: [أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَعْتَقَ صَفِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَجَعَلَ عِتْقَهَا صَدَاقًا].

Hız. Enes (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), Safiyye (radiyallâhu anhâ)'yı âzad etti ve onun âzadlığını mehri yaptı."⁵¹⁸

Bu konu ile ilgili hadisleri ve ilk asır müçtehitlerin uygulamalarını göz önüne alan fakihlerin çoğunluğu, maddi değeri olan her şeyin -az veya çok olsun- mehir

meram tercümesi ve şerhi Selamet yolları = Bulûgü'l-meram min edilleti'l-ahkâm, trc. Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1967, c.3, s.247 vd.; Bilmen, c.6, s.173-175.

⁵¹⁶ Ebû Davud, Nikâh 30-31; Tirmizî, Nikâh: 21.

⁵¹⁷ Nesâî, Nikâh: 63.

⁵¹⁸ Buhârî, Nikâh: 68, Büyû: 108, Cihad: 74; Müslim, Nikâh: 78; Ebû Davud, Nikâh: 6; Tirmizî, Nikâh: 23; Nesâî, Nikâh: 64.

olabileceği ihtihadını benimsemişlerdir. Hanefiler, **mehrin alt sınırını** on dirhem olarak belirlemiştir.

Ebû Hanîfe`ye göre, mehrin en az miktarı on dirhem gümüş veya bunun karşılığıdır. Hz. Peygamber devrinde bu miktar para yaklaşık iki kurbanlık koyun bedelidir. Ayrıca On dirhem gümüş para bir dinar altın para satın alma gücüne eşit bedelde idi. İmam Malik`e göre mehrin en az miktarı üç dirhemdir. İmam Şafî ve Ahmed b. Hanbel, mehir ayatında malın azına bir sınır konulmamasını delil olarak en az miktar için bir sınır koymamışlardır.⁵¹⁹

وعن عائشة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: [وَسَأَلْتُ كَمْ كَانَ صَدَاقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَزْوَاجِهِ؟ قَالَتْ: ثِنْتِي عَشْرَةَ أُوقِيَّةً وَنَشَأَ، أَتَدْرِي مَا النَّشْ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَتْ نِصْفُ أُوقِيَّةٍ، فَذَلِكَ خَمْسِمِائَةِ دِرْهَمٍ].

Hiz. Âişe (radiyallâhu anhâ)'ya: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın hanımlarına verdiği mehir ne idi?" diye sorulmuştu şu cevabı verdi:

"Oniki okiyye ve bir neşş idi. Neşş nedir biliyor musunuz? Yarım okiyyedir. Bunun tamamı beşyüz dirhem eder."⁵²⁰

Mehrin üst miktarı için bir sınır belirlenmemiştir. Ancak Hiz. Ömer "Hz. Peygamber`in eşi ve kızları için 480 dirhemden (12 okiye) daha fazla mehir verilmemesi"ni deliline dayanarak üst sınırı 400 dirhemle sınırlandırmak istemiş, aksi durumda ise fazlasının beytü`l-mâle gelir olarak kaydedileceğini ilân etmişti.

وعن أَبِي الْعَجْفَاءِ السُّلَمِيِّ قَالَ: [خَطَبَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَوْمًا فَقَالَ: أَلَا لَا تَعَالَوْا فِي صَدَقَاتِ النِّسَاءِ. فَإِنَّ ذَلِكَ لَوْ كَانَ مَكْرُمَةً فِي الدُّنْيَا وَتَقْوَى عِنْدَ اللَّهِ فِي الْآخِرَةِ كَانَ أَوْلَاكُمْ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَا أَصْدَقَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ وَلَا أَصْدَقَتْ امْرَأَةً مِنْ بَنَاتِهِ أَكْثَرَ مِنْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَّةً].

Ebû'l-Acfâ es-Sülemî anlatıyor: "Bir gün, Hiz. Ömer (radiyallâhu anh), cuma hutbesi verdi ve hutbede şöyle söyledi: "Sakin, kadınların mehirlerini artırmayın, zira bu, eğer dünya için bir şeref, âhiret için de bir takva olsaydı buna en çok Resulullah lâayık idi. Hâlbuki O, kadınlarından veya kızlarından hiç birine oniki okiyyeden fazla mehir takdir etmemiştir."⁵²¹

⁵¹⁹ Buhârî, Nikâh, 34-51; Muhammed Ali Sabûnî, **Tefsiru ayati'l-ahkam mine'l-Kur'an**, Daru'l-Kur'an'il-Kerim, Beyrut, 1971, C.1, s.453; Bilmen, c.4, s.121-123; Hamdi Döndüren, **Delilleriyle İslâm Hukuku: Şahıs, Aile ve Çözümlü Miras**, İslam Hukuku Külliyyatı Yayınları, Konya, 1977, s. 279, 280.

⁵²⁰ Müslim, Nikâh 78; Ebû Davud, Nikâh 29; Nesâî, Nikâh 66.

⁵²¹ Ebû Davud, Nikâh 29; Tirmizî, Nikâh 22; Nesâî, Nikâh: 66; İbn Mâce, Nikâh 17.

Hız. Ömer minberden indikten sonra Kureyşli bir kadın, ; "...Onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın..."⁵²² ayetini okuyarak, Allah'ın mehir için bir sınır getirmediğini, aksine, kadınları yükler doluğu mehre lâıık gördüğünü belirterek itiraz etmiştir. Bu olay üzerine Hz. Ömer yeniden minbere çıkarak, sözünü geri almış ve "*Size, kadınlarınız için 400 dirhemden fazla mehir vermenizi yasaklamıştım. İsteyen, malından dilediğı kadar verebilir*" demiştir.⁵²³

3.4. MEHRİN ÖDEME ZAMANI VE MEHİR ÇEŞİTLERİ

Erkeğin evlenirken eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiğı para veya başka bir mala **mehir** denir. Mehir olarak maddi veya mali değeri olan her türlü menfaat tespit edilebilir. Mehir, kadını hem evliliğe ısındırmak hem de ona belli bir malî güç kazandırmak düşüncesiyle öngörölmüştür.

Hanefilere göre mehir, nikâhın sonuçlarından biridir. Kadının evlenirken bilip bilmemesi; söyleyip söylememesi mehir hakkını düşürmez. Bu nedenle nikâh esnasında belirlenmemiş olsa, hatta nikâh esnasında verilmeyeceğı şart koşulsa bile evlenen kadın mehre hak kazanır. Kur'an-ı Kerim'de, evlenen erkeğin kadına mehir vermek zorunda olduğı ve bunu zorla geri almasının caiz olmadığı konusunda ayetler bulunmaktadır.⁵²⁴ Ayrıca düğünlerde takılan altınlar bizim örfümüzde mehir olarak kabul edilir ve kadının hakkıdır.

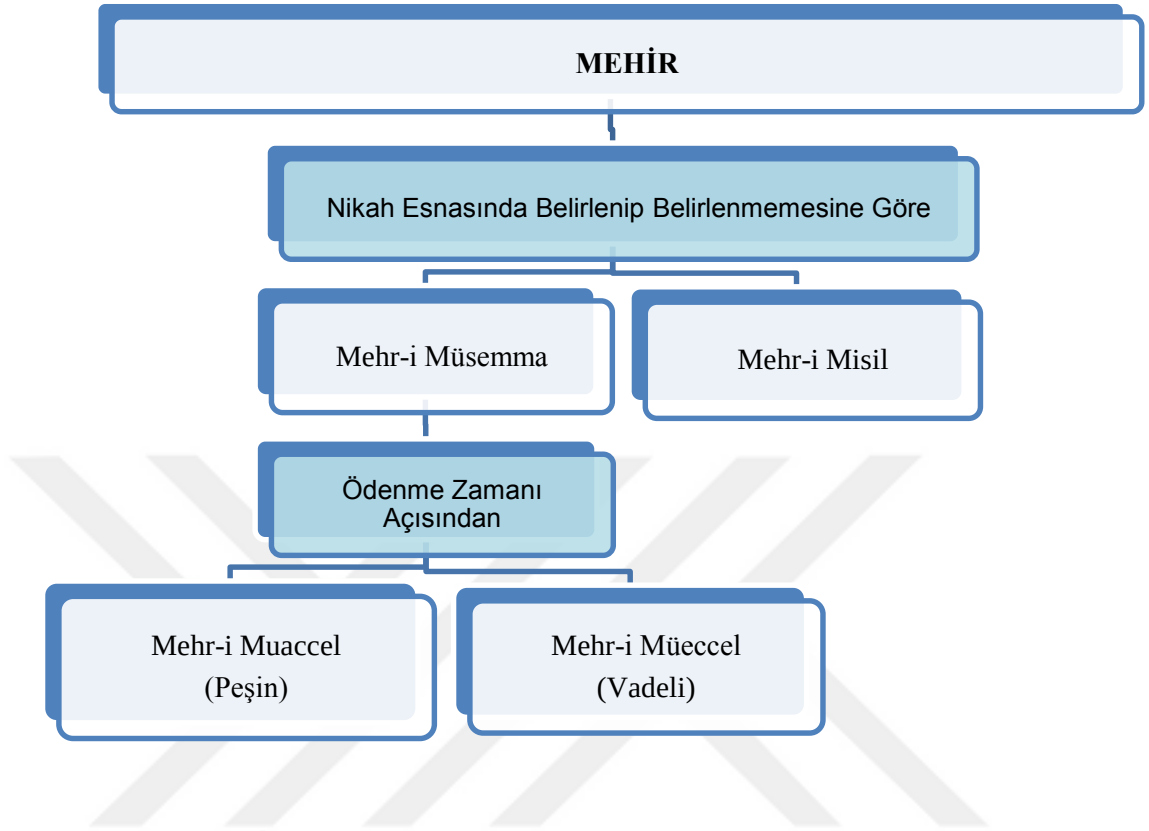
Mehir boşama hakkı elinde bulunan koca açısından bir "boşama engeli ve yaptırımken", kadın için de bir maddî güvencedir, yeni bir evlilik yapıncaya veya geçim imkânı buluncaya kadar bir süre hayatını idame ettirme aracıdır. Mehir nikâh esnasında iki tarafın karşılıklı rızâlarıyla belirlenip belirlenmemesine göre ikiye ayrılır.

⁵²² Nisa Suresi, 4/20.

⁵²³ Şevkânî, c.6, s.168; Heysemî, c.4, s.283 vd.

⁵²⁴ Bakara Suresi, 2/237; Nisâ Suresi, 4/4, 20, 24, 25; Mâide Suresi, 5/5.

Tablo 1: Mehir Çeşitleri

3.4.1. Mehr-i Müsemma

Nikâh akdi esnasında veya daha sonra eşlerin karşılıklı anlaşarak miktarı belirlenen mehre **mehr-i müsemma** denir. “*Bir mehir belirlediğiniz halde onlarla birleşmeden kendilerini boşarsanız, belirlediğiniz mehrin yarısını ödemek size borçtur...*”⁵²⁵ ayetinde belirtildiği üzere cinsel ilişkiden önce boşanmış kadın için bile daha önceden bir mehir miktarı belirlenmiş olursa koca bunun yarısını ödemekle yükümlüdür.

Eşlerin miktarını belirledikleri mehir, nikâh akdi esnasında ödenebileceği gibi, daha sonraki bir tarihte de ödenebilir. Konuşulup kararlaştırılan Mehr-i müsemma da ödenme zamanına yani peşin verilip verilmeme durumuna göre, **mehr-i muaccel (Peşin olarak)** ve **mehr-i müeccel (veresiye/vadeli olarak)** olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır:

⁵²⁵ Bakara Suresi, 2/237.

3.4.1.1. Mehr-i Muaccel

Nikâh akdi yapılırken veya birkaç gün içinde verilen mehre “**Mehr-i Muaccel**” adı verilir. **Mehr-i muaccel**, peşin olarak ödenen mehirdir. Mehr-i muacceli geciktirmek caiz değildir, nikâh yapılıncaya verilmesi vacip olur. Zifaktan ve halvetten önce verilir ve kadın mehr-i muacceli almadan kocanın evine gitmeme hakkına sahiptir. Bazı fakihler ise birleşmeden önce kadına mehrin bir kısmını vermeyi müstehap görürler. Bu konuda, Hz. Ali'nin, Fâtıma (r.anhâ) ile evlenirken zifaktan önce mehir olarak zırhını vermesi uygulamasına dayanırlar. Bu evlilik Medine'de, Hicret'in ikinci yılında meydana gelmiş ve mehrin ödenmesi konusunda Medîne örfüne uyulmuştur.⁵²⁶

Eşler, mehrin miktarını belirlemiş ancak ödeme şeklini tespit etmemişlerse, peşin ödenecek miktar örf'e göre belirlenir. Örf, tamamının peşin veya ileride ödenmesi şeklinde uygulanmaktaysa buna göre hareket edilirken, örf bir bölümünün, örneğin üçte birinin ya da yarısının peşin, geri kalanının sonradan verilmesi şeklinde uygulanmaktaysa da buna göre hareket edilir. Çünkü hadiste; “*Müslümanların güzel gördüğü şeyler Allah nezdinde de güzeldir*”⁵²⁷ buyurulmuştur. Mehrin ödeme şekli üzerindeki örf, aksi kararlaştırılmadıkça eşler arasında şart koşulmuş gibidir.

Bugün Mısır'da geçerli olan örf'e göre, genel olarak, mehrin üçte ikisi peşin alınırken Fas'ta ise mehrin yarısı peşin ödenir.⁵²⁸

3.4.1.2. Mehr-i Müeccel

Asıl göz önünde bulundurulması gereken şey mehrin nikâh esnasında peşin olarak verilmesi iken, kadın kabul ederse mehrin tamamını veya bir kısmını te'cil edebilir. Yani, kocasının ödeme işlemini sonraya bırakabilir. İsterse, aldığı veya alacağı mehrin tamamını veya bir kısmını kocasına hibe de edebilir. Mehrin tamamını peşin olarak değil de, evlenmenin sona ermesi, beş yıl ya da on yılsonunda veya kocanın ölümü halinde ödenmesi kararlaştırılabilir. İşte bu şekilde, ödenmesi

⁵²⁶ Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd, *Ahvalu's-şahsiyye fi's-şeriat'l-İslamiyye*, Daru'l-Kütüb'l-Arabî, Beyrut, 1404, s.140, 141.

⁵²⁷ Ahmed b. Hanbel, c.1, s.379.

⁵²⁸ Halil Cin, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Basımevi (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları), Ankara, 1974, s.218.

nikâh akdinden sonraya bırakılan ve belirli bir vadeye bağlanmış olan mehir "**mehr-i müeccel (vadeli mehir)**" adını alır. Bu çeşit mehrin mehr-i muaccel'de olduğu gibi bir kısmı peşin verilerek bir kısmı da sonraya bırakılabilir. Bu mehrin ödenmesi için herhangi bir zaman belirlenmişse, bu tarih geldiğinde kadın mehri hak eder ve belirlenen mehrin kadına ödenmesi gerekir. Ancak bu durumda kadın, belirlenen vade gelmeden önce mehri isteyemez. Şayet mehir için vakit tayin edilmemişse erkek mehir borcunu istediği zaman ödeyebilir. Ancak boşanma anında yani nikâhın sona ermesiyle veya taraflardan birinin vefat etmesi durumunda mehrin derhal ödenmesi gerekir. Yani verilen süre bitmeden erkek ölse bile, kadına vaad edilen, mehir borç para gibi erkeğin geriye kalan mal varlığından ayrılarak verilmesi gerekir. Vârislerinin söz verilen miktar ödemesi vaciptir, bunu ödemekle mükelleftirler.

Miktarı belirlendiği halde, ödeme şekli belirlenmemiş olan ve bu konuda örf de bulunmayan durumlarda, mehir; boşanma veya eşlerden birisinin ölümü halinde peşine dönüşür. Boşamanın kesin (bâin) veya cayılabilir (ric'î) olması arasında bir fark yoktur. Ancak, ric'î boşama halinde mehir, iddetin sonunda peşin mehre dönüşür.⁵²⁹

3.4.2. Mehr-i Misil

Nikâh esnasında mehrin miktarının belirlenmemesi veya belirlenen mehrin bir sebeple geçersiz sayılması halinde, evlenen kadın **mehr-i misil** hak eder. Mehrin zikredilmemesi, akdinin bozuk olduğu anlamına gelmez. Çünkü nikâh, evlenecek olan çiftlerin icab-kabûlüyle tamam olur. Mehir ise nikâh akdinin rükûn veya şartlarından biri olmadığından dolayı nikâh akdinin doğruluk ve gerçekliği, mehrin zikredilmesine bağlı değildir.

Nikâh akdi sırasında belirlenmeyen mehre "**mehr-i misil**" denir. Mehirsiz kıyılacak nikâh geçerli olur ve kadın "emsal mehir"e hak kazanır. **Mehr-i Misil**, evlenecek olan kızın, baba tarafından akrabaları arasında yaş, güzellik, bekârlık veya dulluk, iffet, edeb, güzel ahlâk, dine bağlılık, takvâ, akıl, ilim, servet vb. gibi her bakımdan kendi konumuna denk olan hususlarda kendisine akran ve emsal olan

⁵²⁹ Zihni Efendi, s.641 vd.

kızların aldığı mehrin miktarı dikkate alınarak miktarı belirlenen mehre denir. Kararlaştırılan miktar peşin veya daha sonra ödenebilir.

Şayet mehr belirlenmeden önce koca vefat ederse, kadın yine mehr-i misil'i hak etmiş olur ve karısı mehr-i mislini kocasının mirasından alır. Eğer kadın vefat ederse de kadının vârisleri kocasından mehri misli alırlar. Nikâh kıyılırken mehr belirlenen bir kadını boşayan kocanın da yine hanımına mehr-i misil (benzer mehr) ödemesi gerekir.

Kadının mehr-i misle hak kazandığı durumlar:

a) Nikâh esnasında mehrin miktarının belirlenmemesi durumunda mehr-i misil gerekir.

b) Mehrin, nikâh sırasında belirlenmiş olmakla birlikte mehr hakkında bilgisizliğin fazla olması (**el-Cehâletü'l-fahişe**) veya **gayr-ı mütekavvim** bir mal olarak belirlenmesi halinde mehr-i misil gerekir. Mehrin ev, araba, hayvan, elbise vb. şekilde kesin olarak sözünün edilmesi halinde ölçüsüz bir bilgisizlikten sözedilir ve bu durumda mehr-i misil gerekir. Çünkü bu tür isimler farklı özelliklerde ve değerlerde olabileceğinden dolayı anlaşmazlık ve tartışmaya sebebiyet verir. Meselâ, net bir biçimde ev denildiğinde evin müstakil veya daire, büyük ya da küçük olması, manzarası vb. gibi konularda sorun yaşanabilir.

Gayri Mütekavvim Mal ise, fiilen elde edilmemiş olan veya İslam'a göre, zaruret hali dışında yararlanılması mübah olmayan şeylerdir. Sudaki balık, havadaki kuş, toprak atındaki madenler ve ormandaki av hayvanları gibi henüz elde edilmemiş şeyler örfen gayri mütekavvim mal sayılır. Ayrıca şarap ve domuz eti Müslümanlara göre gayri mütekavvim maldır. Çünkü zaruret dışında bu ikisinden bir müslümanın yararlanması dinen caiz değildir. Bunlar gayrimüslimlere göre ise mütekavvim maldır.⁵³⁰

Şeriatın mütekavvim mal kabul etmediği şeylerin mehr olarak belirlenmesi halinde bunlar geçersizdir ve mehr-i misil hak eder. Mütekavvim mal üzerindeki

⁵³⁰ Serahsî, c.11, s.102; Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas Şafî, **Kitâbü'l-Üm = Mevsuatü'l-İmam eş-Şafî**, thk. Ali Muhammed, Adil Ahmed, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 2001/1422, c.4, s.198, 205; Muhammed Hamidullah, **Mecmuatü'l-vesaiki's-siyasiyye li'l-ahdi'n-nebevi ve'l-hilafe**, 5. baskı, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1985, Vesîka no: 59; Zuhaylî, c.4, s.40, 45.

satım, kira, hibe, iâre⁵³¹, rehin, vasiyet, ortaklık vb. akitler geçerli (sahih) olurken; gayri mütekavvim mal üzerindeki ise batıl olur. Yine mütekavvim mal telef edilirse, misli⁵³² ise mislini, kıyemî⁵³³ ise kıymetini ödemek gerekir.

c) Taraflar arasında mehr-i ortadan kaldırma konusunda bir anlaşma varsa yine mehr-i misil gerekir. Mehr nikâh akdinde uyulması gereken bir hüküm olduğundan dolayı tarafların mehri kaldırma yetkisi yoktur. Eğer şigar evliliğinde olduğu gibi akde bitişik bir şartla mehri kaldırmaya teşebbüs ederlerse bu şart gayr-ı meşrudur. Bu durumda akit sahih yani geçerli olurken şart geçersiz olur. **Şigar evliliği** iki kadının mehir zikredilmeksizin birbirine karşılık olmak üzere iki erkekle evlendirilmesidir. Burada nikâh akdi geçerli fakat şart geçersizdir ve mehir zikredilmediğinden dolayı mehr-i misil gerekir. Şigar evliliği Ahmed b. Hanbel, İmam Mâlik ve İmam Şafî'ye göre fâsiddir.⁵³⁴

d) Mehrin söylenip söylenmemesi hususunda karı-koca arasında ihtilâf ortaya çıkarsa Mehr-i misil gerekir. Ancak hangisi delil getirirse kabul olunur. Delil getiremezlerse mehrin zikredilmediğini iddia eden kişiden yemin etmesi istenir. Yeminden kaçınırsa, mehrin zikredildiğini söyleyen kişinin doğru söylediği kabul edilir. Yemin ederse mehr-i misil gerekir.

3.5. MEHRİN GERÇEKLEŞME VE DÜŞME ŞARTLARI

İslâmiyet'te mehir parası, evlenmek için değildir. Mehr parası, kadın için bir sigorta sayılır. Mehr; evliliğin düzenli, mutlu olarak devam etmesi, kadının hak ve hürriyetlerinin korunması, kadının geçimsiz erkeğin elinde oyuncak olmaması içindir. Mehr parasını vermek korkusundan, erkek, hanımını kolay kolay boşayamaz. Mehr vermek korkusu, erkeğin hanımı ile iyi geçinmesine de sebep olur. Bu korkunun olmadığı yerlerde ise, mahkemelerdeki boşanma davalarının

⁵³¹ **İâre**; Bir malın kullanılmasından karşılık istemiyerek kullanılmak üzere emaneten başkasına vermek. (bkz. Beşir Gözübenli, "Âriyet", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ariyet> (21.10.2019).)

⁵³² **Misli**; Aynı türe ait olup fiyatı etkileyecek bir fark olmadan birbirinin yerine geçebilen mallar anlamında kullanılan bir fıkıh terimidir. Bir çuval pirinç gibi yerine yenisi konulabilen maldır. (bkz. Hasan Hacak, "Misli", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/misli> (21.10.2019).)

⁵³³ **Kıyemî**; "Yerini aynı cinsten bir diğeri alamayacak kadar farklı olan ve bundan dolayı da alışverişlerde ferden tayin edilmesi gereken eşya, misli olmayan eşyadır". (bkz. Hasan Hacak, "Misli", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/misli> (21.10.2019).)

⁵³⁴ Kâsânî, c.2, s.282-283; Molla Hüsrev, c.1, s.342; Şeyh Nizam, c.1, s.309-311; Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed Ebû Zehre, **el-Ahvâlü's-şahsiyye**, 3.Baskı, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957, s.182-183; Bilmen, c.2, 6, 119-120, 140-142.

sayıları artar. Şayet erkek, mehir parasını verip hanımından ayrılırsa, hanımın kimsesi de yoksa bu mehir parası ile geçinme imkânı bulabilir. Bunun için, evlenecek kızın, İslâm'ın güzel ahlâkını ve kadına verdiği kıymeti bilen ve bunlara önem veren salih bir erkekten az miktarda, böyle olmayan bir erkekten ise, fazla miktarda mehir istemesi daha makbuldür. İmkânı olan erkeğin de, salih kız veya kadına çok mehir vermesi faydalı ve yerinde olur.

Kadının mehri hak edebilmesi ve boşandığında iddetin gerekli olabilmesi için ya kocasıyla cinsel ilişkide bulunmasına bir engel bulunmayacak ölçüde ve şartlarda başbaşa kalmış (halvet olmuş) olmaları ya da fiilen cinsel ilişkide (zifaf) bulunmaları gerekir.

Erkek, karısını boşadığı zaman, daha önce ödememişse mehrini ödemek mecburiyetindedir. Bu zorunluluk, bir tür geçici boşama olan ric'î talakla değil, boşamanın tamamen kesinleşmiş hali olan bâin talâkla ortaya çıkar. Boşanma hâlinde, zifaf veya halvet olmuşsa, müccel mehrin tamamı, olmamışsa yarısı verilir. Zifaf veya sahih halvetten önce, kadının sebep olmasıyla ayrılık gerçekleşirse, kadının mehir alma hakkı olmaz, yani mehir düşer. Nikâh kıyılırken mehir zikredilip ne kadarı muaccel olduğu bildirilmedi ise, âdete veya hanımının emsaline göre, söylenilenin bir miktarı muaccel olur. Nikâh kıyılırken, mehr-i müccelin belli bir tarihte ödenmesini şart etmek câizdir. Boşanma durumunda, mehrin ödeme tarihi beklenir. Ödeme tarihi belli değilse, boşanırken hemen ödenir. Boşadığı kadına mehrini ödememek kul hakkıdır.

3.5.1. Mehrin Tamamına Hak Kazanılan Haller

Kadın mehrin tamamına; sahih halvet, zifaf veya ölüm halinde hak kazanır.

3.5.1.1. Sahih Halvet

Halvet kelimesi sözlükte “bir yerin boş olması, o yerde hiç kimsenin, hiçbir şeyin bulunmaması; yalnız kalma veya biriyle baş başa kalma” anlamlarına gelir. Dini literatürde halvet, aralarında nikâh bağı ve devamlı evlenme engeli bulunmayan bir erkekle kadının baş başa kalmasını ifade ederken, fıkıh terimi olarak ise, sahih bir

nikâhtan sonra karı kocanın, üçüncü bir kişinin izinsiz muttali olamayacağından emin bulundukları bir yerde cinsî birleşme olmaksızın baş başa kalmalarını ifade eder.⁵³⁵

Halvet, sahih ve fâsid olmak üzere ikiye ayrılır. **Sahih halvet**, eşlerin sahih bir nikâh akdinden sonra, kimsenin göremeyeceği, istekleri dışında kimsenin giremeyeceği ve ansızın gelemeyeceği, ev veya kapısı kilitli oda gibi kapalı veya kapalı sayılan bir yerde yalnız başlarına kalmasıdır. Nikâh akdi fâsid⁵³⁶ ise veya nikâh sahih olmakla birlikte sahih halvet şartları bulunmaksızın çiftlerin bir arada bulunmasıyla gerçekleşen halvete **fâsid halvet** denir. Meselâ, nikâhlı çiftlerin sokakta, insanların içinde, kapı ve penceresi açık evde yan yana gelmeleri fasid halvetin örnektir.

Eşler, cadde, yol, mescid, umûmi hamam, umuma açık park ve yeşil saha, kapı ve pencereleri açık ev, oda, büro veya kapısı olmayan bir bahçe yahut başkalarının geçebileceği açık alanlar, etrafı açık damlar gibi yerlerde başbaşa kalsa, bununla sahîh halvet gerçekleşmez. Ancak izinsiz girilemeyen ev, oda, kapıları kapalı bahçe, çadır gibi yerler halvete mahal teşkil edebilir. Ayrıca eşlerin yanında üçüncü bir kişinin bulunması, karı-kocada cinsel birleşmeye engel halin olması, küçüklük, ay hali, hastalık, farz oruçlu olmak, farz veya nafîle hac için ihramda bulunmak gibi halvete engel olan durumların bulunmaması gerekir. Çünkü halvetin sahih olması için sahih nikâh akdinden sonra vuku bulması ve eşler arasında birleşmeyi önleyecek tabîî, hissî veya şer'î bir engelin bulunmaması gerekir.

“Hanefî mezhebine göre sahih halvetin gerçekleşmesine engel olan haller üç kısımda ele alınır:

1. Hakiki (bedenî) engeller: Bunlar münasebete mâni hastalıklar, bedenî kusurlar ve yetersizliklerdir. Bu tür engellerin kadında bulunmasının halvete engel teşkil ettiği konusunda ittifak vardır. Ancak kusurların erkekte olması halinde bunların engel teşkil edip etmeyeceği konusunda ihtilâf edilmiştir. Ebû Hanîfe'ye ve çağdaşı bazı fakihlere göre erkekteki kusurlar halvete engel değildir. Meselâ erkek

⁵³⁵ Orhan Çeker, "Halvet", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/halvet--fikih> (16.06.2019).

⁵³⁶ **Fâsid:** Doğru olmayan, yanlış olan, bozuk. Sıhhat şartlarından birisi bulunmaksızın akd olunan nikâh rükün veya meydana gelme. (İn'ikad) şartlarından birisi eksik bulunursa, nikâh bâtıl olur. Temyiz gücüne sahip olmayan küçüğün veya akıl hastasının bizzat nikâh akdetmesi, gelecek zaman sıygası kullanarak evlenme, kız kardeş, hala ve teyze ile evlenme, başka bir erkeğin karısıyla bilerek evlenme, müslüman kadının gayr-i müslim erkekle evlenmesi gibi, akitler bâtıldır.

iktidarsız (innîn), iğdiş edilmiş (hasî)⁵³⁷ veya cinsî organı kesik (mecbûb) olsa da halvet sahih kabul edilir. Ebû Yûsuf ve Şeybânî, mecbûb konusunda Ebû Hanîfe'den farklı düşünerek bu durumda halveti gerçekleşmiş saymazlar. Eşlerden birinin münasebete güç yetiremeyecek derecede yahut birleşmeden zarar görecektir şekilde hasta olması da halvetin gerçekleşmesine engel sayılır.

2. Şer'î engeller: Eşlerde münasebete mâni dinî yahut hem dinî hem tabii engellerdir. Eşlerden biri farz namaz kılıyor, ramazan orucu tutuyor, mescidde bulunuyor, farz veya nâfile hac ya da umre için ihrama girmiş bulunuyorsa yahut kadın hayızlı veya nifaslı ise halvet gerçekleşmez. Çünkü ihramda iken birleşme hac ve umrenin fâsid olmasını, dolayısıyla bunların kazâ edilmesini ve kurban kesmeyi, oruçlu iken birleşme de kazâ ve kefareti gerektirir; farz namazı bozmak ise büyük günahdır. Hayız ve nifas halinde birleşmenin günah olmasının yanı sıra bu haller eziyet verici yönleriyle de tabii birer engeldir. Fakat nâfile, adak, kazâ ve kefareti oruçları ile farz olmayan namazlar halvete mâni değildir. Hanefî mezhebinde nâfile orucun halvete engel olacağı rivayeti de mevcuttur. Atâ b. Ebû Rebâh, İbn Ebû Leylâ, Süfyân es-Sevrî ve Ahmed b. Hanbel'e göre kadının hayızlı, oruçlu ya da ihramlı olması halvete mâni teşkil etmez. Ahmed b. Hanbel'den gelen bir diğer rivayete göre ise halvete mânidir; üçüncü bir rivayete göre de sadece ramazan orucu engel teşkil eder.⁵³⁸

3. Tabii engeller (çevre engelleri): Tenhadaki eşlerin yanında üçüncü bir kişinin yer almasıdır. Bu kişi kör olsa ya da uykuda bulunsun veya ergenlik yaşına girmemiş mümeyyiz çocuk olsa bile halvete engel olur. Buna karşılık deli, baygın ve mümeyyiz olmayan çocuk halvete engel teşkil etmez. Ahmed b. Hanbel, başkalarının yanında da olsa şehvetle dokunmayı ve öpmeyi sahih halvet gibi kabul eder.⁵³⁹

Sahihi halvet bazı durumlarda birleşme (zifaf olmuş) gibi sonuç doğurur. Sahih nikâh akdinden sonra ve cinsî münasebetten önce gerçekleşen boşamalarda, *“Evlendiğiniz kadınları mehir tayin ettiğiniz halde temas etmeden boşarsanız tayin*

⁵³⁷ **İğdiş edilmiş (hasî);** Erkeklik bezleri burularak ya da çıkarılarak döllemeyecek, erkeklik işlevini yerine getiremeyecek duruma getirilmiş yani kısırlaştırılmış demektir.

⁵³⁸ Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi İbn Abdülber Nemerî, **et-Temhid lima fi'l-Muvatta mine'l-meani ve'l-esanid**, thk. Saîd Ahmed A'rab, Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, Tıtvân, 1985/1405, c.16, s.131; İbn Kudâme, c.6, s.727.

⁵³⁹ Çeker, "Halvet", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/halvet--fikih> (16.06.2019).

ettiğiniz mehrin yarısı onlarındır”⁵⁴⁰ meâlindeki âyet gereği akid esnasında kararlaştırılan mehrin yarısının ödenmesi gerekir.

İçlerinde Hz. Ömer, Hz. Ali, Zeyd b. Sâbit ve Enes b. Mâlik gibi sahâbîlerin; Ebû Hanîfe ve Ahmed b. Hanbel gibi müctehidlerin yer aldığı çoğunluğa, birleşme gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin mehrin subutunda halveti etkili görmüşlerdir. Bu görüşte olanlar, Bakara sûresinin 237. âyetinde geçen “*temas*” ifadesini halvet olarak tefsir ederler. Bunun dışında Nisâ sûresinin 20-21. âyetleriyle, “*Kim bir kadının peçesini açar yahut ona bakarsa birleşme gerçekleşsin gerçekleşmesin mehir gerekir*”⁵⁴¹ hadisini kanıt olarak gösterirler.

Mâlikîler’e göre sahih halvet sonrasında eşler birleşmenin gerçekleşmediğini söyleseler bile kadın iddet beklemek zorundadır. Öte yandan birleşmenin olup olmamadığı konusunda eşlerin farklı beyanlarda bulunması durumunda halvet belirleyici rol oynar.⁵⁴² Nitekim Maliki mezhebin kaynaklarında belirtildiğine göre kadının birleşmenin gerçekleşmiş olduğu iddiasına karşılık olarak koca birleşmeyi inkâr ederse kadına yemin teklif edilir, yemin ederse mehir kendisine tam olarak ödenir. Kadının yemin etmekten kaçınması durumunda bu defa kocaya yemin teklif edilir, koca yemin ederse kadına yarım mehir, etmezse tam mehir verilir. Çünkü kadın bir erkekle evlenme ümidiyle nikâhlı olarak kapalı bir yerde bulunduktan sonra boşanırsa, yeniden evlenmek istediğinde nikâhtan önceki şartlarla eş bulmakta zorlanabilir.

Mehrin tam olarak verilmesinde halveti etkili bir unsur olarak kabul edenlere göre halvetin gerçekleşmesinin ardından evlilik sona erecek olursa halvetten altı ay sonra doğan çocuğun nesebi o erkeğe ait sayılır. Ayrıca halvetten sonra boşanan kadının iddet beklemesi gerekir ve kadın iddetin diğer hükümlerinden faydalanır. Dolayısıyla iddet esnasında koca onun kalacağı yeri temin edip kendisine nafaka ödemekle yükümlüdür.

⁵⁴⁰ Bakara Suresi 2/237.

⁵⁴¹ Dârekutnî, c.3, s.307; Cessâs, c.2, s.148-149.

⁵⁴² İbn Abdülber Nemerî, c.16, s.126, 129.

3.5.1.2. Zifaf

Zifaf sahih evlilikte olmuşsa kadın mehrin tamamına hak kazanır. *“...Onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın...”*⁵⁴³ ayeti zifaf ve sahih halvette mehrin tamamının gerekliliğinin delilidir. Daha önceden belirlenen mehir yoksa mehr-i misil alır. Zifaf fasit evlilikte olmuşsa, kadın mehr-i misil ile mehr-i müsemmadan hangisi daha az ise onu hak etmiş olur.

3.5.1.3. Ölüm

Vefat eden kadın ise mirasçıları, mehri mirastaki paylarına göre bölüşürler. Kocası da dörtte bir veya ikide bir mirasçı olacağı için mehri o ölçüde eksik verir. Koca vefat ederse, kadın, terikeden mehir miktarını ayrıca alır.

3.5.2. Mehrin Yarisına Hak Kazanılan Haller

Kadın; sahih evlilik, sahih halvet veya zifaktan önce boşanırsa mehr-i müsemmanın yarısına hak kazanmış olur. Mehrin tamamı peşin olarak verilmişse, kadın bunun yarısını kocasına geri iade etmekle yükümlüdür. Buna *"Eğer siz onları kendilerine temas etmeden önce boşar, fakat daha önce mehir tesbit etmiş olursanız, o halde tayin ettiğiniz o mehrin yarısı onlarındır"*⁵⁴⁴ ayeti delil olarak gösterilmektedir. Bu ayetten anlaşıldığı üzere, kadının mehrin yarısını almasının şartları bulunmaktadır:

- a) Mehir daha önceden tesbit edilmiş olmalıdır.
- b) Erkek, karısını zifaktan önce boşamış olmalıdır.
- c) Kadının ise kendi mehir hakkından vazgeçmemiş bulunması gerekir.

Eşler birleşme veya sahih halvet meydana gelmeden önce, kadının sebep olması sonucunda boşanırsa mehir de düşmüş olur. Fakat evliliğin cinsel birleşmeden önce evliliğin sona ermesi kocanın fiili ile gerçekleşmiş bulunursa kadın mehrin yarısına hak kazanır. Bu tür ayrılıkta kadının iddet beklemesi de gerekmez.⁵⁴⁵

⁵⁴³ Nisâ Suresi, 4/20.

⁵⁴⁴ Bakara Suresi, 2/237.

⁵⁴⁵ Kasânî, c.2, s.296 vd.; İbnü'l-Hümâm, c.2, s.438-439.

Evliliğin sona ermesi; zifaktan önce kocanın iktidarsızlığı, islâm dinini terk etmesi veya karısı müslüman olduğu halde kendisinin İslâm'a girmekten kaçınması vb. durumlarda kocanın fiiliyle gerçekleşir, fakat verilecek mehir miktarı belirlenmemiş olursa kadına “müt’a” denen bir teselli hediyesi vermek gerekir. Buna *“Kadınları boşarsanız, onlarla birleşmemiş ve mehir de belirlememiş olursanız malî bir sorumluluğunuz yoktur. Zengin olan gücüne göre, eli darda olan da gücüne göre onlara makul ve gönül alıcı bir şeyler versin. İyiler için bu bir borçtur.”*⁵⁴⁶ ayeti delil olarak gösterilmektedir.

Boşanma veya evliliğin feshinden sonra kadın kocasının evinden ayrılırken gönlünü almak için kocasının ona verdiği mal, elbise veya yiyecek vb. hediyelere **“müt’a”** denilmiş ve bu davranış teşvik edilmiştir. Yani Müt’a, erkeğin içinden gelerek kadının gönlünü almak için bir şeyler vermesidir. Ayette “müt’a”nın miktarı belirlenmemiştir. Ebû Hanîfe’ye göre, mutanın en azı bir elbise, başörtüsü ve bir yorgan olup, mehr-i mislin yarısından çok olamaz.⁵⁴⁷

3.5.3. Mehirin Gerekmediği Haller

Kadına mehir vermeye iki durumda gerek yoktur.

a) Evlenme akdi **fâsid**⁵⁴⁸ olur ve koca karısını birleşmeden önce boşarsa, erkeğin **mehir** veya **müt’a** vermesi gerekmez.

b) Evlilik akdi sahih olur, ancak sahih halvetten önce kadının fiiliyle ayrılık gerçekleşmiş olursa, kadın yine birşey alamaz.

Sonuç olarak mehir evlilik hayatı süresince kadın için bir sigorta niteliğindedir. Eğer kadın kocasını ani bir şekilde kaybederse ya da eşlerin boşanması halinde, mehir kadının kendisine yeni bir hayat kurması için yardım eder.

⁵⁴⁶ Bakara Suresi, 2/236.

⁵⁴⁷ Serahsî, c.5, s.82, 83; Nureddin es-Sabûnî, **el-Kifaye fi'l-hidaye**, thk. Muhammed Aruçi, Daru İbn Hazm, Beyrut, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2014/1435, c.1, s.379-380 vd.

⁵⁴⁸ Temyiz gücüne sahip olmayan küçüğün veya akıl hastasının bizzat nikâh akdetmesi, gelecek zaman sıygası kullanarak evlenme, kız kardeş, hala ve teyze ile evlenme, başka bir erkeğin karısıyla bilerek evlenme, müslüman kadının gayr-i müslim erkekle evlenmesi gibi.

SONUÇ

Nikâh (evlilik); Bir erkekle bir kadın arasında Allah (c.c.)’nün koyduğu kanunlar çerçevesinde akdedilen muameledir. Dinimizde evlilik ibadet olarak kabul edilmektedir. İslâm Hukuku üzerine yazılan kitaplardan bir kısmında; “Bizim için Hz. Adem (*Aleyhisselam*)’dan bu güne kadar, meşru olarak süregelen ve Cennette de devam edecek olan iki şeyin; evlenme ve iman olduğu vurgulanmaktadır.

Nikâh (evlilik), Kur’an-ı Kerim’de “*Onlar sizin için, siz de onlar için birer elbisesiniz.*”⁵⁴⁹ buyrulduğu üzere daha önce birbirine yabancı olan iki kişiyi, beden gibi birbirine uyumlu kılan, birbirinin aybını örten, birbirini olumsuz etkilere karşı koruyan, dostluğa ve samimiyete kavuşturan ciddi bir akittir. Ayrıca Nikâh, Allah’ın emri olmakla birlikte peygamberimizin bize tavsiye ettiği önemli bir sünnetidir. Evlilik sebebiyle taraflar, çocuk sahibi olacak ve kadın “anne”, erkek de “baba” unvanına kavuşarak neseb ve soylarının devamını sağlayacaklardır.

Önemine binaen İslam dini, evliliği sağlam bir söz ve sorumluluğu ağır olan bir sözleşme (misak-ı galîz) olarak nitelendirmiştir.⁵⁵⁰ Nikâhın çok büyük sorumluluğu olmasından dolayı Kur’an-ı Kerim’de aile hukukuyla alakalı yüze yakın ayet yer almaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ise nikâhı sünneti olarak takdim etmiş ve nikâh akdinde diğer akitlerden farklı olarak bazı nitelikler aramıştır.

İslâm dininin temel niteliklerinden birisi evliliğin fitri bir olgu olduğudur. Evlilik, hem bedenî bir ihtiyaç, hem de mânevî gelişimin esaslı bir zemini oluşturmaktadır. Zira evlilik, nefsanî arzuları meşrû ölçü ve gâyelerle tasarlayarak hayırlı nesillerin yetiştirilmesine vesîle olur. İslâm dini dünyadan el etek çekerek yalnız başına yaşamayı ve evlenmemeyi insanın yaratılışına aykırı olduğundan buna son derece karşı çıkmıştır. Konu ile ilgili çeşitli rivayetleri incelediğimizde de evlenmemenin büyük bir yıkım olduğunu gördük.

İslâm’a göre *nikâh* ve *âile* müessesesi; nesil yetiştirmek, evlât terbiyesi, neslin korunması ve insanlık haysiyetinin korunması bakımından son derece önemli ve göz ardı edilmez bir değerdir. İslâm, insanı huzur ve saâdete ulaştıracak bir âile hayatının şartlarını en güzel şekilde ve inceden inceye tayin etmiş ve Resûlullah

⁵⁴⁹ Bakara Suresi, 187

⁵⁵⁰ Nisâ Suresi, 4/34.

Efendimiz'in şahsında bizlere huzurlu bir âile yuvasının en mükemmel modelini sergilemiştir.

Evlilik, kişinin dinî hayatını en güzel şekilde yaşaması ve koruması için son derece önemli bir müessese olduğundan evlenirken dindar, güzel ahlâk sahibi eşleri seçmek ve dindar bir âile kurmaya çalışmak îcab eder. Âilenin en güzel tarafı gönül meyveleri olan evlatlardır. Kişinin hanımı ve çocuklarıyla huzurlu bir hayat sürdüğü âile yuvası, âdetâ bir cennet köşesidir.

Nikâh çok yönlü bir müessese olduğu için dinimiz bu hususta benzeri az bulunan bir hassasiyet göstermiştir. Peygamberimiz İslamiyet'ten önce Cahiliye devrinde uygulanmakta olan nikâh çeşitlerine yeni bir düzenleme getirmiş, yanlış olanları tamamen ortadan kaldırılırken, bozuk olanları düzeltmeye çalışmıştır. Ayrıca evliliğin içtimâî yönü bulunmaktadır.

İslamiyet ile birlikte kadın-erkek ilişkilerine yeni bir düzenleme getirilmiş, nikâhı helâl olan kadın ve erkeğin baş başa kalmamaları, zaruret olmadıkça birinin diğerine değmemesi tavsiye edilmiştir. Erkeklerin kadınlara bakma, kadınların da erkeklere bakma hususunda ölçüler belirlenmiştir. Eş seçimi yaparken de öncelikle; hür ve bakire olanın, çocuk doğurmasında herhangi sakıncası bulunmayanın, özellikle de salihâ olanının tercih edilmesi tavsiye edilmiştir. Ayrıca İslam evlenme engellerini net bir şekilde belirleyerek kişilerin eş seçiminde bu hususlara dikkat etmesini istemiştir. Kan hısımlığı, sıhrî hısımlık ve süt hısımlığı sürekli evlenme engeli olarak görülmüştür. Başkasının eşi olmak, iddet bekliyor olma, iki akraba ile birden evlenememe, üç talakla boşanmış olma ve din farkı ise geçici evlenme engelleri olarak kabul edilmiştir.

Huzurlu bir ailenin oluşumunu sağlayan en önemli konu ise eş seçimidir. Eş seçiminde duyarlı ve mantıklı davranan bir müslüman için hayat daha kolay ve daha huzurlu olacaktır. Aynı zamanda kişinin eşi ömür boyu kendisiyle hayatı paylaşacağı en yakın arkadaşı demektir. Eş seçerken ya ömür boyu huzur ve mutluluğun, ya da ömür boyu huzursuzluğun seçilebileceği unutulmamalıdır.

Her konuda olduğu gibi eş seçiminde de danışmamız gereken ilk merci, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) olmalıdır. Eğer Peygamberimizin tavsiyeleri doğrultusunda hareket edersek hem dünyada hem de ahirette mutlu oluruz. Fakat bizler, ümmetine çok düşkün olan, sıkıntıya düşmemiz kendisine ağır gelen

Efendimiz (s.a.v.)'i değil de nefsimizi ve nefsine uymuş insanları dinlersek dünyada da ahirette de zarar edenlerden oluruz.

Peygamberimiz (s.a.v.)'in yapmış olduğu rivayetleri incelediğimizde ise eş seçerken aranacak ilk vasfın, ahlak ve dindarlık olduğu görülmüştür. Çünkü yuvanın; huzur, uyum ve mutluluğunu sağlayacak sağlam bir temel üzerine bina edilmesi gerekir. Bu temel, din ve ahlaktır. Dindarlık yaşlandıkça artar, ahlâk ise zaman ve tecrübelerle daha da olgunlaşır. Asıl güzellik ahlâk güzelliğidir. Çünkü ahlâkı güzel insan, her yaşta güzeldir.

Bu tez kapsamında İslam hukukunda eş seçiminde dikkat edilmesi gereken hususların ayrıntılarıyla belirlendiği gibi evlilik öncesi görüşme, tanışma ve konuşma ölçüleri de belirlenmiştir. Bu ölçülere riayet eden kişilerin hem dünya hem de ahiret saadetine ulaşması beklenmektedir. Evlenmek için tanışıp görüştüktan sonra birbirinin din ve ahlakından emin olan çiftler, aileleri ile birlikte evlilik için gereken hazırlıkları yapmaya başlarlar. Bu hazırlıklar genelde; kız isteme, söz, nişan, kına gecesi ve nikâh ya da düğün şeklinde sıralanmaktadır. Tüm bu aşamaları yerine getirirken de yine peygamberin sünnetinden ayrılmadan onun sünneti üzerinde ilerlememiz gerekir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise evlilik; karı ve kocayı karşılıklı bağlayıcı görev ve haklar yükleyen bir muameledir. Öncelikle evliliğin doğal sonucu olarak eşlerin, birbirlerine karşı sevgi, saygı ve sadakat borcu doğar. Doğal olarak bir tarafın hakkı karşı taraf için borç meydana getirir. Gerçekleştirilen nikâh akdiyle kadın ve erkek bazı hakları elde ettikleri gibi bazı mükellefiyetleri de yüklenmiş olurlar. Geçerli bir nikâh akdiyle kadın bazı haklara sahip olmaktadır. İslam hukukuna göre sahih bir nikâh akdi neticesinde kadın ve erkek arasında; mehir, nafaka, hürmet-i musahara, nesep, iddet ve miras hükümleri kesin olarak belli olur. Bunlardan mehir, nafaka ve miras; nikâhla birlikte kadının elde ettiği malî haklardır.

Aile, toplumun temel taşı ve sağlıklı bir toplumsal yapının oluşmasının ana unsurudur ve neslin sağlıklı şekilde devamını sağlayan bir fonksiyonu vardır. Bunun neticesi olarak çocuklar, gelişimlerini sağladıkları gibi kimlik ve kişiliklerini de ailede kazanırlar. Ayrıca inançlar, değerler, gelenekler ile iyi ve güzel alışkanlıklar da ilk olarak sağlıklı bir şekilde aile içerisinde kazanılır. Meşru bir zeminde

oluşturulan evlilik birliğinin en güzel şekilde korunması ve sürdürülmesi hususunda gerekli gayretin gösterilmesi gerekir.

Evlilik bağı nikâh ile kurulmaktadır. Türkiye’de evlenen çiftler kanunen zorunluluk bulunduğu ve evliliklerinin kanunen geçerli olması için resmî nikâh yaptırmaktadırlar. Bunun yanında dînî geleneklere bağlı olan halkın çoğunluğu resmî nikâhtan sonra, düğün esnasında veya düğünden sonra, zifaktan önce, halk arasında dînî nikâh veya imam nikâhı adı verilen bir nikâh daha yapmaktadırlar. İkinci bir nikâh ya dua amacıyla ya da sadece resmî nikâhın yapılmasının geçerli olmadığı düşüncesiyle yapılır. TÜİK tarafından 2016 yılında yapılan ‘Aile Yapısı Araştırması’na göre bireylerin evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türü incelenmiştir. Buna göre ülkemizde evlenen bireylerin %97,1’i hem resmî nikâh hem de dînî nikâh yaptırmışlardır. Yine bu araştırma sonucuna göre sadece resmî nikâh yaptıranların oranı %1,8 olurken; sadece dînî nikâh yaptıranların oranı %1,1 olarak tespit edilmiştir.⁵⁵¹

Nikâhın kendine şart koşulları ve özellikleri bulunduğu için resmî veya dînî nikâh ayrımı doğru değildir. Medenî kanuna göre evlendirme memurunun yani belediye başkanı veya yetki verdiği nikâh memurunun ya da köy muhtarının akdettiği nikâh, resmî nikâh olarak geçerlidir. Müftülere resmî nikâh yapma yetkisinin verilmesi, resmî nikâh ve dînî nikâh ayrımını gidermek için yapılan bir uygulama olarak düzenlenmiştir.

Her şeyden önce evlilik; kız ve erkek, aileleri, akrabaları arasında hısımlık dediğimiz bir bağ, bir yakınlık kurar. Ayrıca, anne-babalar için de bu, yıllarca emek ve zahmet çekerek yetiştirdikleri evlatlarının mürüvvetini görerek dünyada en büyük saadeti yaşama vesilesi olmaktadır. Belki de bu sebeple bizzat Rabbimiz bu meseleye Kur'an'da yer vererek, kadınların *"ailelerinin izniyle"* nikâhlanmalarını emretmiştir.

Velinin iznini tamamlayan bir konu da nikâhın ilanıdır. Bu sebeple davul çalmak, türkü söylemek meşru kılınmıştır. Bazı rivayetlerde sadece iki şahitle yapılan nikâhın **"gizli nikâh"** olarak nitelendirilip reddedilmiştir. Nikâh akdi son derece alenî yani açık olmalıdır. Ayrıca Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)

⁵⁵¹ Türkiye İstatistik Kurumu, “Aile Yapısı Araştırması, 2016”, **Haber Bülteni**, Sayı:21869, 18 Ocak 2017, Saat:10.00, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> (Erişim: 28.07.2017); Erinç, 334.

nikâhın alenî olmasını, bu maksatla ziyafet verilmesini ve hatta def ve sesle ilan edilmesini ısrarla tavsiye etmiştir.

Bu inceleme kapsamında İslam'da evliliğin dayandığı temel prensipler ve yöneldiği amaçları şu şekilde tespit edilmiştir:

- 1- Evliliğin amacı aileye mutluluk sağlamak, topluma da iyi bir nesil sağlamaktır.
- 2- Cinsi tatmin amaç değil, araçtır.
- 3- Evlilik şenlikle duyurulur.
- 4- Evlilik karşılıklı haklar, sorumluluklar ve görevler getirir.
- 5- Hedef iyi geçinmektir, boşanma ise son çaredir.
- 6- Tek kadınla evlilik ilke edinilmelidir.
- 7- Evlilik dışı ilişki net bir şekilde yasaktır.
- 8- Aile fertlerinin karşılıklı hak ve yükümlülükleri bulunmaktadır.

Ayrıca İslamî nikâhın müddeti, daimidir. Yani kadınla erkek hayat boyu beraber olmak üzere nikâhlanırlar. Belli bir müddetle sınırlı olan nikâh meşru değildir. Boşanma dinimizde meşru ise de ciddi ve meşru bir sebebe dayanmayan boşama ve boşanmalar Allah'ın buğzettiği, sevmediği bir ameldir.

Görüldüğü üzere bu tez kapsamında hergün ülkemizde defalarca yapılan nişan, düğün ve nikâh merasimlerinin İslam'a uygunluğunu akademik bir bakış açısıyla hadislerle birlikte incelenerek değerlendirilmiştir. İncelemede evliliğin şartlarının ve aşamalarının, ilmi bağlamda hadislerle tespiti yapılmıştır. Bu nedenle de İslam'da olması gereken evlilik ile ilgili gerçekler ayet ve hadislerle desteklenerek ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak incelemeye çalıştığımız evlilik ile ilgili rivâyetlerin kapsam alanı çok geniş olduğu görülmüştür. Çalışmamızın ana temasını oluşturan evlilik ile ilgili hadislerle evlilik ve süreçlerinin doğru ve yanlış yönleri tespit edilerek ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Abdülhamîd, Muhammed Muhyiddîn. **Ahvâlu's-şahsiyye fi's-şeriatî'l-İslâmiyye**, Daru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 1404.

Acar, Halil İbrahim. “Talak”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2000, Sayı:21, s. 498-499.

Acar, Halil İbrahim. “İddet”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, 2000, Sayı:21.

Aclûni, **Keşfü'l-hafâ ve müzîlû'l-ilbâs: ammâ iştehere mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, 2. Baskı, Beyrut, 1932.

Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.

Algül, Hüseyin. "Has'am (Benî Has'am)", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hasam-beni-hasam> (21.10.2019).

Alûsî, **Ruhû'l-meânî fî tefsiri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'i'l-mesânî**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, [t.y.].

Apaydın, H. Yunus. "Hacir", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 1996, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacir>(21.10.2019).

Apaydın, Hacı Yunus. “Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikâhı Uygulaması”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Kayseri, Cilt:1, Sayı: 9, 2000, ss.371-380.

Atar, Fahrettin. “Nikâh”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, İstanbul, Sayı:33, 2007.

Ateş, Ali Osman. **İslam’a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri**, Beyan Yayınları, İstanbul, 2014.

Aydın, Mehmet Âkif. **İslam Osmanlı Aile Hukuku**, MÜİFV Yayınları, İstanbul, 1985.

Aydın, Mehmet Âkif. “Aile Hayatı”, **İlmihal-II İslâm ve Toplum**, TDV Yayınları, İstanbul 2000.

Ayni, **Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî**, Şerike Mektebe ve Matbaa Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Kahire, 1972/1392.

Beşer, Faruk. **Hanımlara Özel İlmihal**, Seha Neşriyat, İstanbul, 1989.

Beşer, Faruk. **Hanımlara Özel Fetvalar**, Nûn Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Beyhakî, **es-Sünenü'l-kübrâ**, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, Haydarabad, 1353.

Beyhakî, **Ma'rifetü's-sünen ve'l-âsâr**, tahrir. Abdülmu'ti Emin Kal'aci, Câmiatü'd-Dirasatî'l-İslâmiyye, Karaçi, 1991/1066, c.7, s.81.

Bilmen, Ömer Nasuhi. **Hukûkî İslamiyye ve ıstılahâtı fıkhiyye kamusu**, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985.

Buhari, **Sahih-i Buhari/el-Câmiü's-sahih**, “Rikak”, el-Mektebetü'l-İslami, İstanbul, 1979.

Canan, İbrahim. **Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.

Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî Râzî. **Ahkâmü'l-Kur'ân**, thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavi, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 1985.

Cezeri, Abdurrahman b. Muhammed b. İyaz. **Dört mezhebe göre İslam fıkhi (Orijinal kitap adı: Fıkh ale'l-mezahibi'l-erbaa)**, trc. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1993.

Cin, Halil. **İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme**, Ankara Üniversitesi Basımevi (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları), Ankara, 1974.

Çağatay, Neşet. **İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı**, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

Çeker, Orhan. "Halvet", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/halvet--fikih> (16.06.2019).

Dârekutni, Sünenü'd-Dârekutni, Dârü'l-Mehasin, Kahire, 1966/1386.

ed-Dârimî, **Sünenü'd-Dârimî**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1987.

Deylemî, **el-Firdevs bi-Mesur el-Hitab : el-firdevsü'l-ahbar**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

Döndüren, Hamdi. "Îlâ", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ila> (21.10.2019).

Döndüren, Hamdi. **Delilleriyle İslâm Hukuku: Şahıs, Aile ve Çözümlü Miras**, İslam Hukuku Külliyatı Yayınları, Konya, 1977.

Şafiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas. **Kitâbü'l-Üm = Mevsuatü'l-İmam eş-Şafii**, thk. Ali Muhammed, Adil Ahmed, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, 2001/1422.

Ebû Davud, **Sünen-i Ebû Dâvûd terceme ve şerhi**, haz. Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar, Necati Akdeniz; red. İsmail Lütfi Çakan; yay. haz. M. Beşir Eryarsoy, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1988.

Ebû Davud, Sünenu Ebû Davud, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Ebû Nuaym, **Hilyetü'l-evliya ve tabakatü'l-asfiya**, Matbaatü's-Saade, Kahire, 1974.

Ebû Zehre, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Muhammed. **el-Ahvâlü's-şahsiyye**, 3. Baskı, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957.

Ekinci, Ekrem Buğra. “Osmanlı Hukukunda İzinnâme ile Nikâh”, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, Cilt:1, Sayı: 2, 2006, ss. 41-60, s.44-54; Erinç, s. 301.

Emre, Mehmed. **Kırk Mevzuda Kırk Hadis**, Osmanlı Yayınevi, İstanbul, 1979.

Erdoğan, Mehmet. **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, “Te’addüd-i zevcât md.”, Ensar Yayınları, İstanbul, 1998.

Erinç, Muhammed. “Dînî Nikâh - Resmî Nikâh Karşılaştırması Ve Müftülere Nikâh Görevinin Verilmesi”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı:30, 2017.

Gazali, **İhyau ulumi'd-din**, trc. Ali Arslan, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1971.

Gözübenli, Beşir. “Âriyet”, **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ariyet> (21.10.2019).

Gözübenli, Beşir. “Kıyemî”, **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiyemi> (21.10.2019).

Güvenç, Halil. **Günümüz Meselelerine Fetvalar II**, Anadolu Yayınları, İzmir, 1998.

Hakim Nisaburi, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi’ Muhammed. **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990/1411.

Halebî, Ebû'l-Ferec Nureddin Ali b. İbrâhim b. Ahmed. **İnsânü'l-uyûn fi sîreti'l-emîni'l-me'mûn = es-Sîretü'l-Halebiyye**, Dârü'n-Nevâdir, Dımaşk; Beyrut, 2013/1434.

Hamidullah, Muhammed. **Mecmuatü'l-vesaiki's-siyasiyye li'l-ahdi'n-nebevi ve'l-hilafe**, 5. baskı, Dârü'n-Nefâis, Beyrut, 1985.

Hasan Hacak, "Misli", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/misli> (21.10.2019).

el-Haşimi, **Muhtârü'l-ehadisi'n-nebeviyye ve'l-hikemü'l-Muhammediyye: hadis-i şerifler ve vaaz örnekleri ayrıca ravilerin menkıbeleri**, terc. Abdülkadir Akçiçek, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, 1967.

Heysemi, **Mecmaü'z-zevâid ve menbaü'l-fevaid**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1967.

İbn Abdülber Nemerî, Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi, **et-Temhid lima fi'l-Muvatta mine'l-meani ve'l-esanid**, thk. Saîd Ahmed A'rab, Vizaretü'l-Evkaf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, Tıtvân, 1985/1405.

İbn Abidin, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz ed-Dımaşki. **Reddü'l-muhtar ale'd-dürri'l-muhtar**, trc. Ahmed Davudoğlu, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1983.

İbn Hacer Askalânî. **Fethü'l-bari bi-şerhi Sahihi'l-Buhari**, tahkik ve tashih Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Muhibbüddin el-Hatîb, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, [t.y.].

İbn Hacer el-Askalânî, **Bülüğü'l-meram tercümesi ve şerhi Selamet yolları = Bulûğü'l-meram min edilleti'l-ahkam**, trc. Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1967.

İbn Hibbân, **es-Sikat**, Müessesetü'l-kütübi's-sakafiyye, Haydarabad, 1973.

İbn Kesir, **Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm**, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1983.

İbn Kudâme, **el-Mugni**, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad, 1999/1419.

İbn Mace, **Sünen-i İbn Mace tercemesi ve şerhi**, mütercim ve şarih Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983.

İbn Mace, **Sünenu İbn Mace**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubi. **Bidayetü'l-müctehid ve nihayetü'l-muktesid: mezheplerarası mukayeseli İslam hukuku**, trc. Ahmed Meylani, Beyan Yayınları, İstanbul, 1991.

İbn Sa'd, **et-Tabakatü'l-kübra**, Dâru Sadır, Beyrut, 1957.

İbnü'l- Mülakkın. **Gayetü's-sul fî hasaisi'r-Resul**, Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1993.

İbnü'l-Hümmam, **Şerhu Fethü'l-kadir**, Matbaatü'l-Meymeniyye, Kahire, 1319.

Kahveci, Nuri. **İslâm Aile Hukuku**, Hikmetevi Yayınları, İstanbul, 2014.

Karaman, Hayrettin. “Nişan, nikâh ve görüşme”, **İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman'ın İnternet Sitesi**,
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0127.htm>, (10.02.2018).

Karaman, Hayreddin. **Mukayeseli İslâm Hukuku**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Karaman, Hayrettin. **Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010.

Kasani, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi. **Bedaiü's-sanai' fî tertibi's-şerai'**, thk. Ali Muhammed Muavvaz, Adil Ahmed Abdülmevcut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997/1418.

Kaynak, Mesut. **Kur'ân'da Kadın**, Yay Matbaacılık, İstanbul, 2003.

Keskioğlu, Osman. **Fıkıh Tarihi ve İslam Hukuku**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1980.

Köse, Saffet. "Rüşd", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/rusd--fikir> (21.10.2019).

Köse, Saffet. "Ailede Meşuriyet Temeli Olarak Nikâh, Küreselleşen Dünyada Aile", **2009 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri**, TDV Yayınları, Ankara, 2009, (Ailede Meşuriyet) ss.124-174.

Köse, Saffet. **Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu**, Mehir Vakfı Yayınları, Konya, 2014.

Kurtubi, **el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân**, 3.Baskı, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Kahire, 1387/1967.

Liv, Cemil. "Günümüze İmam Nikâhına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikâh ile İmam Nikâhının Fıkîhî Açısından Karşılaştırılması", **Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Amasya Cilt:1, Sayı; 2, 2014.

Malik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari. **Muvatta**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

el-Mekki, Muhammed b. Ali b. Atıyye el-Harisi Ebu Talib. **Kutü'l-kulub fi muameleti'l-mahbub ve vasfu tariki'l-mürîd ila makami't-tevhid = Mahbub ile muamelede kalplerin azığı ve müridin tevhid makamına giden yolu**, çev. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Mevdûdî, Seyyid Ebü'l-A'la. **Tefhimü'l-Kur'an: Kur'an'ın anlamı ve tefsiri**, ed. Ali Bulaç, trc. Muhammed Han Kayani..., İnsan Yayınları, İstanbul, 1986.

Mevsili, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud. **el-İhtiyar li-ta'lili'l-Muhtar**, Şirketü Mektebetü ve Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi, Mısır, 1951.

Meydanî, **el-Lübab fî şerhi'l-Kitâb**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1994/1415.

Molla Hüsrev, **Dürerü'l- hükkam fî şerhi Gureri'l-ahkâm**, Matbaa-i ve Kitabhane-i Mehmed Esad, İstanbul, 1300.

Munziri, **et-Tergib ve't-terhib**, Şirket-i Mektebeti Matbaa-i Mustafa el-Babi el-Halebi, Mısır, 1954.

Münavi, **Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmi's-sagır**, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1938.

Müslim, **Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi**, terceme ve şerh Ahmed Davudoğlu, Sönmez Neşriyat, 1980.

Müslim, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981,

Nesâî, **Sünenü'n-Nesai**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Nevevi, **Sahihu Müslim bi şerhi'n-Nevevi = el-Minhac fî şerhi Sahihi Müslim b. Haccac: Muvafık li'l-mu'cemi'l-müfehres li-elfazi'l-hadis**, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad, 2003/1424.

Osmanlıca-Türkçe Sözlük, <https://www.luggat.com/müdd/1/1> (21/10/2019).

Öğüt, Salim. "Mahrem", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahrem> (21.10.2019).

Sâbık, Seyyid. **Fıkhü's-sünne**, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, Beyrut, 1985.

es-Sabûnî, Nureddin. **el-Kifâye fi'l-hidâye**, thk. Muhammed Aruçi, Daru İbn Hazm, Beyrut, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2014/1435.

Sabûnî, Muhammed Ali. **Tefsiru âyâtî'l-ahkâm mine'l-Kur'ân**, Daru'l-Kur'an'il-Kerim, Beyrut, 1971.

Sarıçam, İbrahim. **Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB Yayınları, Ankara 2003.

Serahsi, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed. **el-Mebsut**, (Editör: Mustafa Cevat Akşit), Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008.

Şemsettin, Mehmet. “Kable'l-İslam Araplarında İctimai Aile”, **Darü'l-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası**, Sayı: IV, İstanbul, 1926.

Şevkani, **Neylû'l-evtar şerhu Münteka'l-ahbar**, Mustafa el-Babi el-Halebî, Kahire, 1971.

Şeyh Nizam, Burhanpurlu. **Fetava'l-Alemgiriyye = el-Fetava'l-Hindiyye**, Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, Bulak, 1310.

Şirazi, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf. **el-Mühezzeb fi fıkhi'l-İmam eş-Şafii**, thk. Muhammed ez-Zühaylî, Dârü'l-Kalem, Dımaşk, 1996/1416.

Şîrâzî, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf. **et-Tenbîh fi furû'i'l-fıkhi's-Şâfi'i**, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1996/1416.

Şirbini, Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafii. **Mugni'l-muhtac ila ma'rifeti meani elfazi'l-Minhac**, Musta el-Babi el-Halebi, Kahire, 1958.

Taberânî, **el-Mu'cemü'l-evsat**, Mektebetü'l-Maârif, Riyad, 1985/1405.

Taberânî, **el-Mu'cemü'l-kebir**, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, [t.y.].

Taberi, **Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an = Tefsirü't-Taberi**, 2.Baskı, Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, Kahire, 1954/1373.

Tayşi, Mehmet Serhan. "Kıyâfe", **DİA**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiyafe> (21.10.2019).

Tebrîzî, Ebû Abdullah Veliyyüddin Muhammed b. Abdullah. **Miṣkatü'l-mesabih**, el-Mektebetü'l-İslâmiyye Dimaşk, 1961/1380.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. **Sünen-i Tirmizi tercemesi**, trc. Osman Zeki Mollamehmetoğlu, Yunus Emre Yayınevi, İstanbul, (t.y.).

Tirmizi, **Sünenü't-Tirmizi**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (21.10.2019).

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, “Mümeyyiz” <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (21.10.2019).

Türk Medenî Kanunu (TMK), (Kabul Tarihi:22.11.2001, Yayınladığı Resmi Gazete Tarihi:8.12.2001) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.doc>, (09.04.2017).

Türkiye İstatistik Kurumu, “Aile Yapısı Araştırması, 2016”, **Haber Bülteni**, Sayı:21869, 18 Ocak 2017, Saat:10.00, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> (Erişim: 28.07.2017).

Uğur, Mücteba. **Hicri I. Asırda İslam Toplumu**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1400/1980.

Ulvan, Abdullah Nasih. **Terbiyetü'l-evlad fi'l-İslâm**, Dârü's-Selam, Kahire, 1985/1405.

Ünal, Asife. Hristiyanlıkta Kadın ve Aile Anlayışına Genel Bir Bakış, **Dinler Tarihi Araştırmaları-III (Sempozyum, 09-10 Haziran 2001, Ankara)**, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara, 2002, sayı; 3, ss. 125-136.

Yaman, Ahmet. **İslam Aile Hukuku**, İfav Yayınları, İstanbul, 2016.

Yardımcı, Mehmet. **Geleneksel Kültürümüzde Ve Âşıkların Dilinde Kına**, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/mehmet_yardimci_geleneksel_kultur_asiklar_kina.pdf (22.06.2019).

Zebidi, Ebü'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ahmed b. Abdüllatif. **Sahih-i Buhari muhtasarı Tecrid-i sarîh tercemesi ve şerhi** (Orijinal kitap adı: Tecrîdü's-sarîh li-ehâdîsi'l-Câmii's-sahîh = Muhtasarü'l-Buhârî), mütercimi ve şarihi Kâmil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

Yazır, Elmalılı Hamdi. **Hak Dini Kur'an Dili**, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul, 1935.

Zeylai, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed. **Nasbü'r-raye li-ehâdîsi'l-Hidaye**, Dârü'l-Me'mun, Kahire, 1938/1357.

Zihni Efendi, Mehmed. **Ni'met-i İslâm: kitabü's-savm, kitabü'z-zekât, kitabü'l-hac; münakehat ve müfarakat**, el-Mektebetü'l-İslamiyye, Diyarbakır, [1973]/1393.

Zühaylî, Vehbe. **İslam fıkı ansiklopedisi (Orişinal kitap adı: el-Fıkıhü'l-İslami ve edilletuhu)**, Çevirmenler: Ahmet Efe - Beşir Eryarsoy - Hasan Fehmi Ulus - Abdurrahim Ural - Yunus Vehbi Yavuz - Nurettin Yıldız, Risale Yayıncılık, İstanbul, 1991.

